De mooiste verhalen

Olaf J. de Landell

bron
Olaf J. de Landell, *De mooiste verhalen*. De Boekerij, Amsterdam 1988

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/land004mooi01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

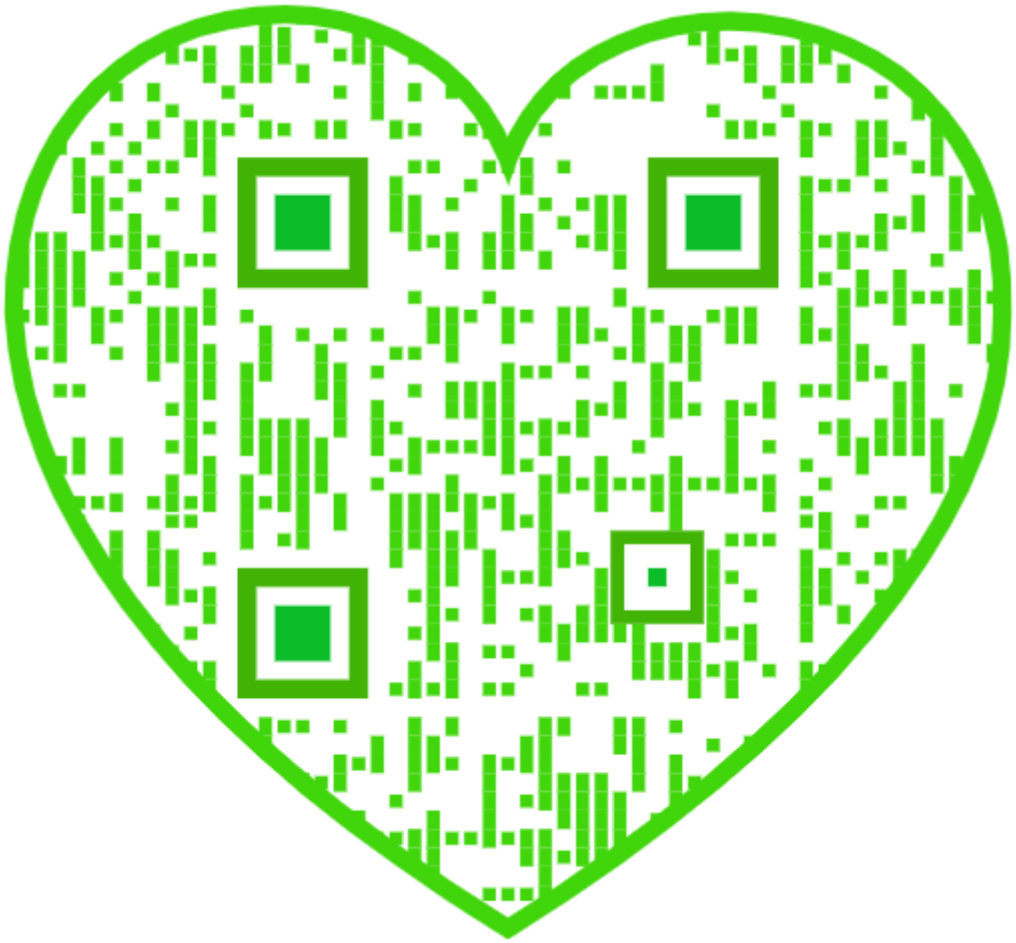

Een snoer bloedkoralen

Als men in Ampen de Hoofdstraat afloopt, komt men bij een oud huis van boerse deftigheid, waar u de geschilderde horren het eerst opvallen. Men vraagt zich af wie daar zo ongegeneerd de tijd heeft laten stilstaan. Maar als men dan de ogen over de ganse gevel laat gaan, ziet men tussen de statige voordeur en de vensters van de eerste verdieping een bord, waarop in matgouden letters geschreven staat: ‘Oudheidkundig museum’; en dat verklaart de nadenkende stilte van het huis.

Binnen de voordeur geraakt men dadelijk in een groot vertrek, waar een oude man toegangsbewijzen verkoopt voor een kwartje per stuk. Dat is niet duur, voor zoveel historie, als daar ligt opgetast.

Ik was daar de eerste maal in mijn eentje, met die oude man. Ik liep onwennig langs de vitrines met opgegraven scherven en voorwerpen uit het Stenen Tijdperk, met platen van vroeger, gegevens over een ‘vreeselijken Brandt’ in 1676, vitrines ook met middeleeuwse muntjes en andere zaken. Men vindt er kostuumstukken van trouwstoeten uit die streek, en de bijl van de scherprechter; een lief-

desamulet en een dolk van jonker Arnt van Guylick; een bokaal waarmee prins Maurits werd toegedronken en de beker, waarin terdoodveroordeelden hun gif kregen.

Er kleeft veel aan dat oudheidkundig museum, net als overal: vreugde, verwachting, angst, eenzaamheid en onzekerheid in alle schakeringen.

Zo kwam ik, langs een zestiend' eeuwse mannenschoen en de ‘trouwring uit het geslacht Hoen, het laatst gedragen door Thymen tot zijn dood in 1912, en daarna vermaakt aan het museum, daar er geen erven waren’, bij een prachtig snoer bloedkoralen. Helderrood, bijna zo groot als kersen, gesloten met een filigrain gouden slot lagen ze op keurig wit kastpapier, en vermeldden, wat iedereen kon zien: ‘Bloedkoralen snoer’.

‘Wat een prachtige koralen!’ zei ik.

De oude man leek te ontwaken. Hij zuchtte en wreef over zijn ogen; ik had het spijtige gevoel, hem te hebben gestoord in een aankomend dutje.

‘Ja,’ antwoordde hij, ‘het is al zó lang geleden...!’ alsof ik bizonderheden had gevraagd over dat snoer. Ach, misschien had ik dat ook wel. ‘Ik was nog maar een jongen van vierentwintig, meneer,’ vertelde hij mijmerend. ‘Ik was hier pas aangesteld, dat zal in 1917 zijn geweest... D'r kwamen niet veel mensen, want er was toen zo veel andere drukte, met het eten en de nieuwtjes van de oorlog, moet je denken! Ik ging dikwijls weg naar mensen of verkopingen, waar iets goeds te krijgen moest zijn, voor 't museum... De heren hadden me vrijheid van handelen gegeven, wat ik nog heb, en waar ik nooit misbruik van heb gemaakt, hoor...!’ Hij knikte langzaam en staarde naar een vlieg, die gonzend tussen hor en venster zijn kleine radeloosheid uitvocht, omdat het daglicht voor hem was versteend achter glas.

‘En op een dag,’ hervatte de man, ‘op een dag komt hier een ouwe boerin die ik wel kende van mijn kinderjaren. Oeleken heette ze; Oeleken Breipot. Nou ja, misschien heette ze wel anders, maar mijn vader, die bij haar man aardappelen had gerooid, sprak altijd van Oeleken Breipot. Ik had haar in zeker veertien jaren niet gezien, en toch herkende ik haar direct. Misschien kwam dat wel van

dat snoer, want ze droeg het haar hele leven elke dag. De mensen zeien, dat ze 't bij wassen alleen maar even naar boven schoof, om d'r vel te reinigen, en ik heb een meid gekend, die aan m'n moeder vertelde dat Oeleken op Oudejaarsavond haar snoer placht af te doen, en het dan waste in rode wijn...' Hij zuchtte, en legde de hand tegen de ogen. 'Nou, ik zei "Heu, Oeleken! Wat moste hier bij de wetenskop?" en dat was maar een grapje, natuurlijk. Maar ze bleef heel ernstig, en keek me aan. "Ben jij d'r niet een van Rik de Holter?" vroeg ze, en ik zei "Ja, dat ben ik, ik ben Wullem." Ze keek me zo raar nadenkend an, en ze zei: "Wullem, jonge, je vader was 'n brave vent, en ik hoop dat jij d'r net zo één ben... Je moete me hellepe, ik moet op je kenne betrouwen - ken ik dat, Wullem?" Nou, en wat moest ik daar nou op antwoorden? Ik kon toch niet nee zeggen...! En ik zou het ook voor geen geld hebben geantwoord, want ze bleef zo strak als 'n bidder. Ik gaf d'r 'n stoel en zei: "Wat kan ik voor je doen, Oeleken?" en ze zuchtte en deed haar tas open. Maar dat was alleen maar van zenuwen, want er kwam niets uit, en ze dee'm weer dicht, en beet op haar lip.

Toen zei ze: "Je hebben hier toch de ring van Thymen Hoen?" En ik zei ja, en bracht haar bij de ring, kijk, u heb 'm al zien liggen. Ze stond er lang bij te kijken, en ik zei maar niks, want ze hadden me eens verteld, dat ze in haar jeugd veel van Thymen had gehouwen, en wat moet je dan, als ze daar in een museum bij de trouwring staan te kijken, en maar zwijgen... Ik dee maar net of ik de spullen ook bekeek, hoewel ik ze al lang kende. En opeens zegt Oeleken: "Wullem," zegt ze, "ik kom hier m'n snoer brengen, jongen. Ik moet dat bloedkoralen snoer kwijt..." Nou, meneer, m'n keel schoot vol, want ik wist hoe ze d'r altijd mee had gepronkt, en ik dacht: zo arm is ze toch niet...? Ik knikte alleen maar, en overdacht, wat ik kon betalen; want ik zou niet krap moeten rekenen, als ze m'n hulp inriep, en de heren hadden me vrijheid van handelen toevertrouwd, maar wat begrijpen heren van zulke zaken...? Ik zei: "Móét 't weg, Oeleken?..." Ze zuchtte een beetje, en glimlachte toen zo wonderlijk, meneer. "Ja, jong," zei ze "Maar 't mot hier in 't museum, en 't mag d'r niet uit. Het moet hier blijven, te eeuwigen dagen - nou ja, zo eeuwig as 'n mens kan rekenen..."

Toen dacht ik, dat ze misschien een beetje ijdel was, en niet vergeten wou worden - dat d'r naam erbij moest staan, net als bij Thymen's ring. Maar Thymen was een beroemd man geweest, die in z'n eentje zesendertig koeien uit een brandende stal had gered, en eens 'n kwaje stier met één slag van zijn vuist op de grond had gelegd. En opeens dacht ik, dat ze misschien haar ketting naast die ring wou hebben... omdat ze van Thymen had gehouden, in d'r jonge jaren... Ach, meneer, d'r gebeuren immers zulke vreemde dingen in vrouwenharten...!'

Hij knikte daar zelf bij, mijn instemming was overbodig.

'En ik overlegde bij m'n eigen,' ging hij voort, 'hoeveel ik met m'n bod naar beneden kon gaan... als 't dàt alleen maar was...'

Hij snoof. 'En toen zei Oeleken opeens: "Je mot me d'r vijftien stuver voor geven." Ik dacht, dat ik het niet goed had verstaan, want vijftien stuver is nog in geen enkele tijd een prijs geweest voor zo'n prachtig snoer, kijkt u zelf maar!'

Wij keken allebei naar de vorstelijke koralen op het kastpapier.

'En omdat ik d'r niks van begreep, vroeg ik voorzichtig: "Hoe oud ben je nou, Oeleken?" - "Drie-en-tachtig," antwoordde ze, "en ik weet héél best wat ik doe, Wullem. Mar m'n dochters, zie je... Ze zitten mekaar op de nek als vechtende katten, het is altijd "moe d'r snoer" hier en "moe d'r snoer" daar. Ik heb de lepels al verdeeld, en het beddegoed, en de kanten mutsen, en de gezangboeken van 't ouwe manvolk. Ik heb gezegd: "Trien krijgt de Bijbel, en Anje de gouden ceintuurhaak, en Merij m'n oorknoppen en de armband van Omoe. Ik heb de landerijen beschreven, en het mutsen-goud in drie parten gelegd. Trien mag de theelepels hebben, en Merij de roomlepel en de suikerschep, en Anje de zilveren doopbeker". Maar ze kibbelen en krijsen de hele dag over m'n snoer..." Ze legde d'r hand op mijn hand, meneer, en ze zei: "Wullem, ik heb aldoor nog gedacht, dat ik 'n moeder met drie dochters was... maar ik ben alleen mar drie dochters met 'n snoer... en nou mot dat snoer hier in 't museum, dat ze d'r niet an kenne komme... dat ze weer tevree worden, en 't hier kenne komme bezien... En dan mot 't snoer in die kast ligge, Wullem, bij de ring van Hoen. Ik heb veel van Hoen gehouwen, in m'n jeugd heb ik kermis met 'm gehouwen. Maar hij was 'n schreeuwer. Die zesendertig koeien - dat waren d'r maar dertig, zes stonden d'r nog buiten. En die stier

was een kalf van één jaar. En altijd droeg hij die gouden ring. Ik vond dat niet echt flink, Wullem. Ken je dat begrijpe, met je moderne herses...? Mijn man was een stille, hij dee z'n werk ook flink. En toen Thymen dood ging, en zijn ring in een kastje kwam te liggen, dacht ik: zo gaat 't met schreeuwers! Maar nou ik oud ben, zie ik dat ook weer anders: het is de aardse roem, die ons uit handen glipt, jongen! En daarom - omdat er geen krakeel mot zijn om aardse roem, moet mijn snoer bij die ring van Thymen. Wil je me dat beloven, Wullem, op handslag, en geef je me vijftien stuver voor dat snoer"?'

De oude man schudde vaag het hoofd. 'Als klein kind kreeg ik altijd boterballetjes van Oeleken,' zei hij, 'en daar stond ik, en beloofde op handslag dat 't snoer daar zou liggen... Bij de ring van haar kermisvrijer... En ik heb d'r vijftien stuver betaald, wat een gekke prijs was. Ik zei nog: "Ik wil best het volle bedrag geven, Oeleken, en dat is wel honderd stuvers." Maar ze zei: "Dat hoeft niet, jonkje. Het moet verkocht zijn dat ze d'r niet an kenne komme - dat is alles." En toen dee die oude Oeleken Breipot dat snoer van haar hals - en ik vond haar opeens veel magerder, zonder die ronde kralen! Het is gek, dat je zulke dingen dan ziet... Ze had een hals als een kippie, zo dun en rimpelig, er zaten kuilen in het vlees, van die kralen. Daar moeten ze jaren in hebben gerust, want alleen op Oudejaarsavond werden ze d'r immers afgenomen, en in rode wijn gewassen... en Oeleken gaf me de hand. Ik kreeg d'r natte ogen van. "Tot ziens, Oeleken!" zei ik. "Nee," antwoordde ze, "vaarwel, Wullem." En ze draaide d'r eigen om, en ging. En op straat zag ik haar de slip van d'r schort pakken, en aan de ogen brengen; maar ze liep rechtop, en heel gewoon. Ik dacht nog: ze zal wel met een boer zijn meegereden; want ze woonde een heel eind buiten Ampen.

En twee dagen later hield er 's morgens al vroeg een wagen stil voor 't museum hier, en daar stapten drie vrouwen uit, zo van omstreeks zestig. Ze zagen d'r bitsig uit, ze bekeken het huis met nare ogen en praatten onder mekander. En pas toen ze hier vóór me stonden, herkende ik ze: dat waren de dochters van Oeleken. "Zo," zei de oudste - dat was Trien, "heb jij moe d'r halssnoer afgetroffeld?" Ze keken me allemaal door en door. En ik zei: "Niemand troffelt hier, dames." Ja, niewaar, ik ben toch van 't mu-

seum, en je moet netjes blijven. “Je moe heeft het hier gebracht,” zei ik, “omdat ze geen krakeel meer kon hebben. Het museum heeft het van haar gekocht.”

Toen zei Anje - dat was vroeger als jonge meid al zo'n sneb - “'t Museum heeft niks te kopen van onze erf!” Ik bleef heel kalm, meneer, en ik zei: “Ga dat maar met mekaar bepraten buiten de deur, of vraag zelf aan je moe, wat en waarom.”

En toen begon Merij - dat was de jongste, meneer - opeens te blèren, zo met van die uithalen, als een klein kind. “Dat ken nie meer,” zei ze, “want moe is vannacht weggegaan...” - Hoe vindt u zo-iets, meneer? Twee dagen nadat ze dat snoer had verkocht...! En stervende had ze verteld, dat het snoer bij mij lag, en wat ik had beloofd... Nou, ik was d'r kapot van.

“Laat 't ons nog éénmaal zien!” zeien die vrouwen, “nog éénmaal!” Ik was bang dat ze d'r iets mee wouen doen, en zei dus: “Zien kan, maar de kast zit op slot, en de sleutel is bij de directeur.”

Ze hebben daar gestaan, meneer, en ze zeien geen woord. Het snoer lag naast de ring van Hoen, en ze keken mar, en de tranen drupten in hun rouwzakdoeken. En Merij zei: “We hadde 't niet motte doen...” en daarna gingen ze weg, meneer...

Nou ja, het is geen spannend verhaal, natuurlijk... Maar weet u, wat zo gek was...? Op straat liepen ze net zo rechtop als Oeleken. En hoewel ze zakdoeken bij zich hadden, grepen ze alle drie naar de punt van de schort - de rechterpunt, net als Oeleken... Want per slot waren het toch haar *dochters*, meneer...’

Mijn verteller stond op, en opende het raam voor de vlieg die op het vensterglas was gaan zitten, dat geen lucht was en toch zo licht... Langs hem heen blikte ik in de Hoofdstraat, die onberoerd tussen de stille gevels en geschoren linden lag. En ik dacht: gezegend de rust van Ampen. In een drukke stad zou de kleine gelijkenis tussen Oeleken Breipot en haar dochters niemand zijn opgevallen.

Hard minnend hart

Het is al honderdvijftig jaar geleden; en er rest van het gelukkig echtpaar niets dan een daguerreotypie, waarop zij zijn vereeuwigd als twee stijve, knappe boeremensen. En dan is er natuurlijk het verhaal, dat ik hier ga vertellen.

Hun leven was tot hun vijftigste jaar eigenlijk tamelijk normaal verlopen. Ze woonden op een kleine Friese boerderij dichtbij Goutum, en verdienden er een moeizaam stuk brood voor hun drie zoons.

Die groeiden op tot sterke boerejongens, ze kregen kennis aan meisjes, ze trouwden. Het huisje, dat eerst stilte had gekend en daarna het gerucht van kleuters en opgroeiende kinderen, verstilde weer. Er was niets wonderbaarlijks te vertellen - of het moest dan zijn, dat Tjeerdtje en Wybe een heel gelukkig paar waren en bleven. Dat is altijd de moeite van het vermelden waard.

Hun zoons dan, waren getrouwd. Tjeerdtje en Wybe sloofden weer samen voor dag en dauw de koeien na, en hadden het druk met kippen en een varken.

Op een dag klaagde Wybe, dat hij een gekke dikke bobbel had, net onder zijn broeksband, in de middel. ‘Voel maar,’ zei hij, en hij

nam Tjeerdtje's hand en legde die op de vreemde ronde knobbel in zijn zij.

Ze knikte, met een lachje in de ooghoeken. ‘Je hebt weer te veel gegeten,’ zei ze, luchtig tegenover zijn beangst gezicht. Maar er trok kippevel over haar rug. Hun leven was zo goed geweest. Zo geweldig goed en verdiept door hun liefde...! Was de grens te zien...?

‘Je moet toch maar es even naar dokter gaan,’ zei ze.

‘Ach wat,’ wierp hij tegen, ‘'t zal een vetbult zijn!’

‘Daarom juist,’ zei Tjeerdtje. ‘Je moet proberen, d'r aan de andere kant ook een te krijgen, anders groei je scheef!’

Ze stuurde hem die ochtend naar dokter.

De arts bekeek de bult. ‘Nou, Jellema,’ zei hij peinzend, ‘daar moet even in gesneden worden.’

‘Wat?!’ vroeg Wybe ontzet. ‘Gesneden? In mijn vlees?! Nee, dokter!’ Want hij was een grote held als het op werken aankwam en op slachten en handelen, maar een snee in zijn eigen lichaam werd niet gedekt door heldhaftigheid.

‘Nou,’ hernam de dokter, ‘dan moet je maar es naar Franeker gaan.’ Want Franeker was een oord van wijsheid, waar kundige artsen en professoren woonden.

Daar voelde Wybe ook niets voor, want hij kon zich de wijze mannen in Franeker niet anders voorstellen dan met het mes in de vuist.

Tjeerdtje echter zette door. Ze sprak er niet veel over, niet meer dan een paar keer. Hun jongste zoon kwam thuis even binnenlopen. ‘Ja’ zei zijn moeder, ‘je vader is niet helemaal in orde, hij heeft een bult in de zijde. We gaan overmorgen even naar Franeker, want hij wil de dokter er niet in laten snijden.’

Dat begreep hun jongste best. ‘Zou ik ook niet willen,’ antwoordde hij. Tjeerdtje kneep de lippen samen. Van manvolk, al had je het ook zelf voortgebracht, kon je geen hulp verwachten.

Of die jongen er nu over had gepraat...? - Die avond kwamen de twee andere zoons binnenlopen. ‘Nou, hoe is 't?’ informeerden ze, zich op de kuise stoelen zettende bij de ronde tafel.

‘O, best,’ zei hun vader.

Moeder zweeg, overleggend, hoe ze het dreigende in haar gedachten duidelijk moest maken zonder angst te zaaien. Ze bleef erover zwijgen. Tot de oudste zei: ‘Ik meende gehoord te hebben, vader, dat je naar de professor in Franeker zou gaan!’

‘Ei, welnee!’ ontkende zijn vader blank.

‘Ei, jawél,’ verbeterde zijn vrouw, met een bestraffende blik. ‘Het is niet erg, maar we moeten bijtijds naar de dokter.’ Ze stond op en schonk een paar bekers warme melk in.

De mannen zwegen, want ze wisten, dat moeder geen antwoord wenste, als ze iets had gezegd, en zo demonstratief daarna iets te drinken inschonk. Ze tuurden allen op tafel en begonnen een gewrongen gesprek over koeien.

De professoren in Franeker waren van heel ander oordeel dan de dokter: zij achtten snijden niet meer dienstig. Ze spraken met vrouw èn man, want per slot mocht een patiënt toen nog best weten, wat hem wachtte. En bovendien stonden de Jellema's bekend als vrome mensen, en die kunnen wel tegen een stootje.

‘'t Is al ver,’ zei de woordvoerder. ‘Hoe oud ben je, Jellema?’

‘Vijftig, dokter,’ antwoordde Wybe, voor wie de kamer rond de ogen draaide. Hij had heel veel mensen om zich heen zien sterven - maar zelf opgeroepen te worden! - da was zo schrikwekkend eenvoudig en wreed - hij kon er opeens niet van spreken. Hij knikte op alle instructies. Daar stond Tjeerdtje naast, met haar oorijzer en haar kanten kap. ‘En als er nou tòch es in gesneden werd?’ vroeg ze.

De professor haalde de schouders op. ‘Je hebt altijd kans op geluk,’ zei hij. ‘Maar wij raden het af: als er in gesneden wordt, zaait het zich uit.’ Dat was hun oordeel.

De ernst was toch wel merkbaar geweest, in Tjeerdtje's gezicht; toen ze thuiskwamen, zaten alle drie de zoons te wachten.

‘En?’ vroegen ze.

Wybe rechtte zijn rug en schraapte zijn keel. Hij had onderweg aldoor gezwegen: ‘'t Hoeft niet gesneden te worden,’ zei hij fier.

Maar kon je daar drie jonge Friezen mee afschepen?

Ze zochten hun moeder op, toen vader naar 't land ging om de koeien te verzorgen. ‘'t Is héél ernstig,’ legde Tjeerdtje uit. ‘De dokters willen hem niet meer snijden.’ Ze had hoogrode konen,

haar ogen staarden iets te strak het venster uit. ‘Ze vinden het te laat.’

De jongens hoorden het aan. Waren ze nog te kort getrouwd - nam hun eigen leven hen te veel in beslag - hebben jonge mensen nooit kijk op het bestaan van ouderen...?

‘Ja, zo gaat het!’ zei de middelste hoofdschuddend. ‘Vader ziet er nog zo jong uit voor zijn jaren! En nou dus al...!’

Maar die avond zat Tjeerdtje haar man aan te kijken bij het licht van de olielamp, en ze dacht aan de voorbije jaren. Hij had zo'n goed gezicht, met zijn lichte ogen onder de dichte, donkere wimpers en zijn strakke mond...! Moest een mens zich altijd neerleggen bij de wijze beslissing van medemensen...? Hun eigen dokter had toch nog willen snijden...!

Ze dacht eraan, hoe Wybe haar had geholpen, toen ze haar eerste kind kreeg. Het kleine jonkje was volwassen, en nu zelf vader. De bloesem was tot vrucht gerijpt en afgevallen. Wat gebleven was, bleek de band tussen haar en Wybe. Moest ze lijdzaam aanzien, dat hij van haar heenging? Wybe voelde die blikken wel, en hij keek eensklaps op.

Voordat hij iets had kunnen zeggen, vroeg zijn vrouw: ‘Vertrouw je mij?’

Nou, wat was dat nou voor gekke praat...?

‘Zou je mij m'n gang laten gaan, als 't voor je bestwil was...?’ drong ze aan.

Hij moest daarover nadenken, wat misschien niet vleiend is geweest voor Tjeerdtje's trouwe liefde. ‘Ja,’ zei hij eindelijk. ‘Natuurlijk!’

‘Goed,’ zei ze, en haar ogen lieten hem niet los, ‘dan zal ik je morgen helpen. Het zal pijn doen, Wybe, en je mag schreeuwen zo hard als je wil! Maar ik maak je beter! Ik wil je nog niet missen - ik zàl je behouden!’

Haar woorden maakten hem bang. Maar hij was die hele middag veel banger geweest voor iets anders; ze troostten hem ook. Hij legde zijn harde hand op de hare - wat geen Fries gauw deed.

‘Best,’ zei hij.

Ze fronste de wenkbrauwen. ‘Meen je dat?’

Hij knikte langzaam. ‘Ja,’ zei hij plechtig, alsof het een trouwbelofte gold.

En zo is het gebeurd, dat de volgende ochtend om half zeven, vóórdat ze hadden ontbeten, vrouw Tjeerdtje Jellema haar man over de regenput liet leunen. ‘Je mag brullen, maar bij God, je beweegt je niet!’ zei ze dreigend.

‘Nee,’ antwoordde Wybe bleek. Hij leunde op een kussen, waar ze lappen omheen had gewikkeld, voor de nettigheid. En in zijn handen hield hij een ander kussen, waarin hij maar moest knijpen. Tjeerdtje had een aardappelmesje gedurende een half uur staan slijpen op de buitenmuur, en het toen afgewassen met brandewijn. Het glom, alsof het 't zonlicht in tweeën moest splitsen. Ze ontblootte de rug, waar de bult zichtbaar was. Ze kneep de lippen op elkaar, en sneed met snelle bewegingen het gezwel met een kleine cirkel er omheen diep weg.

Wybe gilde en brulde zo verschrikkelijk, dat de buren van negen huizen ver kwamen aanstormen. Ze vonden zijn vrouw met een spons, gedrenkt in brandewijn, diep in de wond gedrukt. Ze wikkelde een lange reep linnen om haar mans lijf, en dat verband drukte de spons onbeweeglijk in de bloedende kuil.

Toen Wybe zich mocht oprichten, viel hij flauw. De buren droegen hem in de bedstee.

Tjeerdtje werkte die dag niet. Ze zat starend voor de bedstee en hield een ijskoude hand vast, die daar slap uit hing. ‘Ik heb het goed bedoeld,’ fluisterde ze tegen de zoons, die ontzet binnenkwamen. ‘Hij wordt beter, hij geneest.’

De oudste vroeg: ‘Maar moeder, hoe kon je dat nou doen?’

Ze glimlachte dapper en een beetje wrang. ‘Niemand anders deed iets voor hem,’ antwoordde ze, als een vaag verwijt. ‘Ik wíl, dat hij beter wordt! Ik wíl het!’

Wybe genas. En hij heeft nog twee-en-dertig jaar geleefd.

Groot man in de dop

Als Benny van Gorrendyk geen rijke ouders had gehad, zou hij nooit zo vlot zijn ontdekt als toneelspeler. Niet, dat zijn ouders daar dure regisseurs voor omkochten of andere kapitaalkrachtige trucs toepasten. Integendeel - zij waren nette voorname mensen, zonder de geringste droppel toneelbloed in hun deftige aderen, en geen haar op hun patriciale hoofden had ooit gedacht aan iets in die richting.

Benny was geen uitblinker op school. Dat kon ook niet, want sedert vijf generaties waren De Gorrendyks en alle aanverwante De Binders en Bloemhofs en Van Drakenbroeks geen uitblinkers geweest. Velen van hen hadden privé-onderwijzers en -gouverneurs gehad, die hen naar de vereiste ontwikkeling hadden gesleurd. Hun intelligentie glansde alleen aan de kant waar een goed diner werd geserveerd, of enige andere culturele pret viel te beleven.

Nee, als vader Van Gorrendyk niet zo alles-omvattend rijk was geweest, zou Benny zelfs niet in aanmerking zijn gekomen om een heel klein rolletje te mogen spelen in de kinderoperette, die enkele klassen van de lagere school zouden gaan opvoeren.

Toen het hoofd der school, een wetend man op het gebied der

verplichtingen aan goudkleurige ouders, Benny had genoemd, had de onderwijzer van zijn klas de wenkbrauwen gefronst. ‘Een drie voor rekenen, een vier voor taal, een drie-en-een-half voor aardrijkskunde, een vier-plus voor geschiedenis,’ zei hij.

Tien was het hoogste.

‘Tja,’ antwoordde het hoofd. En liet toen de stilte ook wat zeggen.

‘Denk je, dat hij blijft zitten, als hij meedoet?’ informeerde de juffrouw van de vijfde klas.

‘Het zal weinig verschil maken,’ bekende de onderwijzer.

‘Wat zou hij kùnnen spelen?’ polste het hoofd hopeloos. Hij keek sip op de partituur van Sneeuwwitje, welke allen zo plezierig had geleken om uit te voeren. Een beetje ouderwets - zeker, maar zo góéd! Zo probleem-loos! Kleine kinderen gingen nog niet mank aan snobistische hang naar moderne kunst. Het hoofd had een beetje geprutst aan het libretto - hij was nu eenmaal gewend te corrigeren, en had al heel wat geprutst.

De onderwijzer zesde klas keek het lijstje van de rollen na. Voor dwerg was Benny niet klein genoeg, en voor prins niet groot genoeg. ‘De jager in 't bos,’ zei hij bleekjes.

Zo kwam Benny in het gymnastieklokaal verzeild, tussen zeven ondermaatse vierde-klassers, waar hij zich dadelijk uitstekend bij thuis voelde, een uitblinker van de zevende klas die heel toepasselijk Prins heette, de beste meisjes-leerling van de zesde, die totaal on-toepasselijk Zwart heette, een meisje uit de zevende klas dat nu al stiefmoedergezichten trok en een vrolijke grinnik van een opgeschoten kerel die de zevende voor de tweede keer deed en die nu koning mocht zijn.

‘Wat doe ík eigenlijk?’ vroeg Benny.

‘Jij bent de jager,’ vertelde het hoofd hem.

‘O, fijn,’ zei Benny, ‘piefpafpoef!’ Hij mikte op de koning, die zich direct aanpaste en tegen het wandrek tuimelde.

Het hoofd zuchtte. Nou ja, kinderen!...

Zij kregen hun rolletjes te zien. Er werd gesproken over uitbeelding, een rol gestalte geven. Ja, o, de kinderen smulden. Zij waren een en al oor.

Is het toen niemand opgevallen, dat Benny het meest gespannen luisterde? Of hebben ze allemaal gedacht, dat hij wel moest, omdat hij anders niets kon onthouden?...

Benny zat stil op de bank, en luisterde met een rare, ver-affe blik. Zij lazen hun rollen. Benny las slecht. Hij las verkeerd, gaf wonderlijke klemtonen, vergiste zich, kleurde, en streek zich door het haar. Net als in de klas. Zijn meester wisselde blikken met de hoofdonderwijzer. Zo'n dom jongetje van twaalf; wat moesten ze daar nu mee?

Maar de volgende ochtend in het vrije kwartier kwam Benny bij zijn onderwijzer. ‘Is die man echt boos?’ vroeg hij. ‘Of denkt hij dadelijk bij zichzelf: “Dat dóé ik niet!”?’

De meneer van de zesde klas keek hem verbaasd aan. Hier was dus iemand die zich de figuur van de jager trachtte voor te stellen in diens problemen!... Hé!...

Hij legde een hand op Benny's hoofd en wist meteen, dat hij dat niet had moeten doen - dit was een klein volwassen mannetje - gek was dat - en hij besprak de rol met Benny. De jager was gehoorzaam aan de koning en de koningin. Hun bevel was voldoende voor hem, om desnoods zichzelf te doden. Hij had geen geweten en geen berouw. Hij was een werktuig. Maar op het ogenblik dat het prinsesje schreiend voor hem stond en smeekte om haar leven, werd de man in hem wakker. En hij nam een eigen beslissing.

Juist; Benny knikte.

Even later stoeide hij met de andere jongens, en wist nergens meer van. Maar bij de tweede repetitie van de scène in 't bos, tien dagen later, bracht hij in het woud tussen de wandrekken de prinses in haar schooljurk zó van streek met zijn ernst, dat ze begon te huilen.

Dat vond jager Benny trouwens doodgewoon. Als je voor je leven pleitte, móest je wel huilen. Hij liet daar een stukje beslissing van een man zien, waar de onderwijzers ademloos bij stonden. Sneeuwwitje bleef onbedaarlijk staan te blèren, toen ze eindelijk naar de dwergen mocht. ‘Meid, gá nou!’ zei jager Benny.

Het kind slofte uitgeput het woud in achter de piano. ‘Ik wil niet meer,’ snikte ze, ‘hij doet zo eng!...’

Benny werd vermaand. Niet zo ernstig - het was toch maar spel!

‘O,’ zei Benny ontnuchterd.

In de meesterskamer werd later overleg gepleegd.

‘Dat heb je nou met die stomkoppen,’ zei de meester van de zesde. ‘Benny is heus een heel lieve jongen, maar jullie zien het nu zelf. Hij kan niet spelen. Hij moet het in de werkelijkheid trekken.’

Ze zouden het nog éénmaal aanzien. Volwassenen moeten het altijd nog eenmaal aanzien, behalve als ze een te snelle beslissing nemen en later berouw hebben.

Tijdens de volgende repetitie was de jager milder en Sneeuwwitje kon zich onbelemmerd wijden aan haar uitbeelding van verdriet. Maar toen ze pleitte voor haar leven, kwam er een blik van twijfel in de ogen van de jager. En je hoefde helemaal niet zo erg volwassen te zijn om te begrijpen, dat deze man hier voor de keus werd gesteld tussen domweg zijn plicht doen en de rest van zijn leven een vreselijke wroeging meedragen, of gevolg geven aan zijn onverwachte deernis, en de kans lopen, geen rest van zijn leven meer te hebben. Somber en oneindig zacht koos hij het laatste en liet de prinses gaan. Zij kokhalsde bijna van het huilen, en wist zelf niet, waarom.

De juffrouw van de vijfde, die te weinig vooroordelen koesterde om ooit een goede frik te worden, zei: ‘Hij speelt - geweldig, zeg!... Zo heb ik nog nooit een kind zien acteren!’

Jager Benny zelf wendde zich af om een hert te vangen, elders in het rijk der fantasie, daar de boze koningin toch een hart-en-een-lever wenste te eten. En zelfs dat deed hij zó, dat hoofd en onderwijzer zesde-klas in hun vermaning bleven steken.

‘Hij moet maar koning zijn,’ zei het hoofd de volgende middag in de vergadering. ‘Als jager leeft dit kind zich dermate in, dat hij in staat is, iets ontzettends te doen.’

De grinnikende jongen uit de zevende werd dus jager, en hij had zo weinig scrupules bij de beslissing in het bos, dat iedereen zich onbelemmerd voelde.

Als koning was Benny op een vorstelijk dood spoor geleid. Hij schreed een beetje heen en weer en de welwillende juffrouw uit de vijfde kon nog wel aannemen dat hij regeerde. De kleintjes zouden genieten, dat stond wel vast.

Maar op de avond na de generale repetitie kreeg de boze koningin keelontsteking. Zij lag in bed als een doodgewoon schoolmeisje, en dronk hete kwast en kon alleen maar fluisteren. En niemand kon die rol overnemen.

Die volgende ochtend keken alle leerkrachten somber. De kinderen die zouden meedoen, werden bij elkaar getrommeld, en na enig keelschrapen vertelde de hoofdonderwijzer dat Mientje Breedveld keelpijn had en niet kon meedoen. ‘En nu hebben we zo gauw niemand, die de koningin kan spelen,’ zei het hoofd. ‘Juffrouw van Anderen wil het wel doen, maar zij is te groot van postuur...’

Hij zweeg ongewoon.

Toen stak Benny van Gorrendyk zijn vinger op. ‘Ik kan het wel doen,’ zei hij.

Een bar ogenblik meende het hoofd, dat dit sarcasme was, omdat hij ook al ontheven was van zijn jager, en nu in de dooie hoek regeerde. Benny's blik was echter zo onbevangen, dat niemand een woord zei.

‘Maar je bent een jongen,’ weifelde het hoofd.

‘Dat hoeven we d'r toch niet bij te zeggen,’ weerlegde Benny onhandig. Zijn eigen onderwijzer moest daar schallend om lachen, en opeens lachte iedereen mee; misschien was dat wel een vorm van succes.

Nee, dat was te gek. Een jongen die de boze koningin zou spelen! Geen denken aan!

Doch Benny keek nadenkend en zei vrijmoedig: ‘Ik heb daar aldoor gestaan zonder iets te doen... En ik ken alle woorden en de liedjes...’

Tja..., en voor zingen had hij dan toch maar een zeven; het was het enige hoopgevende cijfer van zijn rapport.

Hij mocht voorzingen. De kinderen moesten allemaal lachen en de twee onderwijzers ook. Maar de juffrouw van de vijfde zei: ‘Lachen jullie toch niet! Doe het zelf maar es! Ik vind het knap van hem, en hij zingt heel zuiver ook.’

Zijn actie was wat houterig. ‘Kun je dàt nu niet wat beter spelen?!’ drong het hoofd aan, dat hem alle andere soorten beter spel nog net bij tijds uit handen had kunnen slaan.

‘Ja-a,’ zei Benny met een onzekere stem, ‘maar nou toch niet!...’ om er als een vreemde belofte achter te voegen: ‘Vanmiddag!...’

Het klonk hun afschuwelijk in de oren: ‘Vanmiddag!’ Wat moest dat worden? Het hoofd zuchtte en haalde tactloos de schouders op. Maar de juffrouw van de vijfde legde een hand op Benny's schouders en zei: ‘Wat een geluk, dat we jou hebben! Ik ben ervan overtuigd, dat je het kunt!’

Benny zag niet haar vermanende blik naar de twee mannen. Hij boog een gloeiend rood vereerd gezicht naar de grond en had de juffrouw haar voeten kunnen kussen.

Hij mocht de hele ochtend repeteren met het hoofd. En werkelijk - er kwam enig reliëf in de zaak. Om twaalf uur was de machtige man tamelijk opgewekt. ‘Ik zal wel in zijn buurt blijven,’ zei hij. ‘Ik zal hem souffleren en opjutten tot enige prestatie.’

De onderwijzer van de zesde knikte.

‘Als u hem maar enig zelfvertrouwen overlaat,’ zei de juffrouw van de vijfde vinnig. ‘Hij redt het even goed zonder ons.’ Wat natuurlijk ontzaglijk brutaal was, tegen je eigen hoofd.

Die middag heerste er een huiveringwekkende spanning achter het toneeltje, dat in de gymnastiekzaal was opgebouwd. Een echte kapper had er zijn domein, twee juffrouwen hielpen de kinderen kleden.

De prachtige japon van rood fluweel met goud, die Mientje Breedveld had moeten dragen, paste Benny gelukkig goed; maar wat was hij een raar, schonkig wezen in dit kleed! De andere jongens porden hem in zijn middel, zodat hij onvorstelijk dubbelflapte.

‘Je moet je mooi bewegen,’ zei de juffrouw van de vijfde koortsachtig, ‘dat kùn je. Ben! Mooi je voeten voor elkaar zetten als je loopt, niet in je rok schoppen.’

‘Nee, juffrouw. Ja, juffrouw.’

De zeven ondermaatse vierde-klassers leverden geen probleem met hun baarden, zij werden staande grijs en stokoud. De koningsmantel hing verlaten in een hoek: de rol was geschrapt.

Er zouden misschien even gapingen zijn, maar het hoofd had de passages met rood potlood aangestreept, en stond tussen de coulis-

sen om de kinderen over hun aarzeling heen te jagen.

Eigenlijk kon niemand zeggen, dat Benny erg nerveus deed. Hij was eerder afwezig, een beetje doezelig, alsof hij in een andere wereld vertoefde, waarvandaan hij slechts met moeite de brug sloeg naar het fluisterend gekwetter om hem heen.

'Hoor je me nu, Ben?! Je moet het hoofd opgericht houden!'

'Ja, juffrouw.'

'En je handen moeten móói zijn. Je bent een koningin! Iemand, die nooit iets hoeft te doen.' Juffrouw had kennelijk weinig idee van koninginnen. 'Ja, juffrouw.' Hij schuifelde met jongensvoeten onder zijn prachtgewaad uit, en plukte aan zijn décolleté.

De kapper zette hem een pruik op. Die werd om het gezicht heen aangesloten. Hij legde rouge op de wangen, tekende de mooie, wrede mond van de koningin. Hij zette de jongensogen aan, en tekende er hooghartige wenkbrauwen boven. Benny keek in de spiegel.

En toen zag de juffrouw van de vijfde opeens de koningin tot gestalte komen. Voor de jongen was schmink een openbaring, zij voelde het. Hij had aan de functie ervan niet gedacht. Het kinderhoofd richtte zich op. De neusvleugels bewogen even.

De kapper schroefde oorhangers aan, legde een flonkerend snoer om de hals. Hij wrong een grote ring aan de jongenshand, die nog een tikje groezelig was van het knikkeren. Maar het was, of die verkleuring bleekte.

'Goed zo,' fluisterde de juffrouw; in het midden latend, of ze de kapper bedoelde of het jongetje. 'Benny, heb je je schoenen al aan?...'

Ze kreeg niet dadelijk antwoord. Het scheen moeilijk te zijn, de terugweg te vinden van de koningin naar Benny.

'Ja.' Hij sprak niet meer met twee woorden.

De ogen van de kapper ontmoetten in de spiegel die van de juffrouw. Ze blikten allebei met geheimzinnige voldoening naar het werkelijk knappe koninginnetje, dat daar zat. 'Als hij zich nu maar een beetje weet te bewegen,' weifelde de juffrouw nog.

De koningin rees op. Recht - ongenaakbaar. De kapper en de juffrouw gingen onwillekeurig beiden een stap opzij. De koningin schreed langs hen heen.

Achter de coulissen stond de hoofdonderwijzer. ‘Benny -’ Hij keek een beetje mal naar de verschijning. Wilde een grapje maken; zei niets. Wilde een hand op de schouder leggen. Maar wáár, tussen de blanke huid en de gouden kant-stroken?... Zij zweefde zomaar een beetje. De koningin hield zich afzijdig van de anderen. Er was geen gegrap en geen belangstelling of nieuwsgierigheid. Een stille, hoogmoedige figuur die eenzaam in een hoek stond te wachten.

O, het werd een beste uitvoering. De lieve koningin die dood ging na haar beroerde wens: een dochtertje met een huid zo wit als sneeuw, wangen zo rood als bloed en haar zo zwart als ebbehout. En dan de hoogmoedige boze koningin.

Dadelijk, toen zij op het toneel stond, achter de lampen, wisten hoofdonderwijzer en andere leerkrachten, dat dit veel machtiger was dan de jagersman. Er werd hier een karakter op de planken gezet met een steenharde fierheid, die moordend was voor het kinderspel rondom. De beslissingen vielen, het gesprek met de spiegel werd een noodlots-lied. Zo verbeten en diep geroerd zei de koningin de jager haar bevel in het gezicht, dat de arme grinnik onthutst zweeg en knikte en vergat te buigen. Met slofstappen liep hij onder haar flitsende ogen vandaan om Sneeuwwitje te gaan vermoorden. En in de gymnastiekzaal leerden eindelijk veel kleine en grote mensen begrijpen, dat er zulke vrouwen bestaan. Het ergste was, dat de zaal ging verlangen naar de opkomst van deze schrikwekkende koningin. De kinderen beefden en sommigen huilden - maar ze konden het kijken niet laten.

Het toneel lag in een greep van Griekse noodlots-woede. De vreugde van de koningin, als zij oud en lelijk vermomd Sneeuwwitje opzocht in het dwergenhuisje en haar met de appel vergiftigde, was zo schrikwekkend, dat de hoofdonderwijzer de wenkbrauwen fronste en de juffrouw van de vijfde bleekjes glimlachte om haar optimisme. Dit kind leefde zich uit in bestiale fantasie.

Er jankten toen wel veertig kinderen in de zaal, en Sneeuwwitje lag heerlijk dood. Eigenlijk genoot de jeugd intens - wat toch de bedoeling was geweest van de leerkrachten.

De koningin bleef afzijdig - ook nadat zij haar wreedheid had geboet en tussen de coulissen wachtte.

‘Laat je maar vast afschminken,’ fluisterde het hoofd; om het kind te ontspannen. De koningin knikte en schreed naar de kapper.

Het was dom van het hoofd, want bij het einde moesten allen nog eens opkomen om voor het applaus te bedanken. Er was toen geen koningin meer - er was alleen maar een doodgewone vriendelijke Benny. Hij liep in zijn jongenspakje en boog mee. Sommigen herkenden hem niet.

De uitvoering was op een vreselijk intellectuele manier ontwricht; iedereen voelde zich (on)voldaan. Benny kreeg enkele kleurloze pluimen omdat hij de rol zo gauw en zo goed had overgenomen. Ja, dat jongetje Van Gorrendyk - -

Tot opeens tussen de rafelige rommel van na-de-kindervoorstelling de vader van een meisje uit de tweede daar stond: de regisseur Helm van Vreeswijk. Een groot, befaamd man. ‘Waar is de koningin?’ vroeg hij.

Men schoof hem een vereerde Sneeuwwitje toe, een onhandige jagersman, enkele dwergen - - Maar de koningin...?

Dat was dat jongetje daar.

‘De koningin, zei ik,’ drong de beroemde man aan.

Ja, dat jongetje... Hij had de rol in één ochtend opgenomen, omdat Mientje Breedveld ziek was geworden... ‘We zijn er een beetje verlegen mee,’ bromde het hoofd de beroemde man toe, echt entre nous. Maar zulke kunstenaars begrijpen onder wijzers-verlegen-heid niet. Van Vreeswijk deed een stap naar Benny toe. Dichterbij herkende hij in het kind toch de vorstin, die hij met hart en ziel had zitten bewonderen. Hij glimlachte en legde een grote hand op het domme hoofd, dat geen hoge cijfers kon veroveren voor rekenen en aardrijkskunde.

‘Jongen,’ zei hij, ‘je hebt prachtig werk geleverd!’ Hij keek naar het hevig blozende jongensgezicht. Een kind kon je niet complimenteren - je moest afwachten.

‘Kun je niet antwoorden, Benny?’ drong het hoofd aan, geweldig joviaal, ‘toe nou, joh!’

Maar niemand besefte dat dit de eerste pluim was, die Benny ooit voor enig werk had gekregen.

Hij werd Helm van Vreeswijks grote ondekking. En hoewel Benny niet kon rekenen en nauwelijks Floris V onderscheidde van Koning Willem III, zweefde hij alle kinderen voorbij. Voor hem

was dat een binnenpaadje, door het droomland, terwijl goede leerlingen hun lastige weg buitenom moesten vechten om iets in de Maatschappij te bereiken. En toen het maar langs zijn eigen weg tot hem kwam - toen kon Benny van Gorrendyk talen leren en aardrijkskunde en geschiedenis... Hij was alleen maar een groot man in de dop. Dat had het hoofd niet begrepen.

Dag barones!

Er zijn ogenblikken in het leven, dat je móét schrijven. Zoals nu, dit late uur van de nacht, terwijl ik nauwelijks mijn smokingjasje en wat dies meer zij heb laten zakken.

Ik heb vanavond Elvira ter Tuynen Egelsbergh weergezien. En toen ik haar zag binnenkomen, lang en slank, met net zulk ordinair sluik haar als vroeger, en nog precies even pretentieus om het hoofd gewonden, en met haar een-beetje-domme en toch wel aardige ogen, - toen dacht ik: ‘Dag barones!’ en dat was niet aardig van me.

We waren samen op school. Met hoeveel mensen heb ik eigenlijk wel in de klas gezeten, die ik later heb teruggezien? En allemaal anders, dan ik dacht. Behalve Elvira ter Tuynen Egelsbergh; de barones.

In onze klas zat ook Wiesje Olkering. Haar heb ik niet teruggezien, want zij is dood. En eigenlijk geloof ik, dat als ik had mogen kiezen, wie ik nou es wilde terugzien, de keuze zou zijn gevallen - en dat zonder aarzelen - op Wiesje Olkering. Want zij was zo geestig en zo ontzettend ad-rem. Ze was zeker de lelijkste van de klas, en in theoretische vakken bepaald knullig. Ze blonk alleen buiten school uit, in een onnavolgbare conversatie.

Elvira was heel anders. Ze was ook dom, en buiten de klas maakte ze geen uitzondering. Maar ze was heus wel aardig om naar te kijken - al deden wij jongetjes van de vijfde klas lagere school, dat niet.

Ja, zo lang is het geleden. We zaten natuurlijk in de derde ook al bij elkaar, maar de vijfde is in mijn geheugen blijven hangen. Door Wiesje. Alle kinderen schreven op onze deftige school op hun aantekenboekje alleen maar hun initialen. Er waren erbij, met zeven letters. Ik had er maar vier. Elvira schreef: E.B.R.t.T.E. en dat waren er dan zes. Maar Wiesje heette heus alleen maar Wiesje Olkering, en haar vader was in de oorlog rijk geworden met de ijzerhandel. Ze zei: ‘ieder heeft zijn eigen deftigheid.’ En ze schreef haar initialen omgekeerd op het aantekenboekje: daar stond ronduit ‘O.W.’ op.

Wij snikten van het lachen, en Elvira glimlachte, en zei achter Wiesjes rug: ‘Wat een enig kind, hè?’ en trok dan haar mond een beetje scheef.

Na de Kerstvakantie kwamen we zo te zitten: ik op de achterbank met Tommy Adema van Rabbers, en vóór ons Elvira en Wiesje. Dat wil zeggen: als Wiesje er was. Want ze was dikwijls ziek. Dan had ze reumatiek. Ze liep dan, als ze weer verscheen, op helemaal verdraaide benen, en met net zo'n verdraaid gezicht: ‘Want 't doet heus pijn, al zou je dat niet zeggen!’ legde ze uit. En wij hadden van het lachen geen tijd voor medelijden.

Tommy was een krachtig kereltje. Hij bokste met iedereen, en worstelde met alles (behalve met de Nederlandse taal, want die was hem te machtig), en toonde bij elke gelegenheid biceps en kuitspieren.

Dat kon Elvira op den duur niet uithouden. Nietwaar? als men barones is, en een rijke vader heeft, en een nurse, en een pony om op te rijden, dan heeft men toch ook spieren. Dus stroopte ze haar mouw op, en toonde haar ontegenzeggelijk aanwezige, zeer adellijke biceps.

‘Verdomd, dat had ik van 'n meid nooit gedacht,’ zei Tommy. want al had hij nu een dubbele naam en een Pa die meedeed, dan was hij toch maar Friese adel, en die is sedert de Middeleeuwen al erg socialistisch getint, dus kon je geen fijne woorden verwachten.

Ik had niet zo'n succes. Er werden aan mij wel biceps bevonden

maar: ‘rotzooi’, kwalificeerde Tommy. En Elvira vermat zich, te knikken.

‘Je denkt te veel,’ zei Tommy.

Elvira vergat zich zozeer, dat ze ten tweede male knikte.

Ik kleurde en dacht nòg veel meer, terwijl ik mijn mouw weer neerstroopte. ‘Nou jij, Wies!’ zei Elvira.

Wies, magere stumper, met grote lichtblauwe ogen en een even lichtblauwe jurk met enorme pofmouwen, keek ons verbaasd aan.

‘Ik?!’

‘Ja,’ zeiden wij onverbiddelijk.

‘Maar dat màg toch niet!’ suste Wiesje.

‘Waarom niet?’ informeerde Tommy agressief.

‘Nou,’ legde Wies uit, ‘toen ik vanmorgen deze jurk aantrok, zei m'n moeder: “Wies, kind, nou voorzichtig, hoor! - dat je mouwen niet knappen!”’

Was het plompe humor, lag het er dik op? Wij grienden van 't lachen, want het was zo onverwacht. En dat is het beste geheim van alle humor.

Natuurlijk gebeurde dit, terwijl de onderwijzer de klas uit was. En alle kinderen om ons heen begonnen biceps te tonen en te demonstreren, zodat niemand fatsoenlijk zat te werken, toen meneer weer binnenkwam. Alleen Wiesje zat toen te schrijven. ‘Zolang jullie niet met mij meedoen, kan ik ook niet met jullie meedoen,’ betoogde ze. En deed daarbij onloochenbaar Elvira na.

Ja, dat zijn allemaal kleine herinneringetjes. Maar nu die ene, heel grote; ik weet niet, hoe ik die moet vertellen.

Het zal zó zijn gegaan: Elvira Beatrice Rosalie ter Tuynen Egelsbergh was op een middag vóór schooltijd haar fiets naar het hok gaan brengen. En of ze nu in dat adellijke huis geen W.C.'s genoeg hadden, of dat ze te langdurig lunchten?! - Elvira moest ontzettend nodig een plasje doen.

De schooldeur was nog niet geopend. En of Elvira nu een schaamteloos wicht was, of alleen maar een héél onschuldig meisje, uit paradijselijk-reine kringen?! - ze aarzelde niet, en zocht zich een passende plaats achter het fietsenhok.

Maar de zonde loert in de wereld overal, en daar was ergens een gemene jongen uit de zevende klas, die Elvira zag gaan, en die slim genoeg was om te begrijpen, dat ze niet de eenzaamheid zocht om

haar neus te snuiten. En die affreuze smeerlap ging regelrecht naar Elvira toe en bood haar een dubbeltje, als hij haar niet alleen hoefde te laten.

En of Elvira nu vreemde instincten had, of dat ze krap in haar goud zat, of dat ze bang was, zo alleen achter dat schuurtje, Elvira uit de vijfde?! - ze verdiende die middag een dubbeltje.

Misschien is dit een onfatsoenlijk verhaal. Ik weet niet of ik het netjes genoeg vertel, want zo-iets is erg moeilijk. Ja, dat is een ware geschiedenis over een echte barones.

Ik verbaas me achteraf, hoe zo-iets zo snel uitlekt. Zou die ellendige jongen zijn mond niet hebben gehouden? Heeft hij ermee gepraald? Zulke mannen bestaan, heb ik mij laten vertellen. We wisten het om vier uur allemaal. En we waren verontwaardigd, want zo-iets doet men niet, dat wisten we wel. Vooral niet, omdat die jongen uit de zevende maar een heel gewone jongen was, zonder geld of naam of invloed - op deze school beland, omdat andere scholen te ver weg waren.

In het begin zeiden we: ‘Nou ja, alleen zó'n jongen...’ maar dat bleek niet waar. En dat is nu juist het ontzettende, perverse van deze geschiedenis: er waren veel meer jongens, die dubbeltjes over hadden. En Elvira - kom je over de hond, dan kom je over de staart - werd een kapitaalkrachtige dame.

Kinderen zijn mensen in het klein: er doken moppen op, over het fietsenhok. Verschillenden van ons zorgden er angstvallig voor, niet in de buurt van dit gebouwtje te worden gezien. Een vergelijking met Elvira was beledigend. Haar kennissenkring wijzigde zich snel en afdoende: velen lieten haar lopen, en anderen werden eensklaps intiem met haar... het raadselachtige is, dat niet één onderwijzer er iets van hoorde. Elvira was argeloos en vlot als altijd, en nog niets minder ingebeeld en adellijk tot in haar vingertoppen: een lang, slank kind met domme ogen, toch wel vriendelijk. Je kon het je niet voorstellen.

Wiesje zei niet veel meer tegen haar; en sloeg tot driemaal toe een ijsco af, van Elvira; wat anderen niet altijd deden...

‘Van dàt geld,’ zei Wiesje, en schok-lachte. En dat was misschien nog wel het meest grote-mensen-achtige, want daaraan hadden wij nog helemaal niet gedacht. Het was echt weer Wiesje, en we gierden om haar ten-hemel-geslagen lichtblauwe ogen.

Maar het zedenbederf bracht een spanning in de klas, waar je hart van stilstond. Er moest iets gebeuren, er zou iets héél geks gebeuren, dat voelden we wel. Op een dag zou een van de ‘fijnen’ - dat waren de kinderen van ouders, die volgens Wiesje niet genoeg steun aan hun deftige naam hadden, en daarom de kerk plat-klepten - er met zijn ouders over praten, en dan zou Elvira ter Tuynen Egelsbergh... - ja, wat dan?...

‘Zo wordt 't te gek,’ zei Tommy tegen mij onder 't rekenen. Vóór ons zaten Wiesje en Elvira beiden half fluisterend in zichzelf te kampen met een samengestelde breuk. Ik wist zonder verder commentaar, waarover Tommy het had: dat was niet over het moeilijke probleem in de rekenkunde.

En die middag kwam er een wonderlijke, simpele oplossing - van Wiesje. We stonden bij de fröbeltuin te praten, met een stuk of zes jongens en meisjes. En dartel, neuriënd, met de schooltas zwaaiend, liep Elvira ons voorbij, haar bolle, vriendelijke ogen op verten gericht, in prettige gedachten verdiept.

‘Daar g‘a‘at ze!’ fluisterde Wiesje, met zo'n hete spot, dat het me aangreep. We oogden Elvira na, en ik wil niet ontkennen, dat we meer nieuwsgierig waren, dan geshockeerd. Ze wandelde met zorgeloze schreden, wiegend in de heupen, naar het fietsenhok. Ze bond haar tas achterop de bagagedrager, en wilde juist de fiets uit het rek achteruit rijden, toen een lange, anonieme arm om de hoek van het hok haar beetpakte en uit ons gezichtsveld sleurde. Er klonk gelach, en vrolijk gekir van Elvira...

Toen zei Wiesje tegen mij: ‘Ga jij klaar staan met haar fiets.’ En ik holde erheen, overtuigd, dat Wiesje de juiste oplossing wist. En achter mij aan draafde met kromme reumatiek-benen Wiesje, om hijgend stil te staan bij de fietsenschuur. Met een onnavolgbare basstem, zoals beslist alléén de potsenmaakster Wiesje kon maken, zei ze: ‘Is barones Ter Tuynen Egelsbergh hier ook ergens?’

Achter het hok was gekraak van takken en dwaas-vluchtende voeten. Ik geloof zelfs, dat ik vloeken hoorde. En Wiesje herhaalde: ‘Is barones Ter Tuynen Egelsbergh hier ook ergens??’

‘Jà-à!’ zei Elvira, en stapte te voorschijn.

Toen ze ons zag, en niemand anders, stond ze stil en knipperde met de ogen.

‘Dag, barones!’ zei Wiesje. *‘Dag barones,* Uw dienaar wacht met

de fiets, *barones.'*

Ze had natuurlijk kunnen zeggen: 'Noblesse oblige,' want we leerden al Frans, en verstonden dit reeds. Maar Elvira verstond dit beter. Ze was zo slecht in Frans; ze was slecht in alle vakken, behalve in rekenen met dubbeltjes.

Ze nam de fiets sprakeloos van me aan, en reed weg. Haar rug was die van een beschaamde vrouw: een beetje gebogen, met opgetrokken schouders. En we hebben nooit weer iets geks van Elvira gehoord of gezien. Ze was tot het besef van haar adeldom gekomen, denk ik.

Maar vanavond was ik op een duivels-deftige partij, en wie komt daar binnen, met nog net diezelfde domme ogen, en die triomfantelijke, zorgeloze stap, aan de arm van een eigen man?? - Ach, dat heb ik nu al aan het begin gezegd.

'Van Brittenstein?' herhaalde ze, toen we werden voorgesteld. 'Ik heb vroeger in de klas gezeten met een jongen Van Brittenstein.'

'Familie misschien,' zei ik kies.

Maar mevrouw Genderen van Diependael (geboren baronesse Ter Tuynen Egelsbergh) meende geen kiesheid nodig te hebben: 'Je bent het zelf, gekkerd,' zei ze. 'Ik laat me villen, als jij niet Careltje bent!'

Ach, toen gaf ik het maar toe, want dat laatste was toch geen aanbod voor een balzaal. We knikten tegen elkaar, en ze stelde me voor aan haar man, en toen knikten we gezamenlijk.

Of ik me de school nog herinnerde?

Ja, natuurlijk. En of zij wist, hoe moeilijk ze de samengestelde breuken had gevonden?

O, en of, zeg! En of ik nog wel dacht aan die strenge onderwijzer, die zo gruwelijk met strafwerk smeet?

Nee, daaraan wilde ik niet meer denken. Maar of zij zich nog die rare handwerkjuffrouw voor de geest kon halen, die geen jongens in de klas wou hebben?...

Gunst, j'a'a!...

Maar Wiesje was al jaren dood, en het fietsenhok is gesloopt, en wij hebben over beiden gezwegen.

Zo zijn we.

En daarom moest ik schrijven. Alleen deze paar bladzijden maar. Want als Wiesje er niet was geweest: zou dan op de duur de wereld

hebben kunnen blijven zeggen: ‘Dag, barones’...

?

De medicijn

Dit verhaal is wel honderd jaar geleden gebeurd; maar het is even ontroerend, alsof het gisteren was geweest. Honderd jaar geleden wàs toch immers gisteren?

Er leefde in Drenthe een arme boer, die elke week naar de markt in Assen reed, waar hij handel dreef. Hij kwam dan 's avonds tegen schemer weer thuis, en naast hem zat - dat wist elkeen, die hem langs de weg kende - altijd rechtop en fier zijn hondje Keesje: een doodgewoon wit-en-zwart gevlekt beestje.

Deze boer - hij heette Enze Enzinga - was getrouwd met een heel verstandige, lieve vrouw, die zich liet roepen met de naam Griet. Hij had deze vrouw wel nodig, want Ens was geducht aan de drank. Hij had maar een arm bestaan, en de zorgen waren te hevig voor zijn kleine ziel. Tegenwoordig weten de mensen weer heel andere verklaringen voor elk glas dat zij te veel nuttigen - hun dorst is er niet minder om, en hun vlucht uit de werkelijkheid van het dagelijkse leven evenmin.

Griet had in haar kabinet een dikke pot met een kurk erop. Daaruit kreeg Enze bij tijd en wijle een glaasje. De rest kocht hij zelf bij, of kreeg hij cadeau. Wie zal het weten, als een man laveloos naar

huis komt zwalken?

Wanneer het tijd werd, stond de vrouw in weer en wind aan de open deur, 's winters met haar hand aan de boord van haar jurk, en dan waren haar oren gespitst naar brallend gezang. Of zou Enze ditmaal stil zijn - had hij zich goed gehouden? Of betekende zijn zwijgen misschien dat hij zó slecht had verkocht, dat er geen borrel op overschoot?...

Dan, na enig wachten, dikwijls na herhaaldelijk terugkeren aan de deur, hoorde Griet het ratelen van de kar aankomen, met daarboven uit een loeiende uithaal vol spirituele ontroering: Goddank! Daar was Enze, en hij kón nog zingen. Dan zag ze het voertuig uit de vale schemering opdoemen, met een dikke wolk vol gezang op de bok, en daarnaast - ja, daarnaast zat als een goeie geest, kwiek en wit, Keesje. Dan was de vrouw gerust en dankbaar.

Zij hadden geen kinderen. Dat was een groot verdriet geweest, waarin het hondje hen had getroost. Hij was hun kind, gehoorzaam en begrijpend en oppassend en trouw. Hij sliep in de kamer, vlak voor hun eigen stee; het was een lief bestaan van drie bijna even grote intelligenties. Toch wisten man en vrouw beiden, dat Enze meer van Keesje hield, dan Griet. Voor Griet waren er de hele dag door zo veel zorgen, en zo veel mènsen om haar heen! De buren, met hun kinderen, die zij dan toch van zeer nabij zag opgroeien. Nee, het hondje had haar hart - maar toch niet zo, als dat van Enze.

Op een dag kwam de dokter. Hij liep langs, en had horen zeggen dat de boer zo vaak duizelig was. Hij stelde Enze vragen, voelde hem de pols, bekeek zijn oogwit en liet 'm zijn tong uitsteken. Hij zweeg een poosje.

‘Tja, Enzinga,’ zei hij ten laatste, ‘je bent een sterke vent - maar je zult de drank moeten laten staan. Doe je dat niet, dan ben je met een paar jaar kapot. Daar helpt geen enkele dokter tegen.’ Enze keek hem brommerig aan. ‘En als ik de fles wèl laat staan?’ informeerde hij wantrouwend. ‘Leef ik dan langer...?’

De dokter grinnikte. ‘Je denkt natuurlijk, dat je nog maar kort hebt te leven,’ zei hij. ‘Nee, nee, nee, Enzinga! Je kunt negentig worden met zo'n hart en zo'n maag! Maar de drank ondermijnt je.

Als je niet ophoudt met drinken, leef je misschi‘en nog -’ hij bewoog zijn hand alsof hij de jaren woog - ‘vier jaar. Drie...’

Enze kreeg er kippevel van over de rug. Hij wendde zich naar Griet. ‘Vrouw,’ zei hij, ‘geef hèm maar 'n kop koffie!’ En hij stond zwaar op en ging naar buiten.

Hij wilde het niet begrijpen. Het leek wel, alsof er nu nog een reden te meer was, om te drinken. Griet zag het met zorg aan. Ze had de fles in het kabinet niet bijgevuld. Die stond leeg; Ens had al tweemaal ernaast gegrepen.

En toen kwam hij op een milde voorjaars-avond brullend van 't zingen naar huis. Griet hoorde het. Ze ging weg van de deur, en zette met haast de soep op tafel: een dampende pan, waaruit als verleidelijke geesten de geurige stoomwolken opdreven. Ze hoorde, hoe Ens het paard tot stilstaan bracht, hoe hij log van de bok tolde. Hij vloekte, omdat hij een klomp verloor. Hij kwam leunend tegen deur en muur binnen.

‘Zo,’ zei Griet vriendelijk, ‘hè'je goeie zaken gedaan?’

Hij wiste zich het zweet van 't purperen gezicht. ‘Bèst,’ zei hij, en plonsde zwaar op zijn stoel.

‘Waar is Keesje?...’ informeerde Griet.

‘O, buiten,’ antwoordde Ens met een geeuw. ‘Sjonge, wat maakt die lucht slaperig!’ Ze ergerde zich al lang niet meer aan het leugentje. Ze ging naar de deur en riep het hondje.

Maar het kwam niet.

Ze riep harder. Ze liep het erf op. Het paard stond met gebogen hoofd voor de kar. ‘Waar is Keesje dan?’ vroeg ze aan Ens, die bijna zat te slapen bij tafel.

Hij wist het toch niet? Buiten!

Hij at alleen. Later at zij. Ze riep herhaaldelijk, en wachtte tot laat in de nacht. Keesje kwam niet.

De volgende morgen vroeg ze meteen bij het ontwaken naar het dier. Een wonderlijk vermoeden zat in haar hoofd. ‘Je hebt 'm toch niet verkocht?’

‘Verdomd niet!’ zei Enze. ‘Ik zou toch Keesje niet kùnnen verkopen!’

Niemand in het dorp had hem gezien. Niemand onderweg had

hem opgemerkt. De angst stond op, en zat met hen aan tafel. ‘Ik ga 'm straks zoeken!’ zei Enze. Maar hij had een geweldige kater; hoofdpijn en een zwaar hoofd en machteloze benen en duizeligheid als nog nooit.

‘Ik heb je toch gezegd, dat je de drank moet laten staan!’ zei de dokter, inderhaast geroepen. Ens moest naar bed. Daar lag hij, te tobben over het hondje. Maar wie moesten ze nog vragen? 's Nachts luisterden ze tot in hun slaap. Soms stootte Ens Griet aan: ‘Ik hoor 'm krabben aan de deur!’ Maar dan was het een tak in de lentestorm. Keesje was weg.

De vierde dag hield Ens het niet meer uit. ‘Al zal ik d'r aan dood gaan,’ zei hij, ‘ik rij de hele weg terug!’

‘Doe dat nou niet,’ raadde Griet af. ‘Het is per slot de hond. Moet ik dan alleen achterblijven?’

‘Je kan toch meerijje,’ stelde Ens voor, die haar verkeerd begreep. Ze lieten het werk voor wat het was - ze reden samen naar Assen, de hele weg speurend en roepend als twee mallen. Tot aan de markt reden ze. En daar, mager en verkleumd, zwak van het vasten maar met harde ogen, zat Keesje op de stapel zakken, die Enze in zijn zatheid had vergeten mee te nemen.

‘D'r mocht geen mens bij hem komen,’ zei een diender, die daar liep. ‘En eten wou 'ie ook niet. Alleen het water uit de goot heeft 'ie gedronken.’ En dat laatste - dat was nu juist zo verschrikkelijk beschuldigend voor die dikke, grote Enze Enzinga!

Hij stapte met grote passen naar het onderkomen hondje, dat zich heftig oprichtte en kwispelde. Hij tilde het beestje in zijn armen en zoende het, zomaar op de markt in Assen, onder de ogen van een man in uniform. En hij huilde, zoals hij sedert zijn kinderjaren niet had gehuild.

Griet nam hem voorzichtig bij de arm, en loodste hem mee naar een café. Niet naar het café, waar hij altijd kwam - want Griet was een vrouw van fijn begrip. Er waren dingen, die niet uitgesproken mochten worden, en niet door anderen geraden.

‘Twee kopkes koffie en een bak melk met brood,’ bestelde ze. Een begrijpende waard bracht alles precies, zoals het moest zijn. Man en vrouw staarden op het schrokkende hondelijfje, waar de

rillingen over voeren. Hij had het bezit verdedigd, en *modderwater* gedronken!...

Het werd niet uitgepraat. Dat hoefde niet, honderd jaar geleden bij boerenmensen. Enze Enzinga raakte geen brandewijn meer aan, geen jenever, geen bier. Hij dronk koffie of thee of water.

En zij leefden met hun drieën nog een massa jaren gelukkig en goed.

Gespeeld bestaan

In het voorname oude-dames-pension heerst altijd een bepaalde stilte, die consequent wordt nagestreefd door alle zusters. De dames zelf houden zich er niet altijd aan - maar ze betalen en zijn troetelkinderen. Op de gang, in fluisterende haast, ontmoet zuster Annet zuster Gerda.

‘Kamer zeven is bewoond,’ zeg Annet klankloos. ‘Een actrice.’ Ze haalt haar schouders op, terwijl ze duim en wijsvinger langs elkaar wrijft. Er zal wel geen geld zitten. Dan gaat haar wijsvinger naar haar voorhoofd: ‘Volslagen opgewekt,’ zegt ze, en loopt alweer voort.

Zuster Gerda, met een jolige beweging in de schouders, tikt even aan de deur van nummer 7. Een lieve stem antwoordt. Gerda glipt naar binnen. ‘Dag mevrouw, ik hoor net, dat u bent aangekomen.’ Ze stelt zich voor; aan een slanke, helemaal-niet-oude vrouw met melancholieke ogen. ‘Ik ben Nora,’ antwoordt de nieuwe gast.

Gerda vraagt argeloos: ‘Nora Wie?’

De ogen bezien haar onderzoekend. ‘Hebt u nooit Ibsen gelezen?’ vraag de nieuwelinge.

‘O, N‘ora,’ zegt Gerda met geschrokken doorzicht. ‘Gut, j‘a!’ Ze

knikt ontzet, ‘ik zié het!...’ De vrouw is smaakvol gekleed in een japon uit het einde van de vorige eeuw. Gerda streelt even de hand in de nauwe tafzijden mouw. ‘Maar u drinkt toch wel een kopje thee?...’Ja, dat doet Nora wel. Voorzichtig, als tastend, vraagt de zuster: ‘Bent u altijd Nora...?’

De andere vrouw schudt glimlachend het hoofd. ‘Nee, ik ben heus niet màl hoor!... Maar ik spéél, ziet u!... Vandaag ben ik Nora.’

Gerda knikt, terwijl ze de thee aanreikt. ‘Ik had het meteen kunnen weten,’ antwoordt ze vriendelijk. De nieuw gast straalt.

Daarmee heeft Gerda toevallig het probleem in de kern geraakt. Maar ze vergeet, haar bevinding aan de anderen mee te delen.

De volgende ochtend brengt Annet het ontbijt op nummer 7, en vindt daar een jonge vrouw in een prachtig Tudor-kleed. De vrouw rijst als een koningin op en vraagt angstig: ‘Is er geen gif in, dreigt er geen verraad?’

Annet houdt de adem in. Van dichtbij blijkt de jeugd schmink te zijn - het gelaat van de gast is niet erg rimpelig, maar toont toch zijn leeftijd.

‘Nee,’ zegt Annet, ‘hier in huis is alles veilig.’

De koningin tegenover haar wijst gebiedend naar het kopje koffie, en beveelt: ‘Drink voor mij. Als je in leven blijft, zal ik dit voedsel nuttigen.’

Annet drinkt. Ze denkt: ‘Verbeeld je, dat ik nu de hik krijg!...’

Maar ze krijgt niets, ze blijft in leven; en de vorstin kan dus gaan ontbijten. Pas in de loop van de ochtend ervaart Annet door Gerda, dat ze heeft gesproken met Maria Stuart. ‘Ik ben er toch bang voor,’ ijst Annet, ‘op een kwaje dag is ze Dracula, en dan ben ik het ontbijt!’ Maar het geschater om haar heen bewijst alleen haar succes als grappenmaakster.

De jonge dokter vindt enkele dagen later een zwaar zieke in kamer 7, hij komt zorgelijk naar buiten en zegt: ‘Waarom hebben jullie die vrouw hier opgenomen?... Dat wordt niets!’ Maar de directrice gaat subiet naar binnen en constateert, dat dokter heeft gesproken met La dame aux camélias - met Marguérite Gautier - zij is bijna òp, ze hoest en rochelt. ‘Ja, maar ze heeft negenendertig-vijf,’

werpt de dokter tegen. Het is vervelend - doch de directrice blijft kalm: de patiënte zal heus niet sterven.

De volgende dag is er volop leven in kamer 7 - daar woont die dag Madame Sans Gêne. De kamer schalt van de lach, er worden ondeugende dingen gezegd, de vrouw is rank en geestig in haar satijnen Empire-japon met waaier en luifelhoed. Gerda en Annet gnuiven; de vrouw spreekt over het Franse hof alsof ze er haar hele leven heeft doorgebracht. Het is een sappig verhaal.

Zo gaat dat elke dag.

Maar langzamerhand valt de zusters toch een zekere regelmaat op - er zijn dagen van stilte, sombere figuren, er zijn dagen van grofheid, uitbundigheid, tedere vrolijkheid. Kamer 7 is als een plaatjesboek. Dat vinden de mensen buiten ook, want zij zien de dame aan het venster zitten, en kijken al naar boven, als ze nabij het huis komen.

Het is voor de zusters soms wel eens moeilijk. Als je binnenkomt en je vindt een kwijnende, angstige vrouw in prachtige paniers à coudes met gepoederd haar en een mouche op het gelaat, dan weet je niet meteen of je Madame Dubarry vóór je hebt of koningin Marie Antoinette. Dat moet dan nog blijken uit het gesprek...

En eens zit er een beelderig jong meisje op de rand van het bed voor zich uit te staren. Van nabij heeft ze altijd weer dezelfde rimpeltjes - enfin. Maar wie is het vandaag...?

Ze bidt, en tranen lopen onder haar half gesloten oogleden vandaan. Het is Beatrijs. Ze is juist teruggekeerd uit de wereld, en heeft haar plaats in het klooster ingenomen - niemand heeft ooit bemerkt, dat ze is weggeweest...

‘Maar Beatrijs,’ zegt Annet, ‘je bent toch zó veel jaren met die man - nou ja... ben je in die tijd niet ouder geworden...?’

Een ogenblik trekt de betovering op. ‘Meid, wat ben je vervelend,’ zegt de figuur op het bed, iets te actief. Annet zet geschrokken het ontbijt op de tafel, en meent dat nu Dracula aan de beurt is. Maar direct verzinkt de stemklank weer: ‘Geen mens weet, dat ik in de wereld zwierf, geen mens heeft mij gemist,’ zingt de stem.

Annet gaat weg.

Dokter went er nu ook aan. Hij ziet door het spel heen, en voelt Blanche evengoed de pols als Ginevra of Kniertje. Het hele stadje

weet nu, dat de dame van nummer 7 achttien koffers vol kostuums heeft, waarvan ze er niet één op straat kan dragen. Ze is gek, iedereen begrijpt dat. Maar als ze een enkele keer op straat kòmt, en de kinderen een heerlijk suikertje geeft uit een vuurrood doosje, dan vindt geen kind haar gek - ze heeft lieve ogen.

'Ik had zo graag kinderen willen hebben!' zegt ze peinzend.

Het klinkt als een zin uit een beroemde rol.

Op een dag wordt de dokter geroepen voor kamer 7. De dame ligt in bed, en moet ditmaal ècht ziek zijn. Niemand kan in haar gedrag iets bespeuren van schmink of spel.

De arts komt. Het is ernst. Longontsteking. Geen mens weet of het is gekomen van te weinig eten om in die kostuums te kunnen - of van het wuiven uit een open raam bij oostenwind, of van een te laag décolleté. Ze heeft koorts, ze rilt en haalt uiterst moeilijk adem.

De dokter geeft haar een injectie. Hij komt terug. Hij komt verschillende keren, die dag. Hij laat haar naar het ziekenhuis vervoeren. Kamer 7 is stil.

De vrouw is zwaar ziek. Ze speelt niet meer, ze 'is. Teer, worstelend, zoekend, weg-ebbend. De arts kijkt peinzend op haar neer en weet nog altijd niet, wat hij van haar moet denken. Is ze getroubleerd geweest...?

Op dat moment zoekt haar blik hem. Ze glimlacht vaag.

Klankloos zegt ze: 'Gaat het niet?...'

De arts is een jonge man, hij heeft wel al veel gezien, maar hij is geboeid door de mensen. Hij leunt op de rand van het bed, en kijkt haar glimlachend aan.

'Ik wil graag weten -' ze hijgt.

'Mevrouw,' zegt hij dan, en hij weet, dat hij dit mag zeggen: 'Hebt u ooit de rol van La Dame aux Camélias *ten einde gespeeld*...?'

Haar ogen vernauwen zich even. 'Nee,' antwoordt ze zacht, 'ik heb altijd gedacht: "Dat heeft de tijd nog"...' Haar hand glijdt naar de zijne met een typisch toneel-gebaartje - ze streelt zijn hand alsof hij een kind is. 'Ik ben heus niet gek, hoor,' fluistert ze, met een loze glimlach die haar zelfs nu nog alleraardigst staat. 'Het was heerlijk,

te spelen... Ik heb zo weinig succes gehad... Ik kon niet v‘echten... en ik dacht: ze vinden me tòch mal...’

Ze lachen allebei. Dan heft ze het hoofd, en zegt: ‘Ik moet ogenblikkelijk mijn kostuum hebben...’ De dokter meent dat ze ijlt.

Maar ze is bij kennis.

Men brengt haar het kostuum. Ze wordt erin gekleed. Ze hoeft niet veel meer te spelen. Geen enkel medicijn helpt, geen behandeling heeft baat - het is haar uur. Ze ligt op haar ziekenhuisbed in een toneelkleed, en speelt haar laatste scène. Er is geen speciaal licht of schmink bij nodig - er speelt iets mee, dat haar succes deze keer groot maakt. De jonge dokter staat naast het bed van Marguérite, met kippevel op zijn lichaam. En als ze eindelijk zwijgt, ademloos, met ingezonken ogen, heeft hij de rol zien spelen, zoals hij die nimmer op het toneel zal zien: vreselijk perfect.

Is hij Armand geweest...?

Nee. Hij heeft het publiek mogen zijn.

Hij stuurt haar een groot boeket witte rozen.

Het boze kind

Met Gertje waren de ouders naar de dokter geweest, en naar de kinderpsycholoog en naar de psychiater. Maar allen tastten in het duister van zijn ziel, en schreven behalve recepten een dure rekening; zonder dat dit iets veranderde in Gertje. Het zou wel ongeneeslijk zijn.

Laat ons hier even de duidelijkheid betrachten: Gertje had van zijn jongste jaren af een harde spot getoond. Hij zag de mensen door een liefdeloze bril, hij lachte om hun zwakten en fouten, hij strikte hen in hun eigen tekortkomingen. Tegen de meester op school, die een zieke vrouw en vijf kinderen had, zei Gertje: ‘Zijn gaten in sokken mode?’ En tegen een lief oud mevrouwtje, dat met een glimlach voor het raam zat handwerkjes te maken voor liefdadige doelen, had hij gezegd: ‘Je draagt een pruik!’ alsof dat enig gewicht in de schaal legde, waar het haar geestelijke waarde gold.

Eerst hadden de mensen, vader en moeder voorop, gelachen om zijn opmerkingen. ‘Waar h‘a‘alt zo'n jong het vandaan!’ zeiden ze. Maar op den duur was het niet meer belangrijk, waar hij het vandaan haalde - hoofdzaak werd, waar hij het plaatste - en dat was bijna altijd zó schot-zeker, dat de omgeving bang voor hem werd.

Hij zei alles met een vriendelijk gezicht. Maar als hij wist, als hij zàg, hoe getroffen de ander was, ontstak zich in zijn ogen een helle triomf, dan trok zijn gezicht open in een harde, wrede lach. Waren zijn ouders te zacht voor hem? Ofte streng? Behandelden ze hem tactloos, omzichtig, toonden ze zich bevreesd?

Niets van dat al - het waren heel verstandige ouders. Alleen hadden ze een paar malen hun ontsteltenis niet kunnen verbergen, en dat had hem kennelijk intens genoegen bereid. ‘Tja,’ zei de derde psychiater, en hij haalde zijn zeer menselijke schouders op.

De laatste tijd had Gertje een nieuwe hobby: hij besloop mensen en kleine kinderen, of katten en honden - wat er maar op zijn pad kwam. En dan zei hij meesterlijk-plotseling, met een harde stem: ‘Boe!’

De reactie van de slachtoffers was over de gehele linie gelijk: ze schrokken en schokten overeind, werden half boos, schaamden zich en trokken zich terug. Gertje achtervolgde hen met een schaterlach, die geen genade kende.

Hij had de wereld nu langzamerhand tien jaren lang verrast; hij had geen vrienden en toonde er ook geen verlangen naar. Hij was een steenhard, eigenzinnig, vermaakt ventje zonder ziel.

Op een dag liet hij het oog vallen op een oude dame, die sedert enkele dagen vlakbij hen woonde. Voor het venster staande had hij haar verhuizing zien plaatsvinden: versleten meubels met vale stof bekleed, oud-modische snuisterijen, een gemakkelijke stoel met kleine steun-kussentjes, een theestoof, een Bijbel.

Gertje bezag alles met ogen, die geen waarde kenden. Hij droomde ervan, bij die vrouw naar binnen te sluipen, een levende regenworm in haar Bijbel te leggen, de theestoof te doven en ‘boe!’ te roepen, zodat ze de ruïne tijdig zou kunnen overzien.

De oude dame irriteerde hem zonderling; ze had de gewoonte, met stralende ogen van haar frivolité op te kijken, en te knikken tegen wie er voorbij haar venster kwam. Dat was vijfmaal Gertje geweest. De laatste keer had ze gewuifd. Hij had zijn neus opgehaald. Ze glimlachte dieper en boog zich weer over haar werk. Gertje vond haar onecht. Ze gaf hem het machteloze gevoel, tegenover een robot te staan, die geen te-schokken-ziel had, die een eigen weg

ging.

Maar op een woensdagmiddag zag hij zijn kans schoon: de oude dame zat niet voor het raam - hij onderscheidde haar iets verder in de kamer, terwijl ze stil achterovergeleund zat - ze sliep. Een tere lijn om haar neus en mond verried, dat de glimlach haar niet had verlaten; ze was een te lief mensje, dan dat een boze droom haar zou kunnen of willen kwellen.

Gertje bezag haar met gretige aandacht. Zijn hart sprong op - er was bijna een gevoel van dankbaarheid in zijn borst. Haastig ging hij het steegje naast het huis in, en vond zijn weg door een kleine keuken, een smal gangetje, naar de voorkamer.

De vrouw zat zeer stil.

Was ze dood...?

Nee, ze ademde; langzaam, teer en diep. Als een uit ivoor gesneden beeld zat ze daar te leunen, verzonken in een kussen van dromen.

Gertje stond stil. Weer en heviger beving hem het gevoel, dat deze figuur niet echt was. Dat ze niet leefde. Dat ze namaak was - dat ze buiten zijn grenzen viel...

Hij sloop op de tenen naar haar toe, met alle boosaardige toewijding die in hem was. Vlak bij haar oor stond hij stil, en wendde zich iets af om zijn borst vol adem te zuigen. Hij zette een naaldscherpe concentratie op haar gelaat, terwijl hij zich naar haar toeboog.

‘BOE!!’zei hij, knalhard.

De vrouw sliep. Het joeg een kleur naar Gertjes wangen. Ruwer nu, zoog hij zijn longen vol lucht en zei nogmaals ‘BOE!!’

Een tedere witte hand verhief zich, en veegde even, als om een haartje weg te wissen, over het oor. Verder niets.

Doch terwijl een harde lust tot succes rode vernietigingsplannen door het kinderbrein joeg, sloeg de vrouw haar ogen op, en zag de kleine jongen.

‘Hé, dag jongetje!’ zei ze vriendelijk. ‘Ik ken je wel, je komt hier vaak voorbij, en we hebben mekaar al een paar keren gegroet!’

Gertje stond stil, midden in een diepe ademhaling - hij voelde zich betrapt. Ze schrok niet. Ze verdacht hem niet - -

‘Ik zou je zo graag een koekje willen geven,’ vervolgde het vrouwtje peinzend, ‘maar ik heb niets in huis... Ik heb maar heel

weinig geld, zie je, en het is nu op, na die verhuizing...'

Gertje keek haar strak aan. 'Kan me niks schelen, afgekloven bot!' zei hij vriendelijk glimlachend.

De vrouw reageerde niet. 'Wat zeg je, ventje?' vroeg ze. 'Ik ben doof, zie je...'

Dat mepte hem de woorden uit de mond. Hij hief dreigend zijn hand, als om haar te slaan. De vrouw keek hem lachend aan.

'J'ij hebt nu eindelijk eens keurig schone handen,' zei ze prijzend. 'Ik weet best, wat dat betekent voor een jongen, die de hele dag op straat ravot met vriendjes, en die van knikkeren houdt...'

Hij kon haar niet vertellen dat hij nooit knikkerde, omdat geen kind met hem wilde spelen. Ze zou hem toch niet verstaan.

'Waarvoor kwam je, jongen?' vroeg het oude dametje. Ze legde heel teer haar arm om zijn schouders en keek hem aan. 'Kun je het niet opschrijven? Dan kan ik het lezen.'

Die arm - die vol vertrouwen en vriendschap om zijn kwaadaardige schouders werd gelegd - die ogen, welke zijn boosheid niet wilden kennen - die verlamden Gertje. Hij stond daar, en zocht reddeloos rond in zijn arsenaal - maar hij wist opeens niets meer.

'Kun je het niet opschrijven?' herhaalde het vrouwtje.

Hij schudde peinzend het hoofd.

'Nou, dat is jammer,' murmelde ze. Dan deed ze een greep in een klein schildpadden doosje. 'Hier heb je een lekkertje, kind. 't Spijt me zo, dat ik niet begrijp wat je wilt...'

Hij nam het snoepje aan, en stak het beteuterd in zijn mond.

Toen verscheen zijn moeders hoofd voor het venster: kinderen uit de buurt hadden haar verteld, dat Gertje achterom bij het oude mevrouwtje naar binnen was geslopen.

'Gertje!' zei z'n moeder. Ze kwam haastig naar binnen, want ze begreep zijn hulpeloosheid niet: er moest iets verschrikkelijks zijn gebeurd.

'Ach, u bent zeker de moeder van dit lieve jonkje,' zei de oude dame, 'het spijt me zo, ik begrijp niet, waarvoor hij is gekomen. Maar het is alleraardigst, dat hij me opzocht...' Ze knikte hem zonnig toe, zoals dikwijls tevoren door het venster. 'Aller-'a'ardigst!...'

De moeder hoorde de luide, toonloze stem en wist, met een dove

te maken te hebben. Maar van Gertje begreep ze niets: die borg zijn hoofd in haar rokken. Ze streelde zijn gloeiende oren.

‘Zo'n aardig kind!’ zei het oude vrouwtje stralend.

Toen wist de moeder het: hij had nooit lof ontvangen - omdat hij het nimmer verdiende. Daarom had hij er ook geen weerstand tegen - zijn kinderlijke ijdelheid was gestreeld. *En lof was nu juist, wat hij zo dringend nodig had...*

Een hemelse proef

Op een dag moet Sint Pieter ongeduldig tegen Onze Lieve Heer hebben gezegd, dat alle mensen hetzelfde waren. Onze Lieve Heer blikte hem zachtmoedig aan en antwoordde: ‘Je begint in je ouderdom toch een beetje oppervlakkig te worden, Sint Pieter, en dat stemt me verdrietig!’

‘Lieve Heer, het ìs zo!’ zei Sint Pieter. ‘De mensen zijn ijdel, zelfzuchtig, ondankbaar en hard. Als je ze een verhaal vertelt, lachen ze allemaal om hetzelfde, en meestal lachen ze je uit!’

Onze Lieve Heer meende te begrijpen dat Sint Pieter héél bittere vruchten had geplukt van verhaaltjes-vertellen. Maar hij wilde de arme man graag overtuigen. ‘We zullen,’ zei Onze Lieve Heer dus, ‘eens drie totaal verschillende mensen... laat es kijken... inspireren om een papieren roos te maken..., en die roos dan voor hun ogen laten groeien. Kijken, of ze allemaal gelijk reageren.’

En zie, ergens op aarde bedacht een zakenman, dat hij wel eens even een papieren roos kon vouwen van het verslag dat hij in zijn hand hield. Hij had het nooit eerder gedaan, maar hij sneed nette repen van het papier, knipte er blaadjes in, maakte een hart van ingesneden reepjes, en fronselde een knappe roos. En terwijl hij het

eindresultaat bekeek, begon de roos te kleuren en te geuren - het werd een echte!

‘En al die tijd heb ik niet geweten, dat ik dàt kon!’ dacht de zakenman. Hij overwoog zijn kansen op meer verdienste - al was het maar publicity door het maken van rozen voor de TV.

In een ander land zat de echtgenote van een bekende chemicus in haar huishoudboek te bladeren, toen ze opeens vreselijk zin kreeg, nog eens een roos te maken, zoals ze dat vroeger op school had gedaan. Ze scheurde zo-maar een blad uit het boek, knipte er blaadjes van, maakte een ruig hartje van ingeknipt papier, en krulde de blaadjes - het werd een keurige roos. Ze kon het gelukkig nog! Maar kijk nou - ze keurde haar werk, en zag dat de letters van het papier weken, dat dit teer rose werd getint, dat er een zinderende bloei in steeg - en haar neus werd gestreeld met heerlijke rozengeur!

Ze liet de bloem bijna vallen. Maar gelukkig dacht ze tijdig aan haar beroemde chemicus. Hij zou wel weer een van zijn grapjes hebben uitgehaald! ‘Jan!’ riep ze. ‘Jààn!’

En van achter zijn microscoop antwoordde hij: ‘Hmmm...?’

‘Wat heb je met dit huishoudboek uitgehaald?’ informeerde ze scherp. Ze vond het ook een beetje 'n onvrij gevoel, dat hij zózeer had geweten, haar een roos te zullen zien maken. Ze had er tevoren zelf geen moment aan gedacht!... ‘Wat heb je met dit huishoudboek gedaan?’ herhaalde ze. En was met zijn antwoord lang niet tevreden, want als h‘ij het niet had gedaan - wie dàn?...

Doch zeven landen verder zat een dichter op z'n pen te kauwen, omdat hij een bepaald woord niet kon vinden. En eensklaps kreeg hij zo'n geweldige zin, een roos te maken van het half-beschreven papier!... Hij begon er meteen aan.

Hij wist niet precies, hoe het moest; maar kijk - het werd wel wat. Hij overdacht dat een roos zowat tien blaadjes moest hebben - en toen het hem niet beviel, deed hij er nog enkele bij. Hij frutselde maar zo'n beetje, hij kneep en krulde hier en daar. Eerst vond hij dat het er uitzag als het zakdoekje van een nerveuze dame, maar toen hij er eens op had geblazen, leek het hem een héél aardige roos! En ach, allerliefste hemel, kijk toch eens, k‘ijk nou!... De bloem kleurde heel zacht aan, werd roze, werd bleek rood en donkerder..., en ontvouwde zich geheel en begon te geuren in de warmte van zijn handen!

‘God!’ zei de dichter, die zichzelf nog nooit de schuld had gegeven van enig vers, ‘God! nu besef ik dat U alt‘ijd dicht bij me bent!...’ En hij wist tegelijkertijd het woord, dat hij aldoor had gezocht.

Ja, dit was een merkwaardige dag - en heus niet alleen op aarde. Want Onze Lieve Heer zei op dat ogenblik tegen Sint Pieter: ‘Zie je nu, dat ze verschillend reageren?...’

Sint Pieter keek brommerig. ‘Omdat U die mensen onder Uw volstrekte leiding hebt gehouden!’ antwoordde hij.

Toen glimlachte Onze Lieve Heer en zei: ‘Dat doe ik toch altijd met iedereen?...’

Hm. Sint Pieter boog het hoofd. Hij schaamde zich; en ging terug naar zijn werk.

Granaten in goud

Het is nu al twee maanden geleden, dat de oude Gert Blokker zijn vrouw Jans voor haar verjaardag een geschenk gaf, waarom ze heeft geblèrd van het huilen. Terwijl ze er toch lang van tevoren om had gezanikt.

Het hele dorp weet het. Als Jans voorbij komt, zeggen de mensen: 'Daar gaat Jans Blokker; ze heeft nog altijd niet gelachen.' En dat is de waarheid. Jans Blokker was weliswaar geen opgewonden lachebek, maar ze kon toch, net als iedereen, wel eens flink lachen om iets. Dat is over. Jans Blokker is stil en ernstig. Nu ja - als er eens iemand haar een mopje zou vertellen?...

Maar geen mens durft dat. De stilte staat rondom haar. Het noodlot kijkt de mensen aan, met granaten ogen.

Een half jaar geleden moet het zijn gebeurd, dat een meneer van de verzekering bij Gert aan de deur klopte.

Nu wist de oude man bèst, dat verzekeringen ongeluk brengen, en weggegooid geld betekenen. Hij was er dadelijk pal tegen.

Maar die meneer lachte en praatte, en legde hem een heleboel dingen uit - die toch onbegrijpelijk bleven, zelfs voor de vrouw van

Gert, die daarbij was komen staan. Maar ja, vrouwen willen dan altijd nog weer iets snappen. En Jans dacht, dat het goed en waar was, dat ze bij sterven van Gert een bom duiten uitbetaald zou krijgen, als hij van die eigenste dag af elke week een paar centen aan die meneer gaf.

Gert wilde daar niet aan. Maar het eind was, dat hij ergens zijn handtekening zette - Gerardus Blokker, stond daar in huppelige letters - en dat hij naar de dokter moest, terwijl hij helemaal niet ziek was!...

Gert was daar nog nooit geweest, omdat hem nooit iets mankeerde. Hij hield niet van dat getover.

En toen was hij verzekerd, zodat Jans bij zijn sterven in het bezit zou komen van twintigduizend gulden.

Gert heeft er wakker van gelegen, want hij was opeens geen mens meer. Hij voelde aan alles om zich heen, dat hij een bedrag van twintigduizend gulden was, dat op twee benen rondliep en zich nog niet wou laten uitbetalen.

's Nachts in bed vroeg hij zich af, of Jans zou huilen, als hij nou dood ging. Toen Jans dan op een vroege morgen moest bemerken dat hij daarover wakker lag, heeft ze bij voorbaat maar vast wat gehuild.

‘Mot je dàt van me denken?’ snikte ze, ‘heb ik niet altijd voor je gekookt, en je zorgen gedeeld? Hebben we niet samen bij de lakenvelder gezeten, toen ze kalfde? Ik heb toch liever jou, dan dat smerige geld!...’Ja, dat klonk net, of Gert het zelf gezegd wou hebben.

Maar: als er iets binnen Jans' begeerte viel, en hij weigerde het, dan zeurde ze niet meer, zoals vroeger; dan keek ze niet treurig, en dan schopte ze niet meer tegen de laaikast. Dan zat ze met dromerige ogen uit het raam te kijken - en Gert begreep, dat zehaar berekening maakte. Want van twintigduizend gulden zou een vrouw 'n heleboel kunnen doen.

Ze vroeg hem nu ook dikwijls, hoe hij zich voelde; en bij zijn antwoord glimlachte ze.

O, hij werd er van binnen helemaal opgepropt van - als ze zondags uit de kerk kwamen, wìst hij, dat Jans gearmd liep met twintigduizend gulden. En hij zag aan de manier, waarop haar vriendinnen haar groetten, dat dezen het ook wisten.

Om dit waanbeeld te temmen, heeft hij op een dag tegen Jans gezegd: ‘Ik zal jou ook verzekeren.’

Ze was zo verbaasd als een pas gelegd ei.

‘Als ik dood ben, trouw je toch immers een rijke boerin!’ zei ze eenvoudig.

Daaraan had Gert nog nooit gedacht. Op het land moest hij voortdurend denken, wie hij dan wel zou vragen, en - of hij het jawoord mocht verwachten. Het gaf hem een judas-gevoel. Hij hield van Jans, zelfs als hij twintigduizend gulden was. Nou allà dus. -

Toen, op een dag, kwam Jans uit het dorp met zo'n verstrooide blik in de ogen. Ze was een gerepareerd theelepeltje wezen halen bij Ganter, de goudsmid. Daar had een dubbel snoer granaten in goud gelegen. ‘Een bootjesketting,’ zei Ganter, ‘echt antiek.’

Zij had het sieraad in handen gehad, en de flonkering van de stenen tegen het blinkende goud had haar gestoken tot in haar achterhoofd. Ze had het even gepast. Het was te wijd.

‘Ik zou er twee schakels uit kunnen nemen,’ zei Ganter, ‘en daar oorknoppen van maken.’

Jans Blokker met een gouden snoer, en oorknoppen! En dan al die zingende rode stenen. Bij een dofgroene japon. Het zou heerlijk zijn. *Héérlijk*...

Ze was afgetrokken aan tafel. Gert moest veel dingen herhalen. En 's avonds vertelde Jans hem met een verzaligde glimlach van die bootjesketting. En van de oorknoppen. Granaten, rood als ingerakeld vuur; en goud. Ganter vroeg driehonderd gulden voor die ketting.

Gert had het hoofd geschud. ‘Dat is te duur voor ons,’ had hij gezegd. Dat leek hem voldoende. Jans zweeg ook.

Maar de volgende ochtend sprak ze erover tegen de meid: zulke mooie stenen als granaten toch waren! En dan in goud gezet!...

En de buurvrouw wist ook wat een bootjesketting was; haar grootmoeder had er eentje gehad.

En de vriendinnen van Jans haalden met een sensationeel geluid adem in, en wiegden heen en weer van begrip voor haar begeerte.

Ach, als die ellendige Ganter nu maar was gebleven, waar hij hoorde.

Maar hij kwam de klok bijstellen, die achter liep. En hij vertelde,

dat er al vijf vrouwen om die bootjesketting waren geweest. Dat hij zijn prijs wel zou kunnen verhogen.

‘Maar tegen mij heb je toch gezegd, dat het driehonderd gulden was?’ zei Jans ademloos.

‘Nou ja,’ antwoordde Ganter, ‘dat moet je geheim houden, vrouw Blokker! Ik mag toch mijn mootje wel verdienen, als ik het aan een ander verkoop?’

Van die dag af kreeg Jans haast. Ze liep er zelfs sneller van door het huis. En overal en altijd sprak ze over granaten in goud. Gert werd er bijkans dwaas van. Hij hield echter de tanden op mekaar, en gaf niet toe.

Nu wilde het geval, dat Ganter op een ochtend een boodschap zond, dat hij de klok klaar had en deze even zou komen brengen.

Gert begreep, waarover het gesprek zou gaan. Zonder een woord kroop hij op zijn fiets, en trapte het kanaal langs, groetend naar de enkele mensen op het pad. Hij had een massa kleine zaken af te doen, en hield zich puik bezig met deze en gene.

Zo tegen twaalf aanvaardde hij de terugweg, goed gevuld met koffie en brandewijn. Er was in het café nog een neutje bij gekomen; hij voelde zich bestand tegen Jans en alle gouden kettingen op aarde.

Daar langs het kanaal reed hij vier dragers van een begrafenis achterop. Zij droegen een lege baar met een kleedrek en een opgevouwen rouwkleed.

‘Is d'r eentje dood?’ informeerde Gert.

‘Nee,’ zeiden de mannen, ‘de boel moet schoongemaakt worden, en de baar zou een verfje krijgen.’

O, dat stelde hem gerust. ‘Nou, goeie dan!’ zei Gert, en hees zich weer op de fiets.

Wat nu zijn stuur bezielde, zal niemand ooit weten - het zwikte naar rechts, naar de waterkant. En Gert stapte af. Maar zijn broek raakte klem tussen de ketting. Er was verder niets. Het was precies genoeg, om Gert in de vaart te doen plonsen.

De dragers zetten hun baar neer, en holden naar de kant. ‘Gert!’ schreeuwden ze, alsof dat zou helpen.

Zijn fiets lag tussen de palen, en die pakten ze. Een geluk, dat zijn broek nog altijd klem zat, want zo kwam Gert ook weer aan land.

Hij kon nog geen drie minuten in het water hebben gelegen. Toch was hij bewusteloos. Bleek, met gesloten ogen, lag hij op de wal. Zijn pols klopte nog.

Eén drager drukte op zijn borst, om het water eruit te pressen. Er kwam geen drup. En niemand wist, hoe ànders midden op de weg een nat persoon weer in beweging te krijgen.

Toen deden ze het enige, wat ze konden doen: ze legden Gert op de baar. En omdat hij niet koud mocht worden, wilden ze hem toedekken: met het rouwkleed dan maar. Doch daar kwam de oudste drager tegenop: zo'n kostelijk stuk stof met franje mocht niet nat worden! Foei! Hij legde over natte Gert heen het gebogen rek van zwarte latjes; en daar overheen werd plechtig het kleed gespreid. Gert lag warm en keurig.

Zij droegen hem gezwind langs het kanaal - de fiets lieten ze liggen.

De stoet had nog geen honderd meter afgelegd, toen Gert de benen optrok, en verticaal wilde worden. De dragers zetten hun last neer, maakten de patiënt met zijn omstandigheden bekend, en vermaanden hem, onder het kleed te blijven.

‘Ben je warm?’ vroeg een van de mannen.

‘Ja!’ zei Gert; en werd weer toegedekt. Men besloot met algemene stemmen, hem naar huis te dragen.

De stoet had overweldigend succes, vooral nu de scholen juist uitgingen. Velen vroegen, velen praatten samen, velen liepen mee...

De mannen, niet gewend zo'n ver stuk te marcheren met iemand van Gerts gewicht, zagen rood, en gaven weinig antwoord. Gert zelf, bevangen door een verlegen stijlgevoel, vond het geen pas geven, van onder zijn sombere bedekking iets te zeggen, en zweeg ook.

Om ruim half ‘e‘en deinde een wonderlijke, aangrijpende optocht het hek van Blokker binnen.

Jans raakte zo van streek, dat ze de voordeur open deed. Die bleef anders altijd gesloten, voor de lak en het stof.

‘Wat is 't nou?!’ kreet ze.

En een drager, niet geheel op adem, antwoordde: ‘Je man, vrouw Blokker, - hij ree per ongeluk in het kanaal - - ...’

Jans ontzette zich nog wijders. Zij sloeg de hand voor de mond

en kreunde. ‘O, o, wat onverwacht!’ zei ze gesmoord. Haar ogen waren groot en bol van bloedwarme schrik, nu het noodlot naar haar grabbelde.

Achter haar doemde Ganter, de goudsmid die de klok had gebracht, en voldoende tijd had benut om Jans uit te leggen, dat hij diezelfde middag de bootjesketting zou verkopen: hij had een hoog bod gekregen, en al te lang gewacht.

‘Ik mot nou vort,’ zei hij gedempt en schuldbewust. ‘Het spijt me, vrouw Blokker, mens! Het goeie, hoor!’ En hij wilde door de voordeur langs haar heen weggaan.

Toen is er iets heel akeligs gebeurd: Jans, met rare droom-ogen, greep hem bij zijn jaspanden, en zei met een schelle, half-verhuilde stem: ‘Ik néém die bootjesketting! Ochot, ochot!...’

Verder kwam ze niet. Er was even een zwijgen, dat de belangstellenden bij het hek niet helemaal hebben begrepen. Maar Jans’ gillen daarna, was tot tien huizen ver te horen, toen de figuur op de baar langzaam maar zeker rees, en het kleed eraf gleed.

Gert stond een ogenblik tollerig op zijn benen van de een naar de ander te kijken. De scène was verschrikkelijk in haar betrekkelijke stilte.

Dezelfde dag, na vier maanden verzekering, werd Gerts leven weer ont-zekerd. De meneer van de maatschappij kwam, maar hij werd niet ontvangen. Zijn welwillendheid was niet welkom.

En twee weken daarna was Jans jarig. Die dag heeft men Ganter bij Blokker zien binnengaan, in een blauw pak, met een étui onder zijn arm. Hij werd in de woonkamer gelaten, om Gerts geschenk aan Jans af te leveren: een bootjesketting van goud, met granaten; en twee oorknoppen van hetzelfde daarbij.

Het eerste ogenblik was Jans tot in het merg van haar ziel geroerd. Ze rees op, en wilde Gert omhelzen. Maar haar dankbaarheid siste op de koelte in zijn ogen. ‘Heb niet het hart, die ketting ook maar één dag af te leggen,’ zei Gert. ‘Dan zal ik je wat anders laten dragen.’

Het klonk zo ijselijk, dat Ganter een stapje achteruit ging, in de richting van de deur. ‘En jij,’ voegde Gert hem toe, ‘kom hier nooit, nooit weer, Ganter! Want dan krijg je een schot hagel in je gezicht. Salu!’

Later is de dominee geweest, om met Gert te praten over vergevensgezindheid. En de dokter, om Blokker te zeggen, dat hij zich had vergist in wat zijn vrouw bedoelde, toen ze dat van die ketting zei...

Maar beide keren was Gert niet thuis. Ja, men krijgt de indruk, dat daar helemaal niemand meer thuis is.

De winst van het verlies

Toen Hetty Vangendaal werd voorgesteld aan Kees Beijnse, zag ze een reus van een kerel voor zich. Dat was op een bal van de academie, waar ze geen van beiden iets anders te zoeken hadden dan plezier: Hetty was kinderverzorgster en Kees had een handelskantoortje.

Er was iets aardigs in zijn ogen. Maar zijn lengte en breedte hadden hem een zelfverzekerdheid gegeven, die haar onprettig aandeed. Hij sprak een beetje te luid, hij lachte graag, ook om zijn eigen grappen, hij was overal en altijd zichtbaar, en speelde daarmee.

Toch vleide zijn opmerkzaamheid haar. Ze dansten samen, ze aten een slaatje. Het was gezellig. Tegenover vrouwen bleek Kees even voorkomend als vlot en - tja, tegenover mannen toch een tikje opschepperig. Misschien kwam het door zijn voorspoed in de handel.

‘Hebt u zo'n succes in zaken?’ vroeg Hetty keurend.

Hij moest daar hartelijk om lachen. ‘Natuurlijk,’ zei hij, ‘anders deed ik ze niet!’

Het klonk ontegenzeggelijk grappig en flink; maar Hetty vond het ook een beetje dom.

‘Hebt u nooit tegenslag?’ vroeg ze verder. Het was misschien helemaal niet beleefd; ze wilde evenwel zo graag tot een dieper gesprek met hem komen.

‘Iedereen heeft wel eens tegenslag,’ gaf hij vlot toe. ‘Maar -’ en daar haalde hij op zo'n opgewekte manier zijn schouders op - ‘ook tegenslag is winst, juffrouw Vangendaal! In elke ondervinding steekt winst.’

Dat vond ze nu juist weer zo aardig en sportief geredeneerd, dat ze hem toch eigenlijk van dat begin af heel graag mocht.

Hij bracht haar thuis van het feest. Keurig, zonder flirt of flauwe aanhaligheden. En zei ferm, dat hij hoopte, haar spoedig weer te ontmoeten. Hij gaf haar een hand en ging weg.

Hetty zat daar later op de rand van haar bed over na te denken, en kon niet met zichzelf eens worden, of ze deze jongeman nu werkelijk mocht, of hem een opschepper vond, en zelfs geërgerd was. Nu ja, het was absoluut onbelangrijk. Ze moest gaan slapen, want om negen uur wachtte haar dagelijkse taak weer. En zo’n meneer van een fuif... Groot of klein, of mager of breed in de schouders - er waren ook magere mannetjes, die onprettig of aardig waren. Nee, echt indruk had Kees Beijnse toch niet gemaakt, meende ze. Hij was niet haar type.

En ze vergat hem dan ook werkelijk. Drie volle dagen was hij uit haar herinnering.

Toen belde hij haar op, 's avonds.

Het eerste moment, dat ze zijn stem in de telefoon hoorde, herkende ze die niet. Beijnse?...

‘Ja, meneer?’ zei ze. En voelde zich verkeerd verbonden.

Dan echter hoorde ze zijn lach. Die was luid en gezond en een beetje triomfaal. O, ach ja, - meneer Beijnse!... Ze dwong zichzelf, geen verschil in toon kenbaar te maken. ‘Ja, meneer Beijnse?...’

‘Maar herinnert u zich mij dan niet?’ Hij leek te moeten stiklachen bij de idee alleen.

Ze wachtte even. Hij was toch wel aardig. Maar - pedant...?

‘O, ja, ik herinner me u best,’ zei ze kalm.

Hij was even stil. ‘Ik dacht heus, dat u mijn naam niet meer wist, of zich mij niet meer -’

Ze viel hem in de rede: ‘Ja, ik dacht even aan andere dingen... Maar u bent toch de man, die mij thuisbracht, niet?...’

Hij was vriendelijk, en opeens niet lacherig meer. Het gaf haar een kinderachtig gevoel van overwinning. Ze schaamde zich daarover, en dat stemde haar zachter.

Hij nodigde haar uit, met hem naar de bioscoop te gaan. ‘Een prachtfilm!’ zei hij vrolijk.

Ze aarzelde, en vroeg met list: ‘Waarover?’ Want als hij zo enhousiast was, zou ze zijn smaak kunnen leren kennen. Tegelijk besefte ze, dat haar belangstelling voor deze Kees Beijnse groter was dan ze zelf had bevroed.

‘Het is een verhaal over de ontdekking van een onbekende stam,’ vertelde hij. ‘Ergens in Afrika - nee, in - nou ja, èrgens... Prachtige landschappen, zeldzame bloemen.’

‘Het lijkt me alleraardigst,’ antwoordde Hetty. ‘Uit handelsoogpunt ook leerzaam voor u, dunkt me. Ik zal heel graag meegaan, meneer Beijnse - en ik betaal mijn eigen kaartje.’

Het leek wel, of er iemand anders in haar plaats zulke onhandelbare dingen zei. Was ze dan toch in haar onderbewustzijn geïrriteerd door hem?

Zijn stem drukte ontdaanheid uit, met een sprankje verontwaardiging: ‘Maar bent u nou dòl, juffrouw Vangendaal?’

‘Ja,’ gaf ze toe, ‘om nu heel eerlijk te zijn: ik ben al lang dol. Maar het is niemand opgevallen. Het is werkelijk enig, hoor! En het ontslaat me van zo veel verplichtingen! Ik ben gewoon een beetje dol, en zeg dus alles wat ik te zeggen heb. Het lijkt me héél plezierig, met u naar de bios te gaan - maar ik betaal zelf.’

De telefoon bleef even stil.

‘Maar ik heb al kaartjes,’ kwam dan de mannenstem beduusd.

Daar was ze ook even beteuterd van, en ze wist zo gauw geen antwoord. ‘Wist u dan zo zeker, dat ik zou meegaan?...’ vroeg ze spits. ‘Of hebt u diverse adressen voor invitaties lopen?’

Hij lachte ronduit. ‘Ja,’ zei hij, ‘ik heb negen adressen voor uitnodigingen, en u staat bovenaan. Daarbij zijn dit kaartjes, die ik cadeau heb...’

Hij was op een logge manier overrompeld. Ze moest erom lachen.

‘Nou goed, dan betaal ik ditmaal niet,’ zei Hetty.

En zo kwam ze met Kees Beijnse in de bioscoop te zitten.

En toen ze daar eenmaal waren, deed zich nog iets raars voor in hun gesprek. ‘Waren het werkelijk gekregen kaartjes?’ vroeg Hetty.

‘Welnee,’ gaf hij toe.

Ze lachten allebei.

‘Dan betaal ik de volgende maal,’ zei Hetty.

Er was enige moed toe nodig, om dit te zeggen tegen zo'n forse, zelfverzekerde kerel.

Hij keek opzij, ietwat op haar neer, héél ernstig. ‘Dat hoeft niet,’ zei hij, ‘want ik ga nooit meer dan éénmaal uit met vrouwen, die voor zichzelf willen betalen. Ik weet, wat ik kies.’

Hetty had een gevoel, alsof ze een klap in haar gezicht had gekregen. En tegelijkertijd begon er iets in haar hart te tintelen, te gonzen. Was dit nu het primitieve gevoel dat een vrouw moest overvallen, als ze zogenaamd werd veroverd?...

Het was onmiskenbaar prettig.

Zij blikte strak voor zich uit, en antwoordde: ‘Ik besef, een onaangename eigenmachtige indruk te maken... Dat stoort sommige mannen, geloof ik...’ Hij zweeg, en ze wist bijna zeker, dat hij verlegen werd door haar woorden. ‘Wat stoort het eigenlijk, in zulke mannen?’ vroeg ze. Want ze wilde hem tot het inzicht brengen, dat hij alleen maar gekwetst was in zijn zeer wankelbaar gevoel van eigenwaarde.

‘Het stoort mij in genen dele,’ zei Kees Beijnse. ‘Ik weet alleen zeker, dat ik zo'n vrouw niet prefereer. En dat is mijn recht evengoed, als het blijkbaar het uwe is, zelf te mogen betalen.’

Het werd vriendelijk gezegd en zo stellig, dat het niet eens onbeleefd klonk. Toen begon de film, en hun gesprek brak af.

Ze tutoyeerden mekaar die avond, en kwamen niet terug op hun woorden. Er was veel om over te babbelen! Kees Beijnse was een belangwekkend prater, terwijl hij ook een aardig luisteraar bleek. En toch - toch kon Hetty zich niet bevrijden van een indruk van pedanterie. Haar belangstelling was gewekt.

Ze informeerde hier en daar wel eens, hoe Kees bekend stond in het zakenleven. Hij was een rondborstige vent, hoewel lichtelijk

zelfgenoegzaam. Hij kon zeer hard in zaken zijn, maar was nooit onmenselijk. Zijn voorstellen waren reëel, de afwikkeling van zijn overeenkomsten ging steeds tamelijk vlot. Hij kon zeer kortaf zijn, als anderen de aangelegenheden traineerden. Hij was eerlijk.

Ja, dat was ook het beeld, dat Hetty zelf van hem had gekregen.

Er was eigenlijk nog geen woord van liefde tussen hen gewisseld; en toch wist ze, dat hij haar zocht en op een dag even openhartig over de brug zou komen - waarschijnlijk verwachtende, dat zij hem het ja-woord zou geven.

En daar wrong iets bij haar: ze wist niet, of ze hem een ja-woord zou willen geven. Ze mocht hem graag, ja - ze hield wel van hem...; maar op de een of andere manier ergerde hij haar een beetje - o, een beetje maar! Doch net genoeg, om haar tot aarzelen te brengen.

Ze ging hem vaag uit de weg, niet wetende hoe ze met zichzelf tot klaarheid moest komen, als hij een antwoord zou willen hebben.

Soms dacht ze, dat ze zich alles verbeeldde. Hij kon immers best alleen maar vriendschappelijke genegenheid voelen?... Waarom zou hij een jawoord vragen?... Ze had te veel fantasie!

Maar dan dacht ze weer aan zijn woorden: ‘Ik weet, wat ik kies.’ en: ‘Ik prefereer zo'n vrouw niet.’ Dat was toch duidelijke taal?...

Ze had het druk met allerlei zaken, en kon hem tot haar grote opluchting een paar keer niet ontmoeten. En intussen dacht ze wel aan hem. ‘Ook tegenslag is winst,’ had hij gezegd. Dat was de taal van een helder denkend man, die lang niet ingebeeld was. Integendeel: het waren woorden, die van nederigheid getuigden. Ze besloot, hem nog eens te willen ontmoeten en dan scherp op te letten, en een definitief oordeel te vormen. Dat was nodig, dacht ze.

En toen hoorde ze op een dag, zomaar van een vriendin die ook op dat academiebal was geweest, dat die jongen Beijnse - ja, die grote kerel met die lawaaiïge lach - een ongeluk had gehad.

Hetty's hart stond stil.

‘Een ongeluk?...’ herhaalde ze.

‘Ja,’ zei de vriendin. ‘O, vreselijk, Het! Hij is gestruikeld in een fabriek, en met zijn benen tussen kamraderen gekomen.’

Hetty, bevend en plotseling ijskoud, herinnerde zich, het afschu-

welijke bericht te hebben gelezen in een krant. Het had haar doen griezelen van medelijden, zonder dat ze besefte, wie de man was, die met initialen was aangeduid.

Het vreemde was, dat ze zich absoluut niet bleek of flauw voelde, of duizelig. ‘Is het ernstig met hem?’ vroeg ze.

Wat een ontzettende wereld, waarin mensen konden verongelukken, terwijl je nergens van wist, en eigenlijk niet eens verder met ze mee had gevoeld...

‘Ik weet het niet,’ zei het meisje. ‘Een van de studenten vertelde me, dat zijn benen geamputeerd zullen moeten worden. Maar dat is alweer een dag of tien geleden.’

Ja, wat een monsterachtige wereld, waarin een vriendin zulke dingen tegen je kon zeggen, zonder er verder iets voor te gevoelen, behalve griezeligheid en spijt omdat er een knappe jongen kapot werd gemaakt.

‘W-waar ligt hij?...’ informeerde Hetty bevend. En met nuchtere verbazing stelde ze vast, dat ze veel meer om Kees Beijnse gaf dan ze zelf had beseft: de wereld leek in elkaar te storten, het leven had opeens minder waarde.

Automatisch nam ze afscheid, met dreunend in haar gedachten het adres van het ziekenhuis.

‘Benen,’ dacht ze, en trachtte zichzelf voor te stellen, dat je die kòn missen... ‘benen, die worden geamputeerd!... Kées!...’

Ze had kunnen gillen van doodsangst, ze beet zich op de wangen om gewoon te blijven. Stel je voor, dat dokters besloten, je benen van je lichaam te verwijderen...

Met ijsvingers belde ze zijn woonadres op.

Ja, meneer Beijnse was al drie weken in het ziekenhuis.

Mijn hemel - had ze hem dan zo lang niet gezien?... Had ze hem losgelaten, en koelbloedig overlegd, of ze hem mocht of niet..., terwijl dokters beslisten wat er met zijn benen zou gebeuren?...

Ze vroeg naar bezoekuren, en allerlei andere dingen.

De dame aan de andere kant van de lijn gaf afgemeten antwoord, en leek tegelijk ontroerd. Soms kon ze niet praten. ‘Maar wie bent u?’ vroeg ze dan, na een stilte, ‘maar wie bent u, juffrouw?... Meneer Beijnse heeft zo weinig echte vrienden hier - en vriendinnen heb ik helemaal nooit bij hem gezien...’

Dat gaf Hetty weer een steek in het hart.

Ze sprak erover met haar moeder. En daar had je nog zo'n complicatie. ‘Beijnse?... O, is dat niet die meneer, die je eens hebt ontmoet op een feest, en die je een paar maal heeft afgehaald?...’

Ze had eigenlijk nooit over hem gesproken. Idioot, om nu te zeggen: ‘Ik houd van hem.’ Dat kon niet. En - misschien was het ook alleen medelijden, wat haar zo diep trof...

‘Ik ga hem vanavond opzoeken,’ zei ze stil. ‘Ik mocht hem wel...’

En het troostte haar, dat haar moeder even vaag antwoordde: ‘Ja, hij leek me een degelijke jongen... Wat een ramp voor hem!’

Ze informeerde in het ziekenhuis.

Beijnse - C.M. Ja, die... die mocht wel even bezoek... Als de afdelingszuster het tenminste goed vond...

De afdelingszuster stemde toe, hoewel erbij werd gezegd, dat het bezoek niet opwindend mocht zijn, en niet langer mocht duren dan tien minuten. Met loodzware stappen ging Hetty de gangen door, de trap op.

Ze telde de nummers op de kamerdeuren, en ieder nummer leek haar hart heviger te doen bonzen.

Eindelijk stond ze voor de kamer waar ze moest binnengaan, en toen aarzelde ze. Maar een zustertje dat langs kwam, glimlachte haar toe.

‘Niet te lang, juffrouw!’ zei ze fluisterend.

En Hetty, het hoofd schuddend, klopte aan.

Het was zijn eigen doodgewone stem, die ‘binnen!’ zei. Rustig wel, niet uitbundig. Maar toch echt zijn eigen stem.

Ze ging naar binnen toe.

Ze liep om het schutsel heen, en stond toen opeens, véél te onverwacht, bij het bed. ‘Dààg!...’ zei ze.

En terwijl ze met opzet alleen zijn gezicht wilde zien, zag ze de verschrikkelijke leegte in het voeteneind van het bed. Ze zag ook zijn ogen, die vreemd waren; getemd op een manier, die haar beschaamde. Ogen, die zagen dat z‘ij zag.

En ze hoorde zijn stem, die toch niet helemaal gewoon was: ‘Zo..., Hetty, kom je tòch... kom je eens - langs...?’

Ze beet op haar kaken, ze wilde flink en gewoon doen. Het waren maar tien minuten, en het bezoek mocht immers niet opwin-

dend voor de patiënt zijn!

‘Ik wist nergens van,’ zei ze onvast. ‘Vanmiddag hoorde ik het pas...’ En ze kon met geen mogelijkheid verhinderen, dat er een grote traan langs haar wang liep.

Ze zag zijn gezicht, vermagerd en met een te hoge kleur. Het verwarde Haar - het ontroerde haar vreselijk, omdat het een hulpeloosheid toonde, die niet bij hem hoorde.

Hij keek haar aan. Hij wou iets zeggen, maar zei het niet.

Ze waren allebei verlegen.

Veel te laat gaf ze hem een hand, en voelde de koorts-gloeiïng in zijn vingers. Een ogenblik dacht ze: ‘Ik begin te huilen, zoals ik nog nooit heb gedaan!’ Ze slikte en haalde diep adem. Ze voelde, hoe de tranen langs haar wangen liepen.

Toen leek er een helderheid over haar denken te stralen. Ze ging stil naast hem zitten. ‘Kees,’ zei ze - en ze hoorde zelf, hoe mal verwrongen haar stem klonk - ‘zal het je hinderen in je zaken?...’

Hij gromde hees, met een poging tot lachen: ‘Nee... dàt denk ik niet!...’

Ze knikte. En wist, helemaal verkeerd begonnen te zijn.

‘Nou ja, ik zou je kunnen helpen,’ zei ze toen. En besefte, dat dit even gek was - ze zei voorbarige dingen, zonder enige achtergrond... Of - - toch met een achtergrond...?

In zijn ogen schoot een vonk. Haar gedachten werden nog helderder.

‘Ik heb aldoor moeten denken, hoe verschrikkelijk het voor je zou zijn, als het je werk kapot zou maken,’ zei ze haastig. ‘Ik geloof, dat er geen erger lot bestaat, voor een man...’

Hij trok zijn wenkbrauwen een beetje op, en knikte. Zijn ogen waren nog aldoor strak op haar gevestigd.

‘Kees,’ zei Hetty toen, ‘heb je ooit het plan gehad, mij ten huwelijk te vragen?...’

Ze vroeg zich radeloos af, of dit ook verkeerd was - ze moest het toch zeggen...

Ze zag de pijn in zijn ogen komen. ‘Ik - heb het zo gehoopt,’ voegde ze er klankloos bij. En had opeens het gevoel, eindelijk eerlijk tegenover zichzelf te zijn. ‘En nu gebeurt dit,... dat maakt toch geen verschil?...’

Voetstappen op de gang maakten haar onrustig. ‘Ik mag maar tien minuten blijven,’ murmelde ze, en als in vaag berouw erbij: ‘En ik mocht je niet opwinden... Maar ik wou zo graag... ik zou zo Graag - -’

Toen was daar zijn stem, heel ernstig, en kalm als vanouds: ‘Wat zou je zo graag?...’

‘Ik -’ ze wist niet meer, wat ze had willen zeggen. Maar ze begreep, nu niet te mogen zwijgen. ‘Kijk,’ zei ze een beetje hard, ‘ik houd van je... en ik ben zo bang, dat je n‘ zult denken - dat ik medelijden met je heb... of dat ik nooit het plan heb gehad - -’ Daar móést ze stoppen, en een vuurrode kleur overtoog haar gezicht. ‘Maar misschien heb je wel helemaal niet gedacht aan een - verbintenis met mij...’

Hij zweeg even.

‘De dokters zeggen, dat ik de eerste tijd niet zal kunnen lopen,’ zei hij. ‘Niet op kunstbenen, en evenmin... op mijn - - benen... En àls ik later kan lopen, dan zal ik misschien toch geen kunstbenen kunnen hebben...’

Hij zuchtte niet, maar was zo stil, dat ze z'n hart meende te horen slaan.

‘Waarom niet?’ vroeg ze zakelijk.

Hij knipte met de ogen. ‘O, het schijnt dat niet ieder littekenweefsel zich leent voor zulke dingen...’

Ze boog zich voorover. ‘Wie had kunnen denken, toen ik mijn eigen kaartje wilde betalen,’ zei ze, ‘dat ik je ook nog ten huwelijk zou vragen!...’

Hij keek op met de schijn van een glimlach. ‘Ja,’ gaf hij toe, ‘en wie had kunnen denken, dat ik dit niet zou afwijzen!...’

Ze kreeg voor de zoveelste keer het gevoel, dat ze haar hoofd aan hem stootte. ‘Wat bedoel je?’ vroeg ze onnozel.

‘Dat ik je geloof,’ antwoordde hij. ‘Ja, dat zul je nou ook wel weer pedant van me vinden... Ik heb je heus wel begrepen, hoor..., elke keer als je me ingebeeld of te zelfverzekerd vond... Maar ik geloof dat je echt van me houdt... En - als je werkelijk niet ertegen opziet, met een raar kort mannetje te trouwen - een soort veel te brede dwerg -’ een snik brak zijn stem.

Ze legde haar armen om zijn hoofd. ‘Klets nou niet,’ zei ze een beetje hard. ‘Je moet niet proberen, ons allebei pijn te doen met din-

gen, die eigenlijk niet eens reëel zijn, Kees...' Toen kwam ze tot de werkelijkheid terug. 'Mijn hemel, de tien minuten zijn al lang om,' zei ze. 'En hoe moet ik thuis vertellen, dat ik mezelf heb verloofd?...'

Kees blikte haar aan met wonderlijke, glanzende ogen. 'Dat is jou wel toevertrouwd,' antwoordde hij. Het klonk als een compliment. Ze konden er samen om lachen.

Zij trouwden. Maar dit verhaal reikt veel verder dan tot hun huwelijksdag.

Kees en Hetty waren gelukkig op die typisch menselijke manier: ze hielden van elkaar, en soms waren ze teleurgesteld. O, niet dikwijls! Ze vertrouwden mekander, ze bouwden samen een best leven op. Kees waardeerde zijn vrouwtje bizonder, en zij schatte hem ook hoog. Doch soms - soms was daar de kleine ergernis, zonder welke geen huwelijk waarschijnlijk normaal is.

Kees had leren lopen op zijn beenstompen. Hij was daarmee maar een kleine, breedgeschouderde man; heel opgewekt - geen mens kon iets merken van onzelfverzekerdheid, omdat hij zich mismaakt zou voelen. Hij was een gezonde, gelukkige man met een groot succes in zijn zakenleven, en een gelukkig huwelijk. Ach ja... Men zei wel, dat zijn houding in zaken veel milder was geworden. En juist daardoor had hij tot groter transacties kunnen komen - de belangrijke concerns zochten hem, deden graag handel met hem.

Kees Beijnse had de eerste vijf jaren van zijn huwelijk geen kunstbenen gekregen. De artsen hadden het hem afgeraden; er bleken verschillende bezwaren te bestaan tegen aanschaffing daarvan.

Maar de dag kwam, dat een specialist hem opbelde, en opnieuw de mogelijkheid van aanschaf met hem onder ogen zag. Hij onderzocht het littekenweefsel van de benen, nam proeven en kwam tot de slotsom, dat Kees heel goed zou kunnen leren lopen op een nieuw soort prothese.

Kees had hier wel oren naar. 'Zou ik er helemaal normaal mee kunnen bewegen?' vroeg hij.

'Meneer Beijnse, er zijn mensen die met kunstbenen dansen,' antwoordde de specialist.

‘Dansen!’ herhaalde Kees. Hij dacht aan dat studentenbal, jaren tevoren, waar hij Hetty had leren kennen. ‘Nou, dansen hoeft niet meer,’ zei hij. En hij besloot, tot de aanschaf van protheses over te gaan. Maar hij wilde Hetty verrassen. De dokter mocht nergens over spreken.

Kees zou bij de arts thuis het lopen oefenen. Hij schatte de oefentijd zelf op drie maanden. Dan zou hij Hetty verrassen - als alles goed ging, op de avond vóór zij met vakantie zouden gaan... Dat leek hem zo'n aardig idee; en de dokter animeerde hem. Hoofdzaak was, dat de patiënt met alle middelen werd geprikkeld tot lopen.

Het was een wonderlijke, afschuwelijke sensatie voor Kees, die eerste keren.

De specialist had zeer nauwkeurig zijn vroegere lengtemaat bestudeerd; Kees zou zijn oude lengte herkrijgen.

Maar toen hij die eindelijk ervoer, stond hij zo hoog van de grond, dat hij er onzeker van werd. En de benen die hem moesten dragen waren zonder gevoel - ze waren stuurloze stelten, vreemde, verraderlijke dingen, waarmee hij van te grote hoogte tegen de bodem kon smakken.

‘Doorzetten,’ zei de arts. ‘Het went, meneer Beijnse! Binnenkort voelt u zich normaal met die protheses - dan gaat alles veel gemakkelijker! Dit is even het begin, de onwennigheid!’

Ja, dat begreep Kees. Hij was altijd een doorzetter geweest. Dat was hij ook nu. Hij leerde, zelf zijn protheses aan te gespen. Hij leerde òp te staan en te gaan zitten. Hij liep met wankele passen, zich aan alle meubelen vastgrijpend. Hij wilde stilstaan zonder steun - hij deed drie losse schreden... de volgende dag vier... Hij kwam er.

Toen Kees en Hetty met vakantie zouden gaan, kon Kees normaal lopen op zijn nieuwe benen. Hij vroeg de dokter, ze bij hem te brengen, dan zou hij ze Hetty laten zien.

De arts, bang dat de verrassing te zwaar voor het vrouwtje zou zijn, belde haar in stilte op, om haar een beetje voor te bereiden. Hetty was hem dankbaar. Ze voelde zich ontroerd door de toewijding en de energie van haar echtgenoot, en ze wilde onder geen beding zijn surprise bederven.

Ze zat die avond bij een laag vlammend vuurtje te handwerken, en ze hoorde Kees van boven komen. Zijn schreden op de trap waren een beetje log - het hart bonsde haar in de keel van bezorgdheid. Ze trachtte bij voorbaat, haar ontroering meester te blijven, en niet dadelijk op te kijken, als hij zou binnenkomen...

En zo nuchter was ze, dat ze zich in zorg afvroeg, of hij wel een broek had, die lang genoeg was... Mannen waren zo onpraktisch - ze zouden protheses aanschaffen, en een normale pantalon vergeten te kopen...

Toen ging de deur open; en in de omlijsting stond Kees - groot en triomfaal, zoals hij op die academiefuif was geweest.

'Lieve Hetty,' zei hij, veel te laat voorzichtig, 'ik hoop dat ik je niet aan het schrikken maak!...'

Ze keek op. Haar bevreemding was totaal ongekunsteld - dit was ongewoon.

'Kees,' zei ze half oprijzend. Ze kreeg een rare bibber in de benen. Hij was zo ontzaglijk groot - zo machtig... Zijn hele air van genoeglijkheid was overvleugeld door een triomf die hem van haar vervreemdde - die hem niet mocht vervreemden... ze moest het begrijpen... Hij was toch immers zo'n aardige kerel - -

Maar in zijn oude lengte had hij ook weer dat optreden, wat haar indertijd niet helemaal prettig had gestemd.

'Wat ge`eldig, Kees!' zei ze, vechtend tegen schrijnende teleurstelling, 'dat je dit hebt gedurfd!... Wat ben je toch een kerel!...'

Ze stond tegenover hem. Maar ze kon hem niet zoenen - ze moest hoog op haar tenen gaan staan, en rekken om bij zijn hals te komen. Zijn lach daarover, ontroerde haar. Ze kuste hem innig.

'Voel je je safe?...' vroeg ze. En luisterde aandachtig, als buiten haarzelf om, naar zijn antwoord. Ze was blij, omdat hij blij was. Ze begreep, hoe hij had verlangd naar zijn eigen lichaamslengte. Tranen kropten in haar keel - ze kon een moment niet praten, ze moest slikken - net als toen in dat ziekenhuis.

'Maar ik kan je niet meer knuffelen,' zei ze later geforceerd luchtig.

'Kind,' antwoordde hij breed lachend, 'als je me beslist moet knuffelen, zal ik wel even gaan zitten...'

Ze gingen met vakantie. Drie weken waren ze in Nice, en liepen

langs de Promenade des Anglais, en zaten op bankjes tussen prachtige, bloeiende struiken, en wandelden langzaam. Ze bekeken dan de palmen en bloemen alsof die hun bizondere belangstelling hadden. Of ze blikten over de helblauwe Middellandse Zee. Niemand kon bevroeden, dat die lange knappe kerel daar, met dat elegante vrouwtje, op kunstbenen liep.

Maar Hetty leerde in die eenentwintig dagen een vreemde, wrange les.

Kees had de gemoedelijkheid achter zich gelaten. Hij was zelfverzekerd als vroeger. Zijn toon was aardig en vlot, maar op het nippertje van ingebeeld. Het was, alsof hij, nu hij niet meer naar zijn medemensen hoefde òp te kijken, doch op hen neerkeek, dit ook figuurlijk deed. En de enkele malen, dat hij in zakelijk contact kwam met andere mannen, toonde hij zich on-toegevend, machtig en een tikje kortaf.

Hij was, zoals Hetty zich hem herinnerde van vóór hun verloving. De man die haar had geboeid, en toch op een afstand gehouden. Ze leerde beseffen, dat hij mèt zijn korte benen de gemoedelijkheid had verkregen, die in feite nederigheid was - en die hem psychisch zowel als financieel voordeel had bezorgd. Ja, dat was het: hij was nu niet nederig meer.

Zo kwam hun laatste avond aan de Côte d'Azur, en Hetty was stil.

Kees had enige malen geprobeerd, haar op te monteren; want zijn genegenheid voor dit vrouwtje was onveranderd en sterk en goed.

Hij legde zijn hand op haar schouder en glimlachte: ‘Voel je het afscheid drukken op je hart?’

Ze werd er verlegen van, en ontkende.

Hij fuifde haar op een dinertje en ja - ze dansten zelfs. Een beetje voorzichtig, maar ze dansten. Wonderlijke sensatie...

‘Maar liefje, wat is er toch?’ informeerde hij half lachend.

Ze kon het hem niet zeggen. Ze had hem even tevoren horen spreken tegen een relatie, die zaken met hem wilde doen; maar die voor een transactie op enige inschikkelijkheid van Kees moest kunnen rekenen. En die inschikkelijkheid was er niet geweest... De ander had stijfjes afscheid genomen.

Hetty herinnerde zich weer, hoe haar man eens had gezegd: ‘In

elke ondervinding ligt winst.' Ze begreep, dat de vreselijke ondervinding met het ongeluk hem vriendelijker had gemaakt, begrijpender en nederiger. Dat had hij - - - misschien nodig gehad... Juist hij, die in wezen zo goed was..., maar aanleg had tot lichte hardheid en te grote zelfverzekerdheid... Het had hem veredeld. Ja, - ja - het had hem veredeld. Krankzinnig idee, dat een ongeluk iemand kon veredelen... en dat je dan deze geestelijke winst weer zou kunnen verliezen!...

Ze moest zich hebben vergist!...

Maar Hetty wist, dat ze zich niet had vergist. Het deed haar verschrikkelijk pijn.

Ze zat op de rand van haar bed, toen Kees de vraag herhaalde, waarom zijn ganse laatste avond had gedraaid: 'Wat is er toch, Hetty?!'

Toen keek ze hem aan. 'Ik ben zo bang, dat je nu voor het eerst sedert ons trouwen werkelijk heel boos op me zult worden,' zei ze zacht.

Hij blikte met opgetrokken wenkbrauwen terug en schudde het hoofd. 'Hoe kàn dat nou!' antwoordde hij luchtig. 'Kom, zeg op, meid!'

Ze voelde zich doodsbleek en beverig, toen ze zei: 'Ik houd zo veel van je, dat ik die benen verwens!'

Ze zag, hoe zijn ogen zich verwijdden.

'Het heeft me nooit iets kunnen schelen, dat je ze niet had,' ging ze trillend voort. 'En nu heb ik net een gevoel, of ik je liever heb zonder die - die malle stelten... Toen je nog zo lang was van jezelf, was het goed.,. Maar nu ben je jezelf niet meer... Ik - ik - Kees, ik geloof, dat ik nu eindelijk begrijp, wat sommige mannen tegen hebben op hevig geschminkte vrouwen... O, ik ben er dood-ongelukkig onder...'

Ze vroeg zich af of hij haar zou doorzien, of alleen maar begrijpen wat ze hem wilde dóén begrijpen. Hij stond daar maar, een beetje onhandig in zijn lengte - ze had medelijden met hem. Maar ze wist, te moeten doorzetten.

'Kees,' fluisterde ze, 'kun je die dingen niet verkopen... en weer doodgewoon van mij zijn..., zoals je wàs...? In onze eigen woonplaats weet niemand hier iets van... En de mensen mogen je toch

immers graag in je eigen gedaante...'

Ze kon de spanning van zijn gezicht niet verdragen, en begon te huilen. Het medelijden snoerde haar keel dicht - hij kon immers niet eens goed naast haar gaan zitten of knielen!... Hij stònd daar maar...

Doch ze wilde niet vergeten, dat hij die middag geen medelijden had getoond met die andere man... 'Ik moet hem redden,' dacht ze wanhopig achter haar zakdoek.

Ze voelde, hoe hij een hand op haar hoofd legde. Ze keek op.

'Om je de waarheid te zeggen,' zei Kees met een vreemde, verwrongen grijns, 'heb ik me afgevraagd, hoe ik de rest van mijn leven zou moeten... met die dingen... Maar ja - verkopen kan ik ze niet... En ik kan ze toch ook niet alleen op zondag dragen...'

Ze hoorde de flauwe, goedmoedige spot in zijn stem, en huilde - ze wist zelf niet, waarom ze zó vreselijk huilde.

Kees ging naast haar zitten en sloeg zijn armen om haar heen.

'Wat zijn vrouwen toch malle wezens,' dacht hij vertederd. En hij zei: 'Nou, goed, lieveling...'

Gijbert

Als je bij Snakheuvel, het enige cafeetje van het dorp, voor het raam zit, komt beslist minstens éénmaal Gijbert Stuver voorbij: een man van een jaar of dertig, met een listig gezicht, ietwat gesloten. Hij loopt hevig mank, met een stok.

‘Kijk,’ zeggen de mensen in café Snakheuvel, ‘daar gaat Gijbert Stuver! Hij heeft iets gehad, en nou kan hij niet goed meer lopen!’

En er zijn mensen bij, die daar volstrekt onmenslievend achter voegen: ‘Gelukkig maar!’

Dan kijken alle ogen in de gelagkamer naar de man, die daar langs hompelt, zijn gelaat naar de aarde met een onbetrouwbare grijns in z'n mondhoeken, de ogen geloken.

Hij heeft iets gehad. Kijk hem strompelen.

‘Wat is er met hem gebeurd?’ vragen wij aan Snakheuvel, die als altijd met een halve kop koffie tegen zijn toonbank leunt.

‘Nou,’ antwoordt hij schouderschokkend, ‘het een of ander, hè?... 'n Ongeluk of zo...’

Ja, niemand weet precies, wat. Geen mens heeft omtrent enig onderwerp uit Gijbert Stuvers leven immers ooit precies geweten, wat.

En toch weet de oude Snakheuvel meer. Dat hebben wij ervaren, toen we voor de elfde maal in zijn café zaten, en hij om kwart over sluitingstijd tegen de toonbank leunde - nee, niet met een kop koffie.

De enige die praatte was hij; zo'n beetje zangerig, over het dorp. De klok tikte zijn monoloog in stukjes van tik en tak. Zij trokken zich van elkaar niets aan, Snakheuvel en de klok.

'Komt Gijbert Stuver nooit eens in je café?' vroegen wij.

Nee, die had hier schuld gemaakt, en zijn ouders hadden het moeten aanzuiveren. 'Ach, hij is nog voor geen stuver goed, al heet 'ie zo...,' zegt Snakheuvel, en kijkt in zijn privé-vertering, welke geen koffie is.

Ligt het aan het late uur, aan de lispelende klok, aan het zwijgen van onze gastheer?... 'Hoe komt Gijbert zo mank?' vraagt iemand.

Voor dit toverwoord is Snakheuvel blijkbaar juist rijp: 'Sesam, open u!' hebben we tegen zijn praatgrage mond gezegd.

Er zijn uren voor spoken, voor geheimen, voor lawaai en voor verhalen.

En daar komt het verhaal.

Van heel klein kind afwas Gijbert anders dan zijn zeer oppassende ouders, zijn keurige broertjes. Het hele gezin stuwde hoger op. De ouwe Stuver verdiende goed, hij maakte carrière in de bloemenkweek. Zo vief en helder als zijn vrouw was er geen; en de twee andere zoons deden voor va en moe niet onder: zij leerden op school, ze gingen over, ze brachten boeketten weg en stopten kleine fooitjes in hun spaarpot. Ze waren altijd netjes gekleed, en beleefd tot in de puntjes. Ze speelden met jongens van betere stand, ze konden zich overal vertonen.

Maar Gijbert was al een schooier toen hij nog in de luiers lag. Hij zat niet rechtop in de tafelstoel, hij graaide naar zijn moeder's beurs. Hij hapte uit de kaas en pulkte vieze gaten in het brood. Hij viel met tafelstoel en al door een ruit, en was niet gewond, ofschoon de stoel in splinters tussen de scherven stond.

Het eerste schooljaar werd Gijbert achttien maal bestraft wegens spijbelen. De volwassen waarheid bleek alsnog sneller dan zijn zesjarige leugen. Dit animeerde hem alleen, om zijn bedenksels geraffineerder te maken. Volkomen natuurlijk kon hij bij tafel zitten en

zich verkneukelen: ‘morgen mag ik van juf een boodschap doen, het ze zeid!...’

En even ongedwongen belde hij 's morgens het hoofd van de school op, deed zijn moeder's jankerig-bezorgde stem na: ‘Och, meneer 't hoofd, ons Gijbertje is zo ziek vedaag! Hij kan ech nie komme!’ Waarna hij de beleefde en warme troost van genoemde heer incasseerde.

Dat de koddebeier hem later in het bos betrapte bij een konijnenstrik, was pech. Gijbert had bedoeld, zo'n beest te verkopen, om van het geld weer iets anders te doen. Hij wilde kennelijk zijn eigen leven opbouwen - en volgde daarvoor niet de Stuver-methode.

Toen hij driemaal was blijven zitten in de eerste klas, gaf vader hem zo'n geweldig pak slaag, dat moe zich er ten leste tussen wierp, en twee meppen ving.

Gijbert was kwiek de deur uit, en gaf zijn vader aan bij de politie. Hij liet zijn rug zien.

‘Ajje mijn zoon was, had je hier niet kenne komme,’ zei de politie.

Toen droop Gijbert af, en liet buiten zijn rug aan vriendjes zien, voor een halve stuiver per man.

Zijn levenspad leek alleen maar bochtig te worden door alle verboden. Gijbert kreeg er een loerende blik van: was daar ook de een of ander, die weer iets wist of wou weten? Te vriend houden, een tikje meer de kwezel spelen. Straks waren ze weg. O, hé, mocht dit niet?... Ach, had hij iemand bijna nadeel bezorgd? Nou, maar dat was verschrikkelijk! Dat had hij toch immers nooit bedoeld! - Wat? - als je zei dat je niet kon werken, en je lag dan buiten in de zon - was dat dan een leugen?... Daar moest Gijbert van hoofdschudden, met even een linke blik onderuit.

‘Maar als ik helemaal goed was, lag ik hier toch niet!’ zei hij zielig, ‘dan wèrkte ik toch!...’

Later bracht Gijbert de kwekerij in opspraak door afgekeurde bloemen te verpatsen. Eenmaal beurde hij geld bij een rijke, halfblinde mevrouw, door een afgesneden ananas-kroon vol te steken met papieren bloemetjes.

‘Het is een echte Indische Papier-stekel,’ zei hij, en hij vroeg er

negen-vijftig voor. ‘Niet meer dan tien druppels water per dag,’ schreef hij voor, ‘en niet aankomen! Anders gaat 'ie dóód!’

Een week lang was de plant het succes van de oude dame. Toen verloor de werkster haar evenwicht, en sloeg de Papier-stekel tegen de grond.

De Stuvers verloren een goede klant.

Gijbert maakte verkeerde meiden het hof, leende geld van een orgeldraaier. Deze wou er met een mes om vechten; maar Gijbert kwam met een waterpistool, en schoot de vent in zijn ogen.

Het dorp genoot ontegenzeggelijk. Gijbert had ergens een goede pers, die hem tot een gevierde figuur maakte. Weliswaar werd zijn lachend publiek steeds kleiner; maar dat deerde hem niet.

Of toch?

Op een dag - hij was toen al zevenentwintig - werd hij heel anders.

Hij had een paar maanden gewerkt bij professor Redefort; maar die goeie man was dood gegaan, voordat hij Gijbert iets meer had kunnen bijbrengen dan wat dromerige formules, zei men. Hoe zou iemand ook in staat zijn, Gijbert meer bij te brengen?

De chemie trok de jongeman echter. Hij kocht er een boekje over, hij had een schuurtje achter de kassen, waar nat‘u‘urlijk een keer het dak afvloog. Gijbert was toen bezig met proeven voor kunstmatige kleurstoffen in bloemen.

Professor Redefort had een knappe dochter, Emilie, die was blijven wonen in het huis van haar vader. Gijbert had nimmer naar haar omgekeken, nadat haar vader was begraven. Er was ook een te groot verschil op elk gebied tussen de twee jonge mensen, dat kon een kind begrijpen. Het meisje miste om zo te zeggen het ordinaire en minderwaardige, wat Gijbert had kunnen aantrekken. En dankbaarheid tegenover de nagedachtenis van de professor voelde Gijbert uiteraard niet.

Gijbert Stuver zat dus in zijn schuurtje, en dikwijls hadden zijn vader en broers gedacht, dat hij zich daar alleen maar terugtrok, om van het werk in de kassen af te zijn.

Tot hij op een dag tevoorschijn kwam met iets, dat interessant was, en zelfs belangrijk bleek. Een synthetische meststof, welke, vermengd met gier, de gewassen en hun bloemen ondenkbare grootte verleende.

Gijbert probeerde eerst in zijn eentje, en fokte zulke monster-dahlia's, dat zijn vader er bijna van schrok. ‘Allemènselijk,’ zei die, en zweeg; want hij meende te begrijpen, dat Gijbert weer eens de troep bedotte met papier of zo.

Maar ditmaal was het echt. Afrikanen als dahlia's, dahlia's als een soep-terrine. Er kwamen violen als een mannenhand, en gras als tulpenblad.

‘Hoe doe je dat nou?’ vroeg de ouwe Stuver wantrouwig.

‘Ik blaas ze op, met de fietspomp,’ zei Gijbert.

Maar de apotheker vertelde vader Stuver, dat Gijbert goochelde met hormonen.

Gijbert nam octrooi op zijn vinding.

Vader Stuver, vol te laat geboren trots, stak er zijn geld in, en sloot Gijbert in zijn hart en in zijn vertrouwen. De jongen was anders dan de anderen - dat was waar. Maar hoe hadden ze toch ooit kunnen twijfelen aan zijn goeie inborst - hij stamde toch immers uit een goed nest?...

Het patent werd aan een fabriek verkocht, met aandeel in de winst. Dagbladen en wetenschappelijke tijdschriften wijdden hun kolommen aan de uitvinding van Gijbert Stuver, die van zijn vader een laboratorium kreeg.

Op een maandagavond nam Gijbert een vreemde dame mee naar huis: goudblond, met een gezicht als een kostbare roos, en veel te hoge, zwikkerige hakken onder haar bijna niet aanwezige schoenen. Hij noemde haar ‘meidje van me’, en zij noemde hem ‘Gij’.

In verslikte bitterheid dachten va en moe, dat Gijbert z'n keuze van vrouwen toch nog dezelfde was, al leek de verpakking met de nieuwe Stuverse conjunctuur veel duurder geworden.

Maar ach, hij had hen ten slotte zo aangenaam verrast - dat kon nòg wel eens gebeuren. Geen zorgen voor de tijd.

En toen, op een ochtend, kwam Emilie Redefort.

Ze belde gewoon aan, en vroeg de ouwe Stuver èn Gijbert te spreken.

In het nieuwe laboratorium zei ze hardop, dat de uitvinding bezit van haar vader was geweest. Hij had daarover gesproken, een paar dagen vóór hij - totaal onverwacht en onder merkwaardige omstandigheden - overleed.

De stilte in het glanzende laboratorium was volkomen.

Vader Stuver vocht als een stille held tegen zijn wantrouwen - ja, misschien lag er nog meer heldendom in zijn beheersing; want hij had kunnen janken als een kleine jongen.

Gijbert stond daar, en er was niets deftigs of goeds meer aan hem, zoals de laatste tijd wel eens had geleken. Hij had die slinkse blik weer, en de glimlach, die half list en half kruiperij was.

Hij zei: ‘Wee de wolf, die in een kwaad gerucht staat.’

En daarmee was niets onderschept, want het was een eeuwenoude waarheid.

Doch Emilie Redefort was spitser dan hij: ‘Sta je dan in een kwaad gerucht, Gijbert?’ vroeg ze, ‘dat heb ik nooit geweten.’ Daarmee sloeg ze hem lelijk zijn woordenspel uit handen.

‘Wantrouwen is het slechtste gerucht dat er bestaat,’ zei Gijbert zalvend. Hij liet zich niet zo vlot vangen.

‘Ja, dat is zo,’ gaf het meisje toe. ‘Maar ik spreek hier geen *wantrouwen* uit. Alleen maar een onomstotelijke beschuldiging.’

De ouwe Stuver had zo graag iets willen zeggen, maar hij wist opeens niet meer, wàt. Het zweet stond op zijn handen - diefstal!... En die professor - - hoe zei dat meisje het?... Met die professor was iets gebeurd - - - -

Hees zei hij: ‘Dat zijn toch wel vreselijke beschuldigingen, juffrouw!... Mijn zoon, denk u dat es even in!...’

Ze blikte naar de oude man met een akelige glimlach. ‘Ik heb er zo lang over nagedacht,’ zei ze zacht. ‘Maar denkt ‘u zich eens even in: mijn vader! En hij stierf zo vreemd, ziet u...’

Het was een nachtmerrie. Dat het meisje niet naar de politie was gelopen!... Dat ze er geen lawaai over maakte - dat ze h‘iér kwam, alleen; en hardop in dat nare, glanzende vertrek haar woorden zei.

Langs alle zijden verzwolg de stilte haar woorden, en gaf hun een eigen beeld.

Gijbert leunde tegen de glazen tafel, met een geheimzinnig gezicht.

‘Waarom gaat u niet naar het gerecht?’ informeerde hij.

‘Omdat je ouders zulke beste mensen zijn,’ antwoordde het meisje. ‘Ik krijg er mijn vader niet mee terug, en welke wèrkelijke rechtvaardigheid ligt er voor mij in, als jij de gevangenis indraait,

en je hele familie wordt geschandaliseerd?... Wat heffen we daarmee op?... De blaam op je ouders zou jou nooit raken... Jou kan ik alleen treffen in geld. En daarvoor ben ik hier gekomen. Ik wil trouwens geen onderzoek, waarbij het lichaam van mijn vader zou moeten worden opgegraven. Laat rusten, wat eenmaal rust.'

De oude Stuver blikte met onvaste ogen onder borstelige frons naar zijn zoon. 'Gijbert,' zei hij luid. 'Wat is hiervan waar?...'

Gijbert had nog steeds die loze grinnik. 'Het is gek', antwoordde hij peinzend, en er klonk bijna geen klacht in zijn stem, 'dat ik mijn hele leven me heb moeten verantwoorden en verdedigen. Ik dacht, dat ik er nou eindelijk es uit zou zijn...'

Zijn woorden sorteerden het effect van aanvaarde eenzaamheid.

Z'n vader besefte met berouw, dat hij toch zo-maar kalm-weg zijn zoon liet beschuldigen van diefstal en moord - en het nog wilde geloven!...

'Dat is zo,' zei hij.

Het meisje stond met het gelaat naar de vensters gewend, ze had de ogen gesloten. 'Ja,' voegde ze er peinzend bij, 'wee de wolf dan toch, en niet alleen maar wee het boze gerucht...'

Haar woorden waren als naalden. Zij hadden gestoken, voor de mannen het voelden. En vreemd genoeg: zij staken Gijbert. Ze brachten hem één moment in zwakte en verweer en - misschien - berouw.

'Ik zou je kunnen trouwen, juffrouw Emilie,' stelde hij voor.

De oude Stuver richtte zich op. Hij hield zijn adem in, en keek met starre glans-ogen naar deze zoon. Hij had op dat ogenblik willen sterven - na deze cynische halve bekentenis. Maar hij bleef gezond: een sterke ouwe boer, met alleen maar ondraaglijke pijn in zijn hart.

'Ik zal zorgen, juffrouw Emilie,' zei hij met een diepe, hese stem, 'dat alles bij u terugkomt...'

Ze neeg het hoofd en ging stil weg.

Daarbinnen keek Gijbert tersluiks naar zijn vader. Die borstelige wenkbrauwen en de rechte mond - hij kende ze.

Maar de oude Stuver blikte zo speurend naar de grond, hij had geen oog voor zijn zoon. Tot die eveneens keek.

Onder de tafel staarde zijn vader. Wat lag daar?...

Er was niets te zien.

En zo gewoon mogelijk zei Gijbert: ‘Va, wat zoek je?...’

‘...Ach,...’ antwoordde zijn vader, ‘d'r is me iets uit handen geglipt, jong...’

Dit was gewone taal, al klonk de stem nog wat vreemd.

‘Wat dan?’ informeerde Gijbert, eensklaps zeer hulpvaardig en toegewijd.

‘... Ach,...’ zei z'n vader weer, en blikte onder de tafel.

Het moest iets waardevols zijn, als vader zo geen uitleg wilde geven. Het kon de moeite waard blijken.

Gijbert besefte, dat het met professor Redefort precies gelijk gegaan was: die had een papiertje laten wegdwarrelen, en Gijbert gevraagd, het te zoeken... Dat was die formule van de nieuwe plantenmest geweest. Als oudere mensen iets verloren, en er zo geanimeerd naar zochten...

Gijbert ging naast zijn vader staan, en keek. ‘Waar dan, va?’

‘...Ach,...’ schouderschokte va.

Gijbert bukte en keek scherper. Er moest iets belangrijks zijn. Er kon best - - -

Meteen kreeg hij zo'n allerverschrikkelijkste schop, dat hij meende, in tweeën te breken. Met een gil schoot hij tussen de chromen tafelpoten.

‘Jouw opvoeding tot een fatsoenlijk mens,’ siste de oude Stuver, ‘- die is me uit handen geglipt!...’

Hij wendde zich om, en ging het kostbare laboratorium uit. Hij luisterde niet naar het gillen achter hem. Er was geen omkeren mogelijk voor hem. Hij liep als een slaapwandelaar naar huis, waar hij niemand vond. Op het erf, in de kassen - nergens was iemand... Zij waren naar de markt. En uit het laboratorium klonk Gijberts brullen.

Toen liep Stuver naar Snakheuvel, die hij met een halve kom koffie bij het buffet vond. ‘Ga direct mee,’ zei hij zacht en beverig. ‘Er is iets gebeurd..., met Gijbert... En ik - kan d'r niet heen gaan.’

Hij keek Snakheuvel aan met lege ogen. Die rende de gelagkamer uit, naar de kweek. Daar vond hij Gijbert, met een bekkenbreuk.

Gijbert bleef vreselijk mank. En die kunstmest - dat was een vergissing, zei men. Dat was een preparaat van professor Redefort. Daar had Gijbert niks mee te maken - verbeeld je: *Gijbert!*...

Echtscheidingskind

Hij is een modern kind; zeven jaar oud. Hij heeft al veel gehoord over echtscheidingen en ‘de schuld op zich nemen’, hoewel hij nog twijfelt omtrent Sinterklaas.

Die eerste ochtend zit hij heel kalm tegenover zijn moeder; er wordt met geen woord gerept over paps.

De moeder kijkt naar zijn neergebogen hoofd met een mengeling van diep medelijden, schrijnend eigen verdriet en wrok. Ze zal de man nooit uit haar leven kunnen bannen, hem geen minuut mogen vergeten - nóóit. Want daar zit immers zijn evenbeeld?

Weer keurt haar blik de kleine jongen. Hij voelt het, kijkt op: ‘Wat is er?...’ half verlegen.

Hij is klein; de situatie moet nog wennen. ‘Eet maar!’ zegt zijn moeder kortaf.

Hij pulkt met onhandige aandacht in zijn ei en vraagt aarzelend: ‘Ben je boos?...’

Ach, het blonde haar, het lange, ovale gezicht, de kalme, lichte ogen. Het is sprekend zijn vader. Zelfs de manier, waarop hij glimlacht, het hoofd buigt, - zijn eitje eet - -

‘Nee,’ antwoordt de moeder. Ze ziet in een spiegelend schilde-

rijglas haaf eigen rond jong gezicht met de donkere ogen. Niéts heeft het kind van haar.

Maar het is toch een zelfstandig mensje en z‘ij heeft hem het leven gegeven. Vriendelijker zegt ze: ‘Mams is wat zenuwachtig...’

Hij knikt. Boort zijn lepeltje door de lege eierdop. Precies zijn vader - - -

Het vrouwtje denkt: ‘Zoons hebben toch vaak de ‘a‘ard van de moeder... Hij kan toch heel anders opgroeien... en hij is toch zo lief...’

Ze bespiedt hem aldoor, om iets van zichzelf in hem te vinden. Het is er niet. Hij speelt met een miniatuur race-auto en gebruikt vaders woorden: ‘Zo, mannetje, kom jij er maar eens uit! Een mooie boel, om hier de zaak in splinters te rijden! Mars! opgedonderd! Voor jou een ander!’

‘- opgedonderd!’ zegt het jongetje van zeven jaar.

‘Ik moet het hem verbieden,’ denkt de jonge vrouw. ‘Het is geen woord voor een kind, èn het is een woord van hèm...’

Ze zwijgt. Want wat haar veel dieper wondt, zijn die andere woorden, ook van de vader, en zo betekenisvol: ‘Voor jou een ander.’ Dat heeft hij wel niet gezègd...

Door een waas kijkt ze naar de grauwe wolken boven de huizen. Ze hoopt, dat ze genoeg kracht zal hebben, dit kind alleen groot te brengen. Ze hóópt het...

De vader kon ze immers ook niet aan? Ze bidt, dat het kind niet van haar af zal groeien. Ze is blij, dat er maar één kind is, en ze beklaagt hem om die eenzaamheid.

Haar denken ligt passief tussen het begin van haar huwelijk en de komst van de kleine jongen. Alles is samen verweven. Ze ziet, hoe ze haar man voor het eerst ontmoette. Het is als een transparant, waardoorheen ze haar zoon ziet met een meisje...

Zal hij ook eens een vrouw dit verschrikkelijke verdriet aandoen?... Het is onbegrijpelijk.

De gedachten zijn als stenen in het water: telkens een nieuwe, met sidderende, steeds wijder wordende kringen. En dan weer een... en dan wéér een... - -

Plotseling overvalt haar de losklaterende kinderlach: met zijn ellebogen op de vensterbank leunt de kleine jongen uit het raam. Zich half omdraaiend zegt hij: ‘Mams, daar is toch zo'n gekke -’

Doch de moeder voelt zich zielsverwond en zo wanhopig eenzaam met dit kleine, lachende kind. Ze snauwt: ‘Làch niet!’

En terwijl ze het zegt, gaat er ergens een gouden deur open: zo echt van harte schateren - dat heeft de vader nooit gedaan. Dat is van h‘a‘ar...

Ze knipt met de ogen.

Het jongetje vraagt onzeker en tastend: ‘Ben je nou n-nog zenuwachtig, of b-ben je b-boos?...’

Ze schouderschokt vol berouw. Weet, dat elk woord kinderachtig zal klinken, en zwijgt. Dan staat ze op en gaat naar hem toe. Met haar armen om hem heen vraagt ze indringend: ‘Zul je àltijd van mammie houden, - àltijd?’

Hij glimlacht troostend; een brede, ouwelijke glimlach, en knikt, met mannelijke superioriteit: ‘Altijd.’ Ze geeft hem een kus en laat hem los. Loopt terug naar de ontbijttafel. Hun ogen blijven elkaar echter vasthouden. Nog aldoor ziet ze die vaderlijke glimlach van hem. Maar opeens wordt die overgolfd door een onbekende beving, zijn lippen trillen los met een hoog, hijgend snikken. De lichte ogen zijn verdronken in tranen. Met uitgestrekte armen komt hij op haar af, en tegen haar borst, vast in haar veilige armen, huilt hij.

De moeder aait sprakeloos met haar wang over het blonde haar.

‘Ik - vind - het - zo - akel-lig,’ bekent hij met overslaande stem.

‘Wat dan, kindje?’ murmelt de jonge vrouw. ‘Wat nou?...’

Hij zegt niet: ‘dat Paps weg is’. En ook niet: ‘dat je boos bent’.

Hij zegt: ‘Dat je zo zenuwachtig bent...’

Dat houdt alles in.

Arme kleine moderne jongen, die al diplomatiek kan antwoorden.

Doch de moeder houdt hem stijf omklemd en glimlacht. Want zijn vader heeft nooit gehuild na zijn derde jaar. Ze heeft dit zo dikwijls als bewonderenswaardige bizonderheid van haar schoonmoeder moeten horen.

Het lachen en het huilen en het medelijden zijn van h‘a‘ar, - hierin vindt ze het kind, dat ze negen maanden droeg, dat geestelijk en lichamelijk zoveel van haar vergde.

En dat is vooreerst immers genoeg...

Het onbegrepen inzicht

Bij de Hertenkamp heeft zich een miniatuur drama afgespeeld. Het was alleen merkbaar voor mensen met héél fijn gevoel voor nuance. Wat natuurlijk niet pleit voor dit verhaal, want wil je begrepen worden door de massa, dan moet je een beetje dik kunnen smeren.

Het heeft zich aldus toegedragen:

De Hertenkamp, omzoomd van ijzerdraad en bloeiende struiken, een crysopraas in stekelig goud onder de weelderige streling van lentezonnestralen, huisvest een kolonie herten - zoals dit te doen gebruikelijk is, in een achtenswaardige hertenkamp.

Dat er tussen de groot-ogige woud-adel een lieve, huishoudelijke gans waggelt; dat er zusterlijk naast de slanke, gespikkelde dames vuil-dikke zwarte schapen grazen; dat allerlei vogels er aangenaam vertier plus voedsel vinden - is dit niet een beeld van onze eigen wereld? Alleen de volstrekt evenwichtige vrede tussen herten, schapen, ganzen en vogelen des hemels is een antecedent dat wij onder mensen schaars moeten achten.

In deze kamp woont een deftige, oude herten-man. Hij is groot en statig. Zijn gewei draagt hij als een allonge-pruik, en zijn schreden

verraden de hoog-hakkige pretentie van een Zonnekoning.

Wij mensen zien alleen de horens en de dunne poten. Wat weten we van sfeer en waarheid?

Dikwijls staat deze Zonnekoning stil. Hij valt van het ene staatsieportret in het andere, uitkijkend over de verre glooiïng, met zijn ietsje blauwige ogen van héél oud schepsel. Hij is zo honderd procent Heer, dat de mensen rondom het kijken niet kunnen laten. Want heren zijn zeldzaam. Het is een verkwikkend aanzicht.

Op een bank terzijde zit een dichter. Niemand zou aan zijn stiel kunnen twijfelen: hij heeft polkahaar, een fluwelen jasje en een flodderdas. Hij draagt sandalen en een vochtige oogopslag - als verschijnsel is hij ietwat verouderd. Maar dat mag: hij is zeker zestig jaar, zo niet ouder. Klaarblijkelijk uit de periode, die haar dichters aldus kenmerkte.

Het publiek vindt hem een gekke vent. Omdat het zelf àndere sandalen draagt, en een fluwelen broek, en een kaal hoofd of Iets Nieuws.

Die dichter is voor de voorbijgangers een soort éénmans-hertenkampje, waar zij ter vergelijking graag naar kijken. Hij zit daar ook eigenlijk veel te dikwijls om iets anders dan een gekke vent te kunnen zijn. Niemand weet zijn naam of faam. Men begrijpt, dat hij een dichter is en vindt hem een gekke vent. Punt, streep.

Op een dag loopt er een meneer met een wit honde-dametje langs de Hertenkamp. Dat hondje is middelmatig groot. Het heeft lieve bruine ogen en glad haar, beweeglijke oren en dunne huppelpootjes.

De herten kijken beschaafd, niet keurend, niet giechelig. Het zijn beslist geen Hollandse herten.

Het hondje trippelt, zonder een hert te bemerken. Het heeft andere Belangstellingen.

Maar midden in het zon-overblonken veld heft die oude Zonnekoning het hoofd met het allonge-gewei en blikt dromerig naar het kwieke hondje. Hij blijft kijken. Een visionaire helderheid lijkt het blauw van zijn ogen weg te vagen.

Hij staat overeind. Een siddering huivert over zijn ranke lijf. Hij begint te lopen, zoals een man gaat die achter de verten zijn schone waarheid kent. De hertevoeten lijken de bodem niet te raken. Hij

zweeft gewichtloos nader; zijn hoofd lijkt in bloei te staan. De andere herten wijken, de gans blaast haar burgerlijke verbazing uit, het zwarte schaap galoppeert dwaas terzijde.

En achter het gaas staat de hertenkoning, starend naar het witte hondje. Het ideaal leeft in zijn blik. Doodstil staat hij.

Het hondje huppelt op sierlijke poten langs de rose en witte struiken. En aan zijn kant van het gaas loopt die Zonnekoning mee, hoffelijk en schoon - het is als een menuet, waarin de witte hond een raar huishoudelijke natuurlijkheid onderstreept.

Waar het pad afbuigt, gaat het honde-dametje voort te snuffelen.

Nog een paar dagen later wandelt die meneer met het witte hondje wéér langs de Hertenkamp. En nauwelijks heeft de Zonnekoning het hupse dier gezien, of hij verrijst en zeilt in plechtstatige sarabande naderbij.

Ook ditmaal is het gaas tussen hen; en de hond heeft werkelijk nog altijd niet begrepen, oorzaak van vriendelijke gevoelens te zijn. Zij wandelt met haar baas rond, tot waar het pad afbuigt. Net als de vorige maal. Daar staat het oude hert weer stil, en het buigt zijn prachtige hoofd naar de grond. Het is onmiskenbaar een groet.

Het publiek - altijd dat aardige, oppervlakkige publiek rondom de Hertenkamp, glimlacht, voorzover het iets heeft bemerkt.

Op zijn bankje zit de dichter, en kijkt naar hert en hond.

Geen mens zegt een woord over deze dingen.

En op een stralende lentemorgen wandelt de meneer met het witte hondje ten derde male langs de herten. Wellicht woont hij daar dichtbij en is dit een gemakkelijke, aardige wandeling voor hem. Hij zal nog menigmaal hier voorbij komen.

De herten liggen te zonnen, het zwarte schaap onderwijst haar lammeren, de gans wandelt gewichtige stapjes over een eigenbedacht pad.

Als het oude hert de witte hond ziet, verheft het zich. Zijn hoofd ligt achterover alsof hij luistert naar een melodie. Zijn lieve obsidiaan-ogen zijn gericht naar het blanke, trippelende figuurtje aan de weg. Heeft hij dan zelfs deze keer nog niet bespeurd, dat het dier daarbuiten geen hertje is? Leeft de illusie sterker in hem? Heeft hij in de maanlichte nacht een droom van zijn moeder geërfd, -

heeft hij eens, lange jaren geleden, een witte hinde liefgehad..., of - God weet zulke dingen alleen - wenkt in zijn hertenhorizon het visioen van Sint Hubertus...?

Het grote, oude hert staat als een standbeeld achter het gaas. Het staart. Dan gaan zijn lippen vanéén, en een roep - een zingende kreet galmt langs de bloesemende struiken.

Herten, schaap, gans, vogels en mensen wenden zich naar hem om. Zelfs het hondje staat, aan de andere zijde van het gaas, onbeweeglijk: kwiek, rank, blinkend wit, met opstaande oren en - ja, als een Hemelse spiegeling heeft het een pikant hertengezichtje.

De Zonnekoning schat de hoogte van het gaas. Hij draaft zwevend terug, het groene veld op, en wendt zich. Zijn aanloop is meesterlijk. Het lijkt mens en dier, of hij zijn gewei als vleugels uitslaat. Het gaas schijnt te duiken onder zijn vliegend lichaam...

Hij staat buiten het rasterwerk. Hij is vrij...

Er zijn moeders, die om hun kinderen gillen. Er zijn er ook, die hun zoontjes de schuld geven. ‘Wat dóé je ook altijd - -’

Een klein meisje schreeuwt. De vrouwen vluchten met gemobiliseerd nageslacht. Het witte hondje tenslotte, blaft geestdriftig. En het oude hert staat daar verbijsterd, en hoort voor het eerst dit blaffen. Het nijgt zijn hoofd, en speurt met sidderende neusgaten naar zijn witte waanbeeld. De obsidianen gloed in zijn blik dooft tot blauwig waas.

Dan wendt het zich met onzegbare tragiek af, en bergt zijn ogen tussen de koele jasmijnknoppen...

En als alles een beetje is gekalmeerd, zit de meneer van het witte hondje op de bank naast de dichter. Want - ja, die dichter - die huilt. Hij veegt over zijn ogen, hij snuift, hij bet met z'n zakdoek langs zijn kaken... en hij jankt als een kleine jongen.

‘Kom, kom, meneer!’ zegt de hoeder van het witte hondje. ‘Zo had u toch niet hoeven te schrikken! Wat doet zo'n hert nu?...’

‘Dat - dat - dat - is - het - niet...,’ sniksnuift de dichter, hoogrood. ‘Maar dat hert..., dat - *dat begrijp ik zo goed*...’

En de meneer die niet bang is voor een losgebroken hert, staat dàn maar op. Hij vindt die dichter een gekke vent. Net als iedereen. En dat is alles.

Het Juniconcert

De man in het donkergrijze pak aarzelde even, voor hij naar zijn plaats in de rij schoof.

‘Wenst u een programma?’ vroeg het meisje naast hem.

Hij bezag haar met een verstrooide blik. ‘Ja, graag,’ zei hij.

‘En een tekstboekje?’ informeerde zij.

‘Nee, dank u, alleen een programma.’

Hij betaalde. En begaf zich, verontschuldigingen mompelend, langs veel knieën en haastig terzijde gehouden tasjes naar zijn plaats.

Een heel goede plaats. Duidelijk zicht op het orkest, een aardig punt in de zaalruimte.

Alice had hier met hem kunnen zitten. Onzin, zo'n rel, omdat Anneke misschien hier zou zijn...

Vrouwen konden zo kinderachtig doen. Want had Alice daar nu voor hem gestaan, met zo'n strakke mond, en die afwijzende ogen!... ‘O, is Anneke er waarschijnlijk ook! Weet je wat, Wim, ga jij maar alleen.’

Geen verbaasd weigeren van hem, geen tactvol praten, had geholpen.

‘Nee, nee, nee! Ik wil dat niet!’

Wat niet?...

De eendracht in het huwelijk; ach, lieve hemel!...

Ja, hij was enige malen genoemd - en zelfs gezien met Anneke...

Goed. Maar Alice moest toch evengoed als hij-zelf weten, dat dit niets had te betekenen?!... Een zakenrelatie!

De man in het grijze pak zuchtte even. Hij bladerde in het programma. Brahms, Schubert, Bartok; na de pauze - hé! n‘a de pauze? - enkele minder bekende werken van Nederlandse componisten. Ach ja, waarom ook altijd vóór de pauze... Zij hadden toch evengoed geleefd en hun inspiratie gehad, als Brahms en Bartok.

Zo kijkend zag hij een naam staan, die aan zijn jeugd deed denken: Bella van Einden. Het Juniconcert.

Hij herinnerde zich met half-fantastische helderheid, die toch ergens vaag was begrensd: een lange, slanke vrouw; erg blank, met een iets te volle stem. Zij droeg altijd laag gedécolleteerde japonnen, en haar lokken waren om een fluwelen band gewonden, als in klassieke tijden.

Hij herinnerde zich ook een stille glimlach, die vreselijk irritant had gewerkt op zijn moeder. Ja; want vader - - was vader eigenlijk méér met Bella van Einden bevriend geweest, dan moeder?...

Bella was enige tijd een veelgeziene gast bij hen thuis geweest. Zij speelde piano. Ze had vader en moeder allebei tot zingen gebracht, bij de muziek die zij speelde. En moeder had zo'n lieve, lieve stem..., zo vertellend, en zo innig goed. Er was totaal geen bluf aan die stem geweest; zuiver zingen, met een grondtoon van waarheid en eerlijkheid. Als kind had hij altijd zo graag naar die stem geluisterd.

Maar tante Bella, die grote vrouw in haar gedrapeerde klassiciteit, had vaders stem mooier gevonden. ‘Ja, jouw stem is allerliefst, Jo! Je hebt zo’n goeiïge stem!...’

Nog herinnerde de man zich zijn moeders hoogrood gezicht.

‘Maar Hein!... Jij móét zangles nemen! Ja, heus, je móét!...’

Wel, tot zangles was het niet gekomen.

Of het moesten dan de lessen zijn, die tante Bella vader had gegeven. Hij moest daar ijverig voor studeren, alleen in de kamer bij de

piano. En op een dag, vaag-ver achter de horizon der tijden, was er iets geweest van muziek, die tante Bella had geschreven. Voor vader. Zo maar.

Moeder had het altijd zo druk met kleren verstellen en in de soep roeren. Allicht schreef iemand eerder muziek voor vader.

Doch terwijl vader aan het zingen was, had moeder iets gedaan, wat de man zich herinnerde als een soort verraad. Het had hem als kind verschrikkelijk gestoken: moeder was heel zachtjes de kamer binnengegaan, waar vader zong.

Er was eerst alleen maar het argeloze zingen van vader geweest. En daarna gepraat.

Dan moeder, die de kamer uit kwam, iets te onverschillig om dit echt te kunnen menen. En daarbinnen de dreun van een dichtgemept deksel; en de mannenstem: ‘Jij kùnt me ook niets gunnen!...’

Het leek de man, daar in die concertzaal, nu achteraf een hele tijd, dat er nare kilte om de bezoeken van tante Bella had gehangen.

Op een dag had zij alle zorgen lachend opzij gezet, en gezegd: ‘Kom, Hein, wij gaan zingen!’ En als kinderen zo onbevangen - en zo duidelijk wetend, wat zij deden, waren Bella van Einden en vader de kamer ingegaan, waar de piano stond...

Zij hadden piano gespeeld en gezongen. Heerlijk zorgeloos, uit volle borst zingen was dat geweest. Echt, wat grote mensen ‘muzikaal’ noemden.

En later was moeder, met een hoofd als een kreeft, drie kopjes thee op een blad meedragend, die kamer binnengegaan.

‘Laat mij nu ook eens zingen,’ had haar zoontje haar horen zeggen.

Hij zelf zat op de grond te spelen, met een akelig gevoel in zijn maagstreek. Want er hing een moreel onweer in de beschaafde lucht, en het kind hield van moeder èn van vader beiden.

Toen had hij zijn moeders stem de liederen horen zingen, die vader en tante Bella eerst hadden uitgegalmd. De woorden kende hij niet. Hij had maar zitten luisteren, hoe moeders stem de muziek zong, en die verzachtte tot een lief, trouw vertellen over iets - iéts... iets - - - Daarna was tante Bella weggegaan.

En vader was doodstil geweest; en 's avonds had hij moeder gekust, waar de kinderen bij waren. Tja.

Was er ooit iets gebeurd, dat n‘a‘ar was?...

En - was dat toen niet iets geweest met een muziek, diejuniconcert heette?...

Dat moest hij toch nog eens aan zijn zuster Cary vragen.

Zo zat daar de man in het grijze pak, en luisterde met een half oor naar Brahms en Schubert en Bartok. Het was verkwikkend en verheffend. Maar het had verheffender kunnen zijn, als Alice bij hem was geweest.

‘Nu zit ze thuis,’ peinsde hij, ‘en draait zich op, en denkt veel te veel. En als ik straks thuis kom, is zij gespannen en onnatuurlijk, of ze doet net of ze slaapt!... en wat heb ik nu eigenlijk gedaan of gezegd?...’

Anneke was zo'n onschuldig kind!

In de pauze zag hij een paar kerels die hij kende. Maar hij zocht hen niet, en dronk in z'n eentje een glas bier.

Beroerd, dat een vrouw zo gek kon reageren op de aanwezigheid van een andere vrouw!... Dat haalde geen man in zijn hoofd. Hij zag zichzelf al wegblijven van een concert, omdat Fred er zou zijn, die bij het bridgen altijd grapjes maakte tegen Alice!

Wat had hij nu aan die muziek?

Na de pauze luisterde hij naar een interessant, erg verouderd werk van Dopper. Het ontroerde hem, bij het sentimentele af. Het was beslist mooi. Maar wat was dit stijlgevoel verouderd!...

Daarna kwam, als een gekke vervulling van zijn trammelant thuis, het Juniconcert van Bella van Einden.

En bij de eerste regel, die de bariton-solist zong, ging er een wereld van herinnering wijd, wijd-open. Ja, dit was het lied, dat vader had gezongen!...

De man keek in zijn programma.

‘Toen mij je lach begroette in de stille tuin’, stond daar.

Dat had vader gezongen. Een beetje onvast, in vergelijk met de stralende mannenstem, die het lied nu vertolkte.

De luisteraar kon de woorden niet verstaan. Het moest iets zijn van takken die bloeiden, een grastapijt.

Stommerd, dat hij geen tekstboekje had willen kopen! Hij zou er straks nog eentje halen, bij het einde.

Wonderlijk, hoe overweldigend een melodie de wanden van het

heden uitéén kon schuiven. Dit lied! ‘Toen mij je lach begroette in de stille tuin...’

Moeder had het later ook gezongen, met die allerliefste, zachte stem. En dàt had hem toen, in de aangrenzende kamer, zo gegrepen...

Het volgende lied, dat hij ook herkende - maar niet zo duidelijk - heette ‘Ik denk zo dikwijls aan de woorden, die je sprak’. En het laatste van de Juniconcert-cyclus droeg als aanhef: ‘Ach, waar bleef het ogenblik’. De man zat daar, en luisterde. En bij momenten dacht hij, meer te luisteren naar mensenharten en naar de stem van zijn moeder, dan naar die muziek, in een schouwburgzaal tussen honderden vreemden.

Deze muziek was geschreven voor zijn vader. En toen de zaak hopeloos moest hebben geschenen - aan de vrouw, die 's mans leven deelde..., - toen was die vrouw dapper naar binnen gegaan. En ze had die liederen gezongen. Met haar eigen eerlijke stem: ‘Toen mij je lach begroette in de stille tuin’, ‘Ik denk zo dikwijls aan de woorden die je sprak’, en ‘Ach, waar bleef het ogenblik’.

De herinnering, die h‘a‘ar samenbond met vader, had de liederen betekenis gegeven, zoals geen Bella van Einden kon of wilde.

Daarna was tante Bella uit hun huis weggegaan.

Voor altijd?...

En vader had moeder gekust.

Er was zo'n glanzend geluk in de kamer geweest, die avond.

Ach ja, waar bleef het ogenblik?

Later, na afloop van het concert, zocht de man een serveuze. Toen hij er een vond, bleken de tekstboekjes uitverkocht te zijn.

Een beetje mal, vond de man. Wat kon je eraan doen?

En terwijl hij naar de garderobe liep met zijn nummertje, rees nòg een beeld in hem op: vader, die alleen naar een concert was geweest. En moeder, die op hem had gewacht. Hij, het zoontje, was beneden gekomen met kiespijn, juist toen vader thuiskwam.

‘Was het mooi?’ vroeg moeder.

O, het was heel goed geweest, had vader geantwoord.

‘Wat werd er gegeven?’ vroeg moeder.

En dat had vader niet meer precies geweten.

‘Wat gek,’ zei moeder, glimlachend. ‘Wat ben je toch een ver-

strooid ventje! Heb je geen tekstboekje?' En nee, dat had vader toen niet gehad.

Nu nog wist de man zich te binnen te brengen, hoe hij eensklaps pijn en wantrouwen in moeders ogen had zien komen. 'Ach, waarom ook,' had ze lusteloos gezegd. En vader had haar bezworen, dat hij geen tekstboekje meer had kunnen krijgen.

Hoe heviger hij praatte, hoe onjuister het leek.

De man in het grijze pak stond met een halve glimlach stil, zomaar midden op de loper. Vanavond had hij begrepen, dat zo-iets werkelijk kon gebeuren.

Nu ja, - h'ij zou Alice kunnen vertellen, dat hij had geluisterd naar Brahms, Schubert en - en - - deksels, wie was die derde componist voor de pauze geweest?... Tsjaikowski?... Honegger?... Nee - Smetana. Of niet?...

Dan stond hij buiten, in de koele avondlucht. En hij lachte stil voor zich heen. Rechtvaardig was het leven. En soms veel later dook de rechtvaardiging op, die oude twijfels wegnam. Lieve, beste vader! Welke man had ook niet geboeid zullen worden door een componiste, die muziek voor je schreef!... Een vrouw, die geen sokken stopte, maar gedécolleteerde japonnen droeg, en piano speelde met dat adellijke manuaal van zingende leliën. Ja, zo had hij het als kind genoemd, wanneer hij naar die handen keek. Een vrouw, met altijd prachtig golvend haar in een fluwelen band gerold. 'Toen mij je lach begroette in de stille tuin'.

Hij kocht onderweg bij een automaat een kroketje, want daar was Alice dol op. Hij liep haastig, om het warm af te leveren.

Alice zat bij de tafel. 'Was het mooi?' vroeg ze.

Hij keek haar aan met een brede glimlach. 'Het was zo - zo bizonder,' antwoordde hij, 'ik had eigenlijk een tekstboekje moeten kopen, en dat was later niet meer te krijgen. Hier, een kroketje.'

Ze liet hem er ook van proeven.

Maar hij stopte haar het laatste stukje in de mond.

'Wat doe je raar lief,' zei ze, zo afgemeten als een vrouw maar kan zijn, met een stukje kroket op haar tong.

Hij schoot in een heldere lach.

'Ik vóél me ook raar lief,' zei hij. 'Lieve Alice, ik houd zo veel van

je!... En ik houd zo veel van moeders nagedachtenis... en van vader... en van tante Bella...'

'Wie is dat nou weer?' informeerde Alice. Het kroketje was op.

'Ach, dat was een mal mens,' antwoordde hij.

'En je houdt van haar,' bracht ze hem onder het oog.

Alsof dat niet kon samengaan.

'Nou, ik houd van jou toch ook!' zei de man.

En hoewel dit helemaal geen woorden waren, die haar hadden moeten overtuigen of opfleuren, lachte de vrouw toen eveneens.

'Daar heb ik ook nooit aan getwijfeld,' zei ze zacht.

Filosofie

De eerste maal, dat Lisetje kennismaakte met de ooievaar - zij het dan ook niet persoonlijk - was, toen haar broertje werd geboren.

Ze had voordien wel veel over de vriendelijke vogel horen spreken, maar er toch geen voorstelling van gehad, dat hij waarlijk kindertjes leverde met evenveel realiteit, als de bakker zijn brood.

Maar op een ochtend, terwijl ze juist bij tante Els logeerde, werd ze plotseling door paps gehaald: ‘Kom eens mee, Lisetje! Vannacht heeft de ooievaar een broertje gebracht!’

Dat was een rijk ogenblik geweest. Niet alleen om het broertje, maar ook om het feit, dat de ooievaar zich aldus manifesteerde.

Aan Sinterklaas had je toch niet eerder waarlijk kunnen geloven, dan toen je op een kille winternacht stilletjes in de schoen ging voelen, en ja - het stro miste, en een pakje voelde.

Toen had Lisetje gerild en kippevel gekregen, en zo ging het nu ook. In het eerste ogenblik had ze alleen maar bleekjes kunnen glimlachen om de bijna wrede onverwachtheid, waarmee het leven zijn zware schatten rondstrooide.

Ze was met paps meegegaan, door de ochtend-prille straten, waar meiden kleden klopten, en een melkwagen voorbij daverde,

naar hun eigen vertrouwd huis.

Maar dat was het eigen huis niet meer. Het was er stil, en het rook er naar dokters. Bovenaan de trap stond een wildvreemde juffrouw in krakend-witte kleren, die door paps ‘Zuster’ werd genoemd. En in de ouderlijke slaapkamer waren de gordijnen wel open, maar toch hing er een schemer, door het grote schutsel, dat om mams' bed stond.

Gelukkig was daar omaatje, klein, bedrijvig oud dametje met haar hartelijke muizegezichtje, zoals Lisetje altijd ergens in het huis omaatje wist. ‘Dag mijn lieve Lisetje!’ zei omaatje. En gaf haar een kus.

En achter het schutsel lag mams zelf; een beetje bleek, met vreemde holle ogen, maar met een glimlach, zo hemels, als Lisetje nog nooit had gezien, en ze zei: ‘Is daar mijn kleine schat?’

Lisetje had toen haar armen om de warme hals geslagen, en gefluisterd: ‘Ben je ziek?...’ Want dat was een teleurstelling, al zouden er twaalf kindjes gebracht zijn door de ooievaar!

‘Ja,’ zei omaatje, ‘mams is vannacht vreselijk geschrokken, Lisetje! Dat kun je je toch wel voorstellen, niet? Als er zo'n grote vogel aan het raam klopt!’ en omaatje rilde nog bij de herinnering, alsof ze erbij was geweest.

‘Hoe groot was 'ie?’ wilde Lisetje weten, met wijde sensatieogen.

‘Wel zo groot als deze stoel,’ vertelde omaatje.

Nou, dat was groter dan Lisetje zelf!

En mams knikte en glimlachte maar. Lisetje dacht, dat ze óók wel naar bed had gemoeten, als ze zo'n grote vogel opeens zou hebben gezien...

Toen mocht ze het kindje ook zien: het viel haar niet mee. Het was een dor klein kindje, met rimpels in een rood gezichtje, en het kon niet praten - alleen maar een beetje steunen!

‘Is het geen schat?’ vroeg omaatje. En Lisetje knikte maar van ‘ja’, hoewel ze haar eigen pop beslist mooier vond. Alleen een klein handje ontroerde haar zo diep en warm, dat ze de adem even inhield.

Maar ze kon eigenlijk maar heel weinig zeggen, want ze moest verschrikkelijk veel denken, over die ooievaar, die dan eindelijk eens van zich had laten horen, en die dus écht bestond: een vogel zo

groot als een stoel, die kinderen droeg.

‘Had 'ie 't in een doos?’ informeerde ze praktisch.

‘Nee, in doeken,’ legde omaatje uit.

‘In een kribbe,’ begreep Lisetje knikkend, want ze had kort geleden op school voor het eerst het Kerstverhaal gehoord.

Toen trok mams haar naar zich toe, vast in haar armen en zei: ‘Denk jij nou eens over een naam!’

Was dat geen weelde?!

Lisetje kon die ochtend haar gedachten niet bij de sommen en taaloefeningen houden, nu er thuis een echt klein mensje op een naam lag te wachten. En ze vond aldoor mooiere namen, en niet één beviel haar zo goed, dat ze hem wilde onthouden. Want een naam was zo belangrijk! Het kindje zou er altijd mee worden geroepen!

's Middags bleek grote oma te zijn gekomen. Ze praatte aan één stuk met omaatje: ‘Bella dit en Bella dat’, en die antwoordde: ‘Het was toch buiten verwachting snel, Lize!’ En dan spraken ze samen weer in een andere taal. Lisetje begreep wel, dat mams niet de enige was, die van de ooievaar geschrokken bleek te zijn. En ze had nog altijd geen naam voor het kind!

Die hele middag en avond peinsde ze erover, en eindelijk had ze het gevonden: Rudolf. Dat klonk zo flink, en je kon het afkorten tot ‘Ruutje’, en dat klonk dan net als de roep van een vogel.

Ja, ‘Ruutje’ was een heerlijke naam: eigenlijk vònd Lisetje het kleine gezichtje achter de wieg-gordijntjes een Ruutje. Ze vertelde dit allemaal aan mams, en die lachte weer zo stralend als de lentehemel, en zij fluisterde Lisetje in het oor, dat ze 't ook vond. En zo kwam het broertje Rudolf te heten.

Maar al was het nou heerlijk, dat ze met omaatje, en later met mams, het kleine broertje mocht baden, en dat ze hem zag lachen, dan was het geluk toch niet onverdeeld. Want wat kon hij verschrikkelijk schreeuwen! Had enig kind ooit zó gegild, zonder reden?...

En de eerste dagen mocht Lisetje niet op de piano spelen, terwijl ze nu juist van juf zo'n aardig liedje mocht instuderen. Want Lisetje was muzikaal, en speelde op dit haar zevende jaar al met twee handen piano.

Ze zat nu maar verstolen op het papier te kijken hoe ze zou spe-

len, als het weer mocht: die kleine snelle nootjes, en die grote, langzame. En dan zou ze voor het eerst de pedaal mogen gebruiken. Daar had ze nog het meest zin in. Juf had haar gewezen: ‘Zie je die kleine tekentjes, Lisetje, net als open eendebekjes?’ Ja, had Lisetje geknikt. ‘Dat betekent, dat je daar een beetje harder moet spelen. Daar gaat het geluid open, zie je wel? - en hier, kijk, daar gaat het weer dicht.’

Dat leek haar zo heerlijk, juist nu het niet kon. Het was nog wel een wiegeliedje. Alsof juf had gew‘eten, dat de ooievaar aan het raam zou kloppen met een kind in een kribbe. Nou ja, er was natuurlijk ook wel over gepraat; mams scheen het zo'n beetje te verwachten.

Op een dag echter kwam ook dit geluk: ze mocht het nieuwe wiegeliedje instuderen, en nog een paar dagen later mocht ze het voor het kindje spelen! Mams en omaatje waren erbij, en natuurlijk Ruutje.

Lisetje zat met een gestrekte rug voor de piano en speelde het melodietje. Ze vergat van pure ontroering op enkele punten de pedaal los te laten, zodat de eendebekjes wat laat sloten, en alle toetsen meezongen, net als in een orgel; maar het klonk toch zo fijn! En het kindje steunde een beetje. Mams en omaatje zeiden, dat het mooi was, en wat een echt slaapliedje! Maar het kindje zei niets, net als anders, en het keek naar alles boven hem met dezelfde blauwe nieuwsgierigheid.

En toen voelde Lisetje voor het eerst, dat het broertje toch nog dichter bij de ooievaar was, dan bij hen. En ze zei dit ook tegen omaatje.

‘Ja,’ zei omaatje, ‘dat is ook zo, Lisetje. Het kindje is nog zo nieuw, hè?’

Lisetje was dagenlang stil, en moest diep peinzen over dit vreemde feit, dat een kindje nog *nieuw* was: dat het ergens vandaan kwam, waar niemand het had gezien. Dat het was gegroeid, en door de ooievaar - - misschien wel geplukt?...

Ze vroeg het aan mams.

‘Ja,’ zei mams, en ze keek, of ze dit een heel nieuwe gedachte vond, waarop ze zelf nog nooit eerder was gekomen, ‘de ooievaar heeft het vast geplukt. Kleine kindertjes groeien aan hun naveltje, en toen het broertje hier pas kwam, zat daar immers nog zo'n stukje

steel aan?'

God, ja, Lisetje moest ervan zuchten. Het was net als met de morellen in Oma Lize's tuin. En ze legde een eerbiedige hand op haar eigen naveltje.

Het was zo'n gelukkige tijd!

Maar het lijkt wel, alsof gelukkige tijden nooit lang mogen duren.

Op een dag werd omaatje ziek.

Ze was eerst niet erg lekker, en lag maar wat in bed. En na school kwam Lisetje binnen hollen, en zat naast haar, en streelde omaatje's tengere hand.

Maar het duurde dagen, en omaatje werd bleek en smal in het gezicht. Ze lachte zo vermoeid, en Lisetje mocht weer niet pianospelen.

Het kindje was toen al drie maanden oud, zodat mams het meer alleen kon laten, om bij omaatje te zijn. Want omaatje werd zwak. Ze begon zo zacht te praten, en opeens leek alles ijl aan haar: het zilvergrijze haar, de rimpelige huid, de ogen... Ze had nu ook geen tanden in haar mond, en dat vond Lisetje altijd een beetje griezelig.

Op een nacht droomde Lisetje, dat omaatje eigenlijk Ruutje was, en ze werd verbaasd wakker.

Daar lag ze nu, in haar donkere kamertje te denken, en het was zo stil in huis! En ze overlegde, dat het helemaal niet gek was, om zoiets te dromen, want omaatje en Ruutje leken erg op elkaar: ze hadden *allebei* zulk dun haar, en zo'n tere kleur, en geen tanden, en omaatje scheen ook wel kleiner te worden - -

Zo kwam Lisetje tot de overtuiging, dat een mens in zijn ouderdom wordt als in zijn jeugd; dat alles, wat hij in de loop der jaren krijgt, ook weer van hem wordt weggenomen.

Was het zo? Zou het werkelijk zo zijn?...

Ze hoopte maar vurig, dat omaatje niet zo zou huilen, als Ruutje had gedaan. Ze had al bij voorbaat medelijden, en nam zich voor, morgenochtend nòg liever voor omaatje te zijn.

Dat was heel goed van haar. Want omaatje kon weinig anders dan liefde meer verdragen. Ze was zo teer en doorschijnend, en haar stem scheen telkens weg te willen vliegen. Ach, zo zwak was omaatje!

Paps en mams praatten fluisterend, en mams huilde. Het huis

rook weer naar dokters, en als Lisetje thuis kwam, was het stil en hol.

De volgende dag werd ze te logeren gestuurd bij tante Els. Het was daar erg prettig, en tante Els had zulk lekker eten! Maar Lisetje moest aldoor aan omaatje denken; aan tafel vroeg ze: ‘Denkt u, dat omaatje doodgaat?’

‘Welnee, kindje,’ zei tante Els, maar ze werd vreselijk rood, en scheen geschrokken te zijn.

Was doodgaan dan toch erger, dan alleen maar weer een klein kindje worden, en weggaan?...

Maar dat durfde Lisetje niet te vragen. Ze voelde alleen heel sterk, dat grote mensen schrokken van doodgaan. Het was dus iets verschrikkelijks.

Ze kon er 's avonds bijna niet van slapen, en kreeg een nachtlichtje.

In de schemer, alleen, vroeg ze Onze Lieve Heer, om asjeblieft omaatje toch niet dood te laten gaan.

Het hielp niet. De volgende morgen hoorde ze al vroeg paps’ stem beneden in de kamer bij tante Els.

Toen wist Lisetje, dat omaatje was weggegaan, en ze stond op, en holde in haar pon naar beneden.

Paps zag bleek, en hij hing vermoeid in elkaar op zijn stoel. Toen zijn dochter bij hem kwam, probeerde hij te glimlachen, maar dat lukte slecht.

‘Is omaatje dood?’ vroeg Lisetje zacht.

‘Ja,’ zei paps. ‘Omaatje is dood, Lisetje.’

Hij stond zo onverwachts op, dat ze geen tijd meer kreeg, iets te vragen.

Zwijgend at ze haar boterhammen, en ze ging stil naar school.

Alles was vreemd en koel, leek het haar: de zonneschijn, de straat, de lachende mensen, die boodschappen deden. Ze overdacht, of ze nu nooit meer piano zou mogen spelen. Of zou ze een doodgaans-liedje kunnen instuderen, voor omaatje?

Bij de school stoeiden de kinderen joelend en schreeuwend door elkaar. Maar ze wisten ook niet, wat Lisetje wist, van kleine kindjes en oude mensen. En ze hadden niet net een omaatje verloren.

Eigenlijk was Lisetje niet treurig; het was alleen zo vréémd: net of ze droomde. En dat scheen de juffrouw in de klas ook te vinden.

Ze had al een paar maal naar het kleine meisje gekeken, als om te onderzoeken, wat eraan scheelde: ze was deze stilte niet gewend.

Toen ze de rekenboekjes uitdeelde, vroeg ze: ‘Lisetje, kind, hoe is het met je oma?’

Daar kleurde Lisetje even van. De juffrouw was ook maar een groot mens, en je kon haar dus niet ronduit zeggen, dat omaatje was doodgegaan...

‘Omaatje,’ zei Lisetje wijsgerig, en ze glimlachte héél rustig en wijs: ‘die is naar de ooievaar gegaan.’

En daar schrok Juf niet van.

De scheve toren

In het lieflijke land van Dordogne stonden lang geleden twee kastelen, niet ver van elkaar. Zij behoorden aan twee vrienden: de Baron La Tour en de Baron de Lostanges. Beide mannen waren weduwnaar; het leed had hen samengebracht en veel jaren gingen zij als broeders ten strijde.

La Tour had een lief dochtertje, Yolande. De Lostanges' grootste bezit was een rappe, sterke zoon: Amaury.

De kinderen speelden met elkander. Hun voetstappen klonken op de pleinen van beide burchten, en van de tinnen wuifden zij naar elkaar. Zo ging dat jaren lang.

Doch op een kwade dag lag daar de vonk van twist tussen de baronnen. Zulke dingen zijn onnaspeurbaar - is er een edelvrouwe geweest, die beider glimlach beantwoordde? - heeft wellicht de valk van La Tour de sperwer van De Lostanges overvleugeld - of begeerden zij op de jaarmarkt hetzelfde kostbare zwaard?...

Er was donkere twist.

Het voetpad tussen de burchten werd overwoekerd van gras en mos; geen kind wuifde meer van de transen, en mocht al een knecht van het ene slot de poort van de andere woning voorbij rijden, dan

was daar geen groet.

Yolande en Amaury leden hieronder. Zij schreiden en stelden kinderlijke vragen. Maar waar een barse mannenstem niet tot zwijgen maande, daar suste het behoedzame fluisteren van een oude voedster. Een antwoord was er niet. Zo is dat, met twist.

Maar kunnen tezamen gehoorde spookverhalen worden vergeten, of gedeelde noten en appels uit een stille tuin?... Was er niet de snelle verstandhouding over eensgezind spel met een hond of een tamme eekhoorn?...

Zij vergaten elkaar niet.

Yolandes vertrek lag in een hoektoren van de burcht; en vandaar zag zij op het voorplein van het kasteel Lostanges de jongeling stoeien met zijn jachthonden. Zij volgde het snelle zwenken van zijn paard, als hij het dresseerde, terwijl ze in schijn spinnend of bordurend aan het venster zat.

Ze groeiden op, jaar najaar. Eens zag zij hem onverwachts uit de poort rijden, vorstelijk gezeten op een vurig ros, een vonkend harnas om zijn ranke lichaam, een helm met vederbos op het hoofd.

Zij sidderde bij de gedachte aan strijd, Maar die was er altijd geweest; en Yolande boog zich bleek over het gebedenboek.

Amaury, van zijn kant, aanschouwde zo dikwijls het blanke gezichtje achter de smalle ruit! Er ging geen dag voorbij, dat hij niet in haar richting keek, zeggende: ‘Hoe drijven de wolken? Hoe zal het wéér zijn, vandaag?’ - En eens, in de herfst, reed hij uit met vrolijke vrienden, ter jacht. Zij spraken over onverwachte buit, en vermaanden Amaury, goed uit te kijken. Op dat ogenblik zag hij Yolande in haar torenvenster. En een blos toog over zijn gelaat.

Zij volgde hem in gedachten, die hele dag. Ze wilde het hoorngeschal vernemen, en hoopte op zijn geluk in de jacht. De avond viel; achter het slot Lostanges dreef een oranje maan langzaam de hemel in. En van de bosrand zag de jonkvrouw Amaury komen, alleen, langzaam rijdend. Hij blikte naar het warm firmament, in gedachten verzonken.

In de bomen was gerucht van vogels, en verder weg ruiste de rivier. Daarachter lag de stilte.

Zo sterk was het verlangen van beide gelieven, dat zij als het ware tot elkander werden getrokken. In de zwijgende nacht wendde Amaury de teugel en voerde zijn paard naar het slot La Tour. En

Yolande, staande aan het open venster, zag hem in het zilveren schijnsel nader komen, tot ze zijn gelaat scherp kon zien, en trek voor trek onderscheiden. Hij was ouder geworden, maar niet veranderd. Hoe kende ze het glanzen van zijn ogen...

En Amaury zat daar zwijgend in de zadel het meisje Yolande te aanschouwen, en hij verheugde zich, dat ze bijkans mooier en liever was, dan hij van verre meende te hebben gezien. De blondheid van haar gestalte leek onaards, in het wonderlijke maanlicht. Hij kon zijn ogen niet afwenden, zij wilden zich niet verzadigen van haar zachte, droefgeestige blik - hij móést kijken naar de bloesemachtige welving van haar glimlachende lippen. En een verlangen zwol in hem, dat hij ervan duizelde; een aanbidding van dit onaantastbare beeld, wat hij niet kon benaderen. Zij leek doorschijnend te vibreren tegen het duister van haar kamer. Haar lieflijkheid was een kaars voor zijn ogen. Had hij ooit teerder gebaar gezien, dan waarmee zij hem vaag en toch zo warm begroette?...

Eerst fluisterde hij haar naam.

Als Yolande niet zo gretig had geluisterd, zou zij het niet hebben verstaan, want de ruisende rivier sprak luider. Ze leunde voorover in de vensterbank en noemde ook zijn naam: ‘Amaury...’

Het was, alsof de klanken vleugels hadden, of zij met elkander speelden als vlinders in bloesemgeur, die twee losgelaten namen, waaraan zo veel dromen waren verknoopt. Het was een festoen van kleine tederheden, reikende van hart tot hart.

Toen zei Amaury de Lostanges in drie kleine woorden, dat hij haar liefhad. En de nachtwind droeg op koele armen zijn woorden naar het venster. Yolande boog zich verder naar voren. ‘Waad door de gracht,’ fluisterde zij.

De jonge edelman leidde zijn paard, bijna geluidloos stappend, het water door. Zij braken een baan van maanlicht in het donkere kroos.

De kant aan de torenvoet was zeer smal, en daar stond Amaury. Maar wat kon het hem helpen? Het raam was veel hoger.

‘Ga op het zadel staan,’ vroeg Yolande stil. Hij gleed zacht in de stijgbeugel, zette de voet op de rug van het paard, de andere voet op de zadelbrug.

Hun handen konden elkaar nog niet raken. Maar hun stemmen waren zo dicht bij elkander, dat geen mens hen kon beluisteren. En

zo hebben Yolande La Tour en Amaury de Lostanges daar gepraat over het wonderbaarlijke licht in hun hart, over trouw en het verlangen. De maan stond toen al hoog boven het andere kasteel, en alleen de stenen van het oude slot luisterden naar het spreken van de jonge stemmen. Er is onder mensen zo weinig eerbied voor trouw. Misschien, dat zo'n grijze toren dat beter begrijpt.

De jonge ridder en het meisje beloofden elkaar, nooit aan een ander te zullen toebehoren. Liever dan hun droom op te geven, zouden zij hem bewaren in de stilte van een klooster.

Deze gelofte was hun heilige ernst. Maar er was geen bezegeling van hun verbond. Zij konden eikaars handen niet eens raken, terwijl ze zo hemelsgraag met één enkele kus de liefde van hun harten hadden verankerd.

Amaury stond op zijn tenen in de zadel-brug, en Yolande strekte haar handen - maar de afstand was te groot.

Toen kreeg de visionaire stilte geluid. Er ging een ritselend fluisteren door de toren van dat slot La Tour. Er kreunde iets in de gebinten, de mortel tussen de stenen zong, de nachtwind kreeg een hoger melodie...

Langzaam, héél langzaam boog de toren zich. Het was bijna niet merkbaar - doch Yolande en Amaury naderden elkander. Hun handen raakten samen. Hun armen verloren de gestrektheid. De sluier van het meisje gleed langs de wang van de jager. Hun blikken streelden elkaar, het korte ogenblik vóór hun lippen mekander beroerden in een zachte, innige kus.

Stil lag de nacht rondom, stil waren zij, en stil was de kleine oude toren. Stil bleef ook het wijze ros, dat zo veel geluk hielp dragen.

Pas de volgende ochtend, bij stralend zonlicht, zagen de bewoners, hoe ontwricht de toren was, in één nacht.

Wij weten niets van het geluk: of het werd voltooid; of het lang duurde, dan wel die nacht stierf. Maar tot heden staat in het lieflijke land van Dordogne de ruïne van een antieke burcht met een scheve, bizarre toren, die eens voor de Liefde boog.

Gayferos

Karel, de grote keizer, telde onder zijn dapperen de ridder Gayferos, en deze was een neef van Roland. Zeer jong was Gayferos nog, toen de minstreels zijn dapperheid reeds bezongen. En allen wisten het geheim van zijn edel hart: hij had Melisenda lief, de dochter van keizer Karel zelve.

Zij, de prinses Melisenda, wist dit ook. Niets kon haar meer vleien dan de liefde van een ridder, die, bijna nog een jongeling zijnde, zo vele monsters verslagen, zo talloze zwakken beschermd en zo ontelbare vijanden overwonnen had.

De keizer gaf haar ten huwelijk aan deze held Gayferos, en zij waren zeer gelukkig.

Het eerste jaar van hun huwelijk was echter nog niet voorbij, toen Gayferos, te avond van de ridder-schaar komende, met klachten werd ontvangen in een somber huis.

De knechten wisten het hem niet te melden en de vrouwen schreiden: de geliefde was door Saracenen ontvoerd, als wraak voor de vernederingen van vele veldslagen.

Toen wierp Gayferos zijn gouden rusting af. Hij bond zijn haren op, en kleurde zijn gelaat donker: hij vermomde zich. En grimmig

reed hij de nacht in, zijn vijanden achterna.

En galopperende door de duisternis bad hij God en de Heilige Maagd, zijn geliefde te beschermen, en hem de weg te wijzen tot haar bevrijding.

De maan kwam op, en volbracht haar baan langs het firmament; het open veld wisselde met bossen; de paardevoeten klopten over steen en fluisterden door zand, - maar de horizon bleef leeg voor Gayferos.

De dageraad greep met gouden handen langs de kim, de hemel werd licht en de nacht vluchtte weg - doch Gayferos zag het spoor van zijn vijanden niet.

Hij reed, tot zijn paard van vermoeidheid bleef staan. Hij rustte. En in de helle dag vervolgde hij zijn weg naar de zuid, vloekend op verraad en wraak, biddend voor zijn geliefde.

De dag werd tot nacht, en de nacht werd weer dag - vele, vele malen. De zon school achter wolken, regen verkwikte het veld; zomer verwoei in herfst-goud en herfst verbleekte tot kille winter; maar geen weg toonde Gayferos de voetstap die hij zocht, en de einder bleef leeg.

Melisenda was als een geest uit zijn bestaan gevaagd, en verdwaasd speurde de ridder, en vroeg en luisterde, overal...

Zo verging een jaar. Als een keten spande Gayferos zijn nasporingen van landstreek naar landstreek, van kasteel tot kasteel. Hij sprak de taal van de Saracenen, hij at hun voedsel. Melisenda bleef verre.

Nogmaals verstreek een lente, een zomer, een herfst, een winter. Twee jaren waren voorbij, drie verstreken er. En altijd door zocht de edelman, luisterend naar elke stem, of hij niet die éne zou horen..., keurend elke gestalte, of hij haar niet mocht herkennen aan een klein gebaar... - Want ergens - èrgens zou toch Melisenda nog leven...

Zij mocht niet gestorven zijn, zo ver van zijn armen...

Nog weer verstreek een jaar. En daarna weer één - zeven jaren legden hun ervaringen op de schouders van Gayferos. Hij wist bijkans niet meer, dat hij vermomd was. Hij kon zich niet herinneren, hoe de gouden rusting aan zijn lichaam had gesloten, drukkende met die veilige zwaarte, welke zijn machtige spieren vol vreugde hadden gedragen... Zon en wind en regen hadden hem beter ver-

momd, dan een mens had kunnen volbrengen.

Soms stond Gayferos stil, en hij peinsde: ‘Heeft zij waarlijk bestaan..., was zij een werkelijkheid in mijn leven, of de droom...? - Heb ik haar gekust en aanbeden en liefgehad, of ben ik krankzinnig, en dwaal ik slechts, zoals dwazen doen,... omdat zij het visioen als een vlinder voor hun ogen zien fladderen?...

Zo kwam hij op een dag terug te keren naar de keizer, Karel. Zijn macht was te klein geweest.

De radeloosheid stortte hem in de rumoerige vreugden en vermaken van het hof. Hij wilde vergeten, wat voorbijgegaan scheen.

Eens zag hem de keizer; en deze had juist vernomen, dat zijn dochter gevangen zat in een toren te Saragossa. De aanblik van de spelende ridder mishaagde hem. Karel zei tot Gayferos: ‘Wel mijn zoon, indien uw hand even bekwaam was met het zwaard als met de dobbelstenen, zou je wel haastig op weg gaan om je vrouwe te bevrijden!’

Toen vernam Gayferos, waar Melisenda verbleef. En verslagen door de onverdiende berisping wendde hij zich tot Roland om hulp.

De grote held gaf hem zijn eigen beroemde wapenen en zijn liefste ros. En zo, edel en hoog te paard, reed Gayferos naar de versterkte toren van Saragossa. Hij reed; en het land leek hem nieuw als onbekend terrein.

Bij de grote stad hield niemand de ridder tegen aan de poorten: hij reed de straten in, naar het slot. Met luide hoefslag droeg hem het ros over de brug. Daarbinnen was de rust van middag-hitte. Gayferos vond geen man om met hem te spreken.

Doch terwijl hij de teugel kort hield, en met zoekende ogen de gevels bezag, werd er een hoog venster geopend. En de stem, die hij zeven jaren in zijn droom had horen roepen, zei hem: ‘Ridder, rijdt gij in 't Christenland?’

Hij beaamde haar vraag sidderend van ontroering.

‘Geef dan bericht aan de ridder Gayferos, dat hij zijn vrouw niet vergete; ik wacht al zo lange tijd, en weet niet meer, welk gelaat de vreugde heeft.’

De ridder voerde zijn paard tot vlak onder het raam, en hij zei; ‘Ik ben Gayferos. Spring uit het venster, ik zal uw val behoeden. Spoedt u!’ Melisenda wrikte de luiken wijder open, en haar klede-

ren tezamen nemend, sprong zij in de diepte.

Zo groot was de kracht van man en ros, dat zij haar vingen in veiligheid. En spoorslags reed Gayferos het plein af, de poort uit, de stad in.

Een Moor echter had de vlucht bemerkt; hij riep de wacht te wapen. En voordat de geliefden de halve stad achter zich hadden gelaten, werden zij vervolgd door zeven colonnes snelle ruiters met scherpe wapenen.

Toen zei Melisenda: ‘Is dit het rijpaard van Roland? Stijg dan af, ontgesp de buikriem en open zijn borst-harnas, dat het vrij is.’

Gayferos haastte zich, haar raad te volgen. Het was zo dringend laat - langs alle hoeken hamerde het gedruis der ruiters hun tegemoet.

Hij steeg snel achter zijn vrouwe op.

‘Spoor hem!’ zei ze kloek.

De ridder drukte zijn sporen in de flanken van het edel ros. Zij reden vliegend snel voor de naderende vijand uit.

Doch voor hun ogen sloot de stads-wacht brug en poort. Langs hun lichamen gonsden de eerste pijlen.

‘Spoor hem nogmaals!’ beval Melisenda. En Gayferos spoorde Rolands paard geducht. Toen waren zij nog vijftig voet van de gesloten poort, en de held meende, tegen de muren verbrijzeld te zullen worden!

Doch het paard sprong met goddelijke kracht, het sprong zo ver en hoog, dat het als een vogel over de wallen ging, de geliefden in veiligheid dragend.

Zij hoorden achter hun rug het wild gerucht versterven - zij waren gered.

En met zwevende snelheid voerde het rijdier hen door het Spaanse land, over bergen en door wouden, terug naar hun huis.

En nimmer had Gayferos een zoeter tocht gereden. -

Verduisterde maan

Zo lang als de wereld bestaat, leeft de liefde ook reeds. Want de eerste, die liefhad was de zon, en de eerste die werd bemind, was de maan.

Het grote licht der dagen aanschouwde de blanke maan, en de genegenheid deed zijn hart zo zwellen, dat hetzelve helemaal rond werd. De zon snelde de maan achterna, en bezag haar dromerig gelaat; hij zei: ‘Laat mij je haren vlechten.’

Maar het behoort niet, dat de man de haren van een vrouw vlecht - hij zei het slechts, om haar te kunnen beroeren.

De maan wendde zich af. Zij wierp tegen: ‘Mijn zuster zal mijn haren vlechten.’

-

‘Kom dan terug, als je gereed bent,’ drong de zon aan.

De maan vluchtte heen; en de zon, die haar niet uit zijn ogen wilde laten gaan, volgde haar. Hij vreesde, dat hij haar zou verliezen.

De maan had de zon ook lief. Ze had zijn schitterend aanschijn niet vergeefs voor haar ogen gehad. Zij zag telkens om. Maar als ze dan moest bemerken, dat hij haar geen rust wilde laten, ging ze verder en verder.

‘Zuster,’ riep de zon haar toe, ‘schijnsel van de nacht, hoedster

van de duisternis, zijn je haren nu gevlochten?...'

De maan antwoordde: 'Nee, o, flonkerende held, gouden speerpunt in mijn hart, mijn haren worden gekamd.'

Zij wisten beiden, dat ze onwaarheid sprak. Zij hadden erom willen lachen, als het had gemoogd; maar de waarheid joeg hun nog vrees aan, want de ganse schepping was maagdelijk.

Dan ving de zon een slang, en hij zei: 'Slang, ga snel voor mij uit naar die schone daar, achter de bergen. Zeg haar, dat ik sidder van het wachten.'

De slang repte zich naar de maan, en bracht haar de boodschap. De maan echter, die gevat was als elke vrouw, zei: 'Je hoeft niet terug te gaan: hij komt zelf reeds, ik zie hem dicht achter ons.' En zo kreeg de zon geen antwoord, en haastte zich nog meer. Zijn verlangen wies zo hevig, dat hij een krokodil ving, en sprak: 'Krokodil, haast je naar die schone daar, achter de vlakten. Zeg haar dat ik hijg van verlangen.'

De krokodil spoedde zich naar de maan, en vertelde haar wat de minnaar had gezegd.

De maan glimlachte zacht en antwoordde: 'Ja, hij komt reeds. Je hoeft niet terug te keren.'

En weer bleef de zon vergeefs wachten op antwoord.

Toen ving hij een vogel, en beval deze: 'Vogel, vlieg toch sneller dan snel naar die schone, daar achter de palmen, en zeg haar, dat mijn liefde mij doet wankelen langs de drempels van de dood.' En de vogel suisde weg, en bracht de liefde-klacht over.

Toen zei de maan: 'Een slang is lelijk, om als bode terug te zenden aan mijn geliefde. Een krokodil mag de bevalligheid niet vertolken voor mijn gemaal. Maar de vogel wiekt langs de hemelen als een losgeraakte bloem - die kan weer-keren. Vogel,' beval zij, 'ga terug, en fluister hem in, dat mijn haren zijn gebonden, maar mijn schuwheid nog niet...'

En de vogel vloog terug naar de zon, en deed hem glimlachen om deze lieve woorden. Hij haastte zich uitermate, en haalde haar in.

Toen de maan zijn nabijheid bemerkte, werden haar ogen wijd, en toch wist zij niet, waarheen te kijken. Zij had hem willen zeggen, dat ze hem beminde, en toch ook vreesde. Ze had zijn bescherming willen aanroepen tegen zijn verlangen. Want zo doen vrouwen: zij maken van de man een dubbele mens, die zijn eigen vijand

kan worden.

Doch de zon sprak geen woord, en dit deed over zijn geliefde ook de stilte zinken. Hij legde zijn armen om haar heen, en blikte diep in haar ogen. En omdat zij hun lichtstralen naar elkander wendden, lag de mensen-wereld in duisternis.

Slechts een kort ogenblik waren zij samen. Toen wendde de maan zich af, en vluchtte voort, ver achter de bomen en vlakten en bergen.

En jaren gingen voorbij, eer de zon zijn beminde opnieuw mocht kussen. Hij school tussen de palmen en trachtte haar te naderen; maar zij ging voort, omkijkende met een glimlach van geheime angst.

'Zuster, laat mij bloemen tussen je vlechten steken!' riep de zon haar toe.

En de maan antwoordde: 'Mijn moeder zal mij helpen.'

'Laat mij je tooien met lichtende kralen,' bad de zon.

'Mijn zuster heeft ze mij geschonken,' weerde de maan af, en vluchtte verder.

De zon dacht: 'Zal ik vergaan van smartelijke dorst naar de meren van haar ogen? Moet ik sterven met een ontworteld hart?' En hij waadde in doodsangst door zeeën en zand.

'Ik heb een luipaard voor je gedood,' riep hij.

'Ik ben niet hongerig naar eten,' zeide hem de maan.

'Ik heb palmwijn voor je gesneden,' vleide de zon zijn beminde.

'Als ik dorst krijg, zal ik je waarschuwen,' antwoordde zij. Doch zij liet hem niet nader komen, en hij smachtte nog heftiger.

Een enkele maal echter werd haar verlangen sterker dan haar angst. Dan stond zij stil, en riep een vogel aan om haar beminde te boodschappen, of zei haar woorden in de kelk van een bloem, die de klanken vasthield, tot de zon er zijn schijnsel over spreidde.

'De zon is warm, en innig zijn oogopslag,' zou de bloem dan lispelen, 'er is geen heerlijker rust dan tegen zijn gouden gelaat; koesterend zinken zijn wimpers en beschaduwen de droom.' En dan zou de zon weer weten, dat de maan hem niet had vergeten.

Zo reizen zij al vele, vele jaren. De maan hoedt haar teder hart tegen de felle liefde. Zij beschijnt driehonderdmaal de aarde, en moet honderdmaal donker zijn, en dit wel vier keren achter elkaar, voordat haar taak is volbracht, en zij stil kan staan. En altijd gaat zij

verder, en kijkt om. En nimmer is zij teleurgesteld.

Want de zonnebol heeft de maanschijf zeer lief. Rusteloos jaagt hij haar na in zijn verlangen naar de volgende kus. Soms denkt hij te bezwijken - maar er is geen sterven mogelijk, want zon en maan zijn uit de eeuwigheid gekneed.

Een enkele maal zweeft hem een vogel toe, of fluisteren bloemen een groet. - Dan kan hij de aanbedene bereiken. Een enkele maal verwelkomt zijn geliefde hem, en altijd zijn haar ogen groot en haar handen zo zacht als de huid van een veldmuis.

Als dan achter de palmen de maanschijf de gouden aanbidder begroet, en de gelieven zich van het mensdom afwenden om de eigen toewijding te bezweren en te bezegelen, wordt de hemel zwart. De sterren zijn niet meer dan droppelen regen over de donkere schedel van de nacht.

En duisternis verbergt de omhelzing van zon en maan.

Calaynos

De ridder Calaynos zij gegroet, achter het voorhang van alle eeuwen. Zijn moed zij geprezen; zijn domheid gelaakt; zijn dood worde betreurd. Want hij was een goed ridder en een edele Moor. Hij stond zijn vrienden bij en verdierf zijn vijanden, tot het uur was verkondigd, en de vijand een instrument in Allah's hand werd, om het leven van een bewonderd edelman te ontbinden. En het verhaal van zijn bestaan moge een les zijn voor allen, die zich verblinden aan een liefdeloze vrouw, en haar willen beminnen om haar schoonheid alleen.

Want ach, ware over het pad van Calaynos niet een vrouwe gegaan, wier haren zwarter waren dan de nachtelijke schaduwen van Granada! Haar ogen waren bodemloos als de hemel bij duistere maan, en haar huid blonk als sterrelicht door de sluiers heen. Wie het geluk had, haar te zien gaan, besefte, dat zó de pauw in gepeinzen over het eigen beeld langs de bloesemende struiken schrijdt. En Calaynos had daarbij haar kleine hand aanschouwd, en haar wonderlijke, gouden stem vernomen, die eens zulke verschrikkelijke woorden zou spreken.

Hij was een man zonder vrees. Ondanks zijn jeugd had Calaynos

in vele gevechten en toernooien gezegevierd, en zijn dapperheid werd bezongen tot in de landen der Christenen. Wij kunnen niet raden hoevele jonkvrouwen met tederheid en bewondering hebben gedacht aan de prachtige ridder, in zijn burcht bij Granada, waar het vaatwerk uit goud was gedreven, en waar de schoonste muziek van achter de muren klonk. De vorstelijk geëerde ridder was een man van fijne smaak, en zijn rijkdom werd nimmer met juistheid genoemd.

Hij had zo vele vrienden en vriendinnen! Maar zijn hart stond alleen, zoals dat dikwijls gaat, bij de bewonderden. Zij staan eenzaam op een voetstuk van goud en juwelen; en nog geen schrede zijwaarts op gewone aarde kunnen zij zetten, zonder zichzelf te verliezen. Kàn het leven dan een droom zijn, van praal en overwinning en jubel, van bloedige slagvelden en verworven rijkdom; een droom, die nooit aflaat aan de werkelijkheid van kleine ontroeringen, zodat de eenzame mens niets waars weet omtrent de innigheid tussen twee harten?...

Toen zag Calaynos op een dag de schone, die langs een smal pad naast de rivier wandelde. Hij hoorde hoe haar zingende stem een gedicht uitsprak. En terwijl zijn blikken gehecht bleven aan haar bloesem-handen, meende hij hemelse deuren te zien openen. Hier was de schoonste, liefste vrouw uit Moorse landen. Haar begeerde hij tot levensgezellin.

Er was een betoverende blindheid over zijn doorzicht gezonken. Op het ogenblik, dat hij het geluk meende te aanschouwen, neeg zijn pad neerwaarts. De schone bij die oever was een overmoedige pop. Niet zijn rijkdommen wenste zij als deel-gave van zijn genegenheid. De onmetelijke landen noch de kisten vol flonkerende kleinodiën waren haar genoeg naast de liefde van de ridder Calaynos. Ze eiste als bewijs van zijn trouw en toewijding de hoofden der drie Christen-paladijnen van de grote keizer Carolus. De levens van Reinout, Roland en Olivier verlangde zij. Alsof enige liefde getoond of bezegeld is met de dood en het gevaar, vrijwillig en nodeloos gezocht.

Maar vrouwen-ogen zijn machtiger dan zwaard en gebed. Calaynos reed naar het Noorden met zijn dienaren. Zij trokken door de heuvels van Murcia, de bergen van Castilië en de vlakten van Aragon in gestrekte draf, nauwelijks namen ze tijd om te rusten of

te eten. De hoge witte kammen der Pyreneeën slonken onder de paarde-hoeven, zij smolten verder en verder en bleven in de einder.

Aldoor hamerde de hoefslag van de Moorse paarden over de wegen; en Calaynos reed het Franse land binnen. Zo snel spoedde hij, de verblinde, zich naar het aller-grootst gevaar, dat geen mens hem kon tegenhouden, in Languedoc en in Limousin, in de Manche en langs de wegen van Orleans. Calaynos reed naar de Noord, naar de Noord, naar de Noord; met alle haast van het aanbiddend hart. Hij zag niet de schone honderd-puntige kroon van Parijse torens aan de horizon, noch de prachtige poorten en straten, met hout geplaveid. Hij zag de glimlach van zijn liefste aan de rivier.

Hij reed de stad binnen in trommelende galop; voor de Sint Janskerk ontplooide hij zijn Moorse banier; en luid stak hij de triomf van zijn hoorngeschal in de lucht.

Daarbuiten, in het woud van Boulogne, vernamen de keizer Carolus en zijn ridders deze roep, terwijl ze op jacht waren. En zij herkenden vol verbijstering de klank van de hoorn.

‘Laat ons terugkeren,’ sprak de keizer. ‘Als dit niet de koning van Granada zelve is, moeten wij Calaynos verwachten.’ En zij haastten zich van het spel naar hun behuizing.

Op weg daarheen ontmoetten zij een Moorse slaaf. Verbeten vroeg Carolus hem, hoe hij zijn groene tulband zo diep in het Christenland durfde te tonen.

‘Heer,’ antwoordde de slaaf, ‘ik dien Calaynos - dat moet mijn enig antwoord zijn.’

En verder zich heen spoedend, beval de keizer zijn held Roland, Calaynos te tuchtigen voor zijn onbeschaamdheid. Doch de paladijn zeide: ‘Grote keizer, moet ik mij meten met deze dun-potige zwartkop? Is dat niet de bevallige taak van een salet-jonker?’

Daar kwam dan de ridder Boudewijn, een neef van Roland. En hij beroemde zich erop, de Moor te zullen straffen.

Hij reed in galop vooruit en ontmoette de held van het Spaanse land. Calaynos bezag hem vriendelijk, en zeide: ‘Moet ik de kindsheid bevechten? Liever neem ik u mee, vriendje, en geef u een plaats als page bij mijn schone.’

Toen vochten zij. Calaynos wierp Boudewijn ter aarde en dwong hem, genade af te smeken. Nog verlustigde hij zich in zijn triomf, mild en opgeruimd, daar midden in een vijandelijk rijk,

zonder andere hulp dan zijn dienaren en zijn zwaard. En zijn vreugde had geen andere bodem dan de ijdelheid van een liefdeloze vrouw. Wat weten wij van de werkelijkheid, als de droom ons omvangen houdt. -

Terwijl Calaynos zich oprichtte, en zijn zwaard van stof ontdeed, stond voor zijn aangezicht de opperste held van de Christenheid: Roland. En donderend was diens stem, bij het uitzeggen van zijn dagende woorden. ‘Wapen u, vervloekte Moor!’ riep hij hem toe.

Calaynos vroeg: ‘Wie zijt gij, met de kroon op uw helm? Zal ik eindelijk mijn gelijke ontmoeten, na hier een halve dag te hebben gerust?’

En zij vochten.

De grond schudde onder het hoefgedreun; straten-ver was niets te zien dan kolkend stof, men hoorde slechts het jammerend gehinnik der paarden. Hertogen, baronnen en horigen scholen tezamen, en wisten niet meer te denken, wat er kon gebeuren.

‘Zij moeten wel beiden sterven,’ sprak Carolus somber. En de wachtenden vernamen het krakend inzakken van huismuren rondom het strijdperk. Het zand wolkte als rook van een hevige brand over de daken - zo hoog als de toren van de Sint Janskerk.

Elkeen meende vlammen te horen sissen - doch dat was slechts het geluid der zwaarden die langs mekander flitsten. Het was een schrikwekkende strijd. En aan het eind van dit gevecht stond de ondergang van Calaynos geschreven. Zulke dingen weet geen sterveling.

Doch Roland moest zich ten dode toe vermoeien, voordat het ogenblik was gekomen. Toen floot zijn zwaard door de lucht, als de wiek van een vurige molen, en sloeg de Moorse held ter aarde.

Stilte zonk rondom; het stof dwarrelde in schommelende lagen neer en men hoorde het hijgen der tot staan gekomen rossen.

Dan klonk Roland's stem, die zeide: ‘Wie ben je, heiden?’ Want het was zijn triomf, dat zo grote roem door hem tot ondergang werd gebracht. De overwonnene antwoordde: ‘Ik ben Calaynos.’

‘Wat zocht je hier?’ vroeg Roland bars voort.

‘Ik zocht uw hoofd, heer,’ antwoordde Calaynos. En hij vertelde Roland het ganse verhaal van zijn geliefde. En allen rondom, verborgen achter het zinkende stof, hoorden dit mede.

Toen lachte Roland, en hij sprak: ‘Je bent een grote gek. De vrouw, die je zo-iets opdraagt, kan je nimmer hebben liefgehad. Voor je dapperheid kan ik je hoogachten; maar voor de domheid moet de krachtigste man sneven.’ Daarna sloeg hij Calaynos het hoofd af. En hij vertrapte de helm van de dode, omdat er de Turkse Halve Maan op stond.

Dit was het roemloos einde van de grote held.

Maar in de nacht kwam zijn dienaar, en nam de geschonden helm mee. En men zegt, dat hij daarmee de trotse vrouwe tot inkeer bracht van het leed, dat zij over anderer ogen had gezaaid.

De verliefde rijsthalmen

Batara Guru, de God, die het heelal beweegt, had een dochter, genaamd Tisna Wati. Zij was een verrukkelijk schoon, maar ook een zeer lastig godinnetje. Ten tijde, dat zij in de goden-hemel verbleef, was daar dikwijls onrust en krakeel - omstandigheden, welke daar nog minder behoren dan op aarde.

Ja, Tisna Wati vond de goden-hemel een buitengewoon onprettig, bekrompen verblijf. Vaak lag zij aan de rand der wolken-kantélen naar het mensen-spinsel beneden haar te kijken, en herhaaldelijk verzuchtte zij: ‘Was ik toch maar d‘a‘ar!...’

Eens, dat Batara Guru terugkeerde van een zware oorlog tegen de luchtreuzen, vond hij zijn dochter dermate uit haar humeur omdat zij niet had kunnen mee-strijden, dat zij niet antwoordde op zijn machtige stem.

Nu is zulks voor elke vader ergerlijk; maar voor de Grote Vader is dit de ongekende vonk in zijn allergeweldigste brandbaarheid. De goden sidderden en de aarde werd geheel zwart van angst. Batara Guru echter, was groter dan groot. Hij wendde zijn gelaat vol stralende wijsheid naar het humeurig kind, en in opperste bezinning sprak hij, die kan scheppen en vernietigen, die mensen met

planten voedt en planten met mensen: ‘Er is geen sterfelijkheid voor degenen, die het levenswater hebben gedronken. Er is geen straf voor de verhevenen, er is geen vermaak voor de hemelse verveling: er is alleen het Huwelijk.’

Toen wist Tisna Wati, dat zij trouwen zou.

Nu is het verschil tussen godinnen en vrouwen in deze zaken niet zo groot; zij allen plegen bij de eerste sprake over dit ingrijpend levensgebeuren schuw het hoofd af te wenden; zij kunnen de gedachte niet ontvangen, dan langs een pad van roze dromen, en door een poort van tederheid.

Maar verwarrende vrouwen zijn er in de goden-hemel als op aarde. Tisna Wati zei: ‘Ik weet al een bruidegom.’ En zij knikte haar machtige vader toe, alsof zij hem menselijke raadseltjes opgaf, en hem moest troosten over zijn domheid.

‘Laat het geen luchtreus zijn,’ dreigde de Machtige.

‘En evenmin een god,’ vulde zij snel aan. Dan strekte zij haar slanke hand, dat er een koelte van over de aardse bomen streek, en naar beneden wijzend, zei Tisna Wati: ‘Die daar, welke het rijstveld omploegt, tegen de blauwe heuvels...’

Batara Guru was zo nieuwsgierig, dat hij van zijn ganse lichaam één groot oog maakte, en hij blikte naar de aarde.

‘Gedenk, dat je mijn dochter bent,’ gromde hij. ‘Deze is een ellendig mensenkind. Men paart geen konings-slang aan een regenworm.’

‘Hèm wil ik trouwen,’ eiste de hemelse dochter.

‘Laat wartaal voor eeuwig verklonken zijn in onze hoogten,’ brulde de Zaaier der planeten. Doch boven zijn donder uit klonk in felle drift Tisna Wati's stem: ‘Ik trouw hem alleen! Ik trouw geen god en geen ster en geen schepper van gebergten! Deze man is voor mij!’

En zij zweeg niet, voordat haar vader stil was.

Het gaf een vreeswekkend tumult; de hemel was donkerder dan de nacht, grote wouden zweepten omver, en zeeën rezen boven de wereld-kam.

Toen sprak Batara Guru: ‘Nog eerder verander ik je in een rijsthalm, dochter! Er wachtje een goden-zoon, versta mij goed.’

Dit deed Tisna Wati wel even schrikken: was niet reeds Dewi Sri, de heerlijke gemalin van Wisjnu voor eeuwig in een rijsthalm ver-

anderd, zodat haar geest daar beneden in de sawahs moest verblijven?... Zo straft men ongehoorzame Bovenaardsen. -

Doch Tisna Wati hield nu eenmaal van de jongeman die daar op aarde een veld omploegde; en zij was niet zo gedwee als Dewi Sri.

Reeds de volgende dag zou Batara Guru uit trekken om een bruidegom te zoeken voor zijn schone dochter, toen er berichten kwamen, dat de luchtreuzen weer samendromden rond de hemel-muren.

De machtige god wapende zich, en weggaande, zei hij tot Tisna Wati: 'Als ik terug kom, breng ik je bruidegom mee.'

'Moge het geluk mij overschaduwen met gouden waaiers,' antwoordde de dochter. Pas echter was de Heer van het firmament vertrokken, of zij sloop naar de parelmoeren kant'elen, en liet zich glijden op de Zuidewind, tot zij als een bloem wiegelend in zijn baan neerstreek. En zó genegen was de Zuidewind haar, dat zij vlak achter de jongeman in de sawah stond.

'Ach,' dacht zij, 'nu kan ik hem pas goed zien! Wat een rechte rug heeft hij, wat werkt hij ijverig, en wat staan zijn voeten sterk in de aarde!...' En zij hield van hem; de vogel van haar genegenheid schoot neer in de bladeren van zijn ziel, en bouwde daar een nest voor alle tijden.

Toen keek hij om, en zag het verbijsterend mooie meisje.

Zijn ogen dronken de glimlach van haar lippen, zij streelden haar fluwelen voorhoofd boven de siddering van haar wenkbrauwen.

'Wat zoek je hier, kleine vlam?' vroeg hij en staakte zijn werk.

'Ik zoek mijn bruidegom,' antwoordde Tisna Wati.

De jongen schoot in de lach over deze woorden, en zij lachte vrolijk mee.

Batara Guru, die alles kon vernemen op zijn verheven slagveld, herkende haar lach; hij blikte naar beneden.

Hij kon zich niet bekommeren om iets anders dan de hevige strijd tegen de luchtreuzen, en dit maakte zijn woede witgloeiend. In sissende drift sloeg hij de vijanden op de vlucht, en kon hen niet vervolgen, zo ongeduldig was hij.

Tisna Wati werd overweldigd van een hemelhoge schrik, toen zij onverwacht haar vader voor zich zag staan.

'Dochter,' sprak hij, en zijn stem was dreigend als een onweer om een eenzame boom, 'je plaats is niet hier.'

Maar zij zag hem beslist aan, en zei: ‘Ik kan niet mee terug gaan. Deze heb ik lief, ik moet op aarde blijven!...’

‘Blijf daar dan, en word de rijst-aar, die ik je in het vooruitzicht heb gesteld,’ antwoordde Batara Guru, ‘je ziel wone voor altijd op dit rijstveld.’

En de macht van zijn wil vervormde haar voor de ogen van haar minnaar in een slanke, buigzame rijst-aar.

Ze boog zich naar de jongeman, en streelde zijn hand. En de jongen liefkoosde de aar; hij was sprakeloos, en kon aan zijn werk niet meer denken. Hij stond daar, naast die rijst-halm, en wilde niet vluchten; zijn verdriet was groter dan zijn ontzetting. Zijn ogen en handen konden de kleine halm niet achterlaten, hij was waarlijk dood-ongelukkig.

Toen Batara Guru dit zag, luwde zijn woede, en zijn hart verkleurde van medelijden.

‘Had ik hen toch samen gelaten!’ mompelde hij.

Doch hij kon zijn schepping niet ongedaan maken. Hij besefte met het berouw, dat in de hemel wordt geboren, dat liefde een groter macht bezit dan een god van 't heelal.

Hij zou echter de Beheerser van sterren niet zijn geweest, als hij geen grote, schone oplossing had kunnen vinden.

Zijn ogen bezagen de jongeman met welgevallen. ‘Ik had een god van hem kunnen maken,’ dacht hij. ‘De jongen is er schoon genoeg voor.’ Eensklaps raakte hij onbemerkt diens schouder aan, en veranderde ook hèm in een rijst-aar.

Daar stonden zij, naast elkaar, en bogen zich, en streelden elkander, en rekten zich samen naar het hemelblauw.

‘Gezegend zij de liefde,’ mompelde Batara Guru, en hij zweefde opwaarts naar zijn hemels verblijf.

Wanneer wij nu twee halmen zien, die naar elkaar buigen, die mekander strelen en samen staan, - laat ons hetzelfde denken als de god, die het heelal beweegt; want wijzer gedachte is er niet: ‘Gezegend zij de liefde.’

Voor ons allemaal...

De Hoofdrechter

Daar waren eens twee geliefden: een rijke jonkvrouw en een dapper, maar arm ridder. En zij spraken samen in de vroege middag, bij een bloeiende haag.

Hij noemde haar met de naam Elspet, en kuste haar, zeggende: ‘Ik heb in heel Schotland zo'n trotse, blanke muur niet gevonden, als het voorhoofd, dat je lieve gedachten verdedigt! En als ik in je ogen kijk, bemerk ik, dat ergens in nabij hemelblauw een spelonk is geopend, waardoor ik de zalige dwaalwegen van het Paradijs mag aanschouwen.’

En hij deed zulks, met de gretigheid van een ganse mensheid.

Zij, de jonkvrouw Elspet, fluisterde ook zijn naam: ‘William,’ zei ze, ‘vergeet je belofte niet, ik wacht je vanavond, achter de muur van mijn moeders kasteel, als de maan op de einder staat.’

Zij meenden geritsel te horen, en zagen de vogels rondom zich, en de lente, die even groen-roze binnen als buiten hen was. Dat is het geluk, zoals het ons allen eenmaal toelacht; wij herkennen het vooraf en later, want de droom erven wij van alle geslachten vóór ons.

De twee gelieven kusten elkander, en gingen weg. Het afscheid

is niet zwaar, als de her-eniging reeds wacht...

Maar Elspet was schoon; haar broeder verlangde haar uit te huwen aan rijkdom en macht.

En onder de bloeiende haag zat zijn schildknaap, die het gesprek had beluisterd. Zijn hart klopte voor verraad en geld: hij had de lente niet bespeurd. - -

Toen de maan op de einder stond, ving men William bij de muur van het kasteel, als een schuldeloos hert.

En als aan een schuldeloos hert werd hem niet gevraagd, wat hij voor kwaad had kunnen doen: hij werd gekneveld met zijn eigen boog-pees, en in een gewelf gevoerd.

Daar lag hij, en wrong zich, tot het bloed onder de nagels van zijn handen en voeten droppelde, op de kille, gulzige keldergrond.

De jonkvrouw Elspet meende te schroeien van verdriet.

'Moeder,' zei ze, 'laat mij hem zeggen, dat het een vergissing is!'

Maar haar moeder zweeg.

De lente werd heel rijk en weelderig. Bloesems hingen in zware trossen van de bomen, de hemel was lichtend-groen van jong blad, en de horizon dreef achter diepe aromen.

'Moeder,' riep jonkvrouw Elspet, 'laat mij hem vertellen, dat ik geen schuld heb aan zijn ongeluk!'

Doch haar moeder antwoordde niet.

Het voorjaar wies tot vroege zomer. De blaren waren vol en de bloesems vergaan. Kleurige bloemen rankten langs de wegen, en omlijstten de boekweit-akkers. Vogels zongen in de takken van oude bomen, en in de weiden stonden kalveren.

Hoe lange tijd lag de machteloze ridder William al in het gevang, waar hij zonder recht werd vastgehouden?...

'Moeder!' schreide zijn geliefde, 'laat mij hem toch uitleggen, dat ik hem niet heb verraden!'

Haar moeder blikte zwijgend het venster uit.

Toen droogde Elspet haar tranen, en zei: 'Voor elke traan die ik zal beheersen, vloeie uw eigen oog over, tot er de grond van blinke.' En zij verliet de zaal, en zat alleen in haar kemenade.

De zomer verbloeide, de vogelenzang werd stil. Er kwam een ritselen door de velden, en het licht werd hoog en gouddoortinteld. De herfst streelde met voorzichtige handen over de wereld.

Maar William had niet het Mei-lied gezongen, en niet in het zo-

merse bos-meer gebaad, zomin als hij ter jacht toog door het dorrende woud. Hij lag arm en afgemat in het duister te wachten, en kende zichzelve niet meer.

De gelieven zagen elkander niet, voordat de hoofdrechter des konings in een nabije stad zitting hield.

Daarheen reed de hooghartige kasteel-vrouwe met haar zoon; en achter hen, in gesloten cordon, voerden de knechten William mee.

Hij stond later in de zaal: een verbleekte jongeman, arm in zijn vergane kleren, vuil en verdroomd van het maanden-lange wachten in een vunzig hol. Geen mens, die hem tevoren niet had ontmoet, zou een ridder in hem hebben herkend. En in de zaal waren er te weinig, die hem eerder hadden gezien.

Op de hoge stoel, waar hij de koning vertegenwoordigde, zat de rechter; en om hem was een ban van zwijgzaamheid.

'Wat,' vroeg de wijze heer aan de vrouwe van het kasteel, 'is de misdaad van deze man?'

En zij richtte zich op in haar zetel, zeggende: 'In mijn huis heeft hij weten door te dringen, hoewel ik mij veilig dacht in een sterk en onbereikbaar slot. En mijn zware schatkist heeft hij geopend, ondanks de ijzeren bouten, de hechtbalken en de sleutel, die was verborgen. Ik mis mijn juwelen: de diademen, de ringen, de kettingen en spangen. Ik heb mijn armbanden niet weergezien, zomin als de mantelgespen.'

De hoofdrechter liet een schrijver alles nauwkeurig aantekenen, en hij vermaande de vrouwe vriendelijk, de gemiste kleinodiën in kleur en vorm aan te duiden. Zij deed dat met helle stem. Het duurde een rond half uur, op de zandloper. En al die tijd sprak zij alleen, en fluisterde de pen op het perkament haar woorden na.

Toen had zij gezegd, en een zwijgen zonk.

Doch daar verrees een jonge vrouw in donker reisgewaad; en zij sloeg haar sluier terug van de hoofdtooi.

Het was Elspet.

'Nu, dat mijn moeder heeft gesproken, mag ik mijn woorden zeggen?' vroeg zij de rechter. En hij boog het hoofd en hief zijn hand, ter toestemming. Dat was een plechtig ogenblik, waarin de jonkvrouwe voor de wereld haar moeder weersprak, en haar beminde terugzag, zoals hij daar arm en verlaten stond.

'Hij drong in het huis niet door,' zeide Elspet, terwijl tranen in

haar ogen welden. ‘Hij wist de goud-kist niet eens te staan, en zou daar nimmer van hebben genomen, want hij is ridder. Maar ‘ik koos hem, als mijn eerste en enige liefde, en zwoer hem trouw, gelijk hij mij dat deed. Er was geen wanklank of zorg tussen ons, dan dat zijn bezit klein was. Mijn verwanten, die eerzuchtig zijn op macht en geld, hebben zijn ondergang besloten. Zal er geen recht meer zijn voor een schuldeloze?’

En voor de ogen van allen in de stede-zaal schreide zij.

Daarna sprak de hoofdrechter: ‘Ik houd de knechten van het adellijk huis hier, en geef de vrouwe en haar zoon daarvoor in ruil het dubbele aantal dienaren, van de koning, mee. Dezen zullen tot taak hebben, de goud-kist te onderzoeken, waarbij de schrijver toezicht houde.’

Overeind stond de hoogmoedige vrouw: ‘Dit gedoog ik niet,’ zei ze.

‘Maar het is u aangezegd,’ vermaande de rechter. ‘En wat van de sier naar uw zeggen zou zijn gestolen, doch gevonden mocht worden, valle aan de beledigde ridder als zoen-geld.’

Hij wendde zich dan naar Elspet, haar aansprekende: ‘Neem uw lief, Elspet,’ zei hij. ‘En neem mijn zegen daarbij. Laat uit een maanden-lang leed een jaren-lang geluk groeien, en bewaar het tederlijk.’

Daar overvielen hem schrille woorden van de trotse zoon der burchtvrouw: ‘Wantrouwt een dienaar des konings mijn moeders woord?’ vroeg hij, ‘zal haar recht als melaatsheid voorbij worden gegaan? Zijt gij dan wel hoofdrechter, heer?’ En dat was stoute taal.

De rechter bezag hem, en antwoordde: ‘Ja, kind, ik ben deze. En William daar, die overweldigde van uw misdadige eerzucht, is mijn zusters zoon. Ik ken hem, als mijn eigen bloed. Hij is een sterk, edel, argeloos man.’ Hij stond op en sloot zijn mantel samen, ten teken, dat hij had geoordeeld. En zich eindelijk tot William wendend, sprak hij: ‘Er staat in mijn stal een paard van kostbaar ras. Zo heeft de koning er geen in al zijn bezit. Neem dat, ridder William. En van zijn onbezet land ontvang je zo veel, als je op dit rijpaard in de lange zomerdag kunt omstrekken.’

De jonkvrouwe Elspet duizelde het, zij was onvast in haar bewegen, toen ze de rechter te voet viel.

‘Dank mij niet,’ zei de wijze man haar, ‘ik ben zelf jong geweest,

vrouwe. En wij, die de koning dienen, mogen de trouwe liefde niet ontkennen.

Want waar in het grote leven, waarover een vorst regeert, wortelt de hechtheid van staat, dan in de toewijding tussen man en vrouw?...'

Met die woorden schreed hij de zaal uit, waarbuiten veel lawijt werd vernomen van de veroordeelden en de knechts; en hij liet Elspet en William alleen achter, om elkaar te begroeten. -

Endymion

Toen Selene, de Maan-geleidster, in de eeuwige tuin van Olympos werd binnengevoerd, viel er een wonderlijke stilte over de Goden.

Er waren wel schoner godinnen aanschouwd; was daar niet Hera, de opperste, en Aphrodite, de gebiedster van liefde en schoonheid? - Maar niemand had ooit vriendelijker gelaat gezien, of ranker lichaam.

Selene bezag de Hemelingen met wijze kinderlijkheid; haar ogen waren vijvers van grondeloze genegenheid. Zij was zo roerend en jong als een herteveulen, en even onbezorgd. Er was geen uitbundigheid of verlokking aan haar, geen opwinding, geen behaagzucht. Zij straalde dat onbevangen evenwicht uit, waarnaar Goden en stervelingen snakken, het kristalreine van de zuivere vriendelijkheid, wat zelfs op Olympos nog achter verre horizonten lag.

De lichtschijn van haar hart overspeelde het opperste verblijf, daar stonden goden en godinnen, en bedronken zich aan het nimmer-bereikte, en zij zwegen. Het scheen een band te weven, waarin zich allen w‘e‘ervonden, één met de zilverblanke ziel van de Maan-geleidster.

Tot tussen de bloesem-kant‘elen van de zaal een godenstem

klonk: ‘Haar wil ik tot vrouw!’

Was hij maar alleen geweest, in zijn wens...

Maar hij was slechts de eerste; en nog was zijn stem niet verklonken, of er rees een tumult van bronzen godenstemmen, roepende, elkander betwistende, vleiende naar de ranke, blanke eenvoud van Selene.

- En eensklaps was zij, tussen dit gedrang van hemelsverliefden, weer alleen, in haar onaantastbare zuiverheid. Het was de onbereikbaarheid van het idool.

Hebben de Goden het niet begrepen, in hun zalige levensdrift? Was de wereld nog te jong om te kunnen doorzien, dat de waarheid zèlfs aan de omwolkte diamant-twinkeling van Olympos onthecht moest zijn?

Zeus, op zijn troon-van-licht, bezag deze zijn dochter met een glimlach. Hij zei als een wijze vader: ‘Kies zelf, vrouwe!’

En het zwijgen viel terug op de wondertuin.

Toen sprak Selene: ‘Ik wens het huwelijk niet. Voor mij is de goede plicht, die vele aangezichten heeft. Geef me mijn maan-wagen; geef me de nacht met miljarden sterren; geef me het groene land daar beneden en geef me de snelle jacht, waarin dood en leven samenhoren als pijl en boog... Ik wens de wilde stroom niet, ik zoek het stille meer. Voor mij is niet de vreemde gloed van uw onaardse levens - ik zou geen god gelukkig kunnen maken met mijn zwijgende liefde. Want mijn hart is geen kluis, verborgen in breekbare bloemen; het is een tempel van kristallen nevel, waar dier en mens en god gelijken zijn.’

Hiermee bezwoer Selene de machtigen in de betoverde Olympos. Zij moesten haar liefhebben, en zich tegelijkertijd afwenden van haar verkoren eenzaamheid.

Zo besteeg zij haar statie-wagen, waarvan de wielen grote blondgouden schijven waren; en zij voerde de volle maan langs de hemel, van oost naar west, tot in de ochtend de rossige zon in pasontstoken glans haar tocht verbleekte.

De nacht kreeg Selene's stille beeld. Zij hield van de nacht; en dikwijls, als de godin hoog door de sferen reed, boog zij zich over de rand van haar wagen, en keek uit over het sluimerend land, dat in schaduwen lag te dromen. De koelte van haar kleed streek over gesloten bloemen, wier geuren òpwolkten als een bedwelmende wie-

rook naar de zwarte, hoge hemelkoepel. Selene reed alleen door de nacht. Van de hoogste top overzag zij de grenzen van de wereld: de zeeën, de woestijnen, de bergen. En ver weg schitterde de Olympos, nog steeds wenkend naar haar. Zij rustte op de berg Latmos, en voelde zich gelukkig in haar eenzaamheid.

En toch. -

Toch was de wereld nog te jeugdig, om dit evenwicht te mogen bevatten. Ergens loerde de beproeving, welke Selene op goddelijke wijze zou moeten weerstaan of oplossen...

Zo is het op een nacht gebeurd, in de geluidloze wijdte boven een pril, groen Griekenland. De maan gleed groot en licht boven de aarde voorbij, toen Selene uitzag over de velden. En het noodlot hechtte haar oog aan de gestalte van een slapende herder.

Terwijl ze hem aanschouwde, was het of er een rilling langs de hemel trok, de bomen ritselden en de bloesems bogen. Want daar beneden, tussen het slapend vee, sluimerde een heel jonge man. Hij droomde zó licht, dat een glimlach over zijn trekken lag; of Zeus het bewustzijn als een glans over de dood had gelegd.

Selene keek naar het krullend haar, zij zag de zware wenkbrauwen, de wimper-schaduwen en zijn schuldeloze mond. Ze beschouwde zijn sterke schouders en de slanke tors, de speelsheid van zijn ledematen, de bloesem van handen en voeten. En een pijn, zij wist niet vanwaar in haar ongekwetste hart, steeg op om de vergankelijkheid. Een smart, die haar bijna de adem benam.

Ze peinsde: ‘Hoeveel nachten zal ik hier mijn wagen langs de hemel rijden, voordat hij verdord en ontluisterd sterft tot stof?’

Selene, de godin wendde haar wagen naar de aarde. Zij sprong eruit, en boog zich over de slapende herder. -

Terwijl hij ontwaakte, overglom hem een stralend licht. Hij meende, gekust te zijn. Er geurden diepe aromen van onbekende bloemen rondom. Hij richtte zich op - het was hem, of een glanzende wagen, met reuzen-wielen van licht, langs hem heen het veld òpzwenkte, en steeg, steeg... Endymion wreef zich de ogen uit; hij zag slechts de volle maan, zwaar en geheimzinnig boven zich aan de hemelkom..., en het vee sliep nog. Maar zo zoet was het visioen geweest, dat hij zich zuchtend neerlegde en zijn ogen sloot, om het terug te roepen.

Het kwam die nacht niet weer.

Selene blikte terug naar de herder, terwijl haar voertuig verder naar de west reed, waar zij ter ruste zou gaan.

Er was geen rust. Haar hart, die vredige tempel van kristallen nevel, waar dier en mens en god gelijk waren geweest, had één beeld op zijn altaar gekregen, even eenzaam als Selene zelve. En haar ganse stilte was losgeslagen, treurnis en blijdschap omwoeien haar met ongekende vlagen. Het was alleen dat wringend verlangen naar een glimlach, even zuiver en zoet als haar eigen hart was geweest. Het was de angst om een anders dood, de vrees voor verlies van het ongerepte, wat zij als een moeder en als een bruid liefhad, en niet wist te redden.

En aan het eind van de dag wachtte haar de tocht weer, hoog over een slapende wereld, begrensd door bergen en zeeën. Maar Selene reisde slechts naar een liefkozing toe; - en liet deze achter zich. Zij had zich nooit eerder eenzaam gevoeld, dan toen op haar altaar dat beeld van een sluimerende jonge herder lag.

Zo ging het nacht en nacht. De kus was voor haar einde en begin geworden van scheidende en komende dagen. Zij kende geen andere grens meer. En als zij zich over de slapende herder boog, voelde zij, dat Endymion zelfs in zijn droom op haar wachtte. Ja, in het visioen van de droom zagen zij elkaar en spraken samen als twee gelijken.

En intussen wrong de angst in Selene, zij bezag de geliefde bij het schijnsel van de maan-wielen: of de ouderdom niet reeds zijn glimlach had verscherpt...?

Op een nacht bleef ze bij hem staan en bezag hem peinzend. Hij was een mens, en kon niet onsterfelijk worden. Hij moest verloren zijn. -

Toen, denkende aan verdriet en zware arbeid en gebrek, nam Selene de geliefde in haar armen, en zij deed een zware, eeuwige slaap over zijn wezen zinken. Zacht droeg ze hem in haar wagen, en voerde hem mee. Zij bracht hem, hoog over de duistere wereld heen, naar een grot in de berg Latmos, welke niet door menselijke ogen was ontwijd.

Daar bleef Endymion, terwijl Selene naar de morgenstond reisde. En elke nacht, als zij over de Latmos reed, steeg zij af om haar geliefde te zien en hem te kussen. Men zegt, dat de verrukking van het visioen zijn glimlach voedde, tot op heden.

Dat herstelde haar rust. Want voor die grote, stille liefde van een Maan-godin is de droom genoeg om geluk te brengen. Wat weten wij, sterfelijken, méér van de aanbidding der ongereptheid, dan het maanlicht ons kan zeggen?...

Er wacht in de harp der minne nog menige onverklonken melodie, voordat de mens of de Olympiaan mag begrijpen, wat er kan bloeien in de diepste liefde, welke verstild is tot een eeuwig accoord van zwijgen.

Orfeus

Zijn vader was de God der muziek; zijn moeder was de Muze van het heldendicht. Hij aanschouwde het licht van zijn aards bestaan in Arkadië, dat landschap in het schoonste werelddeel van de Oudheid, waar de beken hem fluisterend toezongen en de bladeren van de bomen sproken lispelden.

Alwaar hij lag of kroop, waar hij zich oprichtte en leerde lopen, daar trok uit water, lucht en licht een zoet neuriën samen, dat was als een leermeester voor zijn hemelse stem - of was het slechts een voorteken, een toekomstige echo van zijn eigen zang?

Want als Orfeus begon te zingen, dan was rondom de luisterende stilte. Zo was dat in zijn prille jaren.

Zijn stem wies met het groeien, en hij werd beroemd, lang voor zijn volwassenheid. Ja, wanneer Orfeus zong, ging er een trilling door de bomen; hun blaren, die bij zijn wieg hadden gefluisterd, strekten zich in verlangen. Knoppen barstten open en lieten bloemen vrij: rozen en egelantier en gouden regen omrankten de plaats waar de stem had geklonken. Rivieren en meren verstilden hun golven en droegen de muziek op zilveren vlakken voort. De wilde dieren legden zich aan zijn voeten; hun ogen waren melancholiek

en eindeloos zacht.

Hij kon ook de wereld tot dansen brengen, dat de vruchten aan hun tak schommelden, en mens en dier tot in zijn merg doorkitteld werd van een hemelse vreugde, - dat de rijpe korenvelden wiegden in brede banen, en medezongen met het accoord van duizend dromende violen.

En terwijl hij eens zo zong, kwam van tussen de ontbotte bloesem een blank jong meisje, zo teer en slank als een heilig wit hert; haar gelaat weerspiegelde in glanzende ogen en orchideeën-blos de muziek, welke haar omhelsde en liefkoosde.

Zodra Orfeus haar zag, sprong zijn hart op, en het begon te galopperen en te dartelen. Hij zong met zijn heerlijkste stem, urenlang: van dat de zon in het westen stond, totdat zij daalde achter het zwijgend rivierkristal.

Orfeus zong, hij neuriede en juichte over liefde en trouw en tederheid, en in de diepe schemering stond het meisje droom-verloren - en haar blankheid was als maanlicht.

Toen zweeg Orfeus, en haastte zich naar de bomen-rand. ‘Hoe heet je?’ vroeg hij.

Haar zachte antwoord was een beloning voor zijn verliefde oren: ‘Eurydike,’ zei het meisje.

Zij werden man en vrouw. Hun geluk was zo groot, dat het nog altijd niet gestorven schijnt.

Maar eens, dat Eurydike alleen buiten liep, ontmoette zij Aristayos, een brutaal bewonderaar van haar schoonheid. Terwijl ze liep te peinzen, stond hij eensklaps op haar pad, en in schaamteloze woorden zei hij haar zijn harde waardering.

Eurydike wendde zich geschokt af. In haar overhaasting zette zij haar voet tussen de grashalmen, waar een giftige slang sliep - -

Orfeus vond haar later, verstard in haar stervens-pijn. Haar levenloze ogen waren wijd-open van onduldbaar lijden.

Het brak zijn hart. Hij legde haar duizelend tussen de bloemen, en zwijgen was over hen, omdat Orfeus zelf zweeg.

Lang stond hij stil, dromend in radeloosheid over haar dode lichaam. Toen hij zich omwendde, liep hij de woningen der mensen voorbij. Hij ging langs de bossen die hij had liefgehad, de velden over, zijn voeten stonden nergens stil. Zijn stem werd niet gehoord, en aan de einder verklonk de muziek.

Orfeus liep dag en nacht. Zijn voeten kozen steile paden; hij klom en klom, en steeg in de bergen. Hij was een godenzoon, en zonder vragen vond hij de zwevende poorten van de Olympos. En nog stonden zijn voeten niet stil, voordat hij Zeus aanschouwde, op zijn Hemel-troon.

Daar boog Orfeus zich, en van zijn lippen brak een smart-lied, zo verschrikkelijk aangrijpend, dat de Hemelingen geen weerstand vonden. Zij luisterden diep bewogen en het opperste hart werd door medelijden geroerd. De grote God gaf zijn zanger het recht, af te dalen in de onderwereld, om daar zijn geliefde te zoeken. Maar tegelijkertijd waarschuwde hij hem voor de ontzaglijke gevaren van Hades.

Orfeus had zijn afscheid nog niet gestameld of hij liet zich op ijlende voeten dalen, van rots op steen en van berg op vlakte, dieper, dieper, naar de aarde toe - en de aarde voorbij. En om hem bleef de stilte.

Zo kwam hij voor de Hades-poort, en hij had zijn stem nog niet verheven toen de driekoppige Kerberos woest blaffend en grommend, zodat de aarde ervan begon te dreunen, de minnaar wilde verjagen.

Maar Orfeus greep zijn lier; zingend schreed hij langs Kerberos de Hades binnen. Zijn stem klonk door het duister langs alle kanten, en de gevaren van zijn weg weken terzijde om het lied ongemoeid te laten.

Zo kwam hij voor Pluto, de zwijgende god des doods. En met een weemoedig liefdes-lied wist hij deze zo diep te treffen, dat de tranen in zijn sombere ogen welden.

Orfeus kreeg toestemming, om de ziel van Eurydike mee terug te nemen naar het leven! - Met zijn gezegende stem bereikte hij, wat nimmer enig sterveling was gelukt, of zou gelukken.

Maar om het geheim van de her-bloei uit de dood te bewaren, dwong Pluto de zanger de belofte af, dat hij niet zou omkijken naar Eurydike, voordat zij in het volle daglicht stond.

Wat was gemakkelijker, dan dit beloven! En - wat was er moeilijker te volvoeren... want terwijl Orfeus de Hades verliet, en achter zich een aarzelende voetstap vernam, besloop hem de twijfel.

- Als het Eurydike níét was... - als zij veranderd zou blijken..., dodelijk mat, en ongrijpbaar als een spooksel... Als de dood haar

had betoverd - zodat zij hem niet meer liefhad...

Reeds blonk om een hoek het daglicht, toen een zwakte hem overheerste: de spieren in zijn nek krampten, hij móést het hoofd wenden... -

Er dwarrelden bloesemblaren langs zijn oren.

Een geliefde gestalte week terug in de schaduw, hij hoorde een zucht. Toen stond hij alleen in het zonlicht.

Een waanzin sloeg door zijn denken, en dreef hem op jacht naar vage schimmen.

Eurydike - - Verloren! - - -

Zou zij niet uit het loof tevoorschijn treden, als ééns, tijdens zijn zingen in het woud...?

In maanlicht en nevel meende hij de aanbedene te zien; zijn voeten vluchtten van de ene schim naar de andere, tot hij op een open plaats in het bos neerviel.

Zijn lied was zo innig droefgeestig, dat de bloesems afvielen en de bomen zich bogen naar de zanger. De wilde dieren kwamen en likten hem, en koesterden hem met hun vacht. -

Maar in de late nacht brak de stilte van het woud onder de schelle vreugde van feestende bacchanten. Zij tuimelden joelend en schaterend de smartelijke heiligheid binnen, en eisten een danslied van Orfeus.

Hoe kon hij?

Zijn lier schreide en zijn stem kende de vrolijkheid niet meer. Hij zat verbijsterd tussen de lachers en begreep hun praten niet.

Zij, verhit door eigen drift, hadden geen geduld. Ze vermochten hem niet te dwingen, en uit hun laaiend ongeduld werd woede geboren. In hevige razernij omwervelden zij Orfeus en elkaar aanhitsend, verscheurden zij hem beestelijk.

Gillend en dansend wierpen ze zijn verminkte lichaamsdelen in de rivier Hebros. Daar bleef het hoofd drijven, midden in de vloed. De ogen waren geloken, en de bleke lippen fluisterden slechts één woord: ‘Eurydike!... Eurydike...’

Aanhoudend bleef de naam van zijn gestorven mond vloeien; bomen, beken, fonteinen, ranken en zomerwind begonnen mee te lispelen, te roepen - het werd een kreet, die opsteeg naar Olympos.

En van zijn troon daalde de opperste God Zeus neer.

Hij nam de lier, waarmee de arme dode zijn zangen had begeleid,

in zijn omstraalde handen, en plaatste haar als sterrenbeeld aan de hemel.

Rouwend bleef de wereld achter.

De wachtende vrouw

In de landerijen van Kanton woonden lang geleden een man en een vrouw, die sedert jaren in grote liefde waren verbonden. Zij hadden geen kinderen; maar zelfs de zorg om de vraag, wie hem een zoon wilde zijn, viel van dag tot dag weg voor de man, door de grote toegenegenheid van zijn beminde.

Hij beschilderde porselein. En met de roze pioenen en het schone groen-en-goud legde hij alle lieve dromen en tedere herinneringen als een waas over de kommen en schalen - hij was een gezegend, blijmoedig man, en wist dit zelve.

Achter de hut hurkte de vrouw naast haar komforen, en roosterde eendelevers met paddestoelen, of smoorde kalebas - want zij wist met alle vriendelijkheid van haar wezen, hoe dicht het hart van haar man tegen zijn maag klopte. Ja, in haar geurige vissoep glom dezelfde droom en dezelfde heugenis als in het vrolijke porselein. -

Hun dagen waren als bloemen aan één tak: elke een heerlijkheid zelf, en tezamen een gods-geschenk van de lente. Maar hoe weinigen beseffen, als zij de zoete geur der bloemen snuiven, hoe los de blaadjes reeds op de wind staan: is niet elk volmaakt geluk klaar om te verdwarrelen?

Kommen en schalen en warme lekkernij! - Scherven en kille resten - en de droom ademt krachteloos na in klanken en ijle geur. Het penseel houdt de herinnering niet gebonden, zo min als de potlepel.

De man en de vrouw echter, wisten dit niet. Zij waren gelukkig, en wilden dit besef niet voorbijgaan. Dat was hun wijs recht.

Eens stond de man achter zijn vrouw, en hij rook de prikkelende geuren van gebakken maïs, terwijl hij zei: 'Morgen ga ik met mijn porselein naar Kwangsi. Daar zal men mij betalen.'

De vrouw hief haar ogen op van het houtskoolvuur, en in haar blik was niet de glans van haar glimlach, toen ze antwoordde: 'Kwangsi is ver en gevaarlijk.'

De man duwde plagend zijn been tegen haar rug, en betoogde: 'Men betaalt er met goud, inplaats van met koper.'

De vrouw leunde even tegen hem aan, voordat zij aandachtig voortging, in de pan te roeren. Ze wierp tegen: 'De landen zijn woest, buiten Kanton... En zó ver van hier ligt Kwangsi... De zoon, die vandaag wordt geboren in een gezin, kan spreken, als zijn vader terugkomt van deze reis...' Maar de gedachte aan een zoon verbitterde de man. 'Ik ga morgen naar Kwangsi,' herhaalde hij. En zijn wil was die van een heerser.

De volgende morgen stonden zij vroeg op. De vrouw gaf haar man gestoomde rijst mee, en vleesballetjes en gedroogde vis. Haar tranen dropten over het porselein, dat zij met stille handen inbundelde; en tussen de man en zijn geliefde was de band van genegenheid sterker dan ooit tevoren.

'Als ik terug kom, breng ik zijde mee,' beloofde de man. 'En een gouden speld. Ik ga toch voor jou, mijn bloesem... Ik zal daar veel zien, en je er later elke avond van kunnen verhalen. Wellicht koop ik een snareninstrument, dat je zult bespelen... Ik zal veel verdienen, en altijd aan je denken. Over drie jaren kom ik terug, liefkozing der Goden! Wacht op mij, zoals ik op jou zal wachten. Denk aan mij, gelijk ik aan jou denk! Wees één met mij, langs de brug der hemelse gedachte, zoals ik mijnerzijds dag en nacht mijn handen naar je gestrekt zal houden! Vaar wel!'

En daarna liep hij het pad af, en keek nog menigmaal om, want zij konden elkander nog lange tijd zien.

Toen was de vrouw alleen; en zij kookte niet meer, en bond haar haren zonder bloemen op. Want zij was in gedachten altijd bij haar

man, en zat urenlang peinzend over het verlaten pad te staren, alsof zij de beminde zag stijgen en klauteren, en sluimeren in een koel bos, of zwijgzaam langs de weg rusten.

De man echter verloor snel zijn treurnis om het afscheid. De wereld lag open voor hem in woeste grootsheid, met felle kleuren en vormen. Hij zag andere mensen, die hem veel vroegen. De zon ging op en de zon ging onder, altijd boven een andere kim. De landen leken eindeloos aanéén geregen onder zijn voet. En achter hem wisselde ook met iedere schrede zijn horizon; en de geliefde was niet meer zo blank, als bij het afscheid. Haar ogen waren minder donker, haar mond was een rustplaats in het verleden. Haar tranen waren gedroogd, op het porselein dat hij meedroeg. De toewijding, waarmee hij aan haar dacht, borg in zich de kiem van ongeduld. Hij zou gouden armbanden kopen en haar blij maken. Doch hij was immers pas op de heen-weg? Hij zou haar nimmer vergeten; maar zij mocht zijn pad niet bezwaren!

Soms zag hij andere vrouwen, en dan stond ze weer levendig voor zijn ogen. Haar schromende stappen langs het wegje naast de hut. De kleine hand, die in een pan roerde... Ja, het verlangen stond wel in hem op. Maar ach, daar was alweer een andere einder, en bergen lokten, en velden vol bloemen, en steden vol gelach en avontuur... En in Kwangsi zou hij zijn waren verkopen, en goud ontvangen. De ene droom zou de andere baren: geschenken; de terugweg, het weerzien...

Had zijn geliefde zulke blanke vingers, als die vrouw daar? - en waren haar tanden zo wit als van déze vrouw?... Liep zij ook zo rechtop als gindse?... - hoe had haar lach geklonken?... -

Toen stond hij op een avond binnen een poort, in Kwangsi. En in het huis, waar hij klopte, wachtte een tovenares. Zij had handen als bloesembladeren, haar lichaam was rank, en haar ogen vonkten zo zwart, dat de man ervan duizelde. Haar glimlach was geluidloos en verblindend.

‘Welkom, man uit Kanton,’ zei ze. En haar stem klonk zo onmenselijk schoon, dat de man er elke andere stem voor moest vergeten.

Ze kocht zijn porselein voor een kus en een omhelzing; en in de duistere nacht betaalde zij hem.

De man viel geheel in haar macht. Hij kon van niemand anders

meer dromen, dan van deze schone. Hij had haar zo grenzeloos lief, dat hij niet kon eten en niet slapen. Rusteloos werd hij, bezeten van een onstilbaar visioen, dat beet in zijn hart en hem verbleekte. Hij verloor zijn kracht. Zijn geest werd vreemd als het zingen van rivierwater in de herfst. En in de schemering van een stille ochtend nam de tovenares hem mee naar een grot bij de rivier. Dat was haar machtswoning. Hij strompelde er ziek naar binnen, en stierf. De vrouw veranderde hem in steen, en zette hem als een wachter aan de ingang. Daar staat hij al veel eeuwen; men noemt de grot het Gewelf van de Weerhouden Man.

En in Kanton wachtte zijn geliefde. De drie jaren vergingen moeizaam, een eentonige rij van zuchten. Van ochtend tot avond zag zij langs het pad, maar aanschouwde nimmer de man.

Zij had hem niet verwacht met goud en zijde en speeltuig en verhalen. Hij zou haar even lief zijn geweest met verbitterde ervaring. Maar ze had hem *verwacht*. En daarom bleef zij daar, nogmaals drie jaren. Dat was een lange, lange eenzaamheid.

Toen, op een dag in het voorjaar, pakte zij haar bundeltje, en liep langzaam het pad af, in de richting, die zij haar man had zien gaan. En elke einder, die hij had aanschouwd, was ook voor haar ogen. Maar de twijfel overviel haar: als de man eens langs andere wegen terugkeerde, en het huis verlaten vond?...

Zij stond stil in de Sjao-sing-pas. De avond zonk, en de nacht.

De ochtend kwam, en de middag. Zonnehitte brandde over haar lichaam. Zo stond zij daar, met droevig gebogen hoofd. De man kwam niet, en zij wachtte; tot haar verlangen het leven van haar lichaam mee-trok, en de vleugels uitsloeg. Ook zij versteende. En nog staat zij daar, die wachtende vrouw.

Maar de mensen, die langs haar stille gestalte gaan, weten allen, dat op een wonderlijke dag de Onsterfelijken het leven zullen hergeven aan de man en de vrouw; en dat ze weer samen zullen zijn, als tóén... Ja, hun bloesem zal een nieuwe lente ervaren, en hun porselein zal tot onbreekbaarheid zijn geheeld.

Sint Geerten's liefde

Uit de nevel van vroege Middeleeuwen komt, als halfverklonken klokgebeier, de legende tot ons, over de ridder, die van de Duivel werd gered door zijn liefde.

Hij was nog jong: een overmoedig schildknaap, toen hij eens, bij het rijden door de naaste dreven, een meisje aanschouwde, dat hem ontroerde. Misschien meende hij, haar te hebben vergeten. Doch haar beeld bleef aarzelend hangen, dicht achter de belokenheid van zijn wimpers. En als hij 's morgens ontwaakte, wist hij zelf niet, waarom hij glimlachte.

De dag, dat hij tot ridder was geslagen, zag hij haar terug; zij stond naast een pilaar tijdens de kerkdienst, en half achter haar sluier lachte zij naar hem. Haar lach was een geheimenis: zo blank en teder.

De jonge ridder vroeg later naar haar. Maar niemand scheen haar te kennen - Wat deerde het? Zij stond voor zijn ziel, en hij sprak haar naamloos aan.

Toen, in een vroege morgen, zag hij haar op een telganger voorbij rijden, naast een geestelijke en twee ridders te paard.

‘Wie is zij?’ vroeg hij weer.

En de vrouwe, die achter hem in het venster mede had gekeken, antwoordde: ‘Zij heet Geerten. De dochter van een groot heer. Vandaag wordt zij de bruid des Allerhoogsten.’

De jonge ridder stond doodstil, en alle klank leek uit de dag te zijn gevloden. Hij kon zijn paard niet snel genoeg meer zadelen, om het meisje onbesuisd in te halen. Hij kon haar aan de Hemel niet betwisten. Zij was verloren voor zijn liefde. En hij wist, ontwijfelbaar, haar nimmer te kunnen vergeten.

Hij reed later door de velden, zo eenzaam als een man kan zijn, die geen ouders meer heeft, en geen geliefde in de toekomst. En hij sprak haar aan: ‘Geerten...,’ zoals men soms met gestorvenen wil spreken.

‘Als ik eerder naast u was geweest, en u mijn liefde had verraden..., hoe zou ons leven dan gelopen zijn, Geerten?... Is uw oor voor altijd doof, achter de bezwegen muur van het gebed?...’ Hij zuchtte diep, en de klank van de merel-slag was het enig antwoord.

Hij dacht altijd aan haar, juist nu zij onbereikbaar was.

En op een dag zond hij een dienaar naar het klooster, met kostelijke gouden gaven. Want het leven had hem erfgenaam van alle schatten uit zeven geslachten gemaakt. Hij wilde het huis, waarin Geerten leefde, verrijken met zijn bezit.

Hij reed ter jacht, en de buit was voor het klooster. Hij ontving de tienden van zijn horigen; vee en koren werden naar het stille huis gevoerd, waar *zij* verbleef.

‘Weet je, wie dit zendt, Geerten?’ vroeg hij 's avonds zacht aan de schaduw naast zijn rustbed. ‘En kun je, achter alle heilige overpeinzingen, raden, waarom?... - Er is geen schoner mysterie, dan mijn liefde voor jou. Er zal geen inniger warmte kunnen bestaan, waar of wanneer ook, dan het verlangen in al mijn gedachten. Mijn leven is één ongemeten jaar van lente-herfst, waarin ik te bloeien sta zonder vrucht te dragen. Zomer en winter, vreugde en verkilling zijn eruit gebroken, omdat ik niet zal leven als andere mannen.’

En in de hoge ruimte van het eenzaam vertrek meende hij, van héél ver, haar lieve stem te horen antwoorden: tedere heiligheden, waarmee hij haar beeld sedert de eerste aanblik had omlijst.

Zo leefde de ridder door zijn tijd; hij schonk al zijn bezit aan het klooster, en vergat het aantal tienden, dat de jaren had kunnen aantonen.

Eens was zijn rijkdom uitgeput. Hij stond naast de geopende koffer, en blikte neer over de bodem. En opziende bemerkte hij, hoe vaal de meubels waren, het hout, en de muren van zijn slot. Niets was immers ververst of verschoond, sinds de lange tijd van zijn eenzaam gesprek, en hij was arm.

Nu reed hij uit te paard, strijdend tot in verre landen; en zijn bezit zou hoger opgetast hebben gelegen dan ooit tevoren - als niet een doorlopende trage stroom van onderworpenen al deze buit naar het klooster had gedragen, waar eens een jong meisje uit zijn jeugdige dromen binnen was geschreden.

Dan kwam de dag, dat de ridder zich vermoeid voelde. Zijn arm was stram en zijn rug verloor de fierheid.

'Als je niet meer van mij hoort, zul je dan denken, dat ik ben gestorven, Geerten?...' fluisterde hij, in de schemer van zijn tent.

Naast hem zei een vriendelijke stem: 'Ja, heer, dat zal zij denken.'

En de ogen, die hem van daar aanzagen, waren zo lichtend groen, dat de ridder de horens daarboven niet kon onderscheiden. -

'Mat u niet verder af, heer!' zei hem de Duivel. 'Ik zal u zeven jaren lang ongekende schatten toewijzen, om haar herinnering aan u levend te houden.'

'Ga van mij weg,' weerde de ridder af.

'Maar wat vangt ge zonder mij aan, zelfs op dit ogenblik, dat de ouderdom u omsluit met zijn verstarde rusting?' vroeg de Duivel.

'Ik ben niet oud,' beet de ridder hem toe.

'Nee, dat zeggen zij allen,' troostte de zwarte engel, 'tot zij zwijgen.'

De nacht daalde, en in het tent-duister blonken de helse ogen.

'Zeven jaren vol goud en edelstenen - vol zijden stoffen en reukwerken en kostbare wijnen en warme pasteien...'

Er ontbrandde een kaars, ergens, waar geen kandelaar had gestaan; die verlichtte de bezegeling, waarmee de ridder zich aan de Hel gaf, voor zeven jaren vol kostbare gaven aan de liefde.

Hij leefde dan; en het klooster was gegroeid tot een machtig convent, waaruit de heiligheid als een groot licht over de landen straalde. Dat was zijn geluk, dat eerste jaar; en het tweede, het derde,... het vierde - - -

Wat ging de tijd vlug...!

Wat flitsten de jaren langs zijn kijkgrage ogen, - en de muziek

verging terwijl zij klonk...

Maar hij was een ridder, en hij deed zijn woord gestand.

Op de laatste dag zadelde hij zijn paard, en ging op weg naar de viersprong, waar hij Satan zou ontmoeten.

Hij wilde geen berouw hebben - zijn ongeluk was welbesteed geweest. -

Zijn weg voerde echter langs het breed gemuurde huis, waar de geliefde nog moest leven... Het was zo schoon van dak, zo hoog en welvarend; en allen die er om hulp klopten, verlieten het gekleed en gevoed...

Toen, aan een smal open venster, zag hij haar staan... Het kon geen andere non zijn, want hij had dit gelaat nooit vergeten... en hij wist, aan weer die zachte glimlach, dat zij hem na een mensenleven lang herkende.

Zijn paard stond stil - hij wist niet, of hij de teugels had geminderd... Hij zag alleen de lieve ogen, waarop zijn vergeefs bestaan had gesteund, en de doorschijnend blanke hand, die een beker wijn inschonk, welke zij hem reikte.

En op dat ogenblik wist hij, met een alles overlichtende ontroering, dat Geerten zijn liefde had gekend, al die voorbije jaren...

‘Vaar wel,’ zei ze.

En het paard ging vanzelf in stap, en verder in draf...

Hij kon niet omkijken.

Hij kwam als een sterk, dapper man aan de viersprong, waar een sombere gestalte wachtte. ‘Neem mij dan,’ zei de ridder. ‘Het is goed geweest.’

Maar de Duivel antwoordde: ‘Je bent vrij.’ En gif-tranen dropten uit zijn lichtende ogen. ‘Je bent vrij, ik kan je niet aanvatten. Want achter je staat een leger van engelen, en het Paradijs zindert van klaroenmuziek uit één enkel gebed. De ganse Hemel is in opstand tegen mij, nu een heilige vrouwe je voor God aan mij betwist... Ga heen, want jóúw dorst is met genade gelest...’

De ridder boog zijn hoofd en hij groette de Duivel.

En hij wendde zijn gelaat naar God en werd een nederig monnik, die het Hemels gewin verwierf in de jaren, die hem nog waren gemeten.

Maar als iemand in later tijd op reis toog en men wilde hem bewaren voor onheil, dan schonk men zijn beker met wijn, en dronk hem Sint Geerten's liefde toe. -

Sjiwa's haaienvangst

Eens zat Sjiwa, de machtige Hindoe-godheid, met zijn gemalin Uma op de berg Kailasa, waar zij hun heilig leven van onaardsheid leidden, en hij legde haar de aanbeden tekst van de Veda's uit.

Het was een schone ochtend, de nevels verwaaiden in de koelte, en onder Uma's voeten brak de wereld open in een waaier van bloemen en slingerplanten. Zij aanschouwde het, en haar hart werd erheen getrokken.

Juist legde Sjiwa haar een van de diepzinnigste gedeelten in de tekst uit, toen hij toevallig opkeek en moest bemerken, hoe speels Uma's gedachten van hem waren weggezwenkt naar de kleurenfonkeling beneden.

Sjiwa, die als goddelijk wezen meer hechtte aan heiligheid dan aan vergankelijke bloemen, voelde zich gegriefd.

Hij verzocht zijn gade, te herhalen wat hij haar had gezegd.

En Uma bleek niet beter dan een mensen-vrouw, want zij had niet geluisterd en wist niets te zeggen.

Hierover ontstak Sjiwa in zo'n hevige woede, dat hij sprak: ‘Acht je dit aards bedrog hoger dan toverhymnen? Is een aangename kleur voor het oog meer waard dan de woorden, die wijsheid

bevrijden en de geest doorgeuren met eeuwigheid? Wat bezielt het vrouwenhart, verkeerd te kiezen?'

Wellicht had Uma hem willen zeggen, dat zij hèm toch had gekozen; maar ze zweeg, en dat wakkerde Sjiwa's drift aan.

'Blijkbaar ben je niet geschikt, om de vrouw te zijn van een heilige kluizenaar,' sprak hij. 'Hoe ben ik zo verblind geweest? Zelfs wij goden falen!' En toen Uma bleef zwijgen, vergat Sjiwa, de vernietiger, zich zo, dat hij wenste: 'Ga naar de aarde, en word daar geboren om de vrouw van een visser te zijn! Dan zul je geen heilige teksten meer te duchten hebben!'

Op datzelfde ogenblik was Uma verdwenen. Haar macht was slechts een korrel zand tegen de Himalaya van zijn wil, en zij dwarrelde neer als verwaaid spinneweb.

Sjiwa zette zich op de grond om zich te verdiepen in de zinrijke bespiegelingen. Hij blikte in de Veda's en peinsde. Maar zijn gedachten lieten de wijsheid los als water een vette huid. Hij miste eensklaps de rust, er ontbrak hem een bodem van rijp overdenken in zijn eigen hart, hij kon de gevolgtrekkingen van eeuwigheid niet opbouwen.

Nee hij moest aldoor terugdenken aan Uma; en onvrede daalde in zijn hart.

'Wat heb ik haar te verwijten,' dacht Sjiwa, 'ik, die zelve overhaast handel als een sterveling! Hoe kon ik mij als god zo vergeten! De hemelse Uma behoort zeker niet thuis op aarde, en dan nog als de vrouw van een visser! In stank en zorgen! Mijn vrouw is zij, en als zij naar de bloemen heeft gekeken, was dit slechts, omdat de melodie van haar ziel weerklank vond in kleuren, welke mijn vader Brahman heeft geschapen!'

Hij ontbood zijn dienaar Nandi bij zich en gaf hem het bevel, de gedaante van een geweldige haai aan te nemen, en schrik en ongeluk onder de vissers te brengen.

Nandi spoedde zich naar de aarde. Hij plonsde in zee als een monster van zestig voet. Hij brieste en loeide, hij scheurde de netten van de vissers en deed hun tere bootjes kantelen. Zo kwam hij elke dag en elke nacht, en niemand kon hem vangen of verwonden, vele jaren lang.

In die tijd was Uma door de hoofdman van de vissers als een klein kindje op het strand gevonden. Hij had haar als zijn dochter aange-

nomen en haar Parvati genoemd.

Zij groeide op als een zo zeldzaam mooi meisje, dat haar aanblik iedereen verbijsterde. Zij was een diamant tussen het grint, een volle maan tussen de schelpen. Alle jonge vissers waren doorvlamd van liefde voor haar en talloos waren de huwelijksaanzoeken.

Juist toen werd het vervaarlijk spel van de haai zo hevig, dat het volk niet langer meende te kunnen leven met zulke schrik aan zijn kust.

De hoofdman maakte bekend, zijn schone pleegdochter tot vrouw te zullen geven aan de visser, die de monster-haai vermocht te vangen.

Daarop had Sjiwa gewacht. Zo voltrok zich het lot, dat hij had getekend. Van de berg Kailasa zag hij neer, en hij nam de gedaante aan van de schoonste en krachtigste jonge visser, welke ooit aan die stranden was gezien.

Voorgevende dat hij van Mathura kwam, verzocht hij, mede te mogen dingen in de haaienvangst. Doch de andere jonge vissers zagen hem ongaarne, zij wilden eerst hun eigen geluk beproeven.

Het werd een aangrijpende dag.

Al deze jonge mannen, gloeiend van liefde en bewondering voor het meisje Parvati, trachtten de haai te vangen. Zij vochten met netten, met boten, met werpstenen en speren. Zij moesten zich ten slotte verweren met hun messen en zwaarden, en slechts enkelen bereikten levend de oever.

Daar stond het volk te staren, en zag zich zijn jeugd ontvallen, vechtend tegen een monster en ten ondergaand als prooi.

Zij wisten ook niet, die vissers, dat Sjiwa, de Vernietiger, in hun midden stond. Zij vermoedden niet, dat achter de dood de Godheid staat, welke leven is. Zij zuchtten en klaagden en baden tot Brahman, de schepper, Visjnoe, de in-stand-houder en Sjiwa, de vernietiger, deze drie-éénheid, om hulp.

Toen trad Sjiwa, nog altijd vermomd, naar voren. En de eerste maal dat hij zijn net uitwierp, ving hij de haai.

De vissers waren verheugd, van hun vijand verlost te zijn, en gaven de jongeling uit Mathura de pleegdochter van de hoofdman tot vrouw.

Doch hun smart was verdubbeld, toen zij haar moesten laten gaan.

Sjiwa, die de mens vernietigt om hem aan zichzelf terug te geven, had medelijden. Hij nam zijn ware gedaante aan. En nadat hij de doden tot leven had gebracht, zegende hij Parvati's pleegvader op velerlei wijze.

Dan steeg hij met zijn gemalin op tot de berg Kailasa, en allen op aarde waren tevreden.

De godin Uma echter, die sedertdien de naam Parvati draagt, bezag haar echtgenoot en vroeg hem: ‘Wat maakte je daarstraks zo verwoed op mij? Was ik niet schuldeloos en trouw?’

Sjiwa sprak: ‘Je vergat de Veda's, en hoorde mijn stem niet meer.’

Hierop antwoordde Uma: ‘De Veda's zijn dor, als zij niet in bloemen kunnen wonen. Ik hoorde je woorden niet meer, maar je stem is altijd in mijn oren, want ik heb je lief als het ruisen van mijn bloed.’

Sjiwa vergat te spreken; de taal van de beminde kan verlokkend zijn - -

Hij blikte over de berg naar beneden - en daar waren nog altijd de bloemen, die er al die jaren hadden gebloeid.

‘Weet jij nog, wat je wilde overdenken, toen ik was weggezonden?’ vroeg Uma verder. ‘Want je wijsheid is immers eindeloos, o, Sjiwa?’ De god dacht na. Hij overpeinsde, dat zijn wijsheid niet eindeloos was, anders had zijn drift hem niet zo kunnen overheersen. Misschien was Brahman, de schepper, wijzer; omdat hij de wereld en de bloemen had geschapen, en wetten en vrouwenharten. Er moest een grote massa wijsheid buiten de grenzen van Sjiwa's kennen liggen.

Dat zei hij echter niet tot Parvati, want vrouwen kunnen zulke woorden niet verdragen.

Maar Parvati, die hem liefhad en zijn hart kende, zag zijn gedachten, veel duidelijker dan zij tevoren de Veda's had begrepen. Ze dacht aan zijn boze woorden: ‘Blijkbaar ben je niet geschikt, om de vrouw te zijn van een heilige kluizenaar’, en ze glimlachte voor zich heen.

‘Sprak jij?’ vroeg haar de god, en hij trachtte haar te doorgronden.

‘Mijn hart sprak,’ antwoordde Uma. En zij voegde eraan toe: ‘Wellicht zijn wij voor elkaar geschapen, Sjiwa. Is dat niet genoeg?’

Dit deed de Vernietiger lachen. Hij omhelsde zijn vrouw en vroeg zacht aan haar oor: ‘Wat kan een god nog tot je genoegen doen, Parvati?’

Zij leunde terug in het gras en zei dromerig: ‘Onderwijs mij de Veda's.’

En hij deed aldus, met zingende stem.

Het deerde hem niet, dat zij naar beneden blikte, waar de bloemen stonden te vonken op de wereld...

De eerste kris

‘Jiwa Mataku,’ zegt de oude gebogen Nenek (grootmoeder) tegen het jongetje dat naast haar hurkt, ‘ziel van mijn oog, luister naar het verhaal, dat mijn Kakek Moyang (overgrootvader) mij heeft toevertrouwd, en wat ik je nu zal vertellen. Het is een rijp verslag, en zeer waar; en alle mannen, die ooit een kris bezitten, moeten weten en beseffen, wat zij in hun stagen dragen, wanneer zij snel het wapen grijpen, omdat ze zijn hulp behoeven - zijn inzicht, zijn wijsheid of zijn scherpte.

Veel honderden jaren geleden leefde op midden-Java een Vorst van hoge geestelijke waarde: Kyai Gedeh. Hij had vroeg zijn vrouw verloren; er waren geen andere kinderen dan één dochter. Maar zij was zo lieflijk en schoon, dat de bloemen zich bogen wanneer zij door de tuinen wandelde; en de bonte papegaaien riepen de Goden aan: ‘Kijk! Aanschouw, hoe parel-glanzend is Prinses Rusiah! De maan-orchidee bloost en benijdt haar, de kristallen watervallen vertragen hun vloed om haar te bezien!’ En Goden en stervelingen oogden haar na, ademloos geboeid.

De naam Rusiah betekent ‘geheim’, want niemand wist, waaraan haar moeder was gestorven; en wie de prinses had zien voorbij-

schrijden, begreep dat zij een levend geheim was van tederheid en zoete wijsheid. Ach! haar glimlach vleugelklepte strelend tegen elk mannenhart - en zij leek dat niet te weten! Ach! onbegrijpelijk, dat de Eeuwige zo veel volmaaktheid weet samen te leggen in één schepsel!...

Nu was daar in dat paleis van Kyai Gedeh een jongen, Karnaen genaamd; zoon van een eenvoudige adelling. Deze knaap had van zijn jongste jaren af gespeeld met het prinsesje. Hij was met haar tezamen opgegroeid. Ook later, toen zij zorgvuldig binnen de vrouwenvertrekken werd gehouden, had hij haar dikwijls gezien en gegroet - zij waren innige vrienden gebleven.

Begrijpelijk zou kunnen zijn, dat Prinses Rusiah haar hart had gehecht aan zo'n veilige, sterke vriend. Zeker is, dat de jongeman haar zeer liefhad; maar hij wist te zwijgen, want iedereen besefte dat Rusiah een groot, belangrijk vorst zou huwen - dat haar schoonheid hoog in de wereld moest schitteren. Goden plaatsen de schoonheid op belangrijke punten, zodat zij veel mensen en hun gedrag belichten, zonder zich te verraden.

Zo kwam de dag, dat zij werd uitgehuwelijkt aan een prins van machtig bloed. Veel voorbereidingen werden getroffen: gastgebouwen werden opgericht met beeldhouwwerk, versieringen uit hout gesneden, bloemen in verblindende slingers geregen - honderden vrouwen kookten en bakten allerlei heerlijkheden; want niet alleen moesten de talloze genodigden gedurende het zes dagen durende feest smullen en zich gelukkig voelen, maar eerst en als hoofdzaak moesten de verrukkelijkste gerechten worden geofferd aan de goden; om hun gunst te winnen bij een zo belangrijke gebeurtenis.

En toen dan de bruidegom aankwam met zijn gevolg - de fiere mannen te paard en de vrouwen in draagstoelen! De dienaren met kisten vol geschenken voor de lieve bruid en haar vader! Ach, wat een staatsie, welk een verblinding, alle kostbaarheid, de wiegende gang der gesierde vrouwen en de schrijdende mannen met hun betekenisvolle gewaden en goudbeslagen wapens! Wat een stroom van edelstenen en kunstig smeedwerk: lampen, sieraden, schalen en drinkkommen! En dit alles zwaar omwolkt van geur uit bloemen, uit wierook en oliën.

Daar tussen alle gasten stond Karnaen, een der nederigste man-

nen van het hof; en hij vergat niet te glimlachen, want zijn prinses werd ten huwelijk gegeven. Ach, wat wrong hem het hart - wat steigerde het tegen zijn ribben, en bonsde om vrijgelaten te worden - om wèg te vliegen als een paradijsvogel - eens gestreeld, en nu niet meer opgemerkt.

Zes dagen duurde het feest, en de konings-stad zwol in geur en in prachtige spelen en vertellingen en gonzende gamelan-muziek. De bruidegom werd gevierd en gelukgewenst, gezegend en vereerd. En de bruid zat ten troon bij plechtige diensten - zij was schoner dan ooit tevoren, en zij glimlachte. En niet één keer gingen haar ogen in de richting van haar oude speelkameraad - zij was gebonden aan voornaam bloed, zij was een beroemde prins tot geliefde gegeven.

Na zes etmalen waren zij gehuwd; en men bracht hen in het bruidsvertrek, waar een verguld bed met drakenkoppen en naga's van rood hout wachtte. Men sloot de deur; het huwelijk had aangevangen.

En op zijn leger lag Karnaen, en gedacht zijn liefde.

Doch de volgende ochtend brak open in schreien en geroep; en het bruidsvertrek stond gevloekt in de helle dag. Bij het ontwaken was de bruidegom dood gevonden. Dóód! Met gewrongen masker lag hij in het bed, zijn huidskleur was geheel zwart - men herkende hem nauwelijks.

De prinses was niet te troosten. Zij was ontwaakt naast een dode man, die haar had liefgehad. In diepste rouw droeg men haar uit het rampvertrek; en in het duister van haar eigen kamer lag zij verdoofd, zonder te weten van begrafenis-ritueel voor de hoge prins.

Zij bleef wekenlang ziek. En alle dagen en nachten dacht Karnaen aan haar. Hij had de bruidegom benijd - maar hij had zijn lieve kleine prinses het geluk gegund.

Zij was nog schoner, daarna. Bleek en teder als gaas. Ach, zij klaagde nooit, maar haar glimlach was geadeld met gouden tranen - Prinses Rusiah was waarlijk een stil, ver geheim geworden. Soms zag Karnaen haar; dan trad hij terzijde en boog in stille groet. Een enkele keer hoorde hij hoe zij vagelijk zijn naam lispelde - want hoe langdurig en van herinnering dooraderd was immers hun toegenegenheid!...

Na drie teruggetrokken jaren kwam de dag, dat de Vorst nogmaals Prinses Rusiah uithuwelijkte. Zij kon, als weduwe, niet aan een even hoge bruidegom worden geschonken; van lager regentschap echter vond men een edele prins, die zijn hart lang geleden had verloren aan de wondermooie jonge vrouw, en die zich gelukkig wist in haar nabijheid. Hem werd zij gegeven. Een feest van drie dagen zou hun huwelijk omlijnen. Drie etmalen - niet zes - van feestvreugde, van bloemfestoenen en muziek; honderden schalen heerlijke gerechten - offers aan de goden, gaven voor de gasten en versnaperingen voor de armen, die langs de wegen hurkten, waar de gasten schreden. Spelen, dansen en hartverrukkende verhalen volgden mekander op, en wisselden af met schijngevechten en kunstenmakers. Daar blonken weer de gouddoor weven gewaden en glimmende zijden stoffen uit verre landen, de zeldzame sieraden die vorsten en vorstinnen droegen. Hoog wuifde wierook zijn zilverige sluiers van geheiligde opdracht aan de goden. Het diepe aroom zegende alle woorden en gedachten. Bloemen bewogen aaneengeregen in de wind, en geurden onder de zonneschijn - er was muziek, en hoge priesters zegenden elk uur van het festijn, waarvan de grenzen van begin en einde werden gekend door gonzende slagen op de grote beduk: een vermanend, donker ‘boemmm!’ riep de gasten het verlopen van vreugdevolle uren toe.

Tussen de vierenden bevond zich Adipati Karnaen, een van de jonge mannen ten hove, die de vorst ter zijde stonden bij alle schone, strenge regels van hormat en adelsrecht; en aan het eind van de derde dag zag hij Prinses Rusiah met haar bruidegom naar het weelderig slaapvertrek worden geleid - hij speurde het flonkeren van gouden meubelen in het lamplicht daarbinnen - hij zag de veelkleurige kelambu van ijl gaas, welke het bed omsloot tegen muggen - hij vernam de stemmen der priesters, terwijl dezen hun zegen afriepen over de geliefden daarbinnen. En terwijl Karnaen knielde en ‘amin’ prevelde, pijnigde zijn welgemeende heilbede het eigen arme mannenhart - en hij bad ook voor zichzelf. - -

Maar Allah! die volgende ochtend!

Er klonk een langgerekte dunne gil door de terreinen. Daarna was het stil; en dan begon een fluisterend rennen van voeten, en allengs zwol een roepen, een waarschuwen, een krijten - en geen

mens bleef binnen zijn muren.

Men vond Prinses Rusiah bewusteloos; en naast haar lag de bruidegom, gekromd in ongemeten smart, het gelaat zwart gevlekt. Hij was dood.

Bewegingloos lag hij daar, de minnaar, de geliefde, de vorst!...

Men droeg Prinses Rusiah uit het sombere vertrek, waar een donker raadsel op zijn schaduw-troon zat. Verslagen lag zij in het vrouwenhuis. Niemand wist, wat zij had ervaren.

De prinselijke gast was heengegaan en had het mysterie achter zich gelaten. De Vorstenhuizen wisselden rouwgeschenken en gebeden en kostbare aromen over het graf. Een schuldige werd niet gevonden.

Het duurde vele maanden, voordat Rusiah zich verhief en haar ogen weer richtte naar de dingen en mensen om haar heen. Haar stem klonk blank en kinderlijk, alsof haar wezen onberoerd was. Alleen toen Kyai Gedeh haar liefdevol aansprak over het feest - toen leek zij te zinken in een diepe holte van ongeborenheid - verloren was zij! in tijdloze stilstand.

Grote denkers spraken van een Raksasa, een boze geest, die het bruidsvertrek zou hebben uitverkoren voor zijn duistere meditatie. Een oude Guru offerde aan Ciwa, zonder antwoord te krijgen. En in haar kamer zat de arme kleine prinses, spelend met een bloem, met een kralenketting van amuletten. En nog was zij schoner geworden, doorschijnend als een sluier voor een altaar.

Zes jaren leefde Prinses Rusiah haar broos bestaan met gebeden, rituelen en poëzie. Zij was volgroeid tot een tengere jonge vrouw van niet te vergelijken schoonheid.

Adipati Karnaen had haar nu en dan aanschouwd, altijd zijn liefde tot haar uitdragend. Zij groetten mekander als tevoren; een enkele maal had de prinses tot hem gesproken. Hij luisterde dan naar haar hoge stem en voelde zich bitter gelukkig. Ach, Rusiah! prinses van zoveel meer dan een vorstenrijk!...

En op een dag riep de koning Kyai Gedeh Adipati Karnaen bij zich en bood hem zitplaats. Tezamen zaten zij in een galerij, met stilte rondom en alleen ver-weg gerucht van kinderstemmen en het kraaien van een haan. En de heerser sprak: ‘Karnaen, ik ken je alle jaren van je leven. Ik weet dat ik je kan vertrouwen, en dat zal ik nu doen.’

En Karnaen boog het hoofd; want het geeft geen pas, een vorst aan te kijken, wanneer hij u het geschenk van zijn vertrouwen aanbiedt.

‘Mijn dochter Rusiah is nu drieëntwintig,’ zei Kyai Gedeh, ‘en zij moet niet langer ongehuwd blijven. Ik kan haar echter niet meer ten huwelijk geven aan een echtgenoot van zeer hoge afkomst. Ik wil dat zij gelukkig wordt; ik heb op u gelet. Ik weet, dat je haar liefhebt, en dat zij jou ook genegen is. Ik leg mijn gebod op je, haar te trouwen en haar gelukkig te maken, Prins Karnaen. Beantwoord mijn vertrouwen in je goede hart, stel mij niet teleur.’

Karnaen zat als versteend. Elk woord leek hem banaal, om iets zo ontzagwekkends als dit geluk met eigen mond te bevestigen. Hij aarzelde, en sprak dan: ‘Ik hoop u nimmer teleur te stellen. Maar ik smeek u, mij tijd te geven om mij voor te bereiden op deze taak.’

De vorst gaf hem een jaar om dit te doen. En Karnaen verliet het hof.

Hij ging gekleed als bedelmonnik op weg naar woudrijk bergland, de Gunung Kidul waar op de Candi Sewu een overoude, zeer wijze Kyai moest wonen - een leraar van allerhoogst geestelijk gezag. De jongeman reisde wekenlang, en vond uiteindelijk midden in het wildste woud de hut, waar zijn raadgever moest wonen.

Deze Kyai was verschrompeld in ouderdom. Zijn stem klonk van de verte der jaren, en hij blikte Karnaen aan met alle mildheid van hemelse stilte. De jongeman zat naast hem voor de hut en vertelde alles, wat hem had getroffen: de twee gedode prinsen; de lieflijkheid van prinses Rusiah; zijn eigen diepe, grote liefde voor haar; het gebod van de koning. En de grijsaard luisterde.

Toen zei hij: ‘Ik zal je helpen,’ en hij bereidde Karnaen een bed op de grond in zijn hutje. En gedurende negen maanden onderwees hij hem. Driemaal liet de Kyai Karnaen vertellen over de bruidegoms van de prinses. En hij peinsde lang, in het zinkende zonlicht, in de schemer tot de nacht zich zwartvleugelig over de aarde legde.

De derde dag begon hij te spreken. ‘Karnaen,’ zei de Guru, ‘staal je beheersing. En onthoud twee woorden die je leven moeten belijnen: Nasib en Sabar. Noodlot en geduld. Nasib is de hand van Allah, die zich naar je uitstrekt; en Sabar is de hand van de mens, die Gods hand weet te grijpen en veilig is. Noodlot-geduld. Aanvaard het lot, oefen geduld.’

En elke dag sprak hij daarover verder en dieper; hij liet Karnaen oefenen - niet eten als hij honger had. Niet drinken, al brandde de dorst in zijn keel. Als hij zijn voet verzwikte, toonde de Kyai hem, hoe een voet was geschapen, welke beenderen en spieren men moest gebruiken om te lopen. Hij liet de voet niet zwachtelen, maar gebood Karnaen, op de juiste wijze verder te lopen. Hij onderwees de jongeman snelheid. Karnaen moest een onverwacht vallende tak vangen. Hij moest slangen bespieden en hen met zijn hand grijpen. Hij moest bewegingloos liggen als er wild in de buurt was - en op het enige juiste ogenblik een dier vangen. Daarna mocht hij het altijd weer bevrijden, want de Kyai at geen vlees, en al die tijd voedde ook Karnaen zich met bessen en planten en honing. Elke avond, na wassing in een nabije beek, deden zij hun gebed; en elke bede sloot met *nasib-sabar*.

Na een vol jaar was Karnaen volleerd in alle wijsheid, nodig om het geheim van Kyai Gedeh's paleis te weerstaan. En hij reisde door het wilde woud terug. De stap van zijn voet door het glibberige oerwoud fluisterde ‘nasib-sabar’ en de apen boven zijn hoofd riepen hetzelfde. Langzaam kwam hij naar bewoonder streken - hij hoorde weer kinderen lachen en vrouwen zingen; hij betrad de grond waar hij vandaan was gekomen. Hij werd begroet met waardigheid en voor de vorst gevoerd. Deze ondervroeg hem. Maar zo grote wijsheid laat zich niet in woorden vatten. En Kyai Gedeh begreep dat.

Weer werden gastgebouwen opgericht - maar minder kostbaar dan de vorige keren. Wederom sneden beeldhouwers sierblokken die daken en muren zouden schragen, vrouwen regen bloemslingers, er werd gebakken en gekookt, men besprak alle feesten. Doch het was allemaal nederiger en stiller dan tevoren.

De gasten kwamen - vorsten en groten van omringende landen, eigen waardigheidsbeklederes van Kyai Gedeh; want de Prinses zou trouwen, en dat was belangrijk. Het werd een groot feest. Eetmalen en dansen en prachtige wayangvoorstellingen wisselden mekander af. De gamelan vlocht het snoer van zijn klanken door de uren - priesters offerden aan Goden.

Er zou slechts één dag feest zijn; want het was de derde maal, en de echtgenoot was van nederige stam. Prinses Rusiah werd in de

echt verbonden met Adipati Karnaen, haar speelgenoot, de jongen die haar altijd had liefgehad.

Het had zo'n innig feest moeten zijn! Maar de prinses droeg haar ervaringen mee. En de gasten dachten allen hetzelfde; was deze bruidegom een beter lot beschoren...?

Zij trouwden. De offers werden opgedragen, omwolkt van feest, muziek, praal en heilwensen. En toen de beduk het middernachtelijk uur liet horen met doffe gonzende slagen, bracht men de echtelieden naar het bruidsvertrek.

Rusiah zal hebben verwacht, dat de jongeman haar wilde liefkozen en beschermen. Hij omhelsde haar; en daarna wendde hij zich af in gebed. Zij ontsloot haar kleed, en wachtte op het prachtige bed, reeds met hem samen onder de kelambu. Maar Karnaen bad.

Toen dit een uur had geduurd, vroeg Rusiah: ‘Bemin je me niet, Karnaen? Welke vloek rust er op mij?...’ en hij antwoordde: ‘Stil, lieve Rusiah, ik moet deze nacht wijden aan de Goden.’

Zij was daar verontrust over, ze toonde zich gekwetst. Hij kuste haar en wendde zich af.

Na een tweede uur brak een golf van vreemde onrust over haar los. ‘Moet ik in eenzaamheid hier wachten,’ klaagde zij, ‘terwijl allen geloven dat ik gelukkig ben in je warmste toeneiging?!’ Doch Karnaen zweeg en bad.

Hierna werd haar onrust groter en heviger en dringender, tot zij een woede-aanval kreeg, die haar onherkenbaar maakte. Ze schreeuwde en vervloekte hem, ze schreide en rukte zich de kleren van het lichaam. Snikkend en met verwarde haren lag ze naakt voor zijn ogen, hem smadend met vreselijke woorden. Karnaen onderging dit, en het joeg een huiver van begeerte door hem heen. Maar hij beheerste zich. Hij dacht: ‘nasib-sabar!’ - ‘ik aanvaard het lot en oefen geduld’ en hij bad dringender dan tevoren.

Toen gilde zij zo dat haar het schuim op de lippen kwam. Ze riep duivels aan en wierp zich achterover, zodat hij haar naakter dan naakt zag - en begeerte en afschuw sneden dubbel door hem heen. En daarna raakte zij, hijgend en hevig schreiend, bewusteloos - een gele bleekheid zonk over haar trekken en zij lag als gestorven. Karnaen bezag haar en wist bijna niet, hoe hij zijn liefde voor haar moest bedaren, en haar onberoerd laten.

Op dat ogenblik zag hij, eerst met bevreemding en dan in ontzetting, hoe uit haar lieflijk, begeerd onderlichaam een slang de kop naar buiten stak. Het was een *uler welang*; een giftig reptiel, zilvergrijs en zwart getekend, welks beet binnen honderd polsslagen dodelijk is.

Karnaen zat bewegingloos, met zijn ogen gericht naar het verleidelijke lichaam, waaruit zich dit ontzettende gevaar ontwrong. De kop van het dier was naar hem gericht, strak en fonkelend. En verder en verder gleed de slang het bed in - en de tong fladderde tastend rond om dood te zaaien. Op dat ogenblik begreep Karnaen de woorden van zijn spreuk. Aanvaard het lot - oefen geduld. En hij zag niet meer de schoonheid van de prinses - hij was gespannen op weerstand.

De slang golfde nu, bijna twee voet lang, uit het lichaam van de jonge vrouw over de kussens, en siste belust naar slachting en verderf, en hief zich in zijn richting. En Karnaen zat onbeweeglijk.

En toen het ondier zich hoog verhief, klaar om zich op zijn been te storten, gréép hij met één felle, snelle gris van duim en vinger de nek van de uler welang, juist achter de kop, en hij neep, hij klemde zo hard als hij vermocht, zodat de slang de kaken sperde. Het vinnige lijf zweepte zich om zijn pols en leek hem te beknellen - maar Karnaen hield de vingers genepen dat zijn armspieren ervan gezwollen stonden - hij voelde hoe de hals van het giftige schepsel het begaf, hoe de wervels braken en weken - hij voelde door het dier heen zijn duim tegen zijn wijsvinger drukken. En stervend verslapte de slang, en hing recht als een nat touw tussen zijn vingers. Nog vertrouwde hij haar niet, en bleef zijn duim en vinger pressen.

Daar trok het slangelijf op in golven, in zwenkingen - het verstarde en werd hard en glanzend - het zakte niet weer uit. Toen Karnaen het kille, bewegingloze, harde ding ver van zich wierp, viel het kletterend op de grond - het klonk als metaal en bleef stil, in zijn rijke gepolijste kronkels, liggen. Hij zag van het bed uit, dat het geen dood dier meer was. Het was een soort dolk, in vreemde golven gesmeed, met een scherpe punt.

Toen het mes op de grond viel, ontwaakte Rusiah. Zij had een frisse blos op haar wangen, maar terwijl ze haar ogen wendde naar Karnaen, zag hij de overgrote angst en schrik in haar ogen.

‘Nee,’ zei hij, ‘ik leef, geliefde!’ en zich over haar heen buigend,

streelde hij haar hoofd en haar ogen en wangen en haar ganse lieflijkheid. ‘Je bent veilig,’ zei hij; en sloot haar tegen zijn borst. ‘Er kan ons niets gebeuren. Er is een vervloeking verbroken. We mogen samen gelukkig zijn - ...’ Zijn hartslag leek alles te overstemmen, wat hij murmelde. Daarom sprak hij niet verder. Ze waren samen en dat was genoeg.

Dat mes was de eerste kris. Wij weten nu, dat de kris is ontstaan uit trouw, gehard in verderf, uit beheersing, gestaald in dreiging; en dat hij altijd zal dienen om onze liefde te redden. En dat, Jiwa Mataku, is het belangrijkste. Dat moet iedere man weten, die een kris in zijn stagen draagt.’

Het zwanen-lied

‘Zoon,’ sprak Boanna, de liefdegod aanziende, ‘je huid wordt bleek en je glimlach is gevlucht met de bonte vogels, die je hoofd omzweefden.’

‘Laat mij denken, moeder,’ antwoordde Angus Ôg, en hij boog het hoofd. ‘Maar,’ wierp Boanna tegen, ‘ik kan niet zwijgen, want je ogen zijn geblust. De vreugde heeft je hart verlaten, en nestelt zich elders.’

‘Laat mij dromen, moeder,’ fluisterde de liefdegod, en wendde zich af.

‘Ik zal het venster sluiten voor muziek, als zij treurmuziek is,’ zei Boanna. ‘Je ziel bloedt in een scharlaken stroom voorbij mijn angst, en mijn gedachten zijn onkundig van de pijnen. Wat is er gebeurd, zoon?’

‘Laat mij sluimeren,’ zuchtte Angus Ôg, en legde de handen over zijn gelaat.

Maar in de nacht stond zijn moeder weer aan het leger. ‘Angus Ôg,’ drong ze aan, ‘wie heeft je krachten gestolen? Wie kon je levensvreugde knevelen? Sta op, jongeling der blijdschap, en roep de vogelen van liefkozing en vervoering terug.’

Toen zat Angus ^Og overeind, en hij vertelde zijn moeder, hoe hij had gedroomd van een meisje.

'Haar ogen waren blauw als de oostelijke zee,' zei de liefdegod, 'en haar voorhoofd was zo blank, dat elke kroon erboven verbleekte. Haar glimlach was een harp-accoord: droevig, en fonkelend van verrukking. Speelser dan haar handen kan het jonge wilgenblad onder lentezon niet zijn, en zo rank als haar lichaam heb ik nog geen vingerhoedskruid gezien. Zij heeft mij alleen gelaten in het ontwaken.'

Boanna ging door de nacht, en zocht naar dit droombeeld, over gans Ierland. Maar zij vond het meisje niet.

Dan wendde zij zich tot Angus' vader, Dagda.

Deze riep de koning van het Munsterse tover volk binnen zijn macht, wiens naam was Bov. En Bov zocht een jaar lang.

Hij vond het meisje bij het Meer van de Drakenbek.

Met hem mee ging Angus Ôg, en hij aanschouwde het meisje in werkelijkheid.

'Dat is zij!' riep hij uit. En de bonte vogels, die zijn liefkozingen verbeeldden: de tedere blik, de omhelzing, de streling en de kus, waren weer boven het hoofd van de liefdegod, met vonkende veren en trillend gezang. 'Zeg mij toch, hoe haar naam is,' smeekte Angus Ôg zijn leider.

Bov antwoordde: 'Zij heet Caer. Haar vader is de koning van het tovervolk in Connacht: Ethal Anubal.'

'Ik wist in mijn droom reeds, dat zij te machtig voor mij zou zijn,' klaagde Angus Ôg. 'Haar vleugelslag is wijder dan de mijne, haar vlucht hoger en verder. Ik ben zwak als een sterveling.'

Zijn geleider nam hem mee naar het aardse konings-paar van Connacht, dat waren de koning Ailell en zijn vrouwe Maev.

Hier werd de liefdegod ontvangen met offers van zwijnenvlees en mede, met zangen en fakkel-festijnen. Maar op de vraag van Angus Ôg antwoordde Ailell: 'Wij zijn onmachtig over Ethal Anubal.'

Toch zond koningin Maev een bode naar de vorst van het tovervolk, vragende de hand van Caer voor de liefdegod Angus Ôg.

Ethal Anubal weigerde echter.

Nu stond de vrouwe Maev overeind van haar troon, en sprak: 'Verlangen en koningschap worden geloochend! God en regent

voorbij gezien! Wie is het meisje, dat aan onze verbondenheid mag worden geweigerd?' Zij rustte een groot leger toe, waarbij Dagda haar hielp, voor de eer van zijn zoon Angus Ôg. En de manschappen trokken op tegen Ethal Anubal.

Een vol jaar lagen de mannen van Connacht voor het huis van de toverkoning. Elke dag had het een ander aanzien: een grot, of een naaldwoud, of een wit kasteel of een steile rode rots.

En de zon baarde de dag, waarop Ethal Anubal naar buiten trad, en zich gevangen gaf.

De koningen Ailell en Dagda en Bov, met de koninginnen Boanna en Maev gaven de gevangene grote eer. In de hoge zaal van het paleis in Connacht vroegen ze te tweeden male zijn dochter als vrouw voor Angus Ôg. Doch Ethal antwoordde: 'Wat geeft u mijn toestemming, waar zij machtiger is dan ik? Caer is ongrijpbaar als de storm. Zij leeft het ene jaar in de gedaante van een jonge vrouw, en het volgende jaar wordt ze een zwaan. Op de eerste dag van de elfde maand zult gij haar aanschouwen met honderdvijftig andere zwanen, bij het meer van de Drakenbek. Meer kan ik u niet zeggen.'

En terwijl hij zweeg, verbleekte zijn gestalte tot spinrag: hij was nimmer hun gevangene geweest, want hij regeerde het tover-volk.

Die eerste nacht van de elfde maand ontbrandde er in het slaapvertrek van Angus Ôg een violet licht, in de vorm van een harp. En uit de snaren zong een stem: 'Sta op, en ga naar het Meer van de Drakenbek! Reinig u en wees ongewapend. En als uw gelaat nog bleek is van verlangen, als uw oog de dageraad achter tranen van eenzaamheid heeft gezien en uw hart de vier vogels aan uw slapen doet uitvliegen, - aanschouw dan de zwaan-godin, wier beeld u in de droomspiegel reeds verzwakte. Ontwaak, Angus Ôg! En toon u een god van liefde!'

De jonge god rees op. Hij wies zich in het maanlichte zilverstromen van een beek, en ging ongewapend door de velden en heuvels van Ierland naar het grote meer. Zijn voeten schreden sneller dan een vloedgolf, en om zijn hoofd zwierden de vier visioenen-vogels van zijn liefkozingen: tedere blik, omhelzing, streling en kus, zo vonk-stralend, dat men denken mocht, de zon te zien stijgen uit de oostelijke zee.

Daar, aan de oever van het grote meer, zag hij Caer staan. En

terwijl hij de aanblik van haar verrukkelijke schoonheid indronk, veranderde zij in een sneeuw-gevederde reuzenvogel; aan haar doorschijnende polsen waaierden de vleugelpennen uit, en haar hoofd, opgeheven naar de morgenster, stond als een symbool van liefde op de slanke, wit-gedonsde hals.

'Ach, kom nader tot mij, en laat mij éénmaal je stem horen!' riep Angus Ôg haar toe.

Met haar wendden alle andere zwanen het hoofd naar hem, terwijl die allergrootste, de vorstin, hem vroeg: 'Wie roept mij?' - En het meer verloor zijn schuimen branding; rondom wiesen de bloemen rechtstandig omhoog, zo hemels was haar stem.

'Angus Ôg tracht je hart te enteren met koorden van verlangen,' antwoordde de jonge god. 'Je zon heeft het meer van mijn gedachten verdroogd, door zich erin te spiegelen, de ganse dag van mijn liefde-bestaan. De blik van je ogen is de sleutel in mijn gelukspoort. Laat mij niet versmachten en sterven -'

En terwijl hij zo sprak, bemerkte Angus Ôg, dat hij zelve een zwaan was geworden. Hij wist, met het wonderbaarlijke begrip van zijn liefde, dat dit haar toestemming beduidde...

Breed streek hij de glanzende vleugels en naderde haar, drijvende op aroom-doorgeurde ochtend-lucht, en gleed naast haar neer op het water, dat in zingende diamantsnoeren uit-een spatte. En hun eerste kus was als een gevecht tussen geluk en zaligheid, dat onbeslist moest blijven. Zij rezen op uit het jubelende water, en zij waren een twee-eenheid, als schijn en weerschijn tegen de ochtendhemel. En over Ierland vlogen de twee zwanen, en zongen een lied, waarbij alle harpen moesten zwijgen. Ze zongen van hun hemelse vleugelslag en van het land der Jeugd, zij prezen het woord en het antwoord, de liefde en de wederliefde, de man en de vrouw, de zon en de bloemengaarde van het eeuwige eiland.

Zo zweefden zij over het paleis van Dagda en Boanna, en iedere sterveling die hen hoorde zingen, verzonk in een toverslaap, welke drie dagen en drie nachten duurde, en waaruit zij ontwaakten met een glimlach, en met de laatste klank nog in hun droom-verdoofde oren. Goden en mensen zagen rond en meenden voort te slapen, zo betoverd waren zij door het heerlijke zwanenlied, waarmee de geliefden achter de bloesemende kim waren gevlucht.

Maar hoog boven Ierland spele-duikelden de vier mystieke vo-

gels van de tedere blik, de omhelzing, de streling en de kus - en dit was een teken, dat Angus Ôg de werkelijkheid niet had verlaten. -

Salomo verschalkt

Toen Salomo de tempel in Jeruzalem bouwde, had hij voor dat doel in de stad vele kunstenaars tezamen gebracht, die de arbeid van hun handen verenigden in het bouwwerk ter ere van de Opperste. En Salomo bezichtigde de bouw elke dag, en sprak met de werkende mannen.

Op een dag zag hij een bouwmeester de stand van pilaren meten; en telkens, als de man zich boog werd aan zijn hals een glanzend sieraad zichtbaar, wat de koning nieuwsgierig maakte. Dat was een kleine, kristallen doos, waarin naast een plukje vlas een kooltje vuur glom. Dit vuur doofde niet, noch ontstak het de stof.

'Wat beduidt dit wonderlijk kleinood?' vroeg Salomo de meester.

'O, koning,' antwoordde hem de bouwheer, 'ik heb een zeer schone en lieve vrouw. Mooier en vriendelijker heb ik er nimmer één ontmoet in al uw rijke landen. En in mijn menselijke zwakte heb ik waarlijk een ogenblik geaarzeld, haar alleen te laten, toen ik werd opgeroepen voor de bouw van deze tempel. Maar zij gaf mij dit doosje, zeggende: 'Het vlas ben ik, en het vuur is de ontrouw. Zolang de stof niet is aangetast, denk ik aan jou alleen.' En zie, ko-

ning, reeds ben ik vierhonderd dagen hier, terwijl nog het vlas niet is gezengd.'

Met een glimlach antwoordde Salomo: 'Maar het vuur blijft branden, vriend!'

'Wat deert mij dat,' zei de kunstenaar, 'als het vlas zich niet laat schroeien, o koning?'

De grote gebieder ging verder, van man tot man, en hij keurde het beeldhouwen, en het polijsten van kostelijke steensoorten. Hij bezag de balken van coromandel- en sandel- en ebbehout, de reusachtige stukken ivoor welke verblindend in de zon lagen te wachten, en de kisten vol edelstenen voor de mozaïeken der heilige symbolen. Hij luisterde naar het gezang van de arbeiders rondom, en streelde met tastende vingers over platen goud en zilver, welke de goddelijke naam zouden bevatten.

En toen stond hij stil en glimlachte voor zich heen. 'Wat is toch de mens dom en gehecht aan het vergankelijke!' peinsde hij. 'Deze bouwmeester, met zijn kristallen doosje! Met zijn schone, vriendelijke, deugdzame vrouw!...' Want Salomo wist in zijn wijsheid, dat niets op aarde stand houdt. De hardste boom en de sterkste mens is vergankelijkheid - goud en bloed is kortstondig, roem en rijkdom vluchtig. En is de trouw niet juist de meest broze van alle dingen op aarde?...

'Ik zal de bouwmeester leren, aan deze dingen voorbij te zien,' dacht de koning. 'Vertrouwen kunnen wij God alleen. De ervaring zal hem verbitteren als hij klein van geest is. Maar als hij verstandig mocht zijn, zal elk gebeuren in zijn leven hem verrijken.'

En Salomo riep twee zeer schone jongelingen, en zei tot hen: 'Ga naar de stad van deze bouwmeester, zoek zijn vrouw en wees zo vriendelijk voor haar in de eenzaamheid van haar hart, dat zij de echtgenoot vergeet.' De jongelingen kleedden en zalfden zich, en reisden naar de stad, waar zij na enig omzichtig zoeken de vrouw vonden en begroetten. Zij vroegen onderdak en kregen dit. Ze verlangden eten, en waren zeer vriendelijk voor de jonge vrouw.

Zij, deze eenzame, ontving hen zo gastvrij als de wetten voorschreven: ze noodde hen aan haar tafel, en spreidde een zacht bed in het gastvertrek.

De jongelingen aten geconfijte vruchten en zij dronken wijn. Ze waren zeer vrolijk en welgemoed, want ze meenden, binnen twee

etmalen hun doel te zullen bereiken.

Doch toen ze zich ter ruste hadden gelegd, sloot de schone bouwmeestersvrouw de deur van hun vertrek, en hield hen daarbinnen gevangen.

Dertig dagen verbleven de jongemannen daar. Zij hadden volop eten en drinken - maar het werd hun toegemeten door een luik, zodat zij het gast-vertrek niet konden verlaten.

Elke ochtend bezag Salomo tersluiks het sieraad aan de hals van zijn bouwmeester. Het vuur lag los naast het vlas; het gloeide, maar tastte de stof niet aan.

'Ach,' peinsde de grote koning toen, 'wat listig zijn de vrouwen! Dat zij hem dit sieraad mee gaf, met zulk een treffend verhaal erbij - dat ik er even stellig aan wil geloven, als deze echtgenoot zelve!... Want immers heeft het vuur in het kristal niets met de werkelijkheid te maken! De schone heeft met een lieve blik het geloof in haar man's hart verankerd - en zij voelt zich vrij, mijn jongelingen te ontvangen!'

Hij moest er stil om lachen, als hij de man zag arbeiden, met het fonkelend kristal aan zijn hals gebonden.

'Wij vertellen onze vrouwen sprookjes, en zij luisteren geboeid,' dacht hij voort. 'En zij vertellen ons fabelen, welke wij geloven!' En hij schoot in zo luide lach, dat de klank ervan de zang der werklieden overstemde. Want Salomo was zo wijs, dat de bitterheid over het leven zijn hart had verlaten.

Toen ging hij in zijn binnenkamer, en vermomde zich. En hij nam twee dienaren mee, als een gewoon handelsman, reizende naar de stad, waarheen hij de jongelingen had gezonden.

Hij zocht, en vond de woning. Zijn dienaren klopten aan de poort.

De vrouw echter zag de volstrekte nederigheid van de slaven, en het rechte schrijden van de koopman. Zijn glanzend oog rustte op haar met de blik van een heerser, en van zijn voorhoofd straalde het inzicht. Zij knielde aan haar poort, en zeide: 'Treed binnen, koning.'

Salomo lachte haar toe en sprak, in schijn verbaasd: 'Waarom noem je mij aldus? Leef je alleen, dat je een koning zóékt...?'

Maar de vrouw antwoordde: 'Niemand is alleen, o koning! En ik herken u gemakkelijk, omdat het ware koningschap zich niet laat

vermommen.'

De heerser bezag haar met groot welgevallen. 'Vrouw,' zei hij: 'ik ben toch maar een handelaar, die bij u aanklopt om gastvrijheid.'

'Hij die wil handelen, moet de rug kunnen buigen,' weerlegde de vrouw. 'Maar ik zeg u, dat uw rug die eens konings is. Zoals uw hoofd gekroond is met het goddelijke licht van wijsheid, en uw gelaat gezalfd met de glimlach der bespiegeling - zo draagt uw hand het zegel van de heerser. Ik heb u herkend, koning. Gelijk ik de jongelingen doorzag, die reeds dertig dagen gevangen zitten in de zaal der gasten.'

Salomo hoorde haar woorden aan, en dacht: 'Zij is nog slimmer dan ik kon vermoeden: om die jongelingen op te sluiten, en zo de verdenking te ontgaan!' Hij betrad haar woning, en gaf haar alle vriendelijkheid van zijn listig hart.

De vrouw wies zijn voeten en bood hem reukwater. Zij riep dienaren, die gedichten voorlazen, en slavinnen die dansten. En eindelijk liet zij een maaltijd opdragen, van uitgezochte spijzen. Daarbij reikte ze Salomo een schaal, waarop eieren gespreid lagen - en deze verschilden alle van kleur. 'Proef, o koning!' drong zij aan, 'al zij het van elk ei slechts een deel, om vast te stellen, hoezeer hun smaken uiteen lopen!'

En de koning nam van elk ei een stuk, en proefde. Maar ze smaakten alle gelijk.

'Ik vind geen verschil in hun smaak,' zei hij; en een kleine wrevel stond op in zijn gedachten.

'Ach, koning,' antwoordde hem die vrouw toen met een zachte glimlach, 'ze zijn als vrouwen. Het uiterlijk verschilt, maar in waarheid zijn ze gelijk. Het loont nimmer de moeite, zo veel mijlen uit uw koers te gaan, voor een schoon gelaat. Ik ben uw dienstmaagd; gij kunt met mij handelen naar uw wil... Maar uw wijsheid heeft u reeds lang gezegd, dat elke aardse begeerte voorbijgaande ijdelheid is. Ook de liefde is dat, zo lang zij niet is geadeld door trouw. Want trouw is geen begeerte, o, Salomo. Zij is het gesteente, waarmee God zijn tempel bouwde. En zo lang de mens deze steen niet kent, zal onze tempel stof zijn.'

Toen stond Salomo overeind, en zijn ogen schitterden als van tranen. 'Gezegend zijt gij,' sprak hij. 'En gezegend is de dag, waar-

op ik u mocht ontmoeten!' Hij boog zich voor haar, als een handelaar voor een heerseres. 'Gezegend,' zei hij stil, 'is de tempel-steen, welke gij in mijn handen hebt gelegd!'

Hij ging terug naar Jeruzalem, en wist zich wijzer dan tevoren.

Een wijze rozen-les

Op een aardig grasveld stond een ouwe bok te grazen. Hij keek wijs voor zich heen met wippend baardje, want hij kauwde zijn gras terdege en wist zich bejaard en vol inzicht. Terzijde, want het was in een tuin, rankte een rozestruik, die twee prachtige knoppen droeg. De ene knop stond uitdagend naar de wereld gekeerd: een rose bloem op uitkomen, een kroon van welvende, geurende schoonheid. De andere knop zat helemaal achteraan en bevond zich nog in half gesloten toestand.

‘Lieve dochter,’ zei de plant tegen de bijna bloeiende roos, ‘nu moeten we es nagaan, wat je met je schoonheid gaat doen. Een verliefde jongeman of een koket meisje zou je kunnen plukken en aan de beminde toewerpen. Die zal je dan aan het hart drukken, je kussen en je mee naar huis nemen.’

‘En dan? en dan?’ vroeg de jonge roos.

‘Dan word je gedroogd - dan ben je een liefdes-symbool,’ antwoordde de plant.

‘Bah, wat lijkt me dàt verschrikkelijk!’ hijgde de roos.

‘Je zoudt ook uitgeschilderd kunnen worden,’ hernam de struik, ‘dan word je vereeuwigd in een kunststuk, dan bloei je voor altijd -

maar ja, jijzelf zult dan te eniger tijd toch verdorren...'

'O, maar dan blijf ik bloeien voor het wéreldlijk oog, dan ziet iedereen me voor altijd!' zei de roos.

'Je zou geplukt kunnen worden, en in een vaasje gezet om iemand te troosten, die verdriet heeft of ziek is,' ging de plant verder.

'Als het een aardige zieke is, kan dat prettig zijn,' fluisterde de bloem, en krulde haar blaadjes.

'Maar eveneens bestaat de kans, dat je wordt uitgewrongen tot parfum, tot rozenolie,' vertelde de struik. 'Dat is een zeer nuttige, sierlijke plicht!'

'O hemel, néé!' kreet de roos, en ging bijna weer dicht van afschuw, 'úitgewrongen worden! Ontzettend!...'

De plant peinsde lang. 'Of je zou bestoven kunnen worden, en tot rozebottel rijpen,' zei ze zacht. 'Dan word je prachtig donkerrood, en je bevat vitamine C. Dat is een heerlijk lot!'

'Doet het geen pijn, vitamine C te bevatten?' informeerde de roos vreesachtig, 'want dat wil ik niet!'

'Of,' vervolgde haar moeder, 'je zou nog verder kunnen rijpen, zodat je jonge rozeplantjes voortbrengt!'

'Maar dan zal ik er zelf niet meer zijn,' klaagde de roos.

Op dat moment riep de ouwe bok iets tegen een vogel die hij meende te kennen. 'Mè-hè-hè-hè!' zei hij.

'Ja, we zullen natuurlijk moeten oppassen voor de ouwe bok, want hij zou je kunnen opvreten, en dàt is de lelijkste bestemming,' waarschuwde de plant.

De roos dacht na en wist het niet.

Uitgewrongen worden tot parfum - nee! Rozebottel worden met vitamine C - o, nooit! Jonge plantjes voortbrengen was alleen aardig voor die jonge plantjes. Als liefdes-symbool gedroogd worden, was ook een dor bestaan. In een vaasje als troost - was dat een carrière voor zo'n schitterende roos, als zij van plan was te worden?...

Nee, uitgeschilderd zijn - dat was misschien wel aardig. Dat iedereen je altijd-door kon blijven bekijken, en zou zeggen: 'Kijk toch es, wat is dàt een heerlijke roos!' Ze zou er altijd nog zijn, al zou ze reeds lang in de herfst verwaaid zijn tot dorre, bruine bladscherfjes.

Het enige wat ze kon beoordelen, was de ouwe bok; en dus rekte

ze zich en lonkte en boog en riep: ‘Ouwe bok! Ouwe bok!’

De ouwe bok keek om zich heen, want hij hoorde roepen; en ouwe bokken denken altijd, dat het voor hen is bedoeld.

‘Kind, kínd, pas op!’ murmelde de struik geschrokken.

‘O, hij doet me niets,’ antwoordde de roos. ‘Als 'ie hier durft te komen, prik ik hem! Hahahaha! Ik wil alleen weten, of hij me aardig vindt - dan kan ik beter een carrière kiezen!’ Ze boog zich op de wind en fluisterde: ‘Ouwe bok...!’

Toen kwam hij haar kant op, en snuffelde met een wit fluwelen bekje aan haar.

‘Zie je wel, hij doet niets, hahaha!’ zei de roos tegen de plant. ‘Als hij nog dichterbij komt, prík ik hem met al mijn doorns!’

Maar de ouwe bok had al eerder rozen verschalkt. Hij wist precies, hoe hij moest happen, en dat deed hij dus: ‘Hap!’ zei hij.

‘Moeder!’ kreet de roos, ‘moewoewoewoewoe...!’ terwijl ze werd fijngekauwd.

‘Wat een heerlijk roosje! Mèhèhèhè!’ prees de bok, en hij schudde zijn staartje.

De rozestruik kermde en schold op hem. ‘Moordenaar!’ riep ze, en stak hem met vijf doorns in de onderlip, ‘knoppendief! Wat doe je rozen te vreten, als je gras moet hebben!’ en ze huilde, want het was haar zevende knop al, die zomer, die naar de ouwe bok ging.

De andere knop, die nog niet uit was, had alles aangezien. ‘Dit zal mij niet gebeuren,’ lispelde ze kuis. ‘Ik blijf hier, en wil vrucht dragen en snoezige jonge rozeplantjes voortbrengen, zoals het hóórt!’

Maar ja, zij zat helemaal achter tegen de schutting, niemand kon haar bereiken, behalve de bijen - dat soort praatjes kennen we.

‘Vitamine C!’ kreet de plant. ‘Of liefdes-symbool! Of uitgeschilderd worden! Of in een vaasje -’ Ze kon niet meer praten, als ze zich dit alles voor de geest haalde. ‘Ik had haar niet opmerkzaam moeten maken op die ouwe bok,’ treurde ze vol zelfverwijt.

Maar dat was het niet, nee, heus niet!

Als je een heel mooie rozeknop bent, en toch al aan de buitenkant bloeit zonder bescherming - dan moet je een nuttige bestemming kiezen, en niet ouwe bokken roepen. Dáár gaat het om.

Agentschap

Bertje, vijf jaar oud, is hevig geboeid door allerlei mensen om hem heen. Daar heb je allereerst meneer Karels, die een agentschap heeft. Eerst was Bertje daar niet zo blij mee, want hij dacht aan de politie bij het woord agentschap. Maar meneer Karels heeft niets sombers, verbiedends of stils over zich - hij is een luidruchtig man met veel liedjes en aardige verhalen. Die gaan dan hoofdzakelijk over de siliconen-was die hij verkoopt, en die alles beschermt. Die liedjes klinken ook wel es door de TV: een triomfantelijke zang over gemakkelijk aan te brengen vlekkeloosheid en schittering. Bertje is er zeer door geboeid en snakt in stilte naar siliconen-was.

Dan heb je daar sergeant Van Bommel, die altijd spannende verhalen vertelt over schietpartijen met vijanden in bosjes. Pappa en mamma zijn daar niet zo dol op; ze hebben al een paar keer gezegd: ‘Van Bommel, doe dat nou toch niet!’ Maar sergeant Van Bommel heeft geen ander repertoire, en misschien is hij ook wel sterk gevleid door Bertjes verslaafde blik.

Bertje noemt hem sergeant van Boemel, wat hoogstens iets met die schietpartijen te maken heeft, en beslist geen blaam wil werpen op 's mans actief heldenleven. Maar sergeant Van Boemel heeft één

zwak, en dat kent Bertje weer niet: hij is een carrière-jager.

En als pappa en mamma al een hele poos bevriend zijn met De Kolonel, en Bertje ook zéér met deze nieuwe vriendschap is ingenomen, komt dus het ogenblik, dat Bertje aan sergeant Van Boemel vraagt: ‘Ken je de kolonel ook...?’

Sergeant Van Bommel stokt midden in het vernietigen van een eskadron achter de ribes. ‘N-nee,’ zegt hij sneu. ‘Wie is dat dan?’

‘O, die is héél aardig,’ jubelt Bertje, wat sergeant Van Bommel een beetje steekt.

‘Wat doet 'ie dan voor aardigs?’ verkent de sergeant dit nieuwe terrein voor enige stijging op de militaire ladder.

‘Pianospelen en zingen,’ vertelt Bertje.

‘Hm,’ zegt de sergeant, en hij voelt even, waar zijn strepen zouden kunnen zitten op een tweed jasje met leren knopen. Het woord kolonel is hem sympathieker dan dit operetteachtige bedrijf met pianomuziek; maar hij is genegen over veel heen te stappen, als de kerel aardig zou blijken.

‘Ga je mee d'r naartoe...?’ inviteert Bertje.

De sergeant aarzelt. Als goed militair moet je wellicht ook overwegen dat zo'n kolonel bij het eskadron achter de ribes zou kunnen behoren.

‘Dat mag misschien niet,’ zegt hij voorzichtig.

‘O, jawel hoor!’ zegt Bertje. En hij geeft de schichtige man een hand en trekt hem mee. Het is niet ver: vijf hekjes met huizen erachter. Zo nabij kunnen de kolonels in uw bestaan zijn; men moet overal op verdacht blijven.

Sergeant Van Bommel zweet en betreedt het kolonels territoir met verdoken paradepas, zijn arm is klaar om te salueren.

De kolonel doet zelf open - en dat is een klap op Van Bommels hart: het is een vrouw. Juffrouw Waalbers is kolonel bij het Heilsleger. De sergeant is welkom en hoeft niet te salueren, hij krijgt een glas bier en Bertje een glas limonade. Eigenlijk voelt Van Bommel zich een tikje belazerd.

‘Nou moet je ook zingen,’ zegt Bertje, die de hoogste rangen tutoyeert.

Kolonel Waalbers glimlacht. ‘Dan moet jij meezingen,’ animeert ze.

Zij gaat aan de piano zitten, en speelt draderige orgel-akkoorden.

Met heldere stem zet ze een prachtig lied in over Gods troon en over engelen die daaromheen dansen, prijzend hun zalig lot en de Allerhoogste, die hen bewaart en veilig stelt - die nooit aflaat van zegening, en allen gelukkig maakt.

Het stemt vooral Bertje heel opgewekt - het doet hem een beetje denken aan meneer Karels met zijn siliconen-was die alles beschermt. Hij gaat dicht naast de kolonel staan, kijkt stralend op en vraagt: ‘Heb je een agentschap van God...?’

En dan blijkt pas, hoezeer deze soldaat haar hoge rang verdient. Ze glimlacht breed tegen de sergeant, en legt een arm om Bertjes schoudertjes; en zegt: ‘Was 't maar waar...!’

Serafina

Kees van de Wijnboom en z'n vrouw Jans waren natuurlijk geen echte boeremensen. Zij hadden maar drie koeien, ze maaiden en oogstten als ze het leuk vonden. Soms liet Kees een stuk grasland staan, omdat er zulke mooie bloemetjes op bloeiden. Als hij een koe verkocht voor de slacht, kon hij er niet van slapen. Wanneer de kippen 't snot hadden, stoomde hij ze en praatte met hen, en aaide ze over de hals.

Het dorp beschouwde hem al lang niet meer als gek. De mensen waren aan hem en aan Jans gewend geraakt, en wisten dat deze twee voor alle levende schepselen lief waren.

Op een wonderlijke nacht werd er in hun stal een kalfje geboren. Het ging allemaal net als bij andere koeien in andere boerestallen, daar niet van. Maar het kalfje blikte Kees en Jans aan met ogen vol hemelse onschuld, en het had zo'n ontroerende natte neus, en de moeder was er zo lief tegen...! Ze dachten een hele tijd na over een allerprachtigste naam, en ze noemden het kalfje Serafina.

De dominee zei dat dàt toch wel een beetje dol was. Maar daar trof hem een verbaasde blik van Kees' ogen. En Jans wees dominee op alle lieve en prachtige eigenschappen van het kalf; hun vertrou-

welijkheid samen, met de moeder-koe. Dominee bedacht dat Jans en Kees geen kinderen hadden. Langzamerhand richtte zijn blik zich door hun ogen en hij zag - ja, hij zàg, dat het kalfje Serafina moest heten. Hij ging zwijgend naar huis in het besef van ongelijk.

Het spreekt vanzelf, dat de moeder van Serafina niet verkocht kon worden voor de slacht. Zij bléét gewoon en werd een ouwe koeiendame, die graasde en met andere koeien praatte in het onmaatschappelijke weiland van Kees van de Wijnboom.

Serafina bracht het verder. Ze groeide op tot een lieve vaars. Ze werd een koe. Ze kwam vaak even binnen drentelen in de kamer van Jans en Kees, en snuffelde dan aan de koekjestrommel, want ze kreeg altijd zeer toepasselijk een petit-beurretje. 's Avonds, vooral in de winter, loeide ze zachtjes, als in heimwee naar de beschaving. Dan zei Jans: ‘Kees, Serafien roept!’ en dan stond hij op, en ging haar halen. En als het koud was, mocht ze op een eigen kamerdeel, dat geschrobd kon worden, slapen. Er was daar een ruif gemaakt, ze had alles tot haar beschikking. Het rook derhalve niet salonachtig bij Van de Wijnboom, maar dat viel ook al niet meer op.

Serafina huwde op tijd met een uitgezochte bruidegom. Ze kreeg een lief stierkalfje, dat zéér werd bewonderd, maar dat spoedig verhuisde naar een bekende veefokker. Nee, Serafina had een eenzame hoogte beklommen en verbleef daar.

Toen zij zeventien jaar oud was - een bejaarde dame met zeer eigenzinnige manieren, stierf Jans. Kees bleef alleen in de kamer met Serafien. Hij praatte tegen haar over Jans, en zij knikte met de kop - ook als het ‘nee’ had moeten zijn; maar dat begreep Kees wel. Ze luisterde toch, met grote, aandachtige ogen.

Serafien was alleen voor de oppervlakkige bezoeker een koe. Elke ander merkte haar lieve belangstelling op, en de zielvolle blik, waarmee zij naar Kees keek - haar zachte praat-loeien, haar aanhalige hoorn-aaitjes en de malle wijze, waarop zij plat op haar achterste aan tafel ging zitten - want ja, Kees had de tafel naar haar hoek geschoven.

Toen kwam er een nieuwe dominee in het dorp. Hij ontmoette Kees op straat. Ze maakten kennis. Kees sprak over Serafien. ‘Uw dochter?’ informeerde dominee.

‘Nee,’ zei Kees peinzend. ‘Nee, ik heb nooit kinderen gehad...’

En bij het huisbezoek moest dominee geschokt vaststellen, dat

zij over een koe hadden gepraat. Ze dronk thee uit een slobberbak - thee met een scheutje melk...! Een kóé! - -

Met de kerkeraad dacht dominee dit grondig en afdoende te bespreken. ‘Dat kán zo niet!’ zei hij, een beetje meesmuilend. ‘Die man is vréémd!’

De boeren knikten. Tot er eentje het woord nam. ‘Dominee,’ zei hij, ‘láát Kees en Serafien nou...! Wij allemaal weten, dat ze 'n beste meid is, veul beter dan één van ons...! D'r zijn dingen, waaraan een mens niet moet tornen.’ En de anderen knikten.

Dominee knikschudde. ‘Het is een kóé!’ zei hij.

‘Het is Serafien,’ verbeterde een van de andere boeren.

‘Maar ze komt níét in de kerk!’ bitste de dominee voorbarig.

‘Natuurlijk niet,’ glimlachte de eerste spreker, ‘ze begrijpt u toch immers niet? Wat zou ze daar moeten?’

En dat, doorzag dominee, was de Serafijnse logica van het dorp. Men had het onbeseft ver gebracht in verdraagzaamheid.

De merel

Dit wordt een heel gek verhaal - ik moet proberen, het zo gewoon mogelijk te vertellen, anders gelooft u het niet; en dat zou me spijten.

Luistert u maar: juffrouw Annabartje Molenveld is een lelijk, onbevallig schepsel van een jaar of vijftig. Ze is nooit getrouwd, de kerels keken eenvoudig een andere kant op, omdat ze zo lelijk was. Ze kiest ook nooit aardige kleren. Haar moeder heeft haar geleerd, dat je bij kledingkeuze moet kijken naar degelijk; en dat heeft Annabartje Molenveld nooit terzijde kunnen schuiven. Ze is verlegen, onhandig, dik en grauw. Een liefdeloos mensdom heeft kans gezien, alle idealen en illusies zorgvuldig bij haar uit te wieden - en dat is dan het portret van juffrouw Annabartje.

Ze is betrouwbaar. Ze zal nimmer een schepsel verdriet doen. Maar ze is nu eenmaal gewend, verraden en uitgelachen te worden en verdriet te hebben. Ze glimlacht doorgaans verlegen en kijkt niemand aan. Kunt u zich voorstellen, dat ik innig meelij met haar heb?

En nu is het laatst gebeurd, dat Annabartje naar de bushalte liep. Ze had haast en maakte vlugge, slordige pasjes. Het noodlot stak

een wankele tegel uit het trottoir - en vóór Annabartje wist wat er gebeurde, lag ze voorover.

Een bijziende heer hielp haar overeind. Als hij scherpziende was geweest, zou hij het wellicht ook hebben gedaan, omdat hij dan altijd nog een heer was. En nu komt het gekke: juffrouw Annabartje was zo rap gevallen, dat ze onder haar warrelende rokken een vogel had gevangen.

Toen ze, stumperig en stommelend, overeind was gezet, vlerkte er een merel onder haar vandaan, totaal overstuur en duizelig van de plotselinge ellende. Hij bleef dof naast haar zitten, alsof ze in de rij stonden voor hetzelfde lot.

De mensen begonnen te lachen. Enkelen gierden, een oudere dame gniffelde. Een jongen riep: ‘Mens, dat hè'je vlug gedaan!’ en Annabartje begreep eerst niet, wat er was, want ze had heus genoeg aan zichzelf.

De oudere dame tenslotte, legde haar uit dat die vogel - hahaha! - onder haar rok uit was gekomen... En dat vind ik nu zo roerend: Annabartje had geen tijd voor verlegenheid. Ze knipperde met haar ogen, bukte zich en mompelde: ‘Och, Heremetijd, heb ik dat beessie pijn gedaan...? Zouwie doodgaan?...’ Ze strekte haar hand uit. De vogel liet zich pakken. ‘Hij is familie van je,’ grinnikte de jongen. De merel zat een beetje verdoofd in haar hand, maar begon zich al te bewegen. Ze voelde de warmte en de zachtheid van zijn veren, en heel teer, als fluisterend, zijn hartslag. Hij keek haar aan met halve oogjes.

De bijziende heer bleek arts te zijn. Hij vroeg, of ze zich niet had bezeerd, of ze niet duizelig was, of misselijk... Wellicht vond hij haar gedrag met die vogel een beetje gek. Nee, ze had niks; net als altijd. Maar ze vroeg zijn raad voor die vogel.

En toen zei die dokter, als een teder mensenkenner: ‘Ik geloof, dat hij niets heeft. Hij is alleen even geschrokken, net als u. Maar hij is helemaal niet bang voor u. Dat is zo aardig met dieren: ze herkennen onze goedheid eerder dan de mensen...’

Annabartje incasseerde dit compliment. Ze deed omzichtig haar hand dicht, ze vergat de bus en liep terug naar huis. Daar zette ze de merel zo lang in een kooi, en gaf hem een beschuit met boter en een bakje melk. Iets anders kon ze niet bedenken. En 's avonds was hij zo kwiek, dat ze hem naar buiten liet. Hij vloog scherend laag over

de grond en ging op het hekje zitten. Annabartje zette de beschuit op de stoep. Ze ging naar binnen. Maar van het raam uit kon ze zien, dat de merel van de beschuit at. Het gaf haar een warm gevoel.

En sedertdien strooit ze brood en beschuit in haar tuin; en er komt altijd wel een merel die ervan eet. ‘Ach,’ zei ze tegen mij, ‘misschien is 'ie 't niet - maar die andere zijn toch ook lief! Veel beter dan het tuig, dat zich mensen noemt.’ Dat was heftig, en ze vergat geheel, dat zij en ik ook tot het tuig behoren - maar ik begreep haar wel. Ik hoop, dat de vogels dat ook doen - en, wellicht, u, die dit leest.

Klokgebeier

U hebt wellicht nog nooit gehoord van mevrouw Van der Tonge uit Hommelburg - en dat is jammer voor u. Wij moeten daar direct wat aan doen, en daarom ga ik u iets over haar vertellen.

In Hommelburg, moet u weten, zijn twee kerken. Een katholieke en een protestantse. Die laatste was vroeger eigenlijk de Roomse kerk, maar in tijden van geloofs-twist hebben de protestanten haar ingepikt en hebben later de Roomsen haar weer teruggenomen en toen hebben de protestanten de laatste greep gedaan, waarna de katholieken een frisse kerk bouwden, want het werd Kerstmis en dan denk je onwillekeurig over Vrede op Aarde.

De nieuwe kerk van de katholieken had dus ook een nieuwe klok, maar die werd tijdens de bezetting weggehaald en versmolten. Roomsen en protestanten waren toen al zover verbroederd, dat de dominee naar de pastoor ging en beloofde, voor de katholieken te zullen luiden als zij dit nodig hadden.

Een hele tijd na de oorlog hadden de katholieken eindelijk weer voldoende geld voor een nieuwe klok, en de pastoor gaf de klank daarvan nauwkeurig op aan de gieter. Nu zult u misschien willen weten, wat dit allemaal met mevrouw Van der Tonge te maken

had, maar die zit nog thuis, die komt straks pas in ons verhaal.

De nieuwe Roomse klok was prachtig. Hij werd gebracht, feestelijk binnengeleid, gezegend en opgehesen, de straat stond vol mensen en kinderen en enkelen zeiden dat het gebint wel sterk mocht zijn, om zó'n klok te houden, vooral als hij ging bengelen. En toen ging hij bengelen, en het gebint hield alles, en de mensen vonden de klonk héél, héél mooi.

Maar hoor, midden door het gebengel heen sloeg de protestantse klok (die vroeger ook Rooms was geweest) drie, en de klank bleek zó volkomen gelijk te zijn, dat men eerst dacht, een echo te vernemen.

'Hé,' zeiden de mensen. Ook mevrouw Van der Tonge; een scherpe dame, die volgens sommigen beter Van der Tange kon heten. Eerst lachte men. Maar er kwamen complicaties van. De protestanten renden om half tien de straat op omdat de klok luidde; de katholieken bleven slapen omdat zij ook dachten, de protestantse klok te horen. De samenleving begon knopen te vertonen waar die zich vroeger nooit hadden geopenbaard; tot de dominee en de pastoor elkaar tegenkwamen in de Kerkstraat, wat toch een heel toepasselijke plek is voor zo'n ontmoeting. En de dominee vroeg wrang, waarom die klok nu zó absoluut dié klank had moeten hebben?!

De pastoor legde uit, dat de grote klok van zijn bedehuis nu eenmaal deze toondiepte behoorde te bezitten. 'Trouwens,' voegde hij er ietwat tactloos achter, 'daarom heeft uw klok diezelfde klank - het is oorspronkelijk ook een Roomse klok.'

De dominee kreeg daar een dievenkleur van. Hij nam het op voor zijn kerk, maar kon niet loochenen, dat de klok mèt het kerkgebouw was ontvreemd aan de katholieken. Hij hapte naar wijze woorden, maar ving er geen.

De pastoor legde hem de hand op de arm en zei: 'Maak u niet druk - er is toch wel plaats in dit dorp voor twee klokken van gelijke klank?!' waarmee hij wellicht iets figuurlijks heeft bedoeld.

De dominee tikte hem op de schouder en antwoordde: 'God heeft ons voldoende klanken gegeven, dat er ook plaats is voor twee klokken van verschillende toonhoogte!' Hij sprak iets te luid, er bleven mensen staan. Eerst een paar Roomsen die de pastoor wilden beschermen. Daarna twee protestanten die de dominee be-

dreigd achtten. En daartussen stond mevrouw Van der Tonge, die in geen enkele kerk ooit kwam, omdat ze het op zondag altijd druk had. ‘Dit wordt een oecumenisch gesprek,’ zei ze hardop. Zodat de beide geestelijken een prik in hun ziel kregen en trachtten, iets af te remmen. Maar de pastoor herhaalde, dat de protestantse klok ontvreemd was aan de Roomsen, en de dominee zei dat hij de hele actie met die nieuwe klok uitermate intrigant vond van Rome. En de omstanders knikten naar hun geloof en mevrouw Van der Tonge zei: ‘Bah, twee grote kerels!’

Pastoor bracht hijgend naar voren dat de protestanten dikwijls ergdenkend waren en kwaad vermoedden, waar een onschúldig mens niets had bedoeld. En de dominee zei verstikt dat de katholieken deze actie lang en zeer goed geheim-gehouden hadden voorbereid. En mevrouw Van der Tonge was het best verstaanbaar, toen ze beweerde: ‘Ik hoor daarboven iemand geweldig lachen!’

Intussen had geen mens erop gelet, dat de uurwerken van de beide klokken ook tamelijk gelijk liepen, want daarnaar luisterde men niet. De pastoor dacht hardop dat hij beter kon doorlopen, dan hier te blijven staan kletsen met iemand van andere opvattingen. De dominee glimlachte bitter en stelde vast dat zijn geloofsgenoten nóóit iets hadden gedaan, om enige tweedracht te zaaien, noch zich in andermans klokgebeier te mengen. En het publiek knikte en schudde en begon mekaar ook al scherp op te nemen.

En toen sloegen de twee klokken allebei vijf, want zo laat was het. En hun slag was zó gelijk, dat het klonk als één slag, spannend van de Kalverdrift tot de Schapenbrink en omgekeerd. En mevrouw Van der Tonge stak haar vinger op en sprak: ‘Hoor...!’ zodat gedurende vier slagen de anderen zwegen. ‘Ze hebben dezelfde klank, en ze slaan tegelijk,’ zei mevrouw Van der Tonge. ‘Dat twee stomme stukken metaal dat nu wèl kunnen, hè?... Hm!’ en daarna wendde ze zich af en wandelde weg.

Daar stond de oploop, als een bosje verhitte mensen met een kern van trillende dominee en hartklopperige pastoor. Ze slikten allebei.

‘Ze heeft gelijk,’ zei de pastoor; en hij stak zijn hand uit.

De dominee boog het hoofd. ‘Ja,’ beaamde hij, en stak ook zijn hand uit.

En sedertdien, zegt men in Hommelburg, zijn het niet alleen de stomme stukken metaal, die goed samenklinken. Er heerst daar

echt wat je noemt
HARMONIE.

Liefde's inzicht

Er was eens een parelhoen, dat zich verliefde in een duif. Dat parelhoen had zijn hele jonge leven met die stippeltjesjurk gelopen, en het was verblind door de blankheid van de andere. ‘Duif...!’ zei het, en beluisterde de zoete klank van dit woord. ‘Duif...!’

De duif, van haar kant, was zeer gevleid door de verering van deze prachtige poelepetaat met het parelkleed. Ze zei: ‘Roekoe, roekoe!’ en boog daarbij. Maar ach, zij was een hoogvliegster; en soms, midden in het gesprek, sloeg ze de witte vlammen van vleugels uit, en steeg op. Dan sneed er een smart door het parelhoenderhart, als bliksemhitte - dan riep hij: ‘Blijf toch hier! Verhef je niet zo gevaarlijk! O, ga niet van mij weg!’ en hij sloeg met zijn vleugels - maar hij kwam niet ver.

De duif keek om en riep: ‘Ik móét! ik móét! Ik hoor in de lucht!’ wat ten dele natuurlijk wel waar was. En het hoen bezag haar vlucht, als een grote bloem met rode voetjes tegen de bladeren van bomen, of tegen hemelblauw. O, het was ontzettend. Een geregeld gesprek liet zich óók niet voeren - de duif werd onverwacht geïnspireerd, zich te verheffen.

Ze hadden mekaar werkelijk lief; ze kusten mekander. Maar ja,

geen kus is gaaf, als de beminde haar vleugels kan uitslaan tot hoger vlucht.

‘Ze is een bizonder wezen,’ zei het parelhoen, ‘ik begrijp haar zo goed!’ maar dat was een leugentje - hij begreep haar helemaal niet. Wat bezielde een fatsoenlijke vogel, de vlerken uit te slaan en er zo zeilend mee de hoogte in te gaan, ongrijpbaar voor het minnend hart...? Wàs zij dan wel fatsoenlijk...?

O, ja, maar zij wist zich te verheffen tot waar anderen niet konden komen. In stilte oefende de poelepetaat naarstig; doch het hielp geen zier, want een hogere macht had hem het vliegen niet toegewezen; het bleef vleugelgeklepper.

En dan daalde de duif weer, met haar gespreide bloembladeren en daartusen het zoete hoofd - en het parelhoen zonk terug in rust. ‘Duif...!’ zei hij, en kuste haar in de blanke nek.

Maar kijk, tot dieper banden kwamen zij niet. De duif wilde blijven vliegen en de poelepetaat voelde zich daar vaag door gegriefd. Soms keek hij met kloppend hart een andere kant op, en dat verdroeg de duif weer niet - dan tripte zij nader en riep: ‘Roekoe, roekoe...!’ en boog, zodat het parelhoen dreigde te stikken van berouw.

Op een dag spitste de zaak zich toe. Het parelhoen stelde de duif voor een vreselijke keus. En de duif had wellicht alles wel willen overleggen - maar haar vleugels krampten van de zenuwen, diep in hun dunne vingerspiertjes - en vóór zij het besefte, vloog ze. Het parelhoen bleef vernietigd achter op de tuingrond en ging zijns bitteren weegs. Ach, het was een werkelijk lijden.

Nu zouden u en ik verstandig zijn geweest, en hebben begrepen, dat men de duif haar levensvorm moest laten. Het parelhoen moest deze inzichten winnen in zijn eenzaamheid.

En zie, op een wonderlijke middag tuimelde de duif fladderend neer in de tuin, en keek droef uit een ooghoek naar de poelepetaat. ‘Vriend,’ zei ze stil, ‘ik weet niet, wat er is gebeurd - ver-weg klonk een knal, en eensklaps kon ik niet meer vliegen... Mijn vleugels doen zo vreemd...! Kijk!...’ en ze fladderde als een parelhoen - ze kwam niet goed los van de bodem.

Toen besefte het parelhoen, dat zij tot schoner beweeg geroepen was geweest, en deernis ontbloeide in zijn hart. ‘Wat verschrikkelijk,’ zei hij, ‘want je verhief je zo schoon...!’ en toen hij zag, hoe

haar dit bezeerde omdat het verloren was, zweeg hij een ogenblik verward. ‘Maar ik houd van je, zoals je bent,’ voltooide hij toen. ‘Zelf heb ik geprobeerd te vliegen, en ik kon het nooit.’

‘Maar dat heeft me nooit gehinderd,’ zei de duif, ‘want je kleurt zo prachtig tegen het groene gras, als ik van boven op je neerkijk...’ Ze aarzelde, en verbeterde toen: ‘als ik van boven op je neerkéék...’

Hij ging naar haar toe; hij ging heel dicht naast haar staan. ‘Het maakt niets uit,’ zei hij, een beetje verbaasd. Want hij was tot gróter wijsheid gekomen, door het verdriet.

‘Nee,’ gaf de duif toe, en ze hield zich groot - want dat was háár wijsheid - ‘het maakt niets uit!...’

En ziet u, toen waren zij gelukkig - toen ze mekaar konden aanvaarden zoals ze waren.

‘Ik hoop, dat je gauw weer vliegt,’ zei de poelepetaat; en dat méénde hij.

‘Het hoeft niet meer,’ zei de duif, ‘want ik heb het gevoel, voortdurend te vliegen.’ En dàt meende zíj.

En toen was hun kus voor het eerst ongestoord.

De ring van Paolo

Hier hebt u het ondeugende verhaal van mijn vriend Paolo, zoals hij het mij onlangs heeft verteld, terwijl we op een terrasje zaten. Paolo is een man van de wereld; en gelijk alle mannen van alle werelden ontmoet hij de liefde overal. Ik heb vaak de indruk, dat Paolo de meester is, en de liefde zijn dienares. Of - is de liefde eenvoudig een bloeiende liaan, die blijft haken achter Paolo's oogopslag, achter zijn glimlach - en zo allerlei gelukkige en ongelukkige vrouwen meesleurt...? Paolo dan, ontmoette in een smal straatje in Venetië een bizonder lieve dame, aan wie hij een ogenblik zijn hart verloor. Dit soort verliezen is bij Paolo altijd van korte duur, hij weet z'n hart telkens weer spoedig terug te krijgen.

Nadat ze samen iets heerlijks hadden gedronken in een cafeetje, dat nu es niet aan het Piazza San Marco lag, meenden beiden de partner van hun leven te hebben gevonden. Ook dit is bij Paolo een zaak van veel oefening. Hij zal de dame zeker hebben verteld dat ze schoon was - hij liegt alleen als het nodig is, en hij heeft me verzekerd dat het toen niet nodig was - en hij zal haar stellig wanhopig hebben aangestaard, nadat hij tot stilte was gekomen. Dit gebeurt niet gauw; zijn woordenschat is uitgebreid en kleurrijk. Velen zijn

er reeds door verdoofd geraakt tot willoosheid toe. Enfin, zij brachten samen de ganse dag door, genoten van lieflijke dingen rondom, weerspiegeld in elkanders ogen. En op een bepaald moment nam Paolo een ring van zijn pink, en schoof die aan haar hand.

De dame was tot tranen geroerd, want het was een prachtige ring: een gegraveerde robijn in een rand van zwart-met-goud email, gedragen door twee drop-heldere briljanten. De dame lispelde 'bello! bello! bello!' en kuste Paolo.

Later namen zij afscheid. Geliefden nemen altijd afscheid, ik heb nog nooit gehoord van minnenden, die van het eerste ogenblik af zeggen: 'Ziezo, en nou blijven we samen, wat er ook gebeurt!'

Ze kusten elkaar, glimlachten en gingen.

Vijf meter verder wuifden ze, en zeiden 'tot ziens!'

Na vier meter herhaalden ze dit, en zo voort, tot er een bocht kwam in hun afscheid.

Wat nu de mooie vrouw met de ring betreft: dié had gelogen.

De volgende dag wachtte Paolo vergeefs.

En tijdens de wanhopige avond ontmoette hij een grote, zwarte Italiaan, die zíjn ring droeg.

Paolo liet niets merken. Hij kwam zéér toevallig aan hetzelfde tafeltje te zitten, begon een gesprek. En deze ras-prater wist zó te boeien, dat de man na een uur nog luisterde. Na weer een uur was hij stomdronken, en Paolo nam de ring terug. Hij betaalde de wijn en ging zijns weegs.

Twee dagen later ontmoette hij de schone van zijn inmiddels hervonden hart. Ze glimlachte en opende haar mond om een treurige klacht te uiten, dat ze hem niet eerder had getroffen - toen Paolo, blij lachend, over zijn voorhoofd streek.

De vrouw bleef met openhangende mond staan, gebiologeerd door zijn ring. Toen zag hij, dat het schijnsel van gedachten achter haar ogen, vals was. Ze drong zich tegen hem aan - 'ik had mijn geld in een speciale voeringzak,' vertelde Paolo mij - en ze zei: 'Amigo - hoe kom je aan díe ring - ik dacht, dat ik hem had...! En toen ik thuis was - -'

Paolo lachte zijn stralendste grinnik. 'Signora,' antwoordde hij, 'wees niet boos: ik heb er enige exemplaren van. Ik geef ze altijd aan zeer mooie vrouwen, die ik bewonder. U bent een van deze bevoorrechten geweest.'

De lach bestierf op haar gelaat. Ze keek hem aan of ze een spook zag.

‘Maar,’ zei ze, en brak af.

Paolo zag haar nadenken. Hij kon haar helemaal volgen. De èchte geliefde, die de ring van haar had gekregen, bleek thuis te zijn gekomen zonder dit sieraad... Hij had iets gemompeld over een avond praten met een vreemdeling... Ja, dàt kende ze! - uit eigen aard wist ze deze soort praat te vertalen. -

‘Heb je hem niet teruggenomen...?’ stamelde ze.

Paolo trok verbaasd zijn wenkbrauwen op. ‘Toen u ten afscheid wuifde, had u de ring nog aan uw hand,’ zei hij licht verwijtend.

De vrouw staarde als naar een visioen. Ze stootte een rare gil uit; ze duwde Paolo van zich weg en rende met voorbijziening van eigen staatsie een zijstraatje in, een huisdeur binnen. Paolo volgde enigermate. Het was daar niet zó lawaaiig als elders in de binnenstad. En door het openstaande venster vernam hij haar schelle stem - geheel anders, dan het lieve geluid van tevoren - haar messcherpe stem, die krijste: ‘Stuk ongeluk...! Nee, raak me niet aan, sta op, als een dame tegen je spreekt...!’ hier had Paolo even hard moeten lachen als de man in de kamer. Maar hij hoorde het geluid van een kletsende klap, en daarna lachte de man daarbinnen niet meer. ‘Wáár heb jij die ring gelaten?’ krijste de dame.

De man mummelde iets, en Paolo kon zich geheel voorstellen, wàt hij zei: de waarheid, dat hij met een vreemdeling had zitten praten en wijn had gedronken. Daarna volgde er een béter verdeeld gevechtstumult.

‘Is dat het hele verhaal?’ vroeg ik, toen Paolo zweeg.

‘Is het niet genoeg?’ vroeg hij gekrenkt. ‘Ik heb mijn ring terug, ik heb de indruk gemaakt, schatrijk te zijn, ik heb tweedracht gezaaid, ik heb die vrouw alle triomf ontnomen en haar het gevoel gegeven, dat de kostbare ring naar een andere dame is verhuisd - dat haar vriend even ontrouw is als zijzelf. Dat heb ik allemaal gedaan, met één daad!’

Hij was vol eerbied voor zichzelf.

Ik knikte bewonderend. ‘Je bent zo geraffineerd als een vrouw,’ zei ik. En dat nam hij nu juist weer kwalijk. ‘Als je nog één woord zegt, betaal ik je vertering niet,’ bitste hij.

‘Dat hoeft ook niet,’ antwoordde ik, ‘want ik betaal die van jou.

Je bent een gróót man, Paolo!’

Ik begreep dat een man, al is hij nog zo trots op eigen scherpzinnigheid, toch de waardering van een ander nodig heeft - juist in zo'n situatie als toen. Want al had hij dan hart en ring terug gevonden - íéts had 'ie stellig verloren...

Proost

Ja, ziet u, dat drama tussen Liza en Henk... Dat begrijp ik zo goed!... Ik bedoel: ik begrijp Henk zo goed. Hoewel - ik - nee, ik begrijp Liza ook in sommige opzichten. Maar tja - Henk is een vent - en die begrijp je dan natuurlijk toch wel iets beter...

Toen ze trouwden, zei iedereen: ‘Wat een aardig stel, hè? Ze passen bij elkaar als pot en deksel.’ Nou hou ik niet van potten met deksels, dus ik was al afgeleid vóór ik enig juist inzicht had. Maar goed, ze waren allebei aardige jonge mensen - dat waren we allemaal, in zekere zin.

Henk heeft me gisteren gezegd, dat hij het lief vond, toen hij haar voor 't eerst zo hoorde praten. Ze zaten aan het verlovingsdiner, toen Henk zijn glas hief. Liza - nee, Liza was niet blauweknoperig; ze had geloof ik alleen nog nooit geklonken. Ik denk, dat haar ouwelui gewoon dronken zonder te klinken - zomaar meteen een flinke slok, om de dorst te lessen. Gewoon praktische mensen zonder veel omslag.

Nou ja. Henk ging dan opstaan aan zijn verlovings-diner, hij hief zijn glas, keek stralend naar Liza (die toen nog zeer wel het stralen waard was) en zei: ‘Proost, jongens!’

Wij klonken allemaal, behalve Liza, die stiklachte en zei: ‘Hoor hèm...! Henkie, schat, wat zei je daar, proost...! Hahaha!’

En wij lachen. Ja, waarom lacht een mens toch? Ik denk soms dat het een soort bladvulling is. We waren vrolijk, we dronken op hun welzijn, Liza gierlachte, nou ja, wij ook. Je wilt niet achterblijven.

Vier weken later was er een klein etentje bij Ria; en Henk toostte. Hij had zijn tekst iets vervolledigd. Hij zei: ‘Prosit!’ En glimlachte weer.

‘Wat zeg je nou?’ schaterde Liza, die wij intussen hadden leren kennen als een opgewekt type. Gunst, hij zei ‘prosit’, en dat was wel wat deftig. Wij lachten ook, maar waren toch verbaasd: was het zó geestig...? Maar daar sta je niet bij stil. Ook niet, als een half jaar later Henk ergens opstaat en zegt: ‘Santjes, hoor!’ Naast hem was, als een te grote schijnwerper op een klein beeldje, de schaterende reactie van Liza: ‘Santjes! Hahahahahaha! Henk, wat bèn je toch een rare...!’ We vonden het wel feestelijk. Henk lachte ook, iedereen riep: ‘Santjes!’ en verder viel niets ons op.

Dat Henk een jaartje daarna ‘Santé!’ zei, en dat Liza lachte, vonden we al een beetje gewoon. Toen bij hun trouwen Henk ‘Hoebeliwoe!’ riep - dat was de kreet van hun club - en Liza brulde, vonden we dit volkomen in stijl.

Waren we zulke domkoppen?... Henk glimlachte - het was de dag dat hij dit vrouwtje volgens recht en wet aan zich bond. Ach, wat waren we ontroerd, ondanks hoebeliwoe!

Bij de eerste verjaardig van hun huwelijk gaven ze een klein, intiem etentje. Henk keek stralend naar Liza, hief zijn glas en zei: ‘Jongens, op de overjarige bruid - hoi!’ We schaterden allemaal om deze toost, maar ver boven ons uit loeide de gastvrouw: ‘Hoi zegt 'ie!!! Oh, Henk, ik lach me dóód om jou...!’

Een van de vrienden zei toen tegen me: ‘Ze is toch wel erg lacherig...!’ Maar ik was nog zo bot, hem bekrompen te vinden.

Ik werd pas wakker, toen drie jaar later diezelfde vriend aan een etentje met Engelsen, waar Henk een toost uitbracht, zei: ‘Nou gaat Liza brullen van het lachen.’ Henk dronk de gasten toe: ‘Your health!’ en ja, Liza gilde. Ik lachte om de opmerking van die vriend, en bekeek Henk. Een kort moment meende ik een aarzeling in zijn ogen te zien - een verbijstering van kleine afmeting en zeer snel vergaan.

Twee jaar later zaten we aan een diner bij een Oostenrijkse attaché. Henk nam het woord, zei enkele alleraardigste dingen, en eindigde met zijn glas te heffen. Hij zei: ‘Ihr Wohl!’ Iedereen klonk met iedereen - alleen Liza lag in een klankloze stuip van vrolijk inzicht over zijn woorden. Ik dacht een bar moment: ‘Ze heeft een knak op 't gebied van toosten - dat is alles.’

Na een halfjaar zag ik hen terug - hoe kon het langzamerhand anders - op een etentje bij sportvriendjes. Er was een beker gewonnen, iedereen zong. Er was champagne. Henk hief hoog zijn glas en brulde: ‘Jongens en meiden - Skoll!’ Maar enkelen vroegen: ‘Wat zei Henk?’ want niet iedereen had het kunnen verstaan - overstemd als hij was door Liza's gier-brullende vrolijkheid, een eind verder aan de tafel.

‘Die vervelende meid!’ bromde de vriend, die al es eerder iets had gezegd.

Ik kreeg een tegenzin in diners met Liza erbij. Hoe dicht waren we bij de ontknoping - wij, die niet eens dag en nacht met Liza optrokken en dus lang niet alle heilwensen hadden horen doodlachen.

Drie weken daarna zaten we in een heel gewoon kneipie, met een glas bier. Liza zat naast Henk. Ze waren nu een ietwat burgerlijk, lang-getrouwd stel. De kinderen hadden een goeie oppas tot elf uur. Alles was veilig. Henk hield z'n bierglas lekker in de vuist en rechtte z'n rug.

‘Stil, jongens,’ zei Liza. ‘Henk gaat toosten!’ Ze nam al een ademaanloop voor de gierlach. ‘Wat ga je vandáág zeggen, Henkie?!’ En nòg - zó hardleers is 'n mens - lachten we.

Maar Henk's blik bewolkte en trok dicht. Hij hief z'n glas heel anders dan we van hem gewend waren. En hij gaf zijn vrouw een opdonder met die pul op haar hoofd, dat het klonk. Liza kreeg zienderogen een punthoofd, haar haar zakte uit elkaar van het bier. Een dame bracht haar naar de afzondering van het toilet. Henk zat suf voor zich uit te staren, de fuif was uitgescheurd. En in de stilte hoorden we Liza in enig nabijgelegen vertrekje jankerig zeggen: ‘Tegen anderen zegt 'ie Skoll, en santjes en proost en hoebeliwoe - maar mij slaat 'ie met de bierpul op m'n hoofd...’

Toen stond die ene vriend op en hief zijn glas. En hij zei niks. Maar we dronken allemaal. Henk ook - aarzelend, met de ogen op de deur.

Violetta

Er was eens een heel nuchtere zakenman, zo-één die alleen aan geldverdienen kan denken - en die had in zijn kamer een geranium staan. Hij had de plant cadeau gekregen en vond weggooien verlies, en daarom gaf hij de plant elke dag water en eens per week kunstmest. Allemaal volgens de regels van nuchtere zakenmannen. In één klein detail week hij af: hij vond de bloem mooi en praatte tegen haar. Als hij 's morgens water gaf, zei hij: ‘Dag Violetta!’ en de plant vond dit heerlijk.

Zij was weliswaar geen violetta; maar ach, er zijn ook massa's vrouwen tegen wie men Violetta zegt, zonder feitelijke reden. Die geranium had dan tenminste nog een prachtige rode bloemtros.

Maar zakenlieden hebben harten zonder wortels - dat weet u natuurlijk. Op een dag gaf onze zakenman de plant cadeau aan de vrouw van een goede relatie. Die dame zei: ‘Wat een prachtige bloem!’ en de zakenman had juist vastgesteld dat het dagelijks watergeven één-en-twintig minuten per week eiste, dat is achttien uur en twaalf minuten per jaar, en die moest hij stellig anders besteden.

De dame zette de plant in haar vensterbank en daar kreeg die ook elke dag water en eens per week kunstmest. Maar niemand zei meer

‘dag Violetta’ tegen haar, en ziet u, dàt is nu juist, wat sommige planten niet kunnen missen. De geranium stond daar maar uit te kijken en te wachten. Het kwam niet meer.

Eens op een dag echter, kwam de zakenman op bezoek; want niets is voor-eeuwig-niet of -wèl. De vrouw van de relatie zei: ‘Kijk je geranium eens!’ De zakenman keek om en zei per ongeluk: ‘Hé, dag Violetta!’ en deed toen, alsof dit een grapje was. Zo zwak zijn sommige zakenmannen.

De bloem sidderde en haar sappen ontvloden haar. Ze verbleekte tot vaal rose en zakte slap in elkaar. Daar lag ze nu, met alle blaren over de rand van de pot.

‘Hoe kan dàt?!’ riep de vrouw van de relatie uit, en de zakenman dacht: ‘Hemel, wat heeft díé plant een hekel aan me...!’ Hij ging beschaamd weg.

Hij moest er soms midden in een transactie aan denken, en dan verbaasde hij zich over z'n eigen malligheid, want op die manier zou je vergissingen maken en mensen onmatige kortingen geven! En dat allemaal om één onsterke plant...!

De geranium kwijnde en verdroogde en stond armelijk uit te kijken naar niets. De dame wilde haar niet weggooien, want dat zou de zakenman misschien kwalijk kunnen nemen of zij zou de indruk wekken, niet met planten te kunnen omgaan. Ze deed haar uiterste best om de plant op te kweken - maar wat begreep zij ervan? Ze kwam niet verder dan kunstmest en een ander plaatsje in de kamer.

Op een rare dag kwam de zakenman daar weer, en de vrouw van de relatie zei: ‘Wat deed jij toch indertijd met die plant, dat ze zo mooi hier kwam...?’

De man wilde niet kijken. Hij schaamde zich, dat zo'n doodgewone plant een hekel aan hem had.

‘Ik heb haar nog,’ zei de vrouw van de relatie, ‘kijk maar!’

‘Hèb je dat ding nog?’ herhaalde de zakenman grappig, ‘nou, dat is een hele prestatie...!’

‘Maar wat voor behandeling gaf jij die plant?’ drong de vrouw aan.

De zakenman keek uit een ooghoekje. Verschrikkelijk, wat hing die dorre staak van een plant lelijk! ‘Elke dag een scheutje water,’ legde hij uit, ‘en zaterdags kunstmest.’

De dame dacht na. ‘Ik geef haar maandags kunstmest,’ zei ze.

De zakenman had juist in een boek gelezen over eigenaardigheden van mensen en hij had er geen enkele bij zichzelf kunnen ontdekken. Hij voelde zich volstrekt on-eigenaardig, en dat was een grijze ervaring. ‘Ik zei altijd “dag Violetta” tegen haar,’ bekende hij, bij wijze van individuele noot.

‘Gut, wat vreselijk gek!’ schaterde de vrouw van de relatie.

Maar de bloem had zijn woorden verstaan; en kijk, zij richtte zich op. Ze trilde van inspanning, maar ze kwam recht overeind en ze schudde haar blaadjes en bloosde in haar knoppen en daar stond zij.

De man en de vrouw zagen dit beiden. De vrouw begreep alles: zoals het hoort. ‘Ach,’ zei ze getroffen, ‘wat houdt die bloem veel van je!... Je moet haar weer mee naar huis nemen.’

De zakenman protesteerde, want het leek hem aller-onzakelijkst, met een eigen geranium in z'n hand naar huis te gaan. Maar per slot was de vrouw de echtgenote van een goede relatie, en zij drong erop aan. Dus nam hij de bloem mee.

En de bloem gedijde en bloeide en groeide en was de pracht van zijn kamer. En langzamerhand drong het tot de man door, dat dit liefde was. Hij gaf haar weer elke dag water, en zei: ‘dag Violetta!’ tegen haar; en dat nam dan drie minuten, ja, het was afschuwelijk, maar goed - hij had niet de indruk, dat dit schade deed aan zijn zaken; en misschien zou hij anders die drie minuten per dag wel verprutsen aan erger dingen.

Maar enkele weken later zei een meisje tegen de zakenman: ‘Ik houd van je!’ en hij wist daar geen raad mee, want ze had geen enkele relatie met hem die financieel verantwoord was - ze was niet eens zijn secretaresse! ‘Is er íémand in je leven, die van je houdt?’ vroeg ze.

Hij hoorde er iets vervelends in, alsof dat een wonder zou zijn. En hij zei: ‘Ja. Er is iemand in mijn leven.’

‘Wie dan?!’ informeerde het meisje ongelovig.

‘Een - eh - een geranium,’ antwoordde hij.

Het meisje lachte hem in z'n gezicht uit en zei: ‘Bedenk een andere smoes, vlegel!’

Maar de zakenman ging naar huis en groette Violetta - en hij besefte, dat hij gelukkig was; en wellicht tóch een beetje eigenaardig. Violetta had hem enige on-monetaire wijsheid geleerd. Dat was voorlopig voldoende geluk voor hem.

De keuze der wijsheid

Terwijl Foe op de os gezeten naar huis reed, speelde hij een tiereflierig deuntje op zijn fluit. Het leven wàs als fluitspel en daarom deed hij dat. Je kreeg geen muziek, als je geen fluit sneed en er je adem aan gaf tot de laatste klank. Maar dan had je ook muziek, die als wierook in de ijle avondrode hemel opsteeg - en dat was jouw eigen muziek, welke gehoord kon worden door Kwan Jing, de godin der barmhartigheid.

En intussen dwaalden Foe's ogen naar het tempeltje van de wijze oude Feng Wi Sjong. Hij zag de geëerbiedigde man op de omgang staan, geleund tegen de balustrade; en hij hield zijn hand losjes voor zich uit, alsof hij een vlieger opliet. Hij blikte peinzend in de hemel.

Foe liet de fluit rusten en riep: ‘Een goede avond, Feng Wi Sjong! Wat schoons bespeurt gij in het scheidende licht?’

Maar het duurde even, voor hij antwoord kreeg.

Dan wendde Feng Wi Sjong het gelaat naar hem toe en knikte bedachtzaam. ‘Foe,’ sprak hij, ‘zie je de glinsterende draden in mijn hand?’

En ja, waarlijk, Foe zag twee ragdunne draden in zijn hand, glimmend als manestralen. Hij hield zijn os in en knikte sprakeloos.

Bij niemand dan Feng kon je zo-iets gelukzaligs verwachten, als manestralen in de hand te houden.

‘Vanmiddag hebben de goden me gezegd,’ vertelde Feng, ‘dat ik aan de dunste gouddraden een vogel en een vlinder moest oplaten naar de hemel. Ze zouden me vóór zonsondergang de ware wijsheid doen kiezen.’

Foe stond onbeweeglijk, met os en al. Zijn fluit was leeg van muziek. Hij zag nu, ja, dat de draden sidderden - dat aan het uiteinde twee grootvleugelige dieren zich spanden om een eigen hemelse weg te gaan. En terwijl hij nog keek, daalden de vogel en de vlinder, en zetten zich op gewassen.

‘Kom!’ zei Feng Wi Sjong, en zijn dunne grijze baardharen trilden als de gouddraden, want hij was niet te wijs voor opwinding. ‘Kom!’

Foe bond zijn os aan de tempel - wat eigenlijk niet mocht - en ging met de wijze mee. De vogel was neergestreken op een theestruik. De vlinder op een wijnstok. En daar bij stond de vrouw van Feng, alsof de goden haar daar tussen duim en vinger hadden neergelaten.

‘Heb je ooit zó iets krankzinnigs gezien,’ vroeg ze, ‘als een vlinder en een vogel aan een gouddraad? Wie zou dàt hebben bedàcht?’

Daarop gaf Feng geen antwoord; wat zijn wijsgerigheid bewees. Hij murmelde: ‘Wie lang wakker wil blijven en helder nadenken over de goddelijke waarheden, moet thee drinken. Maar wie zich lang wil wentelen in de hemelse droom, drinke wijn. De thee is voor de wetenschap en de wijn voor de poëzie. En wat is het verschil tussen de echte waarheid en de droom?...’ Hij wreef de tengere oude handen tegen elkaar.

‘Zot!’ kefte de vrouw scherp, ‘als je het hart hebt, je te bezuipen! Drink thee, dan krijg ik eindelijk eens fatsoenlijk antwoord, als ik je vraag, welke dag het is!’

Feng Wi Sjong stond doodstil. Haar woorden waren door hem heen gewaaid. Foe durfde zich niet te bewegen, zo puur vond hij dit moment. En voor zijn ogen strekte de wijze zijn hand uit, om glimlachend de vlinder te bevrijden. Die vloog op, als een bloesemblad in de avondwind, en ging.

De oude man bevrijdde de vogel ook. ‘Arme vogel van de wetenschap,’ zei hij. En met schel gekwetter zwenkte de vogel weg.

‘Hij lachte als een vrouw,’ murmelde Feng. ‘De vlinder was mijn broeder.’

‘Heb je me niet verstaan?’ bitste de vrouw. Maar hij had haar niet eens gehoord. Hij liep op stille voeten tempelwaarts met zijn kostbare besluit. En achter hem ging als een paladijn Foe de landbouwer, om zijn os te halen. Hij vernam hemelse fluitmuziek in de roerloze stilte, en besloot in het vervolg óók de vlinder te eerbiedigen, want in een vonk van helder inzicht had hij begrepen, dat de roes binnen één minuut meer inzicht kan schenken dan zeven dagen lang peinzen. Toen stond hij stil bij de os, en zei hardop - en het was, alsof de wijsheid hem had besmet: ‘Om de beurt, de vlinder en de vogel.’

Feng Wi Sjong wendde zich glimlachend om. ‘Ik had het moeten begrijpen,’ antwoordde hij mild. ‘Ze zijn allebei op jouw ziel geland! Ja, ja - om de beurt!’

Toen was de zon onder. En de maan kwam op.

Gekooide wensen

Toen ik laatst mijn goeie vriend Toontje ontmoette, viel me zijn gelukkige gezicht op. ‘O, 't gaat me bèst,’ zei hij, op mijn desbetreffende vraag. Dit hoor je *te* weinig, om er niet méér over te willen weten. Maar hij wimpelde al mijn vragen af. Het leek wel, of hij zich hoe langer hoe meer terugtrok in geheimzinnig welzijn, hoe meer ik vroeg - en ja, vragen deed ik wel... Tot er dan ten leste een verhaal kwam, waarvan ik de ernst moest betwijfelen.

‘Ik heb een poosje geleden bij een antiquair een grappige ouwe fles gekocht,’ vertelde hij. ‘Een wonderlijke bolle fles met een lange hals, en veel versieringen erop. Het ding was afgesloten. Eerst dacht ik, dat het verstopt was met vuil, maar toen ik aan het krabben ging, bleek het verzegeld te zijn. De fles toonde geen inhoud. Ik die fles openmaken. En wat zat erin?’

‘Een geest,’ zei ik prompt. O, ik kan soms zo grappig zijn. Ik moest er zelf om lachen, hahahahahaha!

Maar Toontje knikte. ‘Precies,’ beaamde hij, ‘*de* geest in de fles...’

Ik dacht snel na, of het soms één april was - maar nee, het was ver uit de buurt.

Ja, je gelooft me niet,' zei hij. 'Je hoeft niet zo'n schijnheilig smoel te trekken, het ongeloof drupt van je harses.' Wat ik toch wel heel onbevallig verwoord achtte. Hij schokschouderde. 'Wie zou dat nou ook geloven!...'

Ik kuchte en zamelde mijn beheersing. 'Wat gebeurde er?' informeerde ik. Zo beginnen per slot ook politieagenten die een procesverbaal opmaken.

Hij zuchtte. 'Ik trok die kurk eruit... Eerst gebeurde er niks... Ik dacht, die fles ruikt niet fris, maar ja, je zult toch ook de-hemel-mag-weten-hoeveel jaren gesloten zijn geweest... Toen begon 'ie een beetje te wasemen, te roken, zou je zeggen. Steeds meer, steeds dichter. En het werd een reus van een wolk, die de gestalte had van een vent...'

'Van een vent?!' herhaalde ik beleefd; net of ik iets anders had moeten verwachten.

'Ja, maar zijn hoofd alleen was zo groot als jij helemaal,' detailleerde Toontje. ''n Geluk, dat m'n kamer ruim en hoog is. Ik zat op m'n hurken van de benauwdheid, en dacht aan het sprookje, en dat ik voor die fles een tientje had betaald - wat toch voor een geest niet duur is, maar voor een ongeluk wel - en ik was bang voor een ongeluk.' Toontje kuchte.

Ik vroeg: 'Stelde hij zich voor?' Want dan weet je meteen, of zoiemand goeie manieren heeft.

'Ja,' zei Toontje. 'Hij zei dat 'ie de geest in de fles was... Akhmar ben Elaskion ennogwat... Ik zei, dat ik van hem had gehoord, en dat ik hoopte, hem met iets van dienst te kunnen zijn.'

Dit vond ik typisch modern - dit nuchtere benaderen van het mysterie, en daarbij zo oecumenisch hulp bieden aan onbekende goden met groter macht dan jijzelf...

'Maar hij lachte,' ging Toontje voort, 'en zei, dat hij juist mij van dienst moest zijn...' Hier kreeg het verhaal dus eigenlijk een ouderwetse spanning...

'En?' vroeg ik kies.

'Nou,' vervolgde Toontje, 'ik vroeg om geld...'

Dat leek me van alle tijden.

'Maar Akhmar vroeg, hoeveel, en waarvoor ik het dacht te gebruiken.

"Geld moet altijd ergens vandaan komen," legde hij uit, "waar-

heen het ook weer moet terugkeren. Geld doet pijn. En je zult je welvaart niet kunnen bedekken. Je krijgt de belasting hier, en een troep klaplopers en slecht volk, je zult kaalgeplukt en ontluisterd worden en veel verdriet hebben." Toen vroeg ik hem geluk in de liefde. "Geluk eindigt binnen zeventig jaren," antwoordde hij, "en dat einde is altijd gedrenkt in tranen. De dood en het leven sluiten de liefde met leed." Maar ik zei, dat ik dan toch tenminste gelukkig gewéést zou zijn. "Daaraan zul je niet meer denken, als je weent," zei Akhmar. En mij maar aankijken, met zijn flonkerende geestenogen, en glimlachen. "Geef me dan een duurzame gezondheid," vroeg ik. "Duurzame gezondheid sluit uw ogen voor het leed van anderen," waarschuwde hij. "Op 't laatst zult u niet meer geloven in pijn en slapeloosheid. U zult de mensen hun onverstandig leven verwijten, en alleen komen te staan." Ik dacht heel lang na.' Toontje zuchtte; want lang nadenken is zijn sterkste kant niet. 'En ik vroeg: "geef me dan inzicht, maak me wijs." De geest lachte toen luidop: "Daar ben ik toch aldoor mee bezig!" antwoordde hij. "Maar jullie zijn allemaal gelijk... Ik ben nu ongeveer vierduizend jaar in dienst van telkens een andere mens. Ik heb dus veel ervaring gekregen. In het begin gàf ik geld. Gàf ik gezondheid en geluk in de liefde èn wijsheid. Maar dat hielp niets. Het helpt nog altijd niet!" Hij bleef lachen.' Toontje zuchtte weer, hij leek het gelach niet te hebben gewaardeerd.

'En toen?' vroeg ik voorzichtig.

'Toen heb ik hem op zijn eigen wens maar weer in de fles gestopt,' besloot Toontje. '"Dan hebben we allebei rust," zei Akhmar. Hij staat nu op de boekenkast - het is een mooie fles...'

Ik kreeg een zeldzame inval. 'Je moet hem verkopen,' stelde ik listig voor.

'Ja, dat zei Akhmar ook,' gaf Toontje toe. '"Er komen dadelijk mensen die je zullen voorstellen, mij te verkopen - aan hèn," zei hij.'

Ik voelde dat ik een kleur kreeg.

'Nee,' zei Toontje. 'Ik laat hem daar. *Als* ik een wens vervuld wil hebben, moet hij het toch doen, zie je - en nu, nu ik dat dus kàn eisen - nu heb ik geen enkele wens... 't Is gek... Ik kijk vaak naar hem, en knik dan eens... en een rust dat ik voel...!'

Ik begreep het: hij koesterde een gave illusie. En ik was ontzettend jaloers, op dat ogenblik.

De koning

In de grote veilingzaal van Antonino heerste een geanimeerde roezemoes. Er waren veel kunstkenners tezamen, want er werden belangrijke zaken in veiling gebracht. Reeds waren zes goudlusteren schotels van Spaanse herkomst onder de hamer geweest en voor een goed bedrag weggegaan - een prachtig oud Madonnabeeld had zijn geld opgebracht - want hoe ouder en heiliger, hoe meer aards slijk eraan pleegt te kleven - en nu kwam dan hèt stuk op tafel: de zittende koningsfiguur. Een bronzen plastiek uit de vijftiende eeuw, glimlachend met zeldzame blijmoedigheid, gezeten op een bewerkte bank, terwijl zijn mantel om hem heen golfde in weelderige plooien. Het schone hoofd was gekroond. Robijnen en smaragden glommen in de bronzen hoofdtooi.

'Ach,' zei de heer Rosenberger, roemrucht antiquair, 'de prachtige gotische Christus Koning!'

Mensen om hem heen blikten eerbiedig naar Rosenberger. Men mompelde fantastische bedragen - dit beeld zou minstens zevenhonderdvijftigduizend gulden gaan opbrengen. Daar in die zaal zaten dus lieden, die zo'n bedrag voor een beeld konden uitgeven!... Die dat ook wilden, getuigend van hun allerbeste smaak als kunst-

kenners.

‘Pardon, collega,’ zei mijnheer Vandenstene, Belgisch antiekkenner bij uitnemendheid, ‘maar ik méén toch te weten, dat het symbool van Christus-Koning pas tot vorm is gekomen in de tweede helft van de zestiende eeuw...’ Hij zei dit net luid genoeg om de heer Rosenberger enorm voor gek te zetten, en daarbij zelf een wetenschappelijk air te verkrijgen.

Rosenberger kreeg een kleur en dacht zichtbaar na. ‘Dat - betwijfel ik...’ zei hij zwak. ‘De Christus-Koning wordt reeds in de veertiende eeuw genoemd, als ik mij niet vergis, bij -’

Maar Vandenstene glimlachte: ‘Als u zich niet vergist...! U vergist zich immers schrómelijk, duizendmaal vergeving, mijnheer!’ En om de zaak meteen geheel omver te stoten, vervolgde hij als docerend: ‘Dit is een aller-charmantste uitbeelding van Koning David... Bizónder goed, ik ben er verrukt van!...’

Het publiek blikte nu naar hem, wetende dat de heer Rosenberger weinig meer in 't midden zou kunnen brengen. Die had zich hooghartig en bloedrood afgewend. ‘Nonsens,’ zei hij half duidelijk, ‘dit is zo onmiskenbaar Christus-Koning - wie de middeleeuwse mystiek kent...’

Doch Vandenstene glimlachte vernietigend. Hij voelde zich evenzeer koning als dat bronzen beeld daar.

En kijk, daar had je dan de Nederlandse kenner Barents. Een eenvoudig man, men zag hem zijn kunde niet aan; maar goed, in kringen van deskundigen was de naam Barents voldoende om elk certificaat waar te doen zijn.

‘Mooi, nietwaar,’ zei Barents, ‘dit beeld van de rustende koning bij het Heilig Kind...!’

Vandenstene draaide zich om alsof hij gestoken was. ‘Koning David bedoel je,’ zei hij.

‘Nee,’ lachte Barents vriendelijk, ‘nee, jongenlief - dit is een zéér uitzonderlijk beeld - typisch mystieke benadering van het Kerstgebeuren uit de late middeleeuwen: de rustende koning bij het Heilig Kind.’

Vandenstene slikte. ‘Maar dat kàn niet!’ zei hij.

‘Kom, kom,’ troostte Barents. Rosenberger glimlachte nu weer.

‘En hier hebben wij dan het gotische beeld van een zittende koningsfiguur,’ kondigde de veilingmeester aan, ‘gedateerd om-

streeks 1460, in een uitzonderlijk edele alliage brons, afkomstig uit Frankrijk. Kroon en scepter bezet met robijnen, smaragden en amethisten-cabochons.'

Het beeld werd omhoog geheven door drie dienaren, zodat elk het goed kon zien. 'Het is Koning David!' siste Vandenstene.

'De zittende koning!' snauwde Barents. Het was warm in de zaal. -

'Jullie zijn allebei verrückt,' zei Rosenberger, 'dit is Christus-Koning! Een idioot, die iets anders ziet!'

'Stommelingen!' zuchtte Barents. En haalde geïrriteerd de schouders op.

Toen schreden twee politie-ambtenaren door de zaal naar voren, met een eenvoudige kerel. 'Hoe komt u aan dat beeld...?' vroegen de politiemensen aan de veilingmeester van Antonino.

Tja, het was uit een boedel gekomen, van een eenzaam overleden man ergens in Bourgogne... De Christus-Koning, de Koning David, de rustende Koning. 'Nee, le roi François!' zei de eenvoudige man. 'Dit is het beeld van onze goede koning François, dat vijf jaar geleden uit de kerk van Saint Jean des Fleurs Blanches is geroofd...! Hij hoort als middenstuk op het grafmonument bij ons...!'

Het beeld werd in beslag genomen. Er ontstond geweldige opwinding, allen spraken door elkaar. De heren Rosenberger, Vandenstene en Barents groetten mekander niet bij het weggaan. Zij waren alle drie díép in gedachten.

Schervengericht

Dit hele verhaal had nooit kunnen gebeuren, als Ben er niet bij was geweest. Ben is een vreemd wezen, ik denk soms dat hij kan toveren. Terwijl hij bij me op bezoek was, kwam Carlotta binnen. Carlotta is bijna voortdurend gillend-enthousiast over iets. Ze liet ons een scherf zien met streepjes erop. Het wond me niet op. Maar Ben zei: ‘Heel oud. Zestiende eeuws Duits.’

‘Er wordt bij Dalburg een stuk moeras uitgegraven, voor een bouwwerk,’ zei Carlotta. ‘Je vindt er énige dingen!’ Ben wou er direct naar toe. We gingen dus. Het stuk land zag er gewoon uit, een beetje klef - wat màg voor een gewezen moeras. Carlotta wierp zich juichend uit de auto en greep een kluit aarde waar niets in zat. Ben stond stil, en hief in een raar priesterlijk gebaar zijn handen. Hij sprak: ‘Aarde, openbaar uw waarde! Scherven, laat uw lied beërven! Kralen, laat u uit d'aarde halen! Schatten, laat u vatten!’ Carlotta stond eerbiedig stil met vuile grijpers en ik knikte beleefd. Ik meende aarde, scherven, kralen en schatten te horen lachen. Maar Ben boog zich voorover met de rapheid van een merel die wurmen trekt, en hàd iets. ‘Kijk,’ zei hij, ‘vijftiende eeuws. Bodem van een wijnkannetje.’ Het was grauwig, met een golfrandje. Hij schoffel-

de met de achterpoten als een kip, en pikte weer iets. ‘Nee, dit is gewoon een stuk fles.’ Maar reeds bukte hij nogmaals, en wroette kort en fel in de kluiten. ‘Néé, maar!’ zei Ben. ‘Een stukje van een baardman.’

Ik kreeg kippevel, want het klonk zo wreed. Maar een baardman bleek zo'n kruik te zijn met een baardig gezichtje erop. Carlotta lispelde aan mijn oor: ‘Zou die spreuk echt helpen?’ En ik zag haar nadenken, hoe het ook weer was geweest. Ze bleef dicht bij Ben, en keek met naaldogen om ook prachtige dingen te beërven, te halen of te vatten. Ben vond wel vijf stukjes baardman, en wij dachten dus dat hij nu wel even kon gaan lijmen om een hele baardman samen te flansen. Maar nee - het waren stukjes van verschillende baardmannen - waarschijnlijk had daar vroeger een slordig baardmanvolk geleefd. Er was duidelijk verschil in kleur en glazuur, hij toonde het ons: zestiende eeuw, zeventiende eeuw. Toen bukte hij zich zo gretig dat ik meende, hem over de kop te zien slaan. ‘Een kráál!’ juichte hij. ‘Een prachtig specimen!’ Hij wriemelde het stof eraf. ‘Vroeg Frankisch derde eeuw - Keltische invloed!’

We waren suf van geestdrift. ‘Hoe was dat versje ook weer?’ polste Carlotta. ‘Dat was een formule,’ zei Ben. ‘Een soort oproeping.’ Maar toen kregen we de schok van de ochtend. ‘Wàt was een oproeping?’ vroeg een hevige stem achter ons. Daar stond een strenge politiejongen in een zwart uniform. Ben, propvol baardmannen en kralen en eeuwen, probeerde te groeten zonder verlies van bezit. ‘Wèlke oproeping?’ informeerde de agent. Ben legde zijn schatten ter aarde, spreidde de handen weer zo gewijd en herhaalde: ‘Aarde, openbaar uw waarde! Scherven, laat uw lied beërven! Kralen, laat u uit d'aarde halen! Schatten, laat u vatten!’

‘U màg hier helemaal niet rapen!’ zei de agent, en bukte zich naar een kogeltje van klei. ‘Een knikker,’ zei Ben. ‘Zeventiende eeuw, Utrecht.’

‘Het wordt toch allemaal weggegooid!’ kefte Carlotta.

‘Als men hier serieus onderzoek wilde verrichten, ging men niet met een bulldozer te werk,’ voegde Ben erbij. ‘Er wordt hier onverantwoordelijk geronzebonsd!’ De agent bukte zich nogmaals. ‘Dàt is zeer bizonder,’ verklaarde Ben. ‘Een detail van een traanglaasje. Eerste eeuw - lijkt me romeins.’ De agent stond stil en knikte cynisch. ‘Aarde, openbaar uw waarde!’ herhaalde hij.

‘Scherven -’ ‘Laat uw lied beërven,’ hielp Ben, maar de agent was een do-it-selver. ‘Kralen, laat u uit de aarde halen,’ vulde hij aan, ‘schatten, laat u vatten!’ Hij had goed geluisterd. Meteen bukte hij zich weer. Een donker geribbeld stukje scherf lag in zijn hand. ‘Tiende eeuw, Rijnstreek,’ zei Ben, die zelf ook iets raapte en bekeek.

‘Dit is een verbaal-boekje, twintigste eeuw,’ legde hij uit.

‘Dat is van mij!’ zei de agent.

‘Hé, dat zou kunnen!’ gaf Ben toe. ‘Geeft u even een beschrijving.’

Maar de agent bitste: ‘Geef op!’ Meteen stootte zijn voet tegen iets. Hij boog zich nogmaals. Het was een bruine tegel met oude letters erop.

‘Zestiende eeuw,’ zei Ben. ‘Er staat op: “De laffe doet niet dan blaffen.”’ De agent kreeg een kleur.

‘Ik moet nodig de aardappels gaan opzetten,’ zei Carlotta.

‘U blijft hier,’ besliste de agent. Hij bukte zich en raapte nog een stukje steen op. ‘Ook zestiende eeuw,’ zei Ben. ‘Een haardtegel. Er staat op: ‘Godt help de soeckenden.’ Hun ogen ontmoetten mekaar. ‘U had nooit die formule moeten opzeggen,’ waarschuwde Ben. ‘Dat wendt zich tegen u.’ Hij raapte ook iets. ‘Een ballpoint, twintigste eeuw -’ Hij gaf hem meteen maar aan de agent. Die vond een ovale scherf, lichtbruin. Hij draaide het ding, om te lezen. ‘De magtige moet tot voorbeildt strecken,’ las hij.

‘Je zou toch zeggen!’ zuchtte Carlotta. ‘Énig, hè? Ik bedoel - eh -’

‘Gaat u maar naar huis,’ zei de agent. ‘En als u wilt zoeken, zal ik wel zeggen, dat ik het heb toegestaan.’

En we gingen. Maar begrijpen doe ik het nog altijd niet.

Het koopje

Ik mag u het leerzame verhaal van meneer Van der Kar niet onthouden. Hij kocht via vrienden van vrienden een heel aardig bureau voor zestig gulden. Nu zult u dat wellicht duur vinden voor vrienden van vrienden, maar het was een prachtig bureau. De bezitter was trouwens op reis, toen het werd verkocht. De vrouw van die man deed de koop af, omdat haar man had gezegd: ‘Als we es iemand vinden voor dat ding, dan zou ik blij zijn met zes tienen, want we zitten met dat bakbeest half op tafel!’ En zodoende. Meneer van der Kar was zeer verguld met zijn aanwinst. Niet, dat hij zo nodig moest bureauleren - nee, maar hij had toch wel es post, en bovendien bezat hij een postzegelverzameling, die hij niet op tafel mocht uitleggen, omdat mevrouw dan niet kon kruiswoordpuzzelen.

Dat bureau was een deftige uitkomst. Meneer ging er 's avonds aan zitten als een organist voor een solo, en dan kwam er urenlang niets dan stilte.

Maar op een keer werd er gebeld, en daar was de vorige eigenaar. Verschrikkelijk nerveus, helemaal overstuur en stotteren en z'n voorhoofd afwissen. Hij moest meneer Van der Kar iets vreselijks vertellen, zei hij, en hij hoopte dat meneer Van der Kar toch vooral

niet boos zou zijn, en dat meneer Van der Kar hem zou willen begrijpen, en mevrouw ook...

Nou, dat laatste leed geen twijfel, want mevrouw wou altijd iedereen en alles begrijpen, en meneer was bizonder verdraagzaam.

De vorige bezitter dan, had een voordeeltje gehad in de loterij, van tien mille; vlak voordat hij op de zakenreis ging, gedurende welke zijn ega het bureau verkocht. Ja, u begint het al te snappen: er zat een geheim laatje in, waarmee meneer Van der Kar nog geen kennis had gemaakt. En daar zaten de tien mille in...

Ach, meneer Van der Kar begreep dat bèst. Hij liet zich het geheime laatje wijzen; de vorige bezitter nam er zijn tien mille uit, stamelend van geluk en opluchting. Hij wenste de Van der Kars een goede avond en had er zelf ook een, en liet hen achter, een geheim laatje rijker.

Meneer was daar verrukt over. Hij vond het in z'n hart sneu dat mevrouw het nu ook wist..., maar ja, zo'n pracht verhaal!...

Maar mevrouw zei die nacht: ‘En toch had die man geen recht meer op dat geld...’ Ze had er drie uren over liggen piekeren. Dat geld zat in het bureau - Van der Kar had niet alleen het hout gekocht, maar het héle bureau... En als zo'n snaaier (zei mevrouw, en dat wees op verhitting des gemoeds) nou nog tenminste tien procent had gegeven!...

Meneer was stomverbaasd. ‘We hebben dat geld toch niet gevonden?...’ zei hij. Nee, hij achtte het geheel in orde. Mevrouw niet. Nou, maar meneer wèl, hoor; en hij draaide zich op zijn andere kant en sliep. Mevrouw niet. Mevrouw niet, mevrouw níét.

Tegen half zeven wist ze alles, wat ze voor dat geld had willen kopen. Nou hàd je dan eindelijk es een buitenkansje!...

Meneer had heerlijk geslapen. Hij was opgewekt.

Zijn vrouw zag geel en verfrommeld als een oud bankbiljet. Die vorige bezitter was nu een schraperige rover, die onder valse vlag hun huis was binnengedrongen, en het bureau van al zijn gewicht had ontdaan.

Meneer waste zich en blies in de handdoek. ‘Ik heb toch 'n geheim laatje?’ bracht hij naar voren.

Nou ja, met níks d'rin!... Dat geld was van hèn! Ze hadden het bovendien nodig, en waarom in 's hemelsnaam was een bureau van zestig gulden een koopje, als je er niet tien mille bij cadeau kreeg?...

Mevrouw vertelde het in de loop van de ochtend aan een vriendin. Die gaf haar gelijk. De bakker klakte met de tong en de melkboer raadde aan, naar de politie te gaan. 's Middags was mevrouw stil met roje ogen.

's Avonds huilde ze zwijgend voor zich heen. Ze kon naar het bureau niet kijken of er voer een rilling door haar lijf. Die nacht kon ze niet slapen en wentelde meneer van kwartier op kwartier wakker. De volgende morgen eiste ze, dat hij naar die vrek zou gaan en z'n tien mille terugverlangen. Of tenminste vijf mille - sam-sam.

Toen werd meneer giftig. Dat ging bij hem heel langzaam, maar nu was hij dan ook op volle toeren. Hij kreeg rare strakke kaken. Hij vloog overeind en haalde een toevallig voorbijlopende agent binnen en gaf die een stoel en een sigaret. En toen zei hij tegen mevrouw: ‘Als jij nou niet van dit ogenblik af je klep dichthoudt over mijn bureau, dan neem ik 'n bijl, en sla hier in de kamer dat bureau aan splinters als nummer één...’ Hij keek naar de agent, die rookte en oplettend naar de lamp staarde. ‘En dan ben jij nummer twéé!’ besloot meneer. ‘De agent is nou gewaarschuwd, als d'r hier een dooie valt, komt dat omdat jij me aan flarden jankt!’

‘Maar 't geld komt je toe,’ snikte mevrouw; die zich toch heel veilig voelde met die agent erbij. ‘Het is je goeie recht -’

Maar meneer doorsneed haar tekst. ‘Ik wèns geen goed recht,’ brulde hij. ‘Ik wil alleen een bijl en kwáád recht! Dat geld is van die man, en als het van mij is, dan géef ik het hem op dit ogenblik cadeau! Ik heb er nooit pijn van gehad, behalve de laatste twee dagen. En laat dat genóég zijn!’ En toen vroeg hij de agent, of die alles had begrepen.

De agent was zelf ook getrouwd. Hij zei ja. Hij ging weg; en bij de voordeur sloeg hij aan voor meneer Van der Kar.

Die ging naar de keuken en rinkelde daar gevaarlijk met messen en een pan. Mevrouw dacht de bijl te horen en minderde haar leed.

Zegt u nou es, of dat geen leerzaam verhaal is. Ze leven nog allebei en het bureau staat in een hoek. Het is een héél mooi bureau - voor zes tientjes.

Het portretje

Wij waren allebei twintig. Toen zij naar Afrika ging, vroeg ik haar portret. Ze had er juist een laten maken voor haar familie - en voor de enige man, die echo's in haar wekte. Ik weet niet of zij ooit heeft begrepen, hoezeer zijn echo's in mij wekte.

Ze bleef heel vriendelijk - waarom zou ze ook niet, hè?... ‘Maar natuurlijk,’ zei ze, met een verdraagzaamheid, die mij schroeide. Ze was niet blij met mijn vraag - die raakte haar niet. En met haar koele vingers reikte ze me glimlachend die foto over. Ik bedankte haar.

Ik treuzelde nog - ach, waarom aarzelt een mens dan?... Ik verwachtte toch echt niet, dat ze op de valreep van de tijd die andere kerel zou vergeten en haar hart verliezen aan mij, als ze daar vier jaren de gelegenheid voor had gehad...?

Ze zuchtte. En dat was duidelijk genoeg. Ik borg het portretje weg, ik stond op, ik wenste haar goede reis en veel geluk, enne - tot ziens, ja... Ik drukte het koele handje, en ging. Buiten het tuinhek voelde ik me gebroken. Mijn hart klopte tegen de binnenzak, waarin dat portret rustte. Ik ging naar huis, door lanen die midden in de zomer herfstig leken. Ik had het koud, ik voelde pijn, waar dan

ook, overal. Ik wàs koude en pijn. Dat portretje was als een steen tegen mijn bonzende ribben. Ik probeerde te fluiten, maar ik had kramp in mijn lippen.

Thuis ging ik naar mijn kamer; en bekeek het portretje. Ik legde het voorzichtig tussen de schone zakdoeken en voelde me morsdood.

‘Wat ben je stil,’ zei mijn moeder tijdens het avondeten.

‘Ik?’ vroeg ik, zo verbaasd als maar onmogelijk was. ‘Nou ja, ik dènk een beetje...’ En ik probeerde haar peilende blik te ontgaan. Om tien uur zou het vliegtuig vertrekken; dat had die andere jongen me verteld.

Om half elf gingen we naar boven om te slapen. Ik tastte tussen de zakdoeken en bekeek het portretje. En huilde. Lang en zonder rem of grens. Ik had meegedaan aan een wedloop, waarvan voor mij reeds bij het begin geen winst viel te zien. Ik had verloren. Ze keek me weer even lief en koel aan, van dat portretje. Het was afgedrukt in chamois en dat juist gaf haar gelaat zo'n tedere contour. Ik stond vlak onder de slaapkamerlamp te janken, en tuurde naar haar mond, die me een veelbelovend rozetje leek - want ach, verstand krijg je heus niet binnen tien minuten. Ik zag het krulhaar bij haar oren, de fijngelijnde wenkbrauwen, de zachte, wijze ogen. En ik huilde. Tot ik niet meer kon, en met een gloeiende kop in slaap viel.

Precies twintig jaar later ontmoette ik op straat een dame, die ik aan mijn hartklopping meende te herkennen. Maar ik herkende haar eerst niet - geheel - was dat niet - mijn hemel, ja, dat was wèl!... -

‘Hé, dààg!’ zei ze; en stond niet eens stil.

Ik keek om. Ze was het niet ècht. Haar ogen waren ijs, en haar mond was ontevreden, de wenkbrauwen wezen humeurig omhoog. Ze was dik geworden op die verkapte manier van sommige overmatig geconserveerde vrouwen. Ik vernam nog de gedecideerde stap van haar duur geschoeide voeten.

's Avonds viste ik in een doos vol papier naar het portretje, en vond het. En liet het zien aan iemand. ‘Nou, wat een vervelende meid,’ zei die. ‘Een wrevelige bek - wat een kille ogen - en moet je die wenkbrauwen zien! Om een vent tot mishandeling te brengen, zeg!’

Het was me nooit, nooit opgevallen. Nu was ik karakterloos ge-

noeg, om het opeens ook allemaal te zien. Ik had nu aanschouwd, welke beloften het meisjesgelaat had waar gemaakt. Net als elke verliefde jongen had ik gefantaseerd. Maar ik bedacht onderwijl, hoezeer ík háár moest hebben teleurgesteld, na twintig jaar, als ze me toen al niet had willen hebben. Vanmiddag was ze immers doorgelopen.

‘Wat zie je aan mij?’ vroeg ik de strenge jury.

‘Nou, niet veel,’ zei die. ‘Je moet je es scheren, hè? en je mag wel es wat vroeger naar bed gaan!’

Maar dat was het stellig niet geweest, wat haar deed doorlopen.

Waarover had ik in 's Hemelsnaam indertijd zo gehuild...? Waar ankert een mens zijn verdriet, en wacht niet af, of het wellicht zegen inhoudt...? Nee, ik heb dat portretje maar in heel kleine stukjes gescheurd. Gewoon, oud papier opruimen. 'k Verloor er niets mee.

De macht van Cupido

Ter ere van de koperen bruiloft van Kees en Betty waren we met alle vrienden bij elkaar gekomen om te overleggen, waarmee we hen zouden kunnen verrassen. De meningen liepen uiteen. Wat zou Betty willen hebben, en wat kon in de smaak van Kees vallen? Hun huwelijk was nu niet bepaald een vorm van rose harmonie. Geen narigheid, begrijp me goed, maar ach, twaalf-en-een-half jaar - vierduizend vijfhonderd en zevenenzestig dagen - dan ken je mekaars kuren en zuren wel. Kees ging veel naar de sociëteit en Betty had negen clubjes. Er waren soms nare geruchten geweest, ach, hoe gaat dat. Kees zei niet altijd meer waar hij heen ging, en Betty trok alleen haar jas aan - Betty kookte geen lievelingsgerechten meer en Kees moest 's avonds studeren.

Maar Ria en Tootje wisten los van elkaar te vertellen, dat Betty zo graag een cupido-beeldje in de tuin wilde hebben; en dat vond Kees ook heel aardig. Nou kijk, dat was een leuk geschenk. Moest het antiek zijn, of iets nieuws, modern wellicht, marmer of staal of glas of plastic?... Dat laatste was een grapje - maar ach, hadden we toch maar nooit geluisterd naar Taco! Hij was net terug uit Amerika en ook zonder dat had hij nooit smaakvolle voorstellen.

‘In Amerika -’ begon hij. Zo begint hij elke zin, maar we luisterden, om te horen wat men in Amerika met Cupido deed. ‘In Amerika hebben ze verdomd leuke tuinbeelden, zeg, van plastic!...’ zei hij. Zie je wel, daar had je 't al! ‘Nee,’ zeiden wij klassiek.

‘Maar hemel, luister nou even,’ stribbelde hij tegen. ‘Het zijn bizonder aardige dingen, sterk, onverslijtbaar, zeg!’ Wie verslijt er nou een Cupido?... ‘Je kunt ze bestellen in Florida,’ vertelde Taco.

‘Niet zo ontzettend duur, en weet je, wat het aardige is?Je kunt ze opblazen!...’ Dat leek ons het toppunt van smakeloosheid. ‘Man, laat me toch uitpraten!’ overloeide Taco onze bezwaren. ‘Ze zijn niet groter dan zo'n veertig centimeter, zie je... maar je kunt ze oppompen tot bijna twee meter...! En ze blijven prachtig in proportie, je hebt er gewéldig succes mee!’

Dat laatste heeft ons zwak gemaakt. Antoon zei nog, dat hij tegen een Cupido was, met een ventiel ergens. Bovendien kon zo'n beeld lek worden. Had je 's avonds een Cupido van twee meter, om de volgende dag een exemplaar van veertig centimeter te vinden! - Maar wij hadden ons laten lijmen door dat succes. Hoe komt een mens toch zo zwak?...

Taco bestelde zo'n ding. Er was een afbeelding van, het zag er heel goed uit: een dik ventje met weinig textiel en een pijl-en-boog - enfin, u kent het!

Het kwam per vliegtuig, en ik moet zeggen: het was af. We kwamen allemaal bij Taco om het te bekijken, tot Antoon toe, die nog mompelde over rotzooi en ventielen en moderne troep. Maar hij eindigde ook met het steengrijze beeldje goed te achten. Het moest worden gemonteerd op een blok steen of marmer - dat bestelden we dus bij de grafsteenmaker.

Alles kwam op tijd, we waren aanwezig bij de aanbieding, en Kees en Betty vonden het alleraardigst! Het beeld werd vastgemoerd op het voetstuk, nadat we met mekaar de definitieve plaats hadden gevonden in de tuin.

‘Hij moet een beetje lucht hebben,’ zei Taco, die straalde van on-Hollandse triomf. Voor die lucht zouden dan de twee zoons van Kees en Betty zorgen: Jan en Kees junior. ‘Niet teveel,’ onderwees Taco.

Ze gaven het beeld een paar slaagjes met de pomp, en ja, er kwam juist die ronding in, die lief was. ‘En je kunt 'm wassen!’ zei Betty,

alsof ze met de pop ging spelen. Nou goed, je kon hem wassen, hij was lief en niet te duur en onverslijtbaar en hij stond heus bevallig in de tuin... Wij naar binnen, naar de borrel. Er waren natuurlijk veel dingen te bepraten en te bekijken, het was een gezellig gesprek.

Nog geen kwartier later kwam zoon Jan schoorvoetend binnen. Ze hadden geprobeerd, hem nog iets meer lucht te geven. Eerst hij een paar slaagjes, en toen Kees nog, en toen hij weer, en ja, dat kon Kees niet over z'n kant laten gaan - en nou - - en nou - -

We keken versteend naar het jongetje met zijn sippe gezicht. We vlogen naar buiten, sommigen nog met de borrel in de hand. Op het grasveld stond een uit de kracht gesproten liefdegod met een dikke buik en onmenselijk ronde billen. Hij spande een stierennek naar de hemel, en leek een engel te willen schieten met zijn reuzenpijl-en-boog. Hij was ook niet meer steengrijs - hij was gemeen wit, als een lintworm. De dames stonden verplet en de kerels keken bijgelovig naar de reus.

Alleen vader Kees hield zijn verstand bij elkaar. ‘Nou, dat is vervelend,’ zei hij beschaafd. Hij naderde de dreigende god en stak zijn hand decent uit naar het ventiel. ‘Ik hoop, dat hij weer tot de oude proporties wil teruggaan...’ Nog terwijl Taco de verzekering uitsprak, dat dit beslist zou gebeuren - barstte met een donderknal de Cupido.

Kees tuimelde verblind over het gras. We waren ontzet. Alle dames waren overstuur, de mannen zeiden onoirbare dingen. Aan het marmeren voetstuk Aardde een naar, zwartig stukje plastic-vel.

Maar kijk, Betty stortte zich op Kees om te weten of hij nog goed was, en Kees klemde Betty in z'n armen om haar tranen te drogen, en samen zaten ze op het gras bij dat voetstuk als een stel tortels mekaar in de ogen te kijken; en dat was toch kennelijk de macht van Cupido. En bij een zo onmiskenbaar succes hebben we dus een stenen exemplaar besteld, dat veertig centimeter bleef. Ook bij Cupido moet je de juiste grens weten te bewaren.

Gij zult niet stoeien

Gisteren heb ik iets meegemaakt, dat me angst heeft aangejaagd. Ik heb zeer duidelijk gemerkt, dat wij allemaal, wij, moderne, beschaafde mensen, te weinig argeloosheid meedragen.

U moet weten, dat ik langs de Smallelaan liep; en waar dat kruispunt is met de Oude Postweg, daar is momenteel een zandafgraving, waar soms kleine kindertjes in spelen, en soms werklieden van een bouwbedrijf. Toen ik daar langs kwam, waren er twee mannen samen aan het wandelen - ik ken hen goed, het zijn Kees en Jan. Kees is niet groot en nogal mager; en Jan is iets minder klein en ook niet dik. Ik schat hun leeftijd op omstreeks veertig. Kees heeft een oervervelende vrouw en één dochter. Jan heeft een opgewekte echtgenote en drie zoontjes. Dit doet niet veel ter zake, maar ik meen het u te moeten vertellen, om alles duidelijk te omlijnen.

Zij liepen daar dus; en ik dacht op hun ruggen al te zien, dat ze het over bouwwerken hadden. Kees had een stokje in de hand, en zwaaide daarmee - Jan kon het af met zijn eigen handen.

Maar ja, toen moest er iets worden getekend, en dat deed Kees dus met dat stokje, in het rulle, droge zand.

Tot daar was alles normaal. Er is een druk verkeer op dat punt -

niemand keek naar de twee oppassende mannen, die daar samen wat door het zand drentelden en spraken.

Maar toen Kees zo gebukt stond te tekenen, trok er een rare grinnik over Jan's gezicht, en opeens gaf hij Kees met z'n voet een flink zetje tegen z'n zitspieren. Kees ging voorover, met allebei de handen in het zand - hij kon zich niet houden, hij ging kopje-over.

Jan schateren! Kees ook. Maar Kees pakte Jan z'n benen en trok, en daar ging Jan, over Kees heen ook in het zand. Kees kwam daardoor met z'n hoofd tussen de benen van Jan, en die kneep de benen tegen elkaar, zodat Kees al lachend een dikke kop kreeg. Maar Kees kneep Jan in z'n kuit, zodat Jan brullend van het lachen losliet. Meteen zat Kees bovenop hem, en stak een vinger onder z'n ribben. Jan stuiptrekken en gillachen! En Kees bij zijn armen pakken, zodat die scheef afgleed, en in Jan's macht kwam. Toen Jan hem kittelen in de middel. Kees gillend om genade smeken! En nauwelijks had Jan hem losgelaten, of Kees sloeg zijn armen om Jan's nek en trok hem neer en begon een roffel op zijn billen te slaan. Jan brullen van het lachen en proberen vrij te komen. Ze rollebolden om en over elkaar, hadden dreunend plezier, zaten allebei onder het zand en wisten niets meer van ernstige zaken of voorbijgangers. Ze speelden als twee honden, soms helemaal stil mekaar aankijkend, wat de ander zou gaan doen; om dan opeens weer los te barsten.

Er was geen kwaad bij; ze stoeiden allergekst - misschien hebben ze daar diep in hun hart wel naar gesnakt van hun tiende jaar af.

Maar er liep een oudere heer, die ik ken als psycholoog; en hij bleef bekommerd stilstaan om zijn ontwikkelde hoofd te schudden.

En de chauffeur van een vrachtwagen remde en parkeerde.

En een personenwagen met een bekend sigarettenmerk erop stopte, en de berijder hing uit het raampje en vroeg hoe-en-wat.

En er kwamen twee dames met een hondje langs, en een jongen op een fiets liet z'n benen slieren om te stoppen, en riep: ‘Hup! Geef 'm 'n opdonder! Kráák 'm!’ en de psycholoog schudde harder, en er passeerde een autobus met ouden van dagen, en die moest wel stoppen voor de vrachtwagen en de sigarettenrijder; en toen kwam er een snelle kleine wagen met een signaal van tudeloedeludeloedeludeloe! en daar stapten twee bloed-ernstige politiemannen uit, die zich op het zand waagden. Jan zat toen net op Kees, en prikte hem in

z'n maagstreek, en Kees hikte met een paars gezicht: ‘Ha! - ha! - ha! - ha! -’ en wist niets zinnigs meer te articuleren.

Ik riep ‘Jààn!’ en ‘Kéééés!’ maar als je plezier hebt, kun je je niet bekommeren om roepende mensen in de verte.

Kees kronkelde zijn benen op, sloeg ze om Jan's kop en trok hem achterover, ‘PWRWRWR!’ deed Jan, en Kees kneep hem ergens in zijn been, dat hij loeide als een stier! ‘Hahahahahahahá!’ echode Kees.

En toen zei een politieman: ‘Wat moet dat?’

De twee stoeiers keken dwaas omhoog naar al dat zwart.

‘Moeten’ is zo'n akelig werkwoord - het moest niets, natuurlijk.

Kun je als volwassen man, als vader van een gezin, zeggen dat je aan het spelen bent? Of aan het stoeien? Of - tja, hoe moet je dat noemen? Ze wisten het niet.

Ze stonden geshockeerd op en stoften zich af. En stoften mekaar af. En lachten nog een beetje.

De politie vroeg hun namen en adressen. En wat er was gebeurd.

Er was níéts gebeurd - Maak dat een efficiënte wereld eens duidelijk.

De psycholoog zei dat hij stellig had geconstateerd, hoe die kleine - daar een paar infame grepen had toegepast, welke wezen op een verdrongen complex - maar ze leken hem allebei psychisch gestoord. Die grotere verdiende ook wel wat, want die had de kleine geweldig te grazen gehad!

Jan en Kees zeiden dat het niet waar was. Maar iedereen had het gezien, tot de dames van het hondje, en de ouden van dagen.

‘Die kleine heeft 'n mes,’ zei de sigarettenrijder.

‘En die grotere kent 'n paar verdomd gemene grepen!’ zei de vrachtrijder.

‘Jiu jitsu!’ meende de jongen met de fiets. ‘Ze hadde dood kenne weze!’

Een van de politiemannen wenste een bloedproef. Want speels stoeien, zonder enige aanleiding, met iemand van je eigen geslacht, is abnormaal als je boven de vijfentwintig bent. Dat dóét men niet.

Jan moest naar rechts lopen, en Kees naar links.

Ja, en ik zag het zelf: Jan slingerde een beetje. Volgens mij heeft 'ie dat altijd al gedaan. Kees keek om, en liep toen tegen een struikje.

's Avonds stond er 'n berichtje over in de krant; en hun vrouwen

zeiden ook, dat het niet te pas kwam. ‘Wat moeten de kinderen denken!’ zei die van Jan.

Ik voor mij hoop, dat juist die kinderen hen begrijpen. Dat zal beide mannen troosten - en mij ook.

Persoonlijk vond ik die omstanders véél gekker.

Muizeleintje

Op een dag was zevenjarige Teun op bezoek bij Tante Mary. Hij had een beetje gespeeld met Davie, de terrier. Tante Mary had hoofdpijn. De dokter kwam. Teun hield niet van dokters. Hij had zich stil gehouden. Dokter voelde Tante Mary de pols, zij waren ook beiden stil. En misschien juist omdat alles zo geluidloos was, had een muis zich in de kamer gewaagd. Toen Teun hem zag, had hij alleen strak gekeken.

Tante Mary zag die gebiologeerde blik van het kind, en trok een rechte lijn met haar ogen, van het kinderhoofd naar - o, een múís!!!!

Tante Mary was een van die vrouwen, welke altijd denken dat muizen speciaal voor háár komen. Ze had gegild. De dokter, die niets ernstigs had kunnen constateren, was geschokt opgeveerd. De hond werd wild.

De muis vloog rond en vluchtte uiteindelijk langs Teuns been omhoog in zijn broek. Teun, die muizen lief vond, hield met twee handen zijn broekspijpen dicht. De muis bracht het tot Olympische snelheden, langs zijn bovenbenen en onderlijf. Teun stootte kreten uit, die Tante Mary vlot op tafel joegen - het geheel had iets feestelijks. De dokter wilde Teun helpen, de muis te vangen. De muis

ontkwam uit de linkerpijp. Maar toen deed Davie een gillende sprong en beet het diertje. Teun hoorde het muisje piepen; hij schopte naar Davie, die losliet. De muis vluchtte - struikelde, sloeg over de kop en lag stil. En vóór Davie, was Teun bij hem; huilend om dit drama van vernietigde onschuld. Hij nam het muisje in zijn groezelige kinderhand. Het bewoog nog. Hij zag, hoe het in zijn bewusteloze toestand nog droomde van vlucht: het bewoog half opzij liggend de ijle pootjes, het hijgde.

'Maak hem dood, maak hem dood!' gilde Tante Mary, wat Teun tot razende drift bracht. Hij schreeuwde: 'Stil, lafaard!' terwijl Tante Mary hem toch vlak tevoren een zakje gomballen had gegeven.

De arts legde zijn hand op Teuns hoofd. 'Het is ongedierte, jonkje!' zei hij. Het muisje lag nu stil; een smal stroompje urine liep uit zijn onderlijfje over Teuns hand, alsof zo zijn geest wegvloeide tot de dood toe.

'Hoe kan hij ongedierte zijn,' zei Teun snikkend, 'als hij een plasje doet, net als ik - net als u?...'

Ja, zo werd daar die grote dokter geconfronteerd met het simpele besef, dat God met evenveel aandacht ongedierte had gemaakt, met hartslag, maag, ingewanden, botten en plasjes, als hèm...

Hij zuchtte. Hij had zelf thuis ook een jongetje. Voorzichtig nam hij het stille muisje uit de kinderhand en bekeek het.

'Als je 'm aan Davie geeft, schop ik je zwart!' zei Teun hees. Want Davie zat mooi - walgelijk monster dat hij was.

Bovenop tafel, als een onmatige boeket in haar gebloemde japon, stond Tante Mary zich te beheersen.

Toen zei die dokter: 'Hij gaat dood.'

'Als ik voor hem zorg, gaat 'ie níét dood,' weerlegde Teun, die een vast geloof had in zorgende liefde. Hij stak zijn hand uit.

De dokter zette zijn bril af, bewoog voorzichtig de pootjes van het muisje. 'Probeer het maar,' zei hij zacht. 'Ik zal een doosje uit mijn tas halen, dan kun je hem meenemen.'

En zo kwam Teun thuis met Muizeleintje - want het bleek een dame te zijn. Zij genas in twee weken tijd, hoewel ze mank bleef. Een volle maand woonde ze in Teuns huis, met medeweten van zijn ouders. Teun praatte veel met haar. Zij zat dan stil, met vibrerende snorharen en grote, oplettende ogen. Ze at kaas uit zijn vingers.

Op een dag was ze weg. Een muis hoort bij muizen, ook als ze mank wordt en met mensen heeft gepraat.

Doch soms vond Teun, die trouw elke nacht een klein stukje kaas mee naar boven nam en naast zijn bed legde, de volgende dag muizekeutels. Dan was de kaas op. Het gaf Teun een innig gevoel van blijdschap, dat ze was gekomen. Hun vriendschap verkleurde tot droomachtige afstand, en stierf mild uit. Het was goed, een muis tot vriendin te hebben gehad.

Alleen - later had Teun bemerkt dat hij niet ouder was geworden: nog altijd legde hij voor menselijke muizen in zijn leven stukjes kaas neer; en hij was veel te blij met de keutels. Maar ja, misschien besefte hij, dat muizen niets beters hebben te geven - hij verwachtte geen winst. En het aannemen van onze kaas kan een vorm van trouw zijn, bij menselijke muizen. Want dat was het bij Muizeleintje ook geweest.

Poot uitdraaien

De meneer werd door het dienstmeisje binnengelaten met de boodschap, dat de heer des huizes dadelijk zou komen. Hij stond aarzelend stil, overleggende of hij kon gaan zitten. Terwijl hij keurend een passende stoel zocht - niet te gemakkelijk, want dat gaf geen pas - werd de deur zeer langzaam en onvolledig geopend, en op dijbeenhoogte keek een rond jongensgezichtje naar de gast. Een verontwaardigde stem zei: 'Mijn pappa héét geen poten - en jij ben een héél boze man!...'

De bezoeker haalde zijn wenkbrauwen op. 'Kom es hier,' verzocht hij.

'Nee,' zei het jongetje, maar bleef toch in de deurkier staan.

'Waarom niet?' vroeg de man.

'Dan vreet je mij ook uit,' antwoordde het jongetje. Ze keken mekaar een moment aan, terwijl de gast trachtte, deze orakeltaal op juiste waarde te schatten. 'En snoepjes mag ik ook niet hebben, want dat is geváárlijk!' verklaarde het jongetje, iets voorbarig.

'Dat is jammer,' zei de meneer, 'want ik heb juist pepermunten bij me!'

'Hm,' zei het jongetje, en keek zeer verwachtingsvol om zijn

deurhoek.

‘Dan zal ik ook maar geen snoepje nemen,’ besloot de meneer tactisch, ‘want als het gevaarlijk is, moet ik ook oppassen.’

‘Jij krijgt geen snoepjes,’ voorzegde het blonde hoofd, ‘jij krijgt een pak op je somieter!...’

De meneer, die niet beschaafd genoeg was om dit voor Latijn te houden, grijnsde breed. ‘Kom es binnen,’ zei hij, ‘en vertel me es, waarom. Denk je, dat ik een krant in m'n broek had moeten stoppen?’

Aan deze mogelijkheid had de kleine man niet gedacht. ‘Helpt dat?’ vroeg hij zeer opgewekt.

‘Vaak wel,’ lichtte de gast hem voor.

Het jongetje kwam de kamer in, en liet de deur dichtvallen.

‘Waarom dacht je, dat ik je zou - eh - (de man moest even nadenken) zou uitvreten?’

‘Dat zei pappa,’ legde het kind uit. ‘“Dat soort vreet je uit,” zei pappa.’

De meneer knikte, niet geheel ernstig. ‘En wat was dat met die poten? Heeft je pappa poten...?’

‘Juist niet!’ wees het kind hem terecht. ‘Pappa zei: “die komt me 'n poot uitdraaien!” en dàt vind ik geméén...!’

‘Ja,’ beaamde de man demonstratief verbaasd, ‘dat vind ik ook verschrikkelijk gemeen, hoor! Bah...!’

Het jongetje hield z'n hoofd scheef en bekeek de man keurend. ‘Wou je dat dan niet doen?’ informeerde hij.

‘Nee,’ ontkende de gast. ‘En wou jij nu toch maar een pepermunt?’

Daarover werd even nagedacht. ‘Denk je dat 't niet gevaarlijk is?’ vroeg het kind.

‘Beslist niet,’ zei de meneer. Hij haalde een rolletje uit zijn zak, liet zich op z'n hurken zakken en presenteerde. Hij dacht: ‘die rotte TV-programma's!... Zo'n kind ziet niets dan dreigementen en misdaad!... Hoewel ik móést hem natuurlijk geen pepermunt geven!...’

Hij vroeg vriendelijk: ‘Kijk je vaak naar de televisie...?’

Het jongetje schudde triest het hoofd. ‘Bij tante Ientje wel, maar hier nooit,’ zei hij. ‘Ik breng 'm op straat.’

‘Op stráát?’ herhaalde de man verbijsterd.

‘Ja,’ zei het kind. ‘Hij staat in de kast, en nou kan niemand 'm zien! Behalve as je wil kijken - dan doet papa 'm open!...’

Toen trad de vader binnen. ‘Goedemorgen, meneer!’ zei hij opgewekt. ‘Waarmee kan ik u van dienst zijn?’

De bezoeker rees op en keek verlegen. ‘Ik kwam alleen vragen, of u misschien een televisieapparaat hebt aan te geven,’ zei hij. Hij zocht in een mapje met papieren. ‘U hebt tot heden geen kijkgeld betaald...’

Hier werd hij in de rede gevallen door het jongetje. ‘Hij is aardig,’ zei hij tegen z'n vader. ‘Ik heb toch een snoepje gehad, en hij doet niks!’

‘Ach, kijk, hahahaha...!’ lachte de vader, opgelegd joviaal. ‘Nou, gaat u zitten! Ja, wat die TV betreft - ik weet niet, wat u -’

Maar hij hield aarzelend op, toen hij de tactische blik van de bezoeker naar *de* gesloten kastdeur zag.

Toen wist hij, dat hem een poot uitgedraaid ging worden.

Vijandige stammen

‘Ach, monsieur,’ zei mijn vriend Watoe Mbawa, en hij zuchtte, ‘ik kan op het ogenblik niet werken. Mijn vierde rib steekt, en dat is een teken dat de Boegi weer vijandig zijn met de Wati - en dan zwerven mijn gedachten heel ver weg als de grijze vogels in de nacht - en dan moet ik mijn stam bijstaan met gedachten - dan kan ik niet werken.’

Hij had mij gegevens zullen verstrekken over stamgewoonten in zijn land; en die waren niet klaar. Daar was hij dus zelf, met een stekende vierde rib als verklaring.

Ik knikte begrijpend - het enige wat mij overbleef - en vroeg: ‘Maar als de Wati nu eens vijandig zijn met de Boegi, wat voelt u dan, Mbawa?’

Hij dacht na, en begreep mijn Europese valstrik niet. ‘Dan voel ik hetzelfde,’ zei hij klagend. ‘De Wati zijn nooit vijandig zonder reden. Een goede hond, monsieur, bijt niet zonder getergd te zijn.’ Hij probeerde te glimlachen, maar zijn vierde rib stak te hevig.

‘Beschaving is moeilijk,’ vond hij.

Ik knikte. ‘Ja, de vrede is geen gemakkelijke zaak,’ gaf ik toe.

‘Dat bedoel ik niet,’ zei Watoe Mbawa, ‘mijn schoenen zitten

niet lekker. Dik leer, zware zolen. Lelijk!' Hij poogde zijn benen onder z'n stoel te vouwen, zodat ze uit zijn gezichtsveld zouden zijn.

Het gaf me een gevoel van meelij. Nog pas de dag tevoren had een vriend van me gelachen over nudisten; omdat hijzelf een nieuw pak had gekocht. 'Schoenen zijn geen teken van beschaving,' zei ik bespiegelend wijsgerig. Nu konden we tenminste alle kanten uit met het gesprek.

Mbawa streek met kalmerende hand over zijn vierde rib. 'En ik kan hen niet helpen,' klaagde hij. 'Ik ben *te* ver weg...'

Ik wou hem zo graag troosten. 'Misschien vergist u zich wel,' zei ik voorzichtig. Die rib kon best steken omdat Mbawa griep had, of een beschaafd nieuw virus.

Maar hij schudde het hoofd. 'Als er onrust is tussen de Wati en de Boegi,' vertelde hij bedrukt, 'dan begint het bloed van alle Wati en Boegi te bruisen, over de héééle wereld... Dan voel ik de trommen in mijn hart, en weet dat er onrust is in het gebeente van mijn gebeente, en spanning in de gedachten van mijn gedachten.' Hij schudde het hoofd. 'Ze slijpen hun speren en oefenen hun stem voor de krijgszang,' ging hij voort. 'En onbegrip staat overeind tussen de stammen, als een geschenk van de boze god, omdat hij bloed wil drinken, en de mannen wil harden in dapperheid en eerzucht.' Hij keek me bezorgd aan. 'Maar dat is fout, monsieur, hééél fout!'

Ik knikte naar hem. Zijn ogen stonden anders dan eerst; er was meer wit in, een schrille glimmer in zijn goedig zwart gezicht. Zijn tanden kwamen ook meer te zien, ook wit. Ik begreep opeens, waarom deze donkere stammen witte strepen op hun gelaten maken met kalk: om de schrikkelijke indruk van ogen en tanden te verhevigen.

'Ik moet weg,' zei Mbawa; en ik begreep, die dag geen gegevens te zullen ontvangen over de stamgewoonten in zijn land.

Terwijl ik hem uitgeleide deed, stuitten we in de gang op twee bureaulisten, Kramer en Jellema, die hevige twist hadden.

'Het wordt nou mar tied, dat jij je bek es houw'n,' zei Kramer, 'en anders zal ik je 'n flinke dreun gaiv'n, mien jong! Je bin'n hups vervelend creatuur, met je gefit! 't Bloed broez'd me in de ader'n!'

Jellema bezag hem met bliksemende ogen. 'Ei, nou, zo zien je d'r

ôk ût, Kramer! Zo'n stierkalf as jou binne, hoort an 'n dik touw op 'e bin'nplaats!' zei hij. 'Ik hev altied wel seid, dat Groningen gek is, dazze der 't vee in e hûskamer hewwe! Maar in 'n bureau - dat gaat toch wel skrikkelijke ver, nou!'

'Stik, Jellema,' baste Kramer, en graaide met nare vingers naar de aangesprokene, 'nog ain woord, en je ben'n zo dood as 'n tolhek!'

Watoe Mbawa stond stil. Hij wilde beleefd doorlopen na een Europese groet; maar zijn benen deden niet mee.

Ik trok hem door de gang-vernauwing naar frissere ruimten. 'Dat waren nou een Groninger en een Fries, die ruzie hadden,' zei ik.

Hij keek me trouwhartig aan, met een schim van leedwezen en begrip in zijn ogen. 'Zijn dat twee stammen?' vroeg hij.

'Ja,' antwoordde ik, 'Groningers en Friezen zijn twee stammen.'

Hij dacht even na en schudde mistroostig het hoofd. 'Dus hier ook,' murmelde hij. 'Wat moeten we daar toch tegen doen?'

Ik pakte hem bij de revers van zijn jasje en zei: 'We moeten hun op een dag proberen bij te brengen, dat ze broers zijn - net als u en ik.'

Daar moest hij ook weer even over peinzen. 'Maar Wati en Boegi zijn geen broers,' bracht hij naar voren. 'Ze zijn van verschillende stam. En dat is natuurlijk ook zo bij de Griezen en Froningers.'

Nu hij hun namen verhaspelde, klonk alles veel wilder.

'De Oewoe moeten ze allebei geselen en met peper bestrooien,' raadde hij. 'Dan zijn ze één in hun smart en vijandschap tegen de Oewoe.'

'Dat mag geloof ik niet,' zei ik. En ik was onze beschaving dankbaar, die deze soort eenheid voorkwam.

Mbawa ging weg. Hij drukte me de hand. Op straat hoofdschudde hij nog. De Europese beschaving zal hem wel hopeloos toeschijnen, met wèl schoenen en geen gepeperde geseling.

Zomerdronk

Een papaver en een kamille stonden naast elkaar aan de rand van een korenveld te bloeien. De papaver naar haar aard met één prachtige rode bloem op een dunne stengel; de kamille met een tros sterke witte bloemetjes.

De kamille was, dit mogen we allen weten, stapelverliefd op de papaver. Als de wind hem stem verleende, lispelde hij: ‘Ik heb u lief, o, vlamrode vlinder, op slanke steel aan de aarde gebonden! Ik heb de gehele duistere nacht van u gedroomd, ik kijk naar u van het eerste morgenlicht tot het laatste avondstralen - ik verzadig me aan uw pracht! O, lieve, lieve schoonheid - word toch mijn levenshelft, maak me gelukkig, anders zal ik beslist verdorren!’

De papaver beluisterde hem met innige aandacht en glimlachte mysterieus. Ze kon niet anders, want de wind waaide van haar af, zodat ze de kamille niet kon antwoorden. Maar als de wind terugkwam, de volgende dag, lispelde zij met neergeslagen blik: ‘Ik ben te teer voor u. Ik ben zó kostbaar, mijnheer - mijn kleed is van de dunste schoonheid - ik ben een heilige medicijn, moet je weten!’ en dan ritselden haar blaadjes en zij boog zich, zodat de kamille met verrukking zag, hoe haar hart een bolletje was, met een paars flu-

welen ster erop.

‘Schoonheid!’ zei hij zacht, en hij meende een gedicht te zingen in dat woord. Maar dat woei naar een korenbloem, die geen enkele illusie had en antwoordde: ‘Pfft! Boerenjongen! Kijk toch niet naar haar!’

En daarmee was een andere kamille het eens. Want deze kamille was verstandig; zij had het oog laten vallen op de eerste, daar hij van haar soort was. ‘We zouden goed samengaan,’ zei ze tegen de korenbloem. ‘Maar hij kijkt altijd maar naar dat aanstellerige, rooie wicht!...’

‘Ja,’ fluisterde de eerste kamille ontsteld, ‘maar zij is een medicijn!...’

‘Nou,’ zei de tweede kamille, ‘dat zijn wij misschien ook wel!’ Ze zei niet: ‘dat ben jij misschien wel’, want ze wilde hun gebondenheid tonen, en daartoe had ze nu de gelegenheid. ‘Wij, kamillen, zijn een degelijk gewas,’ ging ze luider voort, en wist zich goed gehoord door de papaver.

‘Ach,’ zuchtte die, ‘ik draag de droom in mijn hart!... Wat weet u daarvan?...’ en ze zuchtte met al haar vier vlamrode zijden bladeren, dat zij ervan boog.

‘Schoonheid,’ sidderzuchtte de eerste kamille, ‘ik wou dat ik je mocht trouwen!’

‘Onzin,’ zei de tweede kamille, ‘jullie zouden afschuwelijke kinderen krijgen! Rode kamillen zijn giftig, dat weet ik zeker; en witte papavers zijn gedégenereerd!’ Dat woord had zij opgevangen van een professor, die wel eens kruiden plukte met een student samen.

‘Ik draag de droom in me,’ verontschuldigde zich de papaver en keek over alles heen naar vreemde wezens langs het pad, die daar in elkaar gestrengeld liepen en soms hun hoofden tegen elkaar legden. ‘Ik droom ook nu...’ Ze zag de eerste kamille evenmin als de tweede.

Maar toen kwam de wind wat erg hard opzetten, en de vier bladeren van de klaproos woeien weg als de groeten van een verliefde dichter - en daar stond zij in haar blote hoofdje. En allen, de kamillen, de korenbloemen en het graan, zagen de paars fluwelen ster.

‘Wat staat ze daar schaamteloos, in haar blote ster,’ zei de tweede kamille scherp. En dat deed de eerste kamille pijn. Hij had geen adem meer, nu hij het prachtige bolletje op de slanke steel zag.

‘Schoonheid...!’ lispelde hij, en zijn hart stond in wondende brand.

Dat bolletje zwol in de loop van de volgende dagen. De papaver sprak niet meer. Misschien kon zij niet ritselen zonder bladeren - misschien schaamde ze zich tezeer.

De tweede kamille had daar groot plezier in. ‘Als je nu kinderen van haar had, zouden ze ook in hun blote bol komen te staan,’ zei ze wreed tegen haar soortgenoot. Maar hij antwoordde: ‘Ze draagt de droom in zich - dat kun je duidelijk zien.’

Na een poosje trouwde hij toch met de andere kamille, en het was een heel moeilijk huwelijk - zij wist te veel van hem en ze was te weinig papaverig. Hij kon nog niet naar een rode klaver knikken, of zijn vrouw was stil, en 's avonds zei ze dan: ‘Ben ik te wít voor je?!...’ Ach, wat begreep ze van hem?...

Op een dag kwam de professor langs. ‘Kijk,’ zei hij tegen de student, ‘die kamillen moet je met bloesem en al plukken; dat is de beste medicijn, die er bestaat! Tegen keelpijn, wonden, maagpijn, koorts. Kamillen zijn bèst, zeg! En daar staat een aardig papavertje - dat is de slaapbol, dat weet je toch? Niet ongevaarlijk!’

‘Dat dacht ik wel,’ zei de kamillevrouw.

Maar ach, de student was een rare jongen. Hij nam de bloem van de kamilleman, en kookte die met de bol van de papaver; en hij dronk hun thee in zijn eentje op z'n kamer. En hij werd er helemaal wonderlijk van, hij voelde zich als een hemel vol sterren, hij zong zonder enige reden: ‘Eindelijk! Eindelijk! Eindelijk!...’

De professor onderzocht hem en voelde hem de pols. ‘Wat bedoel je: “eindelijk”?’ vroeg hij.

Maar de student kon niets anders antwoorden. ‘Eindelijk, eindelijk, eindelijk!...’ zei hij, en tranen van vreugde liepen hem over de wangen. Daarna viel hij in slaap.

‘Het is kennelijk een intoxicatie,’ stelde de professor vast. ‘De knaap heeft iets van papaverine genomen, dunkt me; maar wat is de bijmenging, hè...? Vlegel van een jongen, zeg!’

En toen de student de volgende ochtend wakker werd, gaf de professor hem een geducht standje. Maar de jongen luisterde niet. ‘Ik heb bloemengeur in mijn aderen,’ zei hij zacht, ‘en zomerkoelte en een verlangen, dat mijn ene hand de andere doet zoeken - ik ben verliefd op God en de hele natuur! Kamillepapavers en zwevend

groen smelten de nacht in een honingzoen!’

En ach - dat was voor ieder ander onzin - dat zult u wel begrijpen.

Meerijden met de politie

Voor u en voor mij zou het waarschijnlijk heel plezierig zijn, als we met de politie mochten meerijden in zo'n snelle wagen. Nietwaar, je voelt je veilig, er kan je geen ongeluk overkomen, je bent in het meest verantwoorde gezelschap. Maar Klaas Bander woont in een klein dorp, en de politie heeft er zo'n geweldig goeie naam, dat ieder ander daar misdadig tegen afsteekt. Als je daar op straat wordt aangesproken door een agent, al zou hij je broer zijn - dan komt er rimpeling in de vitrages rondom, dan doemen er bleke hoofden achter de horretjes - dan weet elkeen dat er iets met je is, en velen zullen zelfs al met stelligheid handenwringen en massa's oorzaken weten voor wat-daar-gebeurt. Dat komt wellicht ook 'n beetje, omdat de mannen van de politie daar zo bloedernstig zijn: ze lopen met plichtstappen en er kan geen lachje langs hun gezichten.

Nu gebeurde het vorige week, dat Klaas Bander op de Hogedijksestraat liep en zijn voet verzwikte. Hij had de fiets ook moeten nemen; maar het was zulk prachtig weer, en een mens wil dan wel eens niet doen, wat de vrouw hem aanraadt. Hij liep lekker in de zonneschijn, keek naar een zwaluw en zag zodoende de tak voor zijn voeten níét. Hij stapte erop, erin, erdoor, hij wilde staande blij-

ven, want per slot was hij toch Klaas Bander.

‘Krak,’ zei zijn voet, en begon meteen raar wollig gevoelloos te worden en te spannen in sok en schoen.

Daar stond Klaas; want hinkelen is aardig voor drie meter, maar niet voor drieduizend - en zo ver was hij wel gelopen. Hij stond ooievarig op één poot en beschouwde de horizon. Langs de weg zitten was ook geen genoegen, daar groeiden brandnetels.

En toen kwam daar als een redder in de nood zo'n snelle wagen van hun eigen politie aansuizen. Klaas stak zijn hand op. De inzittenden ook, zonder glimlach. Maar toen zagen ze zijn eenpotigheid, en twintig meter verder stopte de wagen. Klaas wendde zich hinkerig. De wagen schoot terug als een achterstevoren gedraaide film.

‘Ik heb m'n voet verzwikt,’ zei Klaas tegen de vragende ogen.

Hij mocht instappen.

Maar ach, toen hij eenmaal zat, overzag hij de situatie pas. Hij reed als op vleugels naar het eigen dorp. Hij zou er helemaal door moeten, want zijn huis staat aan het andere eind. Al die tijd kon niemand zien, dat hij zijn voet had bezeerd.

‘Nou moete jullie es met mekaar zingen van “Klein vogelijn op groene tak”, maande Klaas. ‘Dan zal ik de maat slaan, dan begrijpt iedereen dat 'k niks boos hè gedaan.’

‘We zijn niet gek,’ bracht de inspecteur hem onder 't oog.

‘Nee, jammer is dat,’ antwoordde Klaas, ‘anders konde we 't daarop gooie, da'k meerij.’

Ze zwegen lachloos.

‘As ik tovere kon,’ hernam Klaas, ‘zou ik jullie allemaal 'n bloemetjeshoed opzetten en 'n valse neus.’

De man naast hem zei bars: ‘Die hadden we gauw af!’

‘Nee, niet as ik kon tovere,’ zei Klaas. ‘Dan zou 't dorp zeggen: “Wat hebben ze weer 'n dolle pret! As we Klaas toch nie hadde!”’

‘Hm,’ gromde de inspecteur.

‘Ik geloof dat jullie moeders al 't gelach hebbe opgebruikt voordat jullie gebore werde,’ speurde Klaas.

‘Mar die van jou, die het alles opgespaard, toen jij most komme,’ bitste de man naast hem.

‘Ja, jullie kinders worde ook schaterbekke,’ voorspelde Klaas. ‘Da' gaat op en neer, net as matjevlechte.’ Hij knikte bedrukt. ‘En

as 't neer blijft, hè je 'n fout gemaakt! Dan moet je 't overdoen van de meester - dan kàjje nog nie matjevlechte - en dat is èrg, hoor! Zo'n heel huis vol ernstige kinders, met 'n stille vader en 'n strakke moeder, en alleen de kat lache, in maart...!' Hij zuchtte. 'Je zou d'r 'n proces verbaal van krijge!... Zomar erges onder je dichtgeknepe mond en je staar-oge...'

De inspecteur zei: 'Ik krijg de indruk, dat jij nog heel wat meer hebt verzwikt dan je voet, Klaas...! Had je 'n fles bij je?'

Ze reden de spoorbaan over, waarmee het dorp begon.

Klaas antwoordde: 'Nee, ik was d'r rijp voor, hè - anders had ik toch niet 'n hele auto vol bevroren ijsbere late stilhouwe!...' Hij zuchtte nog eens. 'En Bart het nog wel aanzegging gekrege dattie bevorderd wor!'

'Dát is sterk!' schetterde de betrokkene. 'Dat weet niemand nog, buiten 't bureau!'

'Ja, maar je mag nou eindelijk naast de inspecteur zitte - anders toch nooit nie!' legde Klaas uit. 'En Walter het net 'n fijne zure haring genoten an de Hogedijk -'

'Hoe weet je dat nou!' zei Walter.

'Ach, jong, zelfs 't errenstigste gezicht kan zó zuur nie ruiken,' onderwees Klaas. 'Zukke degelijke gezichte!... Terwijl de inspecteur z'n vrouw 'm vanmorge nog héél stevig gedag het gekust -'

'Hoe kom je dááraan?' verbaasde de inspecteur zich.

'Nou, je neus staat 'n tikkie scheef,' legde Klaas uit, 'en 't hakie van je kraag is losgespronge...'

Een ogenblik heerste er stilte. Toen begonnen de twee andere mannen te lachen. De inspecteur wou nog niet, maar kon een grinnik ook niet beheersen. En Klaas legde daar breed schaterend een schepje op - hij sleurde hen mee. En zo reden ze het dorp door - een politiewagen vol brullende kerels. Bij Klaas z'n huis stopten ze en hij stapte voorzichtig uit. 'Bedankt,' zei hij. En hij bleef staan om ze na te wuiven.

Zijn vrouw schoot tevoorschijn. 'Wat is dat nou? Je lijkt wel onwijs!' zei ze afkeurend.

Maar Klaas schudde tevreden het hoofd. 'Lang nie,' zei hij, 'làng nie! Nee, 'k ben héél best wijs!'

Want hij kende zijn dorp, en de eer was gered.

Begrip: de ware wetenschap

De medicinale wetenschap staat toch voor niets meer, tegenwoordig. Dat kun je leren uit het geval Joachim Betermans. De toedracht van zijn geschiedenis zou misschien anders zijn geweest, als die had plaats gevonden in de zomer, of bij voorbeeld in de herfst; maar de kundigheid van zijn huisdokter blijkt daar niet minder om.

Het ongeluk wilde, dat de vrouw van Joachim Betermans veel te vroeg had schoongemaakt, dat jaar. En daarna was zij vermoeid, en wilde uit. Aangezien zij een machtige stem in het huisgezin had, ging ze uit.

Joachim - een keurig oppassend man van drie-en-veertig, met een onberispelijke staat van gedraging thuis en daarbuiten - bleef een ganse dag alleen.

Overdag zat hij op kantoor, en als hij thuis kwam, zou daar een pan met soep staan te wachten. De vlam hoefde er maar onder, en meneer Betermans zou kunnen eten. Hij was dol op soep - voor zover een dergelijk keurig mens de dolheid in het eigen hart ooit ervaart.

En of hij nu zo afgemat was van die schoonmaak, waarin hij een

naamloos aandeel buiten de kantooruren had gehad; of dat alleen het voorjaar hem beschonken had - wat zullen wij daarvan weten?...

Joachim kwam thuis om kwart voor zes, net als anders.

Hij stak het gas aan, roerde plichtmatig in de soep, ging handen wassen, zette een bord voor zichzelf klaar op een half servetje, daarnevens een schone lepel en een plak brood.

Bij ontstentenis van verdere plichten roerde hij nogmaals in de soep, en zat op de keukenstoel tot de pan op het vuur in gerucht en geur de soep een verrukkelijke dimensie begon te verlenen. Alles verliep normaal - ik schaam me bijna, dit te moeten releveren; het gas werd uitgedraaid, de pan op een matje naast het servet gezet, de soep in het bord geschept.

Joachim Betermans blies in zijn lepel, omdat toch niemand het kon zien, kruimelde zijn brood, en at. Het was een kostelijk maal. Schoonmaak of niet - zijn echtgenote kon soep koken als geen andere.

Joachim werd er zo verkwikt van, dat hij de glanzende schoonheid van de kamer, de penetrante waslucht en de schaduwloze stofvrijheid zelfs plezierig begon te vinden. Hij voelde zich als een vlinder in een glazen kastje - maar dan een héél dikke vlinder, en zeer voldaan.

Bij één bord soep bleef het natuurlijk niet. Bij één snee brood wel.

‘Jo,’ had z'n vrouw gezegd, ‘neem flink brood bij je soep, dat vult een beetje!’

Dus nam hij slechts één plak, bij de vijf borden soep, welke hij zich in Olympische weelde toemat.

Daarna moest hij leunen, en zijn vermoeide ogen staarden de kamer rond. De pan stond treurig verlaten terzijde, het bord was leeg en koud.

Betermans voelde aandrang om te liggen. Zomaar, ergens. Hij was alleen, het eten was gedaan. Voor wie moest hij zijn onmenselijk fatsoen draaiende houden?

‘Even liggen,’ peinsde Joachim, ‘even maar!...’ Het kwam er niet op aan, hoe of waar. Als hij slechts niet naar een andere kamer hoef-

de - dat leek hem te veel inspanning.

Er was geen divan of canapé in het vertrek - maar wat deerde dat? De vloer was immers goudschoon bij het steriele af!

Ach, had hij nu maar een hond of kat gehad - dan zou hij uit traditie of beschroomde on-eigengereidheid wel voor de kille haard zijn gaan liggen, of in de hoek van de kamer.

Hij had echter geen hond of kat, noch traditie of schroom. Hij liet zich doodgemakkelijk van zijn stoel glijden, en strekte de benen half tussen de meubelpoten. Zijn ogen zagen met dromerige verbazing, dat de tafel van onderen blank was, en dat het voetenbankje van zijn vrouw was versleten. Het tapijt rook naar vermoord stof. Het plafond was vèr weg... Joachim zuchtte, en dacht niet meer. Hij lag zo heerlijk als nimmer tevoren.

Dit had jaren kunnen duren. Plicht en tijd leken verzopen in soep. De lente was een wiegelied in pyjama.

Doch onverwachts drong er tot Joachim Betermans een kreet door.

Hij deed de ogen open, en voelde zich doorpriemd van akelig lamplicht - boven hem stond een geraamte-stad van hout en singels - ergens stak een kapotte springveer uit - ach ja, hij was even gaan liggen. En het schemerlampje scheen net op zijn gezicht. Hij hoorde een verward rammelen aan de voordeur - hemel, was het al zó laat...? Hij rees op, bestrooid met schrik en hartklopping.

De kamerdeur vloog open, en binnen fladderde zijn vriend Karel Vermegen, die sensationeel op hem neerdook, en zijn schouder begon te kloppen.

‘Dag Jo!... Nee, kerel, blijf rustig even liggen!... Hoe is het met je?!... Néé, sta nu niet direct op!... We kennen mekander toch al lang genoeg om dergelijke plichtplegingen achterwege te laten!...’

Er waren twee dingen in de situatie, welke Joachim onuitsprekelijk hinderden: hij kon niet aan het woord komen, en Karel voelde hem de pols. Karel leek eensklaps een broedkip, die met enorme vlerken zijn hele wezen bedekte en tot walgens toe koesterde.

‘Ben je góéd?!’ informeerde Karel, en stak een wijsvinger tussen Joachims boord. ‘Heb je pijn ergens?... Ben je duizelig?!’

‘Nee,’ mummelde Joachim, die niet de gelegenheid kreeg, iets meer te mummelen, maar wel, om het slachtoffer te worden van

een bloedrode gêne.

‘Kun je je oprichten, Jo?’ vroeg Karel, hem strak tegen de vloer drukkend, ‘denk je, dat je zou kunnen staan?... Heb je ook hoofdpijn gehad, ben je misselijk, heb je je gestoten?...’

En dan die griezelvingers, die impertinent onder Joachim's das voelden naar een hartslag, en aan zijn hoofd en nek en nu ook de andere pols. Hij voelde zich gefileerd worden als een vis.

Ten slotte wist hij zich te ontworstelen aan Karel's bedrijvig medegevoel. Hij richtte zich op en stond overeind in een harmonicabroek en opgekropen vest. ‘Ik ben best,’ zei hij. En wist, hoe leugenachtig dit klonk.

‘Ga gauw zitten,’ vermaande Karel, en schoof hem zo geniepig een stoel tegen de knieholten, dat hij met een smak zat. ‘Je bent nog onvast in de benen!...’

‘Ik ben bèst,’ zei Joachim, en staarde vreugdeloos op het tafellaken.

‘Je lag op de grond, kerel!’ vertelde Karel hem. ‘Ik keek door het raam om te zien of jullie thuis waren, en daar zie ik jou naast je stoel liggen!...’ Het klonk zo suggestief, dat Joachim wist, geen excuus te zullen kunnen opbrengen. ‘Ik had gelukkig een loper in m'n zak, en laat dat ding nu passen op jullie slot! Wat een geluk, kerel! Je had dóód kunnen zijn!’

Dat mocht nu gezegd worden, omdat hij kon zitten, en een normale pols had. Iets te gejaagd misschien; maar enfin.

Betermans bleef het tafellaken beturen.

‘Kun je je herinneren, wat er is gebeurd?’ informeerde Vermegen tactvol.

Joachim zweeg, tot de kruin beschaamd; en schudde het hoofd.

Het enige voordeel was, dat Karel erop stond, hem een reus van een glas cognac in te schenken, die anders altijd achter slot bleef ‘voor als we het nodig hebben’, zoals de vrouw des huizes placht te zeggen.

Joachim dronk, en moest toen grinniken. Wat een fictie! voor als we het nodig hebben!... Als zij hiervan hoorde, zou ze blij zijn, dat hij had gedronken. Terwijl hij het helemaal niet nodig had!...

Op dat ogenblik ontmoette zijn blik die van Karel, en hij wist,

hoe ongezond en abnormaal het was, te grinniken. In stilte hoopte Joachim op een tweede glas.

Maar zijn vrolijkheid was reeds te groot geweest, blijkbaar. Karel bleef die hele avond arglistig bij hem, en sprak alleen over kalmerende dingen. Ware het daarbij gebleven.

Maar bij thuiskomst kreeg Joachim's vrouw het hele verhaal te horen, zoals Karel het had ervaren. Zij blikte voorzichtig naar haar eega, en streelde hem over het hoofd.

Dat ergerde hem, want hij was het niet gewend; het kietelde.

Op de grond gelegen naast zijn stoel!... En later eensklaps zo raar gelachen!... zonder reden!...

De volgende dag kwam Karel achteloos even langs. Zo leuk gewoon, als hij nooit tevoren had gedaan. Hij vroeg naar een en ander, ‘zo kerel! hoe is het met jou?!...’ tegen Joachim, die alweer ‘goed’ zei.

En in de loop van een week zagen ze Karel tienmaal.

Gedurende die tien keren volwies de mensenredder in hem. Joachim was ten naaste bij van hem; hij had hem gevonden, hij had hem gered. De pols gevoeld, overeind geholpen. Op z'n gemak gezet, gezorgd dat hij niet weer omviel. Hij was elke dag komen kijken.

‘Och, kerel, wat schrok ik, toen ik je daar onder de tafel zag liggen!’ Dan glimlachte Joachim zuurzoet, met namaak dankbaarheid. En in zijn hart zwol een akelig wild gevoel - - drift, woede, schaamte?...

Iets heel naars, dat begon te schuimen als hij Karel's stem hoorde. Als Karel binnenkwam en z'n hand pakte en vroeg hoe het met hem was, moest Joachim zich met geweld weerhouden om geen ontzettendheden te antwoorden. Dàt was toch heel ongewoon.

En op een avond moest mevrouw Betermans naar een vergadering. Eens in de maand moest zij daar altijd heen; en het zou Joachim niets hebben gedaan, als hij niet aan tafel uit haar voorzichtige mond had vernomen, dat Karel hem zou komen gezelschaphouden.

Toen legde Joachim de vork neer. ‘Ik wil hem niet zien,’ zei hij. Het klonk heftig en een beetje briesend. Zijn vrouw zweeg oplettend.

‘Maar waarom nou niet?’ informeerde ze eindelijk héél gemoedelijk.

‘Omdat ik de pest aan hem heb!’ siste Joachim Betermans. Hij voelde, hoe een gekke beving over zijn leden trok. ‘Ik ben niet ziek geweest, ik heb niets gehad, ik ben bèst, en ik wil alleen thuis blijven. Ik ben in m'n eigen huis.’

Dat was krasse taal. Er volgde een nadenkende stilte.

‘Maar hij heeft nu al gezegd, dat hij zou komen,’ bracht mevrouw Betermans benepen naar voren.

‘Hij komt er niet in!’ zei Joachim. En bedacht dan, dat Vermegen een loper had. ‘Hij komt er niét in!’ herhaalde hij. ‘Ik ga uit!’

Zijn eega blikte tussen haar wimpers door, en dacht zichtbaar aan de dokter.

‘Dat kun je niet doen,’ pleitte ze zachtmoedig, ‘die goeie Karel wil nou eenmaal graag met je praten!...’

Doch dat vooruitzicht leek Joachim verschrikkelijk op te winden.

‘Ik wil niet!!’ zei hij luid. En sloeg van alteratie met zijn vork zo hard op de rand van z'n bord, dat er een hoek uitsprong.

Zijn vrouw verbleekte.

In 't geniep belde zij later de dokter op, die Joachim verraste bij de avondkrant. Joachim vloog op als een betrapte dief. ‘Wat doet u hier?’ beet hij de dokter toe, met het air van een achtervolgde. Binnen zijn ogen koesterde hij bloedrode wanen van een Karel Vermegen, die de stoep af floepte door de kracht van zijn, Joachim's, oergezonde schoen.

‘Ik kom eens even met u praten,’ zei de dokter.

Mevrouw was toen al naar de vergadering.

De dokter was een man van de wereld; hij wist een massa en begreep nog meer. ‘Kijk es, meneer Betermans,’ ging hij voort, ‘nu mevrouw er niet is, moeten wij even open kaart spelen, vóórdat u een moord begaat.’

‘Ja,’ hijgde Joachim, toch wel onthutst, nu zijn gedachtenleven plotseling gestalte kreeg door de woorden van een ander. Een moord!... Het was vreselijk - zou hij dan toch een beetje geschokt zijn, door iets?...

De dokter had zomaar een stoel aangeschoven, en was recht te-

genover Joachim gaan zitten. ‘Meneer Betermans,’ zei hij langzaam, ‘u had die avond teveel gegeten. En u voelde zich lekker alleen thuis, u had zin te gaan liggen, en er was geen bank - en dat was alles.’

Joachim zat als versteend. De tranen sprongen hem in de ogen.

‘Jáá,’ blerde hij dan, ‘dat wàs ook alles!...’

Hij had nimmer zulk innig vertrouwen in enige dokter gehad, als toen. Hij vertelde met een bibberstem van het overvalbezoek, van het glas cognac.

‘Een onbegrijpend iemand,’ oordeelde de dokter hoofdschuddend, ‘u had minstens twee glazen cognac moeten hebben!’

Betermans had tegen zijn schouder kunnen janken van ontroering. Hij werd mals en kundig tot een wedergeboorte gebracht. De Waarheid, en niets dan de Waarheid. Als een man in zijn eigen huis naast z'n stoel op de grond wilde liggen, dan dééd hij dat. O!

Mevrouw Betermans, veel te spoedig terug van een idioot korte vergadering, vond haar man huilerig en lacherig door elkaar, met een leeg cognacglas. De dokter voelde hem juist héél zorgzaam de pols. Tegen de echtgenote zei de arts later in de gang: ‘Het is niet belangrijk, mevrouw. Hij is genezen. Er waren geen bizondere verschijnselen. Laat ons zeggen: het voorjaar!’

Goed, het voorjaar. Maar Joachim was zo geweldig genezen, dat hij bij Karel Vermegen's volgende bezoek diens hele redderschap weg schaterde. Die dokter was prima.

De ongelijke vrijage

In overoude tijden zat er eens een kip op een boomtak, en keek naar een leeuw. ‘Wat een pracht van een schepsel!’ dacht ze, en daar had ze gelijk in.

De leeuw van zijn kant hield het hoofd opgeheven naar de boomtak, en keurde de kip. ‘Wat zie je er lekker uit!’ zei hij, en dat meende hij geheel volgens eerlijke honger gevoelens.

De kip voelde zich gevleid. Zij was een dommerd en dit moet ik u beslist zeggen, want daarmee was ze een uitzondering. Kippen zijn zéér intelligente dieren. Hun kakelende zotternij is gewoon een geraffineerde vorm van doen alsof, zodat zij buiten alle grote vraagstukken van de wereld worden gehouden, waarover zij al lang het hunne hebben gedacht.

Onze kip boog het hoofd en blikte koket neer naar de grote gouden koning daar beneden. ‘Jij ziet er ook lekker uit,’ antwoordde ze en lachte vriendelijk. Hieruit blijkt haar onverstand al, want geen dame zegt dat tegen een onbekende - tot vandaag is dat gevaarlijk gebleken.

De leeuw barstte uit in een brullend geschater. ‘Hij vindt me geestig,’ peinsde de kip, ‘en gelijk heeft hij!’ Ze lachte ook. En dat

gaf zelfs de leeuw het gevoel, te vlug te hebben gelachen; ze zat daar hoog en veilig, en kon rustig zulke uitdagende antwoorden geven.

‘Ik heb zin in je,’ gromde hij naar boven.

‘Jij laat mij ook niet onverschillig,’ liet ze hem weten.

Hij kreeg steeds meer het gevoel, met een geraffineerde kip te doen te hebben. Zij van haar kant legde een vlerk op haar borst om het kloppen van haar hart te sussen - hemel, wat een prachtig dier! En wat keek hij innig verliefd naar boven!... Heel iets anders dan de vervelende haan, die haar dikwijls uitlachte met andere kippen. Ja, in de eigen groep had ze weinig aanzien. -

‘Kom es beneden,’ zeurde de leeuw. Als echte man wilde hij tot in het domme zijn kansen proberen.

‘Ik zit hier zo lekker,’ antwoordde de kip, die een behaagzuchtige inslag had; en ze zette haar veren op en boog haar hals. Ze klokte een beetje verstrooid en loerde met één oog naar beneden of hij er nog wel zat en naar haar keek.

Ze had gerust kunnen zijn: hij zat er. Hij likte zijn muil en zwaaide z'n staart. ‘Als je niet naar beneden komt, kom ik naar boven,’ brulde de leeuw. Het was maar zo'n gezegde, alleen om zich kenbaar te maken en te laten weten, waartoe hij als vent in staat was.

‘Je moet me niet telkens storen,’ wees de kip hem terecht. Haar kam gloeide van ongekende gevoelens - had ze ooit zo'n chance gehad? Maar kerels maken altijd zo'n haast! Ze hebben geen notie van romantiek!... ‘Ik wil eerst wat naar je kijken,’ zei ze, en klapte even met de vleugels, alsof ze vliegen kon. Hij mocht denken wat hij wilde.

‘Ik geloof dat je heerlijk naar kip ruikt,’ gromde de leeuw.

‘Dat geloof ik ook,’ repliceerde zij, en stak de kop tussen de veren om te snuiven. ‘Ja, hoor,’ vervolgde ze, ‘helemaal kip!’

De leeuw ging zitten; aldoor staan met je hoofd in de lucht is doodvermoeiend. Hij snoof. ‘Kip,’ zei hij melodieus, om toch iets te zeggen. Hij kwijlde ervan.

‘Wat is hij dol op me!’ dacht de kip, en ging eens verzitten. Ze strekte haar ene poot, en keek in het gebladerte. Ze neuriede even een kippeliedje en blikte dan weer langs haar snavel neerwaarts. ‘Ben je daar nog?’ vroeg ze verbaasd. ‘Wat houdt hij van me!’ dacht ze, en trilde over haar hele lijf. Haar kam en lellen waren nu knalrood - maar ze wist dat dit haar goed stond, dus het kon haar slechts

genoegen doen.

‘Ik zou je héél dicht bij me willen hebben,’ bromde de leeuw, en likte zijn bek en gaapte zenuwachtig, want dit duurde hem te lang.

‘Op een dag zal ik waarschijnlijk wel beneden komen om een ei te leggen,’ vertelde de kip hem.

Hij strekte zijn voorpoten tegen de stam van de boom en zei: ‘Laat es een ei vallen!’

‘Oho, ik dènk er niet aan!’ antwoordde de kip preuts. In werkelijkheid kon ze op dat ogenblik geen ei leggen, want een ei is een heilige noodzaak en heus geen grapje - eieren zijn als gedichten, ze eisen inzicht en voorbereiding en nog een massa dingen meer.

‘Ik ga maar,’ zei de leeuw, en hij trok zich weer terug naar de zitplaats.

Dit nu, bracht de kip van haar stuk. ‘Hij wil me zoenen,’ dacht ze, ‘en zou ik het nu om mijn koketterie mislopen?!... - ‘Waar ga je heen?’ informeerde ze nonchalant en schudde haar veren nog es op.

‘O, ergens,’ zei de leeuw verveeld. ‘Dit is ook niks!...’

Ze vergat hem te vragen, wat er dan nog meer niks was - ‘hij wil me kussen, en ik mag zo'n ervaring niet ontlopen,’ peinsde ze nerveus.

‘Wacht even, ik kom juist even naar beneden,’ zei ze dus; en haastte zich niet. Ze veegde met haar snavel over haar vlerken, rekte haar andere poot, ze voelde zich door-en-door chic. ‘Zul je een beetje voorzichtig zijn?’ maande ze behaagziek, ‘je bent zo groot en zo sterk!...’

‘Hm,’ gromde de leeuw. En dàt boeide haar nu juist zo - dit antwoord, waaraan ze niets kon vastknopen.

‘Ik kò-òm!’ kirde ze. Ze keek nog eens, lachte en strekte haar vleugels.

‘Hij zal denken dat ik een engel ben!’ dacht ze. Maar hij zag haar voor wat ze was: een kip. Ze maakte een glijvlucht over zijn rug, en de leeuw wendde zich en graaide met een klauw naar haar. ‘Hij wil stoeien,’ dacht ze, en ze kakelde gillerig.

Toen stond ze op de grond en bezag hem van nabij, en vond hem fluweelzacht en goudkleurig en prachtig. ‘Mijn voeten zijn net zo gekleurd als de jouwe,’ zei ze zacht, en look haar ogen.

Hij zette een poot op haar rug, gleed af en drukte haar met één vlerk tegen de grond. ‘Voorzichtig, kereltje!’ zei de kip. Ze blikte

verliefd naar zijn vlakbije mond, die zich opende tot een reuze roze koepel met witte tanden-rijen. ‘Tokteròòk! Hij gaat me kussen! Haha,’ riep de kip. Toen had hij haar te pakken en beet haar met één hap de kop af.

Vindt u dit een akelig verhaal?

Hij had haar toch tot het laatste toe gegeven, wat ze verwachtte; en zij gaf hem evenzeer wat hij verwachtte. Alleen - zij hadden verschillende dingen verwacht; en dat zie je vaak bij wezens van ongelijke aard...

Laat dit een les zijn voor alle kippetjes.

De V.N. begrijpen

Ik zat tijdens de reis een artikel te lezen over de Verenigde Naties, betreffende interventie in bepaalde gebieden. Toen de trein stil stond, kwam een bejaard echtpaar met een kennelijke zoon en een even kennelijk kleinzoontje mijn compartiment binnen.

De oma zocht haar plaats met de ijver van een geoefende kip die precies weet, waar ze het best haar ei legt. Ze scharrelde rond, mikte met haar zitspieren, keek achterdochtig om in onnodig wantrouwen, trok haar mantel glad en zat dan plof! met een gezicht alsof ze hiernaar jaren had verlangd.

Ik dacht: als ze straks kakelt, moet ik dan gelukwensen, of net doen of ik niks hoor?

Haar man en zoon waren meer overalzitters. Zij keken niet op of om, trokken niets glad. Maar zij hadden dan ook een gespitste conversatie.

'Enne - had je geen Koninklijke kunnen nemen?' vroeg de vader.

'Nee,' zei de zoon, 'die waren d'r niet meer.' Hij moest daar even triest het raampje van uitkijken. 'Ik heb een paar Amerikanen genomen,' voegde hij erbij.

'O,' antwoordde zijn vader, 'dan zit je goed!' Híj zat best, dat was

duidelijk zichtbaar.

Het kind stond nog steeds. Tappa,' zeurde het, 'mag ik bij het raampje?...'

'Hm...?' vroeg pappa, die ernstig leek te overleggen hoe hij zat, 'ja, jonkie, hoor, jij mag je jasje uit...!'

Hij schilde het kind met vakkundige rukken. Hij trok niet aan de kop of aan de benen, maar aan een mouw, en dan met een andere sjor ergens aan het kraagje; zijn liefhebbende vaderhand scheerde vlijmscherp langs de nek en ontnam het kind enige jasjestextiel. 'Zoooo,' zei hij zeurig.

Ik boog me over de V.N. 'Directe beantwoording van deze vraag achtte de voorzitter moeilijk.'

Het kind, geen succes bespeurend in de eigen-geuite wens, wendde zich nu tot oma kloek, die zonder ei bleef. De trein trok aan, misschien zou dat helpen. 'Oma,' vroeg het jongetje geduldig, 'mag ik bij het raampje zitten?'

'Ja, hoor,' zei oma, ongestoord in haar zit-ijver, 'jij mag zelf je neusje afvegen!' Ze gaf het kind een formidabele zakdoek.

Het kind ontwapperde hem, sloeg een moment elk contact tussen pa en opa stuk, en dook met z'n hele hoofd in de snuiter. Het maakte daarbinnen een diepgaand lawaai, dat me eerst de indruk gaf dat alles gesnoten werd wat er te snuiten viel aan een menselijk lichaam - maar het bleek toch meer een grappige vrijetijdsbesteding te zijn. Z'n handjes verkreukelden de doek tot een lekkere prop en die kreeg oma dan, die er zichtbaar blij mee was, bij ontstentenis van het ei.

'Pappa,' zei het kind, 'waarom gaat de trein zo langzaam?'

Maar opa zei net: 'Kees heeft er nog vijf Dordtse uitgehaald...'

'Nou, hij wel,' zei de zoon.

'Pappa,' herhaalde het kind, 'waarom gaat de trein zo langzaam?'

Ik probeerde te lezen. 'De vertegenwoordiger van Pakistan verzocht, de vraag te herhalen.'

'Van der Poort had je toch kunnen adviseren,' meende opa.

'Ach, wat kan Van der Poort nou!' twijfelde de zoon.

'Waarom gaat de trein zo langzaam, oma?' informeerde het kind.

'Hèèè...?' vroeg oma.

'Waarom gaat de trein zo langzaam?' herhaalde het kind.

'Maar de herhaling van de vraag bracht ook Pakistan niet tot een

bevredigend voorstel,' las ik.

'Kom hier, dan zal ik je je petje afnemen,' bedacht oma. En ze nam hem het petje af.

Ik dacht: 'Ze ontnemen hem alles, en geven hem nog geen antwoord ervoor in de plaats!...'

Het kind liet niet af, zelfs nu het zijn petje miste. 'Pappa,' drong het sloom aan, 'waarom gaat de trein zo langzaam?'

Pappa liet zijn ogen zinken naar het nageslacht. 'Ja, hoor,' zei hij, 'we gaan naar tante Lenie!'

Oma ving de blik van het kind - een keurige blik, zonder smaad of wraakzucht of ongeduld. Ze knipoogde veelbelovend naar hem.

'Waarom gaat de trein zo langzaam?' herhaalde het kind nu retorisch. Want de trein was al lang op volle snelheid, en van langzaam was zelfs voor het meest blaséë kind geen sprake meer.

'Ja, jij mag lekker zitten,' begreep pappa en hij hees het kind naast zich op de bank. Het zat nu aan het venster, en aangezien het daar tevoren om had gevraagd, dacht ik: 'Dit is een bespiegelend kind. Het krijgt op de lange duur wat het wenst, en dat weet het al. Misschien gaat het in de Verenigde Naties net zo...'

Maar het kind keek sip uit het raam en vroeg: 'Pappa, waarom gaat de trein niet vlugger?'

Deze formule was correcter, leek mij.

'Och, oma, geef Jantje es 'n pepermuntje,' drong pappa aan.

'Je had misschien ook beter Stad Amsterdam kunnen nemen,' betoogde opa peinzend.

'Pappa!' repeteerde het kind, 'waarom gaat de trein niet vlugger?'

De vader wierp een lege blik naar het langsrazende landschap. 'Dat is een koe, Jantje,' antwoordde hij. Ik zag geen koe. Waarschijnlijk had hij die nog over in zijn conversatie.

'Maar waarom gaat de trein niet vlugger, pappa,' wilde het kind nu toch nog weten.

'Je moet niet zo veel snoepen,' vermaande pappa. Hij streek Jantje door zijn kuif, welke in een vraagteken bleef overeind staan.

'Ja,' zei opa, 'Rotterdam is ook goed, maar ik heb toch liever Amsterdam hoor...!'

'Pappa,' boorde het kind zich in de praterij, 'pappa, pappa, pappa, pappa...'

‘Jantje, kijk es, wat ik hier heb?’ lokte oma, met een of ander opschrijfboekje uit haar tas. Met het ei was het niks geworden.

‘'n Boekje,’ zei het kind verveeld. ‘Pappa -’ maar pappa had zijn aandacht elders, want de trein remde af voor het volgende station. Het kind kreeg jasje aan en petje op, moest handjes en kusjes kwijt. Pappa zelf ook. Afscheid nemen van opa en oma, vermaningen en groeten innen.

‘Pappa, waarom gaat de trein niet vlugger?’ bezwoer het kind.

‘De trein staat stil,’ zei pappa. Wuifde voor het laatst, rondde de bocht naar de uitgang en was weg.

Ik las eindelijk verder. En begreep nu veel meer van de Verenigde Naties.

Leve de dokter!

Er was eens een man, die een radiotoestel maakte volgens een schema uit een damesblad. Het werd een heel mooi toestel, maar je kon er alleen kookpraatjes uit beluisteren, en brood in roosteren.

De man werd woedend en goot er zijn kop koffie over uit. Het radiotoestel siste als een natte kachel. De man mikte uit pure razernij een klodder mosterd over de condensator en toen waren ze allebei stil.

De volgende dag had de man barstende hoofdpijn. Van de opwinding misschien. Hij had ook niet zo hard moeten werken, met koffie en mosterd. Hij zette het radiotoestel aan om enige boete te doen. Het gaf heel aardige *muziek* door en de man luisterde zo trots alsof het zijn eigen muziek was. Na nog geen twee minuten was de hoofdpijn weg.

Ach, weet u - al zijn we nu nog zo nuchter denkend tegenwoordig - geen mens zou toch hebben geloofd, dat het van dat radiotoestel kwam! Maar de man had een vrouw met rugpijn, en die kwam de kamer binnen wankelen, greep zich aan alle stoelen vast en liet zich op de zachtste vallen. En ze luisterde ook naar het toestel. Twee minuten later zei ze: ‘Man! Ik heb geen rugpijn meer!’

‘Dat is fijn,’ zei de man, ‘want kijk het stof eens dik op de meubels liggen! Jasses!’ en de vrouw was zó genezen, dat ze zich schaamde en losbarstte in een geweldige kamerbeurt.

Een dag later kwam er een vriend van de man op bezoek. De vriend had een dikke wang. Hij vertelde uit een hoekje van zijn mond, dat hij op weg was naar de tandarts. Hij had nog geen drie minuten naar de radio geluisterd, of hij keek met een heel gewoon gezicht de wereld in, en zei dat de tandarts kon wegwaaien. Zo zijn mensen: ondankbaar en liefdeloos.

Onze man nu, koesterde in zijn eentje een reuze geheim. Hij wou het niet tegen zijn vrouw zeggen, omdat ze dan beslist een kwaal zou uitvinden, die met geen radio viel te bestrijden. Hij ging op een middag naar de huisarts. ‘Dokter,’ zei de man, ‘ik heb een radiotoestel gemaakt, dat alle mensen geneest die ernaar luisteren.’

Hij had geen tact, dat blijkt wel. Want zo-iets zeg je niet tegen een naarstige dokter. De arts nam de pols van de man; maar die was normaal. Hij keek hem in het oogwit. Hij liet hem z'n tong uitsteken en ‘AAA’ zeggen, hij tikte hem op de kniezenuw. ‘Ik ben best,’ zei de man tussendoor, ‘want ik heb net geluisterd naar mijn radio!’ En dat achtte de dokter nu juist abnormaal. Hij nam de bloeddruk van de patiënt op en stelde hem afschuwelijk intieme vragen; maar de man antwoordde dat hij goede eetlust had, en nooit wakker lag, dat hij helemaal niet teveel verdiende, dat hij niet dronk - kortom, hij was vreselijk middelmatig, en zo fatsoenlijk als een wetboek.

‘We zouden eerst geheel wetenschappelijk moeten vaststellen, dat er inzake dat eh - radio-apparaat niet de geringste vergissing in het spel is - dat het inderdaad de hm - functie heeft, welke u eraan toeschrijft...’ zei de dokter koel.

‘Goed,’ antwoordde de man, ‘komt u vanmiddag bij me met uw moeilijkste patiënt!’

Dat was een fideel aanbod. Maar de dokter aarzelde hevig, want hij vond het geen fideel aanbod. Brood is brood, zeg nou zelf! Indien er radiotoestellen moeten worden uitgevonden die zieken genezen, dan moeten artsen dat doen, of zij moeten emolumenten van de verkoop ontvangen. De wereld is toch al zo zelf-doenerig tegenwoordig. Een dokter is ook een mens, en als er te genezen valt, dan wil hij daar minstens een zilverkleurig aandeel in hebben. Trouwens - wat zou er met het Ziekenfonds gebeuren? Het zou totaal in

mekaar zakken, en alle lieve mensen, die toegewijd uw ongesteldheid in een dossier omzetten, zouden brodeloos worden!

‘Goed,’ zei de dokter. Die middag kwam hij aanzetten met een vreselijke zieke. De patiënt was machteloos, had overal pijn, was geheel gewond behalve aan zijn tong, zodat hij nog net in forse termen van zijn lijden kon vertellen. De radio speelde, en na twee minuten waren de wonden dicht, was de patiënt vrolijk en hups. ‘Ha-há!’ riep hij, ‘jullie met je geklets! Alleen wat muziek - en ik ben bèst!’ Hij sprong over de stoel en rende zonder groeten de deur uit.

De man was verrukt. Maar de dokter niet. ‘Ik heb nog één zieke,’ zei hij, ‘en die zend ik morgenmiddag!’ Dat was geen zieke - het was de dokter zelf. Hij had zich ontzettend vermomd met een baard en een groene bril en lang zwart haar, en hij had zijn oren dichtgestopt om de muziek niet te horen. Toen hij de kamer binnenkwam, strompelde hij op het radiotoestel af en sloeg het met één dreunende opdonder in mekaar. Daarna stormde hij de deur uit en liet de man ontzet achter. In de gang veegde de arts zijn vermomming af en hij kwam terug als zichzelf. ‘Is mijn patiënt al geweest?...’ informeerde hij.

Ik moet u niet vertellen wat de man zei, dat mag niet in dit boek. En sedertdien is het brood der artsen weer veilig. Een ramp was voorkomen. Ziet u wel, zo-iets kan toch alleen een dokter bedenken!

Een groet van Wouter

Langs de spoorbaan liep een hoge wal, wel vijf meter hoog. En op vrije middagen zaten daar altijd kinderen, die neerkeken op langsrijdende treinen. Daar zat ook Wouter, een zesjarig jongetje, dat met grote belangstelling de gevaarten zag naderen, langsdenderen en weg glijden in een kronkelende lijn achter de bossen. Hij raakte er altijd weer opgewonden van, sprong dan overeind, wuifde en riep 'dààg! Dààg! Dààg!' Maar treinen zijn domme dingen en misschien zijn veel mensen die erin zitten dat ook wel - er kwam nooit enig antwoord.

Tot op een lentemiddag, vol bloesem en jong blad. Wouter zat bovenaan de berm met zijn zusje van negen, dat had gezegd dat hij zoet moest zijn en niet aldoor overeind vliegen - ze was bang dat hij naar beneden zou rollen. Daar werd weer uit de verte van het dorp een opwindend gerucht hoorbaar - een dreun met de denderende regelmaat van zware wielen over rails. 'Hij komt!' schreeuwde Wouter, alsof dit de eerste trein was die hij ooit had aanschouwd. En ja, daar kwam als een reuzerups de trein aan.

Wouter hield de adem in. Hij wist dat de trein wielen had, maar verwachtte altijd weer, duizend pootjes te zullen zien draven. Het

gevaarte wendde zijn gladde kop met de lantaarn-ogen naar de toekomst en zag de kinderen niet. Maar Wouter zat hoog opgericht, nu hij niet mocht opstaan van zijn zusje - hij rekte zich en boven aan een gestrekt armpje wuifde zijn handje, terwijl hij jubelde: ‘Dààg! Dààg! Dàààààg!...’

En kijk, toen kierde er een raampje in de treinhuid en daaruit kwam een hand die terug wuifde. En uit die hand ontvouwde zich een zakdoek, een prachtige lila zakdoek, alsof de trein in bloei kon geraken, en de zakdoek droeg de groet verder uit naar Wouter, die nu toch was opgestaan, en met purperen wangen dag schreeuwde.

‘Gekke jongen, dat is toch niet voor jou!’ zei het zusje grinnikend.

En toen liet de zakdoek los uit de trein, als een verwelkend bloemblad - en hij dwarrelde prachtig en treurig neer langs de spoorbaan, woei nog even opzij voor de razende wielen, en lag dan - terwijl in de verte de trein om de bocht verdween.

Wouter liet zich niets meer zeggen. Hij rende de helling af, jubelend en duikelend over kuilen en bulten. Hij rollebolde over de spoorrails, greep de lap. ‘Kom hier!’ riep het zusje. ‘Kom ogenblikkelijk hier, Woutertje!...’ want zo zou mamma dat ook hebben gezegd, en ze voelde instinctief, enige macht te moeten laten gelden. Wouter drukte de lap tegen zich aan en begon een moeizame beklimming. Hij was ademloos en zo verrukt, dat er geen woord van berisping tot hem doordrong. Thuis moest de zakdoek naast hem liggen, toen hij ging eten. Het doekje geurde vaag naar bloemen. Mamma bromde dat het een vieze lap was, van een onbekende. Maar pappa glimlachte en zei, dat hij Wouter begreep. Mamma moest de zakdoek maar wassen, dan kon Wouter hem bewaren. En dat gebeurde.

Maar op zaterdagavond stond er een advertentie in de krant: ‘Verloren uit de trein van woensdagmiddag j.l. om ongeveer half drie: een lila dameszakdoekje met initialen M.d.C.’ En mamma wist direct, dat het Wouters zakdoekje moest zijn. ‘Wil de vinder zich melden aan het bureau van dit blad.’

Pappa las de advertentie voor. Wouter kreeg een vuurrode kleur en keek sip op de tafel vóór hem. ‘Misschien krijg je wel een beloning,’ zei het zusje, dat al wat ouder was en van eerlijke vinders had gehoord. Maar Wouter wilde geen beloning - hij wenste alleen de

illusie van de zakdoek te behouden. Toch ging hij aan de hand van pappa mee naar het krantenkantoor. Hij hoefde de zakdoek niet af te geven. Men noteerde zijn naam en adres.

Drie dagen later kwam er een vriendelijke mevrouw. Ze droeg prachtige kleren en ze rook net als de zakdoek - in Wouters ogen was ze ongeveer duizend jaar oud; maar volgens mamma zou ze waarschijnlijk omstreeks de veertig zijn. Toen Wouter binnenkwam, zei ze: ‘Ja, dat is 'ie!...’ Wouter moest haar een hand geven en ze hield die even vast. ‘Er zijn momenten, dat we iemand nodig hebben, die ons toewuift,’ zei ze zacht, ‘en ik heb een klein jongetje gehad, dat op hem leek... Jij zal het ook wel leuk hebben gevonden, dat ik terugwuifde, hè vent?...’

Wouter knikte. ‘Maar die zakdoek hou ik,’ bedong hij.

‘Natuurlijk,’ glimlachte de mevrouw. Ze bleef nog een beetje praten met mamma. Wouter begreep niet, waarvoor ze was gekomen, als ze toch die prachtige zakdoek niet terug hoefde te hebben. Pas veel later ervoer hij, hoe hij een eenzame vrouw had getroost met zijn groet. Ze had een kapitale som geld op hem vast gezet uit dankbaarheid voor een wuivend kinderhandje. Want dat kan heel belangrijk zijn, op een bepaald punt in ons leven.

Brood-nijd

In het dorp, waarover ik u nu iets moet vertellen, wonen twee bakkers. De een is Piet van Eck en de ander is Nelis Pront. U begrijpt, dat er tussen die twee altijd een wedloop was, wie de meeste klanten zou hebben, en dan nog de bèsten daarvan! En dit is nu plotseling voorbij; omdat Nelis een erfenis heeft gekregen.

Hij heeft de bakkerij helemaal laten moderniseren. Het ís een beetje overdreven. Er zijn maalmachines, deegmachines, grote ovens, vorminstallaties, zelfs een pakmachine. ‘Bij ons wordt niks nie meer met de hande aangerokt,’ zegt Nelis met zijn grove stem. ‘Hygiëne!’

Dat is nu een kreet van hem. Alles gaat vlugger en beter, de brooi liggen als taart in de etalage; de winkel is ook al nieuw, en blinkt als een ziekenhuisgang. Ja, gezellig is het niet meer bij Pront, maar nou loop je ook niet meer de kans, achter een gevaarlijke bacil te blijven haken! 's Morgens in de vroegte stort een knecht de automatisch afgewogen dosis graan, draait een knopje om en gaat weg. Dan begint de tovenaarsruimte te dreunen en te gonzen; het vers gemalen graan wordt gescheiden van de zemels, overgebracht naar een enorm vat, vermengd met de vereiste hoeveelheid water en gist,

gekneed, tot rijzen gelegd, dan met zout gemengd, opnieuw gekneed, uitgerold en geslagen, gevormd en gesneden, geknipt en met eiwit bestreken - zo rollen de stukken de oven binnen, die tevreden staat te gloeien - en om half negen komen de broodjes en broden er dampend en verrukkelijk uit, glijden naar een afkoelruimte, worden gesneden en verpakt en naar de winkel getransporteerd.

Zet daar nou es het winkeltje van Piet van Eck naast!...

Er komen nog maar een paar klanten - hoofdzakelijk de oude vrouwtjes, wier benen hun niet toestaan, hun nieuwsgierigheid meer dan éénmaal te gaan afkoelen bij Nelis Pront. Nee, daar zijn ze natuurlijk de eerste keer geweest (toen was zelfs Piet van Eck er!) maar nu schuifelen ze naar Piet, en kopen daar ontevreden het gewone handwerkbrood van altijd!...

En Piet ligt 's nachts in zijn bed te tellen en te denken en weet zich geen raad meer.

‘Bij ons komt 'r geen mèns meer met z'n poten aan,’ zegt Nelis, ‘nee, jong, hygiëne!’

O, om dat éne woord zou Piet van Eck hem omver kunnen schoppen! Alsof bij hèm alles smerig is...! Zijn vrouw schrobt en ploetert immers altijd, en nu nog harder! De oude winkel blinkt, het koper glimt, alles is proper...! Kan hij helpen, dat hij geen graan koopt, maar meel - dat hij het nog zelf moet kneden, en daarvoor alle eigen spieren nodig heeft? Bij hem kopen de schaarse klanten bloed en zweet - bij Nelis alleen machine-olie...

En als Piet even z'n neus buiten de deur steekt, hoort hij als een kwaadaardig refrein ergens een ruwe stem, die zegt: ‘Hygiëne!’

Bah!...

Maar op een dag komt er een van de nieuwe klanten bij Nelis, en zegt: ‘Nelis, je brood was gistere verduld muf, jongen! En d'r zatte gekleurde pukkels in!’

‘Ken nie,’ buldert Nelis overtuigend, ‘hier gaat 't allemaal eve bèst - d'r komt geen mens nie met z'n hande aan de rommel - hygiëne! Je hebt 't je verbeeld!’

De vrouw wil zich al afwenden, als er weer iemand binnenkomt, die zegt: ‘Nelis, die brooi van gistere - da wazze muffe troep, kerel! Wat hejje nou gedaan...? Is d'r machine-olie in gedruppeld?...’

Ja, dàt zou toch kunnen?...

Nelis staat stil en bekijkt zijn klanten. ‘Zijn jullie opgestookt door Piet?’ vraagt 'ie recht op de man af.

Geen mens is opgestookt door Piet. Omdat Piet nu eenmaal een keurige vent is, die niemand opstookt. Daaraan heeft 'ie niet eens gedacht! Maar in de loop van de middag komen er nog wel zes klanten, die klagen over muf brood met rare stippen d'rin. En om half vijf, als de winkel vol staat, komt daar dat beroerde mens van Appedonk, met haar schelle stem, en ze legt kijverig iets op de spierwitte toonbank: ‘Asjeblief.’ zegt ze, ‘je weet 'r toch mar 'n kruiïg broodje van te bakken, hè...!’ En daar ligt, zichtbaar voor àlle klanten, een muizestaartje...

Het is een beetje krom getrokken, uitgebakken - het is een soort tragisch vraagteken geworden. Maar iedereen kan aan de ribbeltjes zien, dat het een muizestaartje is, met nog wat vaalgrijs haar erop.

Er valt een absolute stilte.

Nelis wil hard uitvallen - dit is doorgestoken kaart...! - Maar - dan doemt er in zijn ontluisterde denken een beeld op - van die muis, die ze niet hebben kunnen vangen - ook de poes niet - en die al in geen twee dagen meer is gehoord...

Op dat ogenblik valt vrouw Zijdelaar flauw. Ze zakt gewoon omver, bonkt met haar hoofd tegen een koektrommel en ligt spierloos op de goudschone vloer. En als betoverd wenden de anderen zich om. Een enkele zeer welopgevoede zegt nog goeienavond, wat toch beroerd klinkt, al zal Nelis die wens dringend nodig hebben - en ze gaan allemaal naar Piet's winkeltje. Want knedende handen en aandachtige ogen doen ander werk, dan een machine die àlles neemt, al is die nog zo hygiënisch...

Dat wou ik maar zeggen, toen ik bij het begin van dit verhaaltje vertelde, dat de concurrentie plotseling voorbij is, nu Nelis een erfenis heeft gekregen.

Piet van Eck werkt zich kapoeres, maar hij durft niet aan een machine te dènken - hoewel hij er het geld wel voor zou hebben, tegenwoordig...

De muizenpoes

Er was eens een poes, die een beetje gek was. Ze was door de mensen in dienst genomen, om muizen te vangen, en dat had ze ook wel mogelijk geacht. Maar de eerste keer dat ze een muis zag, vond ze het zo'n lief beestje, dat ze voor het muizegaatje ging zitten en riep: ‘Muisje! Muisje! Ik vind je lief!’

De muizen daarbinnen gierden van de pret. ‘Dat kun je net denken!’ zeiden ze tegen de geroepene. ‘Pas maar op! Zo praten er te veel in het leven!’

Maar dat muisje was net zo gek als de poes - het was helemaal onder de indruk van het zoete poezegezichtje. En omdat hij een idealist was, kroop hij tot ontzetting van zijn familie uit het gat.

Poes begon te spinnen en besnuffelde met vertedering het kleine diertje. En de muis zat op zijn achterpootjes en snuffelde ook, zodat hun snorreharen in elkaar verwarden. En zijn kraaloogjes keken in haar goudgroene flonkers; en ze vonden elkaar héél aardig.

‘Mew!’ zei de poes zeer voorzichtig; want beschaafde lieden spreken zacht tegen zwakkere wezens. En de muis zei ‘piep-piep-piep!’ Ze waren dol op elkaar. Poes likte het grijze beestje kletsnat en de muis ging tussen haar voorpoten liggen.

‘Ik zal je om je bekje krabbelen,’ zei het muisje. En het krabbelde rondom haar kinnetje en bij de mondhoeken en achter haar oortjes - en de poes lag te schateren van 't spinnen en zei: ‘Héérrrrrrlijk! Verrrrukkelijk!’

Maar toen kwam de mevrouw van het huis binnen en ze gaf een gil.

‘Màn!’ riep ze half huilend, ‘de poes heeft een levende muis gevangen ín huis!’

Poes en muis schrokken ontzettend van dat menselijk lawijt. De poes dook in elkaar en de muis wipte in het muizegat, en zat daar met bonzend hart uit te kijken.

‘Gèk!’ sisten zijn verwanten. ‘Je verdient niet beter!’ en daarmee bedoelden ze heus geen liefkozingen van de poes. Niemand vond hem dapper of verstandig, en daaraan had hij zelf ook niet gedacht - hij was overweldigd van vriendschap, dat was alles.

De man van de gillende vrouw kwam haastig aanlopen en kreeg een verwrongen verhaal te horen. ‘Je had ook niet moeten gillen,’ vermaande hij, ‘nu is de poes geschrokken, en heeft die muis niet kunnen doodbijten!’

De poes keek bedrukt voor zich, wat bijna iedereen verkeerd begreep.

Dóódbijten? Dat lieve grijze beestje met zijn trouwe oogjes? Walgelijk! Ze vond de wereld gemeen en ontwricht. Ze stelde zich voor hoe ze zo'n klein diertje zou doodbijten, en ze werd er helemaal machteloos van in de poten.

's Avonds ging ze weer voor het gat zitten en riep: ‘Muisje!...’

‘Pas op,’ sisten de andere muizen, ‘daar is dat kreng! Ze weet nu, wat je waard bent!’ Maar het muisje was dol van vreugde, en rende naar buiten.

‘Kom je in mijn bedje slapen?’ vroeg de poes. ‘Dat is gezellig en heerrrrrlijk warrrrm!...’

En hoewel de muis van plan was geweest, kaas te gaan eten, en een stukje cake dat in de kelder op de plank stond, zei hij ‘ja’, en sliep heerlijk tussen de fluwelen voorpoten van de poes. Maar haar gespin trilde door zijn lijf en daar kreeg hij honger van; en toen hij vertelde van de kaas en de cake, ging poes met hem mee.

De andere muizen zaten op en over elkaar achter het gat gepropt te loeren en schudden hun koppen. ‘Wat een afschuwelijke verto-

ning,' zeiden ze. 'Slapen met die kat, snoepen met die kat, samen práten!... Hij déúgt niet!' En een wijze muis, die al grootvader was, waarschuwde dat het wel eens geen domheid kon zijn, maar verraad - dat de muis eten kreeg, om hen uit hun hol te lokken! Ze spraken mateloze schande van het poezevrindje.

En 's morgens kwam de mensenmeneer in de keuken om scheerwater te halen, en zag de poes met de muis in de mand liggen. 'Wàt!' brulde hij.

Poes en muis ontwaakten en vlogen overeind. Ze wisten nu, dat ze foute dingen deden. 'Pak 'm!' schreeuwde de meneer, die nog te kwader trouw meende, een brutale muis en een suffe poes voor te hebben. Maar de poes keek hem stralend aan en zei 'Mrauw!' en de muis trippelde niet overhaast het muizegat in en was verdwenen. Het laatste wat de meneer zag, was zijn spitse staartje, dat in het duister daarbinnen weggleed.

'Die kat moet de deur uit!' zei de meneer tegen zijn vrouw. 'Die ligt in haar mand te maffen met een muis tussen de voorpoten, zeg! Nou vráág ik je!'

Hij hoefde niets te vragen; mevrouw begreep hem. Die kat was een griezel! Een akelig, gedegenereerd beest, dat niet kon doden. Bah! -

Zo gaat het immers vaak, met vriendschappen...! Niemand begrijpt ze, en dan wordt de zaak uit elkaar gejaagd.

Iemand heeft me verteld, dat de poes op straat werd gezet. Maar het muisje vertelde zijn soortgenoten zo veel liefs over haar, en prees haar trouw en kracht. Het wist hen te overtuigen. Want muizen begrijpen zulke dingen toch sneller dan mensen.

's Nachts trokken poes èn muizen met elkaar naar een bos, waar ze een holle boomstam vonden, en waar ze heel gezellig samen woonden en gelukkig waren. Want wat de poes niet wist, wisten de muizen, en wat de muizen niet konden, kon de poes. Zo zouden velen gelukkig kunnen zijn: als ze elkaar lief konden vinden!

Maar leg dat de mensen nou es uit...!

Tovertante

Toen ik enkele dagen geleden tante Merlina tegenkwam, viel mij iets op. Zij zag er uitzonderlijk fleurig uit; maar dat was het niet. Nee, haar ogen - waren die zo zwaar opgemaakt?... Wat gek! Per slot van rekening is zij toch geen achttien meer... Maar nee, die ogen waren niet opgemaakt. Die straalden met een innerlijke gloed; en ik kan niet zeggen, dat het leuk was. Als ze je aankeek, was het alsof ze een zoeklicht naar je richtte en nog raak schoot ook. Bah, wat een rare ogen had tante Merlina! Mijn moeder zou zeggen: 'Ze hééft weer wat!' en daaraan viel ditmaal niet te twijfelen.

Ik wou er niet dadelijk iets van zeggen - ik probeer toch al vele jaren, heer te zijn; en iets moet daarvan zijn blijven hangen. Maar kijk, haar glimlach was ook anders, die was vroeger een tikje preuts, zo echt niet-van-harte. Nu was hij van alle harten, en daarbij min of meer smartelijk. Wat natuurlijk heel goed samengaat.

Ook daarover wilde ik niet subiet spreken. Ik vroeg dus, hoe het haar ging. 'Bèst!' zei ze. En haar stem had een intonatie, die mij als het zingen van een theeketel in de oren bleef hangen. Ik wist trouwens niet zeker, of mijn eertijds zeer ontoeschietelijke tante Merlina zelf had gesproken, of dat de boom achter haar 'best' had gesouf-

fleerd. Het was haar eigen ouwe trouwe stem niet.

Maar toen, terwijl ze me weer in haar zoeklichten liet vastlopen, zei die elektrisch versterkte fluwelen stem: ‘Zie je niets aan me?’ en ik was zó getroffen, dat ik niet kon liegen. Een heet moment dacht ik: ‘Hemel, het ís tante Merlina niet! Ik heb weer es een wildvreemde dame aangeknikt!’

Ze boog zich naar me over. Ik voelde een bizarre hitte tegen mijn wang glimmen, terwijl ze nog ver genoeg weg was. ‘Ik studeer voor heks,’ fluisterde ze; en glimlachte weer zo fenomenaal.

‘Zóóó,’ antwoordde ik, te beleefd om te grinniken, en half overtuigd.

‘Het is héérlijk!’ lispelde ze, met een gewurgde jubel in haar stem. ‘Ik hoef niets meer te kopen, ik maak alles zèlfl...’

Ik knikte maar; er liepen mensen voorbij, die belangstellend keken naar ons gefluister.

‘Zal ik die politieagent omtoveren tot een aapje?’ stelde tante Merlina voor.

Nog daargelaten, dat ze daar niet veel moeite aan zou hebben (ik vermoedde dat het een van de eerste opgaven uit de cursus moest zijn), schokte me het feit, dat ze mijn wensen zo trefzeker wist te doorgronden.

‘Néé,’ zei ik duidelijk.

‘Hè,’ stribbelde tante teleurgesteld tegen. ‘Of zal ik je een zak vol guldens geven?...’

Maar ik wist uit mijn kinderboeken van weleer, dat het dan later toch dorre bladeren waren, of schijfjes wortel. ‘Dank u,’ zei ik dus.

‘Je wilt ook niets,’ gromde ze. ‘Je bent precies je moeder!’

Dat leek me juist veilig.

‘Doorlopen daar!’ beval de agent.

‘Waardoor,’ wilde tante weten, ‘door een erepoort?’

‘Voor mijn part,’ gaf de agent royaal toe.

‘Voor jouw part door een erepoort,’ zei tante Merlina, en om haar heen ontsproot een erepoort, die boven haar toverhoofd de takken vouwde, ‘en voor mijn part door de hel.’ En ze stapte door gillende, metershoge vlammen, zodat de agent en ik opzij moesten springen en tegen mekaar opvlogen.

‘Wie ís dat?!’ informeerde de agent dringend en greep naar zijn zakboekje.

‘Weet ik niet,’ zei ik. ‘Ze vroeg de weg.’

‘Ik ben al weg,’ kakelde tante Merlina, die gewichtloos op de pet van de agent zat uit te kijken naar verkeersknopen.

‘Tante Merlina,’ wees ik haar kies terecht, ‘een heks is geen dame.’

‘Nee, Goddank,’ gaf ze toe, ‘dat is een hele bevrijding!’ Ze stapte op de lucht en fietste weg.

‘Zei u heks?’ vroeg de agent.

‘Ja,’ bevestigde ik.

Hij blikte me nadenkend aan. ‘Heksen bestaan niet,’ zei hij toen.

‘Dames zijn ook schaars,’ antwoordde ik.

Hij moest daarover even peinzen en knikte, waarna hij het verkeer ging ontknopen. Maar ik loop nu aldoor te denken: ‘Wàs het tante Merlina wel? Want die zou niet willen aflaten van het dameschap.’ Tenslotte heb ik haar vanmorgen opgebeld.

‘Met mevrouw De Wilde,’ zei ze; net als altijd.

‘Tante Merlina,’ zei ik, ‘bent u een heks?...’

‘Een hèks!...’ herhaalde ze ontzet. ‘Wat ben je toch een afschuwelijk mens, je bent precies je moeder!... Nee, waarom - - zou ik - - géén heks zijn?? hahahahaha!’ en daar knakte er iets in de telefoonlijn.

Ik denk dat ik haar verder maar uit de weg ga.

Lente

Jaren geleden heb ik een ouwe heer gekend - zo-eentje met een buikje en een zwarte hoed en platvoetzolen - die op straat een jong meisje een kus gaf.

Dat was in april; en niet eens op de eerste van deze schalkse maand. Er zou niets aan de hand zijn geweest, als niet net zijn vrouw in een winkel daar recht tegenover een paar kousen was wezen kopen - wat de heer niet wist. Hij werd 's avonds ter verantwoording geroepen, toen ze elkaar in de aanvechtbare rust van hun huiskamer ontmoetten.

‘Wie wàs dat?!’ informeerde mevrouw.

En meneer, hoog kleurend, jokte: ‘Ja, hoor es - dat weet ik niet!’ Hij wist het natuurlijk wel. Dat was gedeeltelijk de oorzaak van zijn kus geweest. En dat was ook het verschil tussen hem en zijn eega - en dat verschil poogde hij op te heffen. Nu wisten zij het formeel dus geen van beiden.

‘Maar waarom kuste je dan die meid?’ vroeg mevrouw. Want vrouwelijke lieden die niet mevrouw-zelf zijn, blijken na enige kus altijd meiden. Meneer, suf na een dag van inspannender werk, trok zijn schouders op en zei: ‘Omdat het lente is.’

Dat was een zeer listig antwoord; want dit leven-sproeiende jaargetijde is voor veel handelingen een verklaring of een excuus. Je zou nooit kunnen zeggen, een onbekend meisje op straat te hebben gekust omdat het herfst is, of winter. De zomer is ook geen steekhoudend argument. De lente wèl.

Maar ja, mevrouw was nu juist iemand, die niet in de lente geloofde. Dit verklaart volgens mij meneer's zwakte. Als mevrouw manlijk-logisch had kunnen door-redeneren, zou ze dit stellig hebben ingezien, en meneer stante pede op de meest vurige wijze vergiffenis hebben geschonken. Maar haar logica was de vrouwelijke, en die ligt buiten begrijpelijke grenzen.

‘Misselijke vent!’ zei ze; alsof meneer ieder voorjaar misbruikte. Dat kon ze natuurlijk ook denken, indien ze niet hoog genoeg stond - ze kon niet altijd overal te juister plaats en tijd kousen kopen. ‘Hoe háál je 't in je hoofd! Pfft!’

‘De Lente...’ mummelde meneer, die zich op dat ogenblik zeer symbolisch brandde aan de te hete soep.

Mevrouw had trouwens die eigen ochtend een hoedje gekocht dat mooi was en haar niet stond - iets lichtgroens met witte margrieten. Als een slechte bakker trachtte ze een slappe taart te redden met een kersje en wat schuim. En die hoed zou zij evenmin hebben aangeschaft in het najaar.

Toen zij haar echtgenoot dit hoofddeksel enkele dagen later na enig aarzelen toonde, keek hij haar peinzend aan, van zijn kant vol vergiffenis en met enig praktisch begrip; en hij vroeg tòch nog: ‘Waarom heb je dat gekocht?’

Een tactloze vraag, die geen geestdrift inhield.

En op het ogenblik, dat mevrouw haar antwoord klaar had: ‘Omdat het lente is!’ sloeg er enig besef als een bliksemflits door haar heen. ‘Ik vond het zo aardig,’ zei ze. En hoorde daarin zelf, wat ze had geraden in haar man's dolle zijstap. ‘Het is toch ook lente!...’ voegde ze er toen nog maar achter, en ging met een bons op de rand van haar bed zitten en barstte uit in tranen.

Meneer stond een korte wijle verplet; en zei toen: ‘Hemel, mens, waarom huil je nou!’ want hij dacht langzaam - dat had hij z'n hele huwelijk al gedaan - en hij kon geen noodverband leggen tussen een idiote hoed en een huilbui, of er moest enig schuldgevoel bij dagen. ‘Hij staat je heus niet gek,’ voegde hij erbij. ‘Je... moet hem

geloof ik wat schuin zetten -’ maar schuin was een akelig woord.

‘Schéét,’ verbeterde hij. ‘Enne... je zou je - iets méér moeten opmaken, misschien...’

Toen deed hij een stap naar haar toe als een heldentenor, maar dat kwam omdat hij bleef haken achter een kleedje. En hij gaf haar een kus. Later heeft mevrouw me dit verteld. Ik heb nooit een wonderlijker lenteverhaal gehoord.